bestia umană

ÉMILE ZOLA

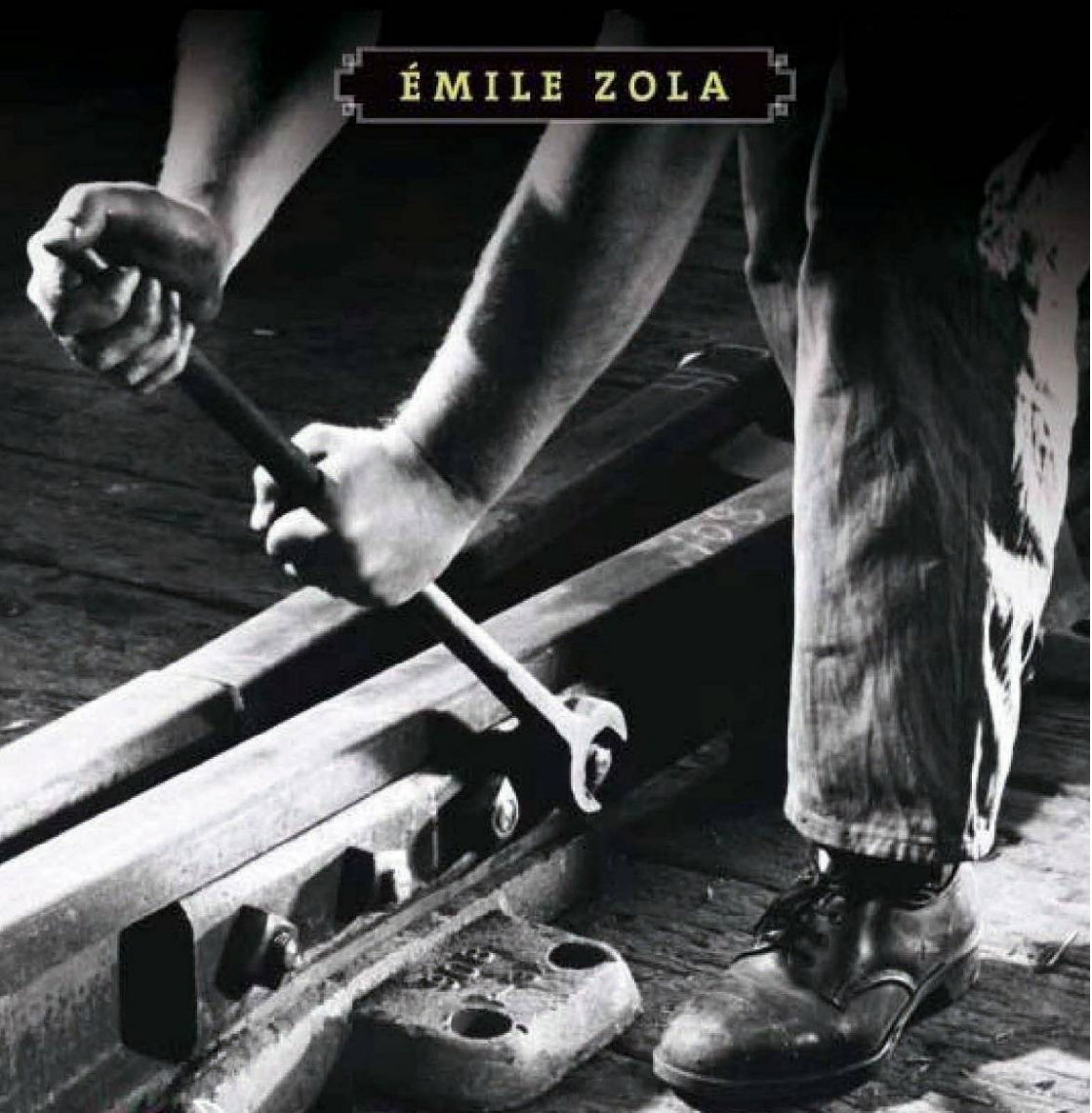

ÉMILE ZOLA

BESTIA UMANĂ

roman

Traducere de ION PAS

Editura NARCIS S.R.L,
1992

Émile Zola - La Bête Humaine
1890

CUPRINS

I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII

I

Intrând în odaie, Roubaud puse pe masă pâinea de o livră, pateul şi sticla cu vin alb. Dimineaţa, înainte ca el să fi plecat după treburi, bătrâna Victoria acoperise probabil focul din sobă cu un strat de cenuşă, astfel că acum căldura era înăbuşitoare. Subşeful de gară deschise una dintre ferestre şi rămase sprijinit în coate în cadrul ei.

Era în fundătura Amsterdamului, în ultima clădire de pe dreapta, o clădire înaltă în care Compania de Vest adăpostea pe unii dintre slujbaşii săi. Fereastra de la al cincilea, din unghiul acoperişului rotund, dădea spre gară, spre tranşeea aceea largă ce străpungea cartierul Europei, – o desfăşurare bruscă a orizontului, sporită şi mai mult, parcă, în după amiaza zilei, de cerul plumburiu al acelei zile de mijloc de februarie, un cenuşiu umed, călduţ, străpuns de soare.

În faţă, sub colbuiala razelor, casele din strada Romei se înecau, se ştergeau. La stânga, şoproanele halelor acoperite scoteau în evidenţă tindele mari, cu geamlâc afumat – cel din faţă imens, despărţit prin clădirea poştei şi a cazangeriei de celelalte mai mici, din Argenteuil, Versailles şi Ceinture; pe când podul Europei, la dreapta, străpungea cu steaua-i de fier tranşeea pe care o vedeai apărând şi dispărând iarăşi până-n dreptul tunelului din Batignolles. Iar aici, sub fereastră, ocupând întinsul câmp, trei linii duble care ieşeau de sub pod, se ramificau, se îndreptau ca un evantai ale cărei părţi de metal, înmulţite,

nenumărate, se pierd sub şoproane. Cele trei posturi de acar, de dinaintea arcurilor, vădeau grădiniţele veştede. În negura confuză a vagoanelor şi maşinilor de pe linii, un semnal mare, roşu, puncta lumina palidă a zilei.

O clipă, Roubaud urmări priveliştea, comparând-o cu gara sa din Havre, gândindu-se la Havre. Ori de câte ori petrecea la Paris o zi şi se întorcea la bătrâna Victoria, gândul la profesiunea sa îl stăpânea din nou. Sub şopronul cu linii mari, sosirea unui tren din Mantes însufleţise persoanele. Urmări din ochi maşina de manevră, o maşină-tender, micuţă, cu trei roţi scunde, împerecheate. Maşina desfăcea trenul, în harnică fierbere, luând şi împingând vagoanele pe liniile moarte. O altă maşină, aceasta puternică, maşină de expres, cu două roţi enorme, staţiona singură, lăsa în drumu-i un fum gros, negru, ce urca drept şi agale în atmosfera calmă. Dar luarea aminte a slujbaşului fu atrasă în întregime de trenul de la trei şi douăzeci şi cinci, pentru Caen, plin de călători, ce-şi aştepta maşina. Omul nu o zărea, – dincolo de podul Europei, o auzea numai cum cere drum liber prin şuierături înăbuşite, asemeni unei fiinţe cuprinse de nerăbdare. Cineva strigă un ordin, şi ea răspunse printr-un semnal scurt că a înţeles; pe urmă, înainte de a porni, tăcu o clipă, supapele se deschiseră, aburii ţâşniră în lături cu un şuier asurzitor. Roubaud văzu revărsându-se în jurul podului albeaţa aceea care se învârtejea, neastâmpărată. asemeni unei volburi de zăpadă, prin schelăria de fier. Un crâmpei din spaţiu era înălbit, pe când fumăraia îngroşată a celeilalte maşini îşi întindea zăbranicul tot mai mult. În urmă se auzeau, înăbuşit, sunete prelungi de goarnă, strigăte de comandă, învârtituri de manivelă. Se produse un zgomot distinct: văzu mai departe, un tren de Versailles care se încrucişa cu un tren de Auteuil, unul urcând, celălalt coborând.

Roubaud se pregătea să plece de la fereastră. Un glas îi rosti numele. Se plecă şi zări jos, pe terasa de la al patrulea, pe un tânăr de vreo treizeci de ani, pe Henri

Dauvergne, conductor-şef. Locuia tot aici, cu tatăl său, subşef la liniile mari, şi cu surorile lui, Clara şi Sofia, două blonde între optsprezece şi douăzeci de ani, adorabile, trăind din cei şase mii de franci câştigaţi de ambii bărbaţi, şi ducând-o într-o permanentă bună dispoziţie. O auzeai pe cea mare cum râdea, pe când cea micuţă cânta, şi în timp ce păsărelele din colivie se luau la întrecere cu trilurile lor.

— Hei, domnule Roubaud, sunteţi la Paris, vasăzică?... A, da, afacerea cu subprefectul!

Sprijinindu-se iar în coate, subşeful de gară lămuri că fusese nevoit să plece din Havre chiar în dimineaţa aceea, cu expresul de şase şi patruzeci. Un ordin al şefului exploatării îl chemase la Paris; primise observaţii. Era bucuros însă că nu şi-a pierdut locul.

— Dar doamna? întrebă Henri.

Doamna a ţinut şi ea să vină, pentru cumpărături. Soţul o aştepta aici, în camera a cărei cheie le-o dădea bătrâna Victoria, de câte ori veneau, şi unde le plăcea să mănânce, liniştiţi, singuri, în timp ce harnica femeie stătea jos la postul ei de curăţenie. În ziua aceea mâncaseră ceva la repezeală în Mantes, voind să-şi termine în primul rând treburile. Dar acum bătu ceasurile trei, şi bărbatul era lihnit de foame.

Ca să fie politicos, Henri mai puse o întrebare:

— Şi dormiţi la Paris?

Nu, nu! Se vor întoarce împreună la Havre, astă seară, cu expresul de şase şi treizeci. Ei, da, vacanţă! Nu te clinteşti din loc decât pentru a-ţi face treburile, – şi repede, la cuib! ...

Slujbaşii se priviră un moment, dând din cap. Nu se mai auzeau însă; un pian îndrăcit izbucnise în note sonore. Desigur că surorile cântau împreună, râzând cu hohote şi întărâtând păsărelele. Tânărul, care se amuza şi el, salută şi se depărtă: subşeful rămase o clipă, singur, cu ochii, spre terasa de unde pornea toată izbucnirea aceea tinerească. Apoi, ridicându-şi privirile, zări maşina care-şi închisese

supapele şi pe care acarul o îndrepta spre trenul de Caen. Ultimele învălătuciri de aburi alburii se pierdeau printre norii de fum negru care pătau cerul. Se întoarse şi el în cameră.

Dinaintea cucului, care arăta orele trei şi douăzeci, Roubaud nu-şi putu stăpâni o mişcare de deznădejde. Pentru ce dracu' o fi întârziat Severina atât? Când intra într-un magazin, nu se mai clintea de acolo. Ca să-şi înşele foamea ce-i chinuia stomacul, se gândi să stea la masă. Încăperea spaţioasă, cu două ferestre, servind totodată de dormitor, de sufragerie şi bucătărie, cu mobila-i de nuc, cu patul acoperit de un macat roşu, cu bufetul cu poliţe, cu masa rotundă şi cu dulapul normand, îi era cunoscută. Scoase din bufet şervete, farfurii, furculiţe, cuţite, două pahare. Totul era de o curăţenie exemplară, şi se amuza cu treburile astea ale menajului, de parcă s-ar fi jucat de-a prânzul, – încântat de albeaţa lenjeriei, îndrăgostit de nevastă-sa, râzând el însuşi de râsul zburdalnic pe care ea se va porni când va deschide uşa. Dar după ce puse într-o farfurie pateul şi după ce aşează alături sticla cu vin alb, el se îngrijoră şi căută ceva din ochi. Pe urmă, repede, scoase din buzunare două pachete uitate, o cutioară cu sardele şi o bucată de şvaiţer.

Sunară orele trei şi jumătate. Roubaud umbla în lung şi-n lat, trăgând cu urechea spre scară la cel mai neînsemnat zgomot, în aşteptarea-i plicticoasă, trecu pe dinaintea oglinzii; se opri, se privi. Nu îmbătrânea deloc; se apropia de patruzeci de ani fără ca păru-i creţ şi roşcovan să-şi schimbe culoarea. Barba, pe care o purta mare, era şi ea stufoasă şi aurie. Mijlociu de statură, dar neobişnuit de vânjos, el era mulţumit de sine, de capu-i întrucâtva turtit, de fruntea joasă, de ceafa groasă, de chipu-i dolofan şi roşcovan, luminat de ochii mari şi vioi. Sprâncenele i se îmbinau întunecându-i fruntea. Iar pentru că se însurase cu o femeie mai tânără cu cincisprezece ani decât el, privirile acestea în oglindă îl linişteau.

Se auzi un zgomot de paşi. Roubaud întredeschise, repede, uşa. Era însă o vânzătoare de gazete, din gară, care se întorcea acasă. Bărbatul plecă de la uşă şi se uită la o cutie de scoici, de pe bufet. Cunoştea foarte bine cutia asta, – un dar al Severinei către bătrâna Victoria, doica ei. Iar lucruşorul acesta fu de-ajuns: toată povestea căsniciei lui Roubaud începu să se depene. Trei ani, aproape. Născut în Midi, Plassans, dintr-un tată căruţaş, liberat din armată cu galoanele de sergent-major, vreme îndelungată factor-mixt la gara din Mantes, el trecuse ca factor şef la aceea din Barentin; aici îşi cunoscuse nevestica, atunci când ea venise din Doinville să ia trenul, însoţită de domnişoara Bertha, fiica prezidentului Grandmorin. Severina Aubry nu era decât odrasla unui grădinar mort în serviciul Grandmorinilor; prezidentul, naşul şi tutorele ei, o răsfăţa în aşa fel, făcând-o tovarăşa fiicei lui, trimiţându-le pe amândouă la un pension din Rouen, şi era înzestrată ea însăşi cu o astfel de distincţie înnăscută, încât multă vreme Roubaud se mărginise să o dorească de departe, cu patima unui lucrător mai răsărit pentru o bijuterie delicată pe care o socotea de preţ. Acesta era singurul roman al existenţei sale. Ar fi luat-o de nevastă, fără ca ea să aibă un gologan, din plăcerea de a o avea, şi când se hazardă, în sfârşit, întruchiparea visului depăşi toate aşteptările: în afară de Severina şi de o zestre de zece mii de franci, – preşedintele, acum în retragere, membru în Consiliul de administraţie al Companiei de Vest, îl luă sub protecţia sa. De a doua zi după nuntă, era transferat ca subşef la gara din Havre. Avea, nu-i vorbă, în sprijinul său notele de bun funcţionar, solid la post, punctual, cinstit, mărginit dar dintr-o bucată, – însuşiri excelente care puteau să explice satisfacerea promptă a cererii sale şi repeziciunea înaintării. Prefera, cu toate astea, să creadă că datorează totul nevestei sale. O adora.

După ce deschise cutia cu sardele, Roubaud îşi pierdu definitiv răbdarea. Întâlnirea fusese fixată pentru orele trei.

Unde o fi? Doar n-o să-i spună că pentru a cumpăra o pereche de ghete şi şase cămăşi a avut nevoie de o zi. Şi cum trecea din nou pe dinaintea oglinzii, el zări sprâncenele zbârlite şi fruntea brăzdată de o linie aspră. Niciodată nu o bănuia pe Severina la Havre. La Paris îi treceau prin minte tot felul de primejdii, de greşeli. Un val de sânge i se urca la creieri, pumnii de fost om de echipă i se strângeau ca pe vremea când împingea vagoane. Redevenea bruta inconştientă de forţa sa, şi ar fi zdrobit-o într-o pornire de furie nebună.

Severina deschise uşa; se ivi, fragedă, veselă.

— Iată-mă... Vei fi crezut că poate m-am pierdut...

În strălucirea celor douăzeci şi cinci de ani ai ei, părea înaltă, subţirică şi zveltă; grăsuţă, totuşi, cu oase mici. La prima ochire, nu era nicidecum frumoasă; avea chipul prelung, gura puternică, luminată de dinţi superbi. Dar, privită mai atent, ea cucerea prin farmecul, prin ciudăţenia ochilor ei mari, albaştri, care străluceau sub părul des şi negru.

Deoarece bărbatul, fără a-i răspunde, continua s-o examineze cu privirea tulbure, clipitoare, pe care i-o cunoştea îndeajuns, femeia adăugă:

— Oh, şi am alergat... Închipuieşte-ţi, cu neputinţă să ai un omnibus. Dar pentru că nu vream să cheltuiesc, am venit pe jos... la uite ce cald mi-e..

— Haide, zise el violent, n-o să mă faci să cred că vii de la *Bon Marché...*

Dar, degrabă, cu drăgălăşenii de copil, ea îi sări de gât, acoperindu-i gura cu mânuţa ei durdulie.

— Răule, răule, taci!... Ştii bine că te iubesc.

O atare sinceritate se desprindea din făptura ei toată, el o simţea tot aşa de curată, de dreaptă, încât o strânse cu înflăcărare în braţe. Bănuielile lui sfârşeau totdeauna la fel. Ea se lăsa molatică, plăcându-i să fie dezmierdată. Bărbatul o acoperea cu sărutări pe care femeia nu le înapoia; şi într-

aceasta sălăşluia temerea lui ascunsă: în femeiuşca pasivă nu se trezea niciodată amanta.

— Aşadar, ai golit Bon-Marché-ul?

— O, da! Să-ţi povestesc... Dar. În primul rând, să mâncam. Mi-e aşa foame!... Stai, am un cadou micuţ. Micul meu dar.

Ea îi râdea foarte aproape, în faţă. Băgase mâna dreaptă în poşetă, unde avea un obiect pe care nu-l scotea.

— Spune repede: Micul meu dar.

El râdea, de asemeni, cu bunătate. Se hotărî:

— Micul meu dar...

Îi cumpărase un cuţitaş, în locul altuia pe care el îl pierduse şi după care se tânguia de cincisprezece zile. Se minuna acum, găsea că-i superb cuţitul nou-nouţ, cu mâner de fildeş şi lamă strălucitoare. Voia să-l încerce. Ea se bucura de bucuria lui; şi tot glumind, ceru un gologan, pentru ca prietenia dintre ei să nu se strice.

— Să mâncăm, să mâncăm, repetă femeia. Nu, nu, te rog, nu închide încă! Mi-e aşa cald!...

Se duse după el la fereastră, şi râmase acolo câteva clipe, rezemată de umărul lui, privind larga perspectivă a gării. Deocamdată, fumăraia se risipise, discul de aramă al soarelui cobora înnegurat pe după casele din strada Romei. Jos, o maşina de manevră ducea trenul de Mantes care avea să plece la orele patru şi douăzeci şi cinci. Îl împinse de-a lungul peronului, sub şopron, unde fu desperecheat. În fund, în hangarul Centurei, ciocniri de tampoane anunţau împerecherea altor vagoane. Şi singură, pe linii, cu mecanicul şi focarul negru de praf de cărbune, o maşină greoaie stătea ţeapănă, obosită şi asudată parcă, fără alt abur decât o dâră subţire ieşind dintr-o supapă. Aştepta să i se deschidă calea pentru a se reîntoarce la depoul din Batignolles. Un semnal roşu se ivi şi se şterse. Porni.

— Sunt nostime Dauvergnele astea! spuse Roubaud plecând de la fereastră. Le-auzi cum ciocănesc la pian?... Adineauri l-am văzut pe Henri, care ţi-a trimis complimente.

— La masă, la masă! exclamă Severina.

Şi se năpusti asupra sardelelor, devorându-le. Oh, păinişoara de la Mantes era departe! Parisul o ameţea. Vibra de fericirea de a fi cutreierat trotuarele, cumpărăturile de la *Bon Marché* o încălzeau. Dintr-o singură dată, în fiecare primăvară, îşi cheltuia toate economiile făcute în timpul iernii, preferind să cumpere orice, spunând că realiza astfel foloase. De aceea nu se astâmpăra. Confuză oarecum, ruşinată întru-câtva, mărturisi că a cheltuit mai mult de trei sute de franci.

— Pe naiba, spuse Roubaud, surprins, eşti cam risipitoare pentru nevasta unui subşef!... Dar n-aveai de luat altceva decât şase cămăşi şi o pereche de ghete!...

— Oh, dragul meu, ocazii cu care nu te mai întâlneşti!... O mătase cu dungi, delicioasă! Pălărie de un gust, – un vis! Jupoane gata, cu volane brodate! Şi toate astea pe lucru de nimic; la Havre aş fi plătit încă o dată atât... O să mi le trimită, şi ai să vezi.!...

Râdea şi el, căci era nostimă în bucuria şi zăpăceala ei. Şi apoi era aşa de plăcut prânzul ăsta în doi, improvizat în odaia unde se aflau numai ei, mult mai bine ca la restaurant Ea, care de obicei bea apă, se lăsa antrenată şi golea în neştire paharul cu vin alb. Cutia cu sardele era sfârşită; atacară pateul cu frumosul cuţit nou-nouţ. Fu o mare plăcere, căci tăia straşnic.

— Dar tu ce-ai făcut? întrebă ea. Mă pui să flecăresc şi nu-mi spui cum s-a terminat afacerea cu subprefectul.

El îi povesti în amănunte felul în care îl primise şeful exploatării. Oh, o scărmăneală în lege! El se apărase, rostise adevărul adevărat, arătase cum calicul de subprefect se încăpăţânase să se urce cu câinele într-un vagon de-a-ntâia pe câtă vreme era unul de-a doua rezervă pentru vânători şi pentru animalele lor, şi cearta care urmase şi cuvintele care s-au schimbat. În definitiv, şeful îi dădea dreptate că ţinuse să impună respectarea regulamentului. Dar ceea ce era greu era că îl ameninţase

pe subprefect. „N-o să fiţi voi totdeauna stăpâni!” Îl bănuia lumea că e republican. Discuţiile rostite la deschiderea sesiunii din 1869 şi teama de viitoarele alegeri generale făceau situaţia guvernului critică. De aceea, Roubaud ar fi fost cu siguranţă mutat, dacă nu avea protecţia prezidentului Grandmorin. Aşa, şi totuşi fusese nevoit să semneze o scrisoare de scuze, în urma poveţelor acestuia.

Severina îl întrerupse exclamând:

— Hei, n-am avut dreptate să-i scriu şi să-l vizităm astăzi de dimineaţă înainte de a te duce să-ţi primeşti scărmăneala? Eram sigură că el o să ne scoată din încurcătură,

— Da, ţine mult la tine, grăi Roubaud, şi se bucură de mare trecere la Companie… Vezi ce înseamnă să fii un bun slujbaş? Nu mi-a precupeţit elogiile: nu prea multă iniţiativă, dar purtare, supunere, curaj, în sfârşit totul! Hei, draga mea, dacă nu mi-ai fi fost nevastă şi dacă Grandmorin nu m-ar fi apărat, eram pierdut: mă înfundau, ca să mă pedepsească, în cine ştie ce staţie păcătoasă.

Ea privea fix în gol; murmură, parcă şi-ar fi vorbit sieşi:

— Da, nici vorbă, e om cu trecere.

Urmă o pauză; ea rămase cu ochii mari, deschişi, pierduţi departe. Nu mai mâncă. Retrăia, desigur, zilele copilăriei ei, acolo, în castelul din Doinville, la patru leghe de Rouen.

Nu îşi cunoscuse niciodată mama. Când tatăl său, grădinarul Aubry, muri, fata mergea pe al treisprezecelea an; prezidentul, care era văduv, o ţinu lângă fiică-sa, Bertha, sub îngrijirea surorii lui, doamna Bonnehon, soţia unui fabricant, de asemeni văduvă. Castelul era astăzi al ei. Bertha, mai mare decât Severina cu doi ani, măritată la şase luni după ea. Îl luase pe domnul de Lachesnaye, consilier la Curtea din Rouen, un omuleţ uscat şi galben. Anul trecut, prezidentul era tot în fruntea acestei Curţi. Pe urmă se retrase, după o carieră splendidă. Născut în 1804, substituit la Digne în 1830, apoi la Fontainebleau; pe urmă la Paris, pe urmă procuror ia Troyes, avocat general la

Rennes, şi după aceea prim-prezident la Rouen. Multimilionar, făcea parte de la 1855 din Consiliul general şi fusese numit comandor al Legiunii de onoare în ziua retragerii. Şi, oricât se pierdea cu mintea în trecut, Severina îl revedea, aşa cum era şi acum, îndesat şi solid, cu părul stufos, cu barba tăiată scurt, cu mustăţile rase, cu chipul pătrat. Ochii albaştri şi nasul mare dădeau chipului lui o notă aspră. Se purta sever şi-i făcea pe toţi să tremure în juru-i.

Roubaud fu nevoit să ridice tonul, repetând pentru a doua oară:

— Hei, la ce te gândeşti?

Ea tresări, se scuturã, puţin surprinsă parcă şi înfricoşată.

— A, la nimic.

— Nu mai mănânci, nu mai îţi este foame?

— Ba da… Poftim.

Severina goli paharul cu vin alb şi dădu gata felia de pateu din farfurie. Dar se întâmplă un accident: isprăviseră pâinea şi nu mai aveau niciun dumicat pentru brânză. Urcară strigăte, râsete, – când, răscolind odaia, descoperiseră în bufetul mamei Victoria o bucată de pâine uscată. Cu toate că fereastra era deschisă, în odaie continua să fie cald, iar tânăra femeie, aşezată cu spatele la sobă, nu se răcorea deloc, – tot mai îmbujorată şi mai înfierbântată de neprevăzutul dejunului voios din camera aceasta. Roubaud obţinuse de la Grandmorin încă un avantaj pentru mama Victoria. Fată sedusă, cu un prunc mort, doică a Severinei şi mai târziu nevasta unui fochist din serviciul Companiei, o ducea ca vai de lume la Paris, trăind de pe urma cusutului, cu bărbatul ei care mânca totul, – când întâlnirea cu fiica ei de lapte reînnodă legăturile vechi făcând ca şi ea să fie ocrotită de prezident; astăzi i se oferea un post de closetieră la cabinetele de lux pentru dame, ceea ce era mai bine. Compania nu-i dădea decât o sută de franci pe an, dar ea câştiga aproape o mie patru sute cu bacşişurile, fără a mai socoti adăpostul,

camera asta, plus încălzitul. În sfârşit, o situaţie cât se poate de bună. Iar Roubaud calcula că dacă Pecqueux, soţul, câştigă două mii opt sute de franci pe an, ca fochist, socotind primele şi salariul de bază, căsnicia ar fi înglobat mai mult de patru mii de franci, adică încă o dată cât avea el ca subşef de gară la Havre.

— Nu-i vorbă, încheie Roubaud, nu orice femeie ar vrea să fie la closete. Dar nu e ruşine să munceşti.

Între timp, foamea li se potolise; nu mai mâncau decât agale, tăind brânza în bucăţi mici, pentru a se desfăta cât mai mult. Lâncezeau şi cuvintele lor.

— A da, exclamă el, am uitat să te întreb… De ce nu l-ai ascultat pe prezident, să te duci pentru două-trei zile la Doinville?

Mintea lui, bine dispusă prin digestie, reînjgheba vizita făcută de dimineaţă, lângă gară, la palatul din strada du Rocher: se revăzu în cabinetul sever şi larg, îl auzea parcă pe prezident spunându-le că va pleca mâine la Doinville. Apoi, ca şi cum ar fi fost fulgerat de un gând, prezidentul făcu propunerea să plece chiar astă seară, cu ei, cu expresul de şase şi treizeci, şi s-o ducă apoi pe protejata lui acolo, la surioara care o dorea de vreme îndelungată. Dar femeia invocă tot felul de motive care o împiedicau, spunea ea.

— Ştii că eu, continuă Roubaud, nu vedeam nimic rău, îmi purtam eu de grijă… Nu-i aşa? în situaţia de acum avem nevoie de sprijinul lor. Nu e tocmai nimerit să-i refuzi când ei vor să fie amabili; cu atât mai mult cu cât se pare că refuzul tău l-a costat… De aceea te-am tot îndemnat să primeşti, până când tu m-ai tras de haină. Atunci am zis ca tine, dar fără să pricep… Ei? Pentru ce n-ai vrut?

Severina clipi din pleoape şi schiţă un gest de enervare.

— Pot oare să te las singur?

— Nu-i un motiv… De când ne-am luat, în trei ani, te-ai dus de două ori la Doinville şi ai stat acolo câte o săptămână. Nimic nu te împiedica să mai te duci odată.

Stinghereala femeii sporea: întoarse capul.

— La urma-urmei, nu-mi convenea. N-o să mă sileşti la lucruri care nu-mi fac plăcere.

Roubaud deschise braţele ca pentru a declara că el nu o sileşte la nimic. Reluă totuşi:

— Stai, tu îmi ascunzi ceva... Te-o fi primit rău, ultima oară, doamna Bonnehon...

O, nu, doamna Bonnehon o primise totdeauna cât se poate de bine. Era aşa de plăcută doamna asta înaltă, viguroasă, cu părul blond, splendid, frumoasă încă, în ciuda celor cincizeci şi cinci de ani ai ei! De când era văduvă, şi chiar de pe vremea când îi trăia bărbatul, se spunea că inima îi fusese deseori ocupată. Era adorată la Doinville, căci făcuse din castel un loc de plăceri unde îşi dădea întâlnire toată societatea din Rouen, şi în special magistratura. Doamna Bonnehon avusese numeroşi prieteni în magistratură.

— Atunci, ia spune, te-or fi primit rece Lachesnaye-i.

Nici vorba, de la căsătoria cu domnul de Lachesnaye, Bertha încetase de a fi pentru ea ceea ce fusese odată. Nu era nicidecum bună sărmana Bertha, aşa de neînsemnată, cu nasu-i roşcovan. La Rouen, doamnele îi lăudau foarte mult distincţia. De aceea, un soţ ca al ei, urât, aspru, avar, părea mai de grabă făcut să influenţeze asupra nevestei sale şi s-o facă rea. Dar nu, Bertha se arătase cum trebuia faţă de fosta ei tovarăşă: nu i se putea aduce nicio dojană.

— Poate că prezidentul nu-ţi e pe plac?

Severina, care până atunci răspundea agale, cu voce potolită, fu cuprinsă de ciudă.

— El? Ce idee!

Şi continuă, enervată, în crâmpeie de fraze.

Abia îl vedea acolo. El îşi rezervase, în parc, un pavilion a cărui uşă răspundea într-o uliţă dosnică. Ieşea, intra, fără să-l ştie nimeni. La drept vorbind, sora lui nu ştia niciodată când vine. El lua o trăsură la Barentin, sosea în timpul nopţii la Doinville, trăia zile de-a rândul în pavilion, fără să-l

ştie nimeni. Oh, el nu te stânjenea acolo nicidecum!

— Îţi spun asta fiindcă tu mi-ai povestit de douăzeci de ori că pe când erai copilă el îţi inspira teamă.

— Ei, teamă! Exagerezi, ca de obicei. Desigur, nu râdea niciodată, îl privea pe om fix, cu ochii lui bulbucaţi, încât omul lăsa repede capul în jos. Am văzut oameni care se încurcau, care nu puteau să-i spună un cuvânt, într-atât le impunea faima lui de asprime şi înţelepciune... Dar pe mine nu m-a certat niciodată, am simţit totdeauna că avea o slăbiciune pentru mine...

Din nou glasul ei se încetinea, ochii i se pierdeau în gol.

— Mi-aduc aminte... Când eram fetiţă şi mă jucam cu prietene pe alei, dacă el se ivea fugeau cu toatele, fugea până şi copila lui, Bertha, care se temea totdeauna să nu facă ceva rău. Eu, însă, îl aşteptam liniştită. El trecea şi, văzându-mă acolo, zâmbitoare, cu beţişorul în vânt, mă ciupea de obraji.. Mai târziu, la şaptesprezece ani, când Bertha voia să capete de la el ceva, mă trimitea pe mine întotdeauna. Vorbeam, nu plecam jos privirile şi simţeam că ale lui mă înţeapă sub piele ca nişte ace. Dar îmi băteam joc de ele; eram aşa de sigură că o să-mi facă voia! Oh, da, mi-aduc aminte! Nu e stufiş în parc, nu e gang, nu e cameră din castel pe care să nu le pot vedea şi cu ochii închişi.

Tăcu; pleoapele-i erau închise; iar pe chipu-i încălzit şi plinuţ părea că trece fiorul întâmplărilor de altădată, al întâmplărilor pe care nu le spunea. Stătu astfel o clipă, frământându-şi uşor buzele ca într-un tic involuntar ce-i schimonosea dureros un colţ al gurii.

— El a fost, fireşte, foarte cumsecade cu tine, reluă Roubaud aprinzându-şi pipa. Nu numai că te-a crescut ca pe o domnişoară, dar a administrat cu multă chibzuinţă bruma ta de avere, şi, când ne-am luat, a rotunjit considerabil suma... Unde mai pui c-o să-ţi lase ceva; a spus ceva în faţa mea.

— Da, murmură Severina, casa de la Croix-de-Maufras,

proprietatea ceea pe care drumul de fier a tăiat-o. Familia petrecea uneori şi opt zile acolo... Nu pun însă bază pe ea; Lachesnaye-i s-or fi făcut luntre şi punte să nu-mi lase nimic. Şi, apoi, sunt mai mulţumită să n-am nimic, nimic!...

Ea rostise cuvintele din urmă cu atâta însufleţire, încât el se mira, scoase pipa din gură şi-o privi cu ochi mari.

— Ai haz! Se dă ca sigur că prezidentul are milioane, – şi ar fi rău oare ca el s-o pună pe fiica-i adoptivă în testament?... Nimeni nu s-ar mira, şi ne-ar prinde cât se poate de bine.

Pe urmă, un gând care-i trecu prin minte îl făcu să râdă.

— Doar n-o să-ţi fie frică să treci drept fiica lui... Căci ştii că prezidentul, cu tot aerul ţeapăn pe care şi-l dă, e în gura multora. Se zice că şi când îi trăia nevasta se cam dădea la bone. În sfârşit, un berbant care şi azi se aruncă la femei... Ei bine, te pomeneşti că eşti fiica lui!

Severina se ridicase, repede, cu obrajii îmbujoraţi, cu clipiri sperioase din ochi, sub povara greoaie a pârului ei negru.

— Fiica lui, fiica lui?... Nu vreau să glumeşti înţelegi? Pot să fiu fiica lui? Îi seamăn oare eu?... Haide, ajunge, să vorbim altceva. Nu vreau să mă duc la Doinville fiindcă n-am plăcere, fiindcă vreau să mă întorc cu tine la Havre.

El clătină din cap şi o potoli cu un gest. Bine, bine, dacă nu are poftă!... Soţul zâmbea; n-o văzuse niciodată într-atât de aprinsă. Nici vorbă, vinul alb era cauza. În dorinţa de a se face iertat, el luă din nou cuţitul, minunându-se şi ştergându-l iarăşi; iar ca să arate că taie ca un brici. Îşi tăie unghiile.

— Patru şi un sfert, murmură Severina, în picioare în faţa ceasului. Mai am câteva curse... Trebuie să ne gândim şi la tren.

Dar, ca pentru a se linişti, înainte de a face puţină regulă în odaie, Severina se aşeza la fereastră. Lăsă şi el cuţitul şi pipa, se depărtă de masă, veni lângă ea şi o cuprinse pe la spate, încet. O înlănţuise astfel, cu bărbia rezemată pe

umărul ei, cu capul lângă al ei. Niciunul, nici altul nu se mişcau: priveau.

Dedesubtul lor, în continuu, maşinile de manevră se duceau şi veneau; abia le auzeai cum lucrează, ca nişte gospodine sprintene şi prudente, cu roţile înăbuşite, cu şuierul discret. Una trecu pierzându-se sub podul Europei, ducând la remiză vagoanele unui tren de Trouville. Iar dincolo de pod atinse o maşină venită singură din Depou, ca o călătoare singuratică, cu alămurile şi oţelurile sclipitoare, proaspătă şi dornică de drum. Aceasta se oprise, cerând acarului, prin două bufnituri scurte, cale deschisă, iar acarul o trimise la trenul ei format la peronul de sub şopronul cu linii duble. Era trenul de patru şi douăzeci şi cinci pentru Dieppe. Un val de pasageri se îmbulzea; cărucioarele cu bagaje huruiau pe peron. Cerul se posomorâse înspre Batignolles; o pulbere crepusculară, înecând faţadele, păreau că se lasă peste evantaiul şinelor de fier, pe când în negura aceasta, departe, se încrucişau întruna plecările şi sosirile. Deasupra marilor şoproane şi a Parisului înnegrit se învălătuceau trâmbe de fum.

— Nu, nu, lasă-mă, murmură Severina.

Puţin câte puţin, fără a rosti un cuvânt, el o cuprinsese într-o îmbrăţişare mai strânsă, aţâţat de căldura trupului tânăr. Femeia îl ameţea cu mireasma cărnii ei şi îl întărită şi mai mult, în timp ce-şi strângea coapsele pentru a se desprinde. Cu o smucitură o luă de la fereastră şi închise geamul.

Gura lui dăduse peste gura ei, îi strivea buzele o trăgea către pat.

— Nu, nu suntem la noi, repetă ea. Te rog, nu aici în cameră străină!

Ea însăşi era ca ameţită, îngreunată de mâncare şi vin, încălzită de goana prin Paris. Încăperea prea caldă, masa pe care zăcea dezordinea prânzului neprevăzut, călătoria – totul o înfierbânta şi o înfiora. Şi totuşi, femeia refuza, se împotrivea, chircită pe marginea patului într-o răzvrătire

sperioasă de a cărei cauză nu şi-ar fi putut da seama.

— Nu, nu, nu vreau.

El, cu sângele în clocote, îşi stăpânea mâinile grele. Tremura, şi ar fi zdrobit-o.

— Proasto, cine-o să ştie? Facem patul la loc.

De obicei, ea se dădea cu o calmă supunere, la ei, la Havre, după dejun, când el era de serviciu noaptea. Se dădea, pare-se, fără plăcerea pentru ea, dar arăta o moliciune fericită, o afectuoasă consimţire pentru a-i fi pe plac. Iar pe el îl înfierbânta în momentul acesta faptul că o simte aşa cum niciodată nu mai fusese: aprinsă, vibrândă de pasiune. Reflexul negru al părului ei umbrea ochii calmi de merişor, iar gura-i sângera în ovalul blând al figurii. Bărbatul avea dinainte-i o femeie pe care n-o mai cunoştea. De ce se împotrivea oare?

— Spune, de ce? Avem timp de-ajuns.

Atunci, în prada unei inexplicabile îngrijorări, zbătându-se aiurită ca şi cum nu s-ar fi cunoscut nici pe sine, scoase un geamăt de durere adevărată, care-l făcu pe om să se astâmpere.

— Nu, nu, te implor, lasă-mă... Nu ştiu, mă înăbuşe numai gândul că-n momentul acesta.. Nu, n-ar fi bine.

Amândoi căzuseră pe marginea patului. El îşi trecu mâna pe chip ca pentru a potoli jarul din obraji. Văzându-l cuminţit, ea, drăguţă, se plecă şi îi sărută pe faţă, vrând să-i arate că-l iubea ca şi mai înainte. Stătură astfel câteva clipe, fără să-şi vorbească, pentru a-şi veni în fire. El îi apucase mâna stângă şi se juca cu un inel vechi, de aur, un şarpe de aur cu un căpşor de rubin, pe care femeia îi purta pe acelaşi deget cu verigheta, îl ştia acolo din totdeauna.

— Şarpele meu micuţ, glăsui Severina cu glas involuntar, ca în vis, crezând că el se uită la inel şi simţind nevoia poruncitoare de a vorbi. Mi l-a dăruit el, la Croix-de-Maufras, când am împlinit şaisprezece ani.

Roubaud ridică mirat, capul.

— Cine, el? Prezidentul?

Când ochii soţului se fixară într-ai ei, femeia tresări brusc.

Simţii un fior îngheţându-i obrajii. Vru să răspundă şi nu găsi nimic, gâtuită de un fel de paralizie.

— Păi, urmă el, mi-ai spus întotdeauna că mamă-ta, îţi lăsase inelul.

Putea şi-n clipa asta să îndrepte vorba scăpată într-un moment de uitare de sine. I-ar fi fost de-ajuns să râdă, să facă nebunii. Dar ea se încăpăţână, inconştientă, ne mai fiind stăpână pe sine.

— Dragul meu, nu ţi-am spus niciodată că mi-ar fi lăsat mama inelul.

Roubaud o fixă brusc. Se îngălbeni.

— Cum? Nu mi-ai spus niciodată?... Dar mi-ai istorisit de douăzeci de ori!... Nu e nicio nenorocire că ţi-a dat un inel prezidentul. El ţi-a mai dat şi altele... Dar de ce mi-ai ascuns adevărul? De ce m-ai minţit spunându-mi că e de la mama ta?

— N-am vorbit de mama, dragul meu, te înşeli.

Încăpăţânarea ei era prostească. Îşi dădea seama că se pierde, că el îi citeşte limpede în suflet, şi ar fi vrut să revină, să-şi retragă cuvintele, dar nu mai era timp. Vedea cum trăsăturile lui se descompun. Mărturisirea ţâşnea fără vrere din întreaga-i făptură. Iar el, groaznic, redevenit deodată stacojiu de parcă sângele i-ar fi năvălit din artere, îi apucase mâinile şi o privea de aproape pentru a urmări şi mai lesne, în rătăcirea sperioasă a ochilor ei, ceea ce femeia nu putea rosti.

— Dumnezeul tău, îngână el, Dumnezeul tău!...

Ei îi fu frică, îşi plecă faţa vrând să şi-o ascundă sub braţ, aşteptând lovitura de pumn. Un fapt mic, mititel, neînsemnat, uitarea unei minciuni în legătură cu inelul, trădase, din câteva cuvinte schimbate, adevărul. Lui îi fusese de-ajuns un minut. Îi trânti în neştire doi pumni. În trei ani nici n-o atinsese, şi o zdrobea acum, orbit şi îmbătat, într-o pornire de brută, de om cu mâini grosolane

care împinseseră odinioară la vagoane.

— Dumnezeul tău de târfă! Te-ai culcat cu el!... Te-ai culcat cu el!... Te-ai culcat cu el!...

Se înfuria tot mai mult repetând cuvintele acestea, şi îşi înteţea loviturile de fiecare dată, ca pentru a implânta pumnii în carnea ei.

— Cu un hodorog de bătrân, Dumnezeul tău de târfă!... Te-ai culcat cu el! Te-ai culcat cu el!...

Vocea îi era sugrumată din pricina mâniei, şi mai mult şuiera cuvintele decât le pronunţa. Abia atunci auzi el că, ghemuită sub lovituri, ea rostea: Nu. Femeia nu găsea alt mijloc de apărare; tăgăduia ca el să n-o ucidă. Iar strigătul ei, încăpăţânarea ei în a minţi, îl înnebuniră cu totul.

— Mărturiseşte că te-ai culcat cu el!...

— Nu!... Nu!...

O prinsese din nou, o ţinea şi o împiedica să cadă cu faţa în aşternut, – biată fiinţă ce vrea să se ascundă. O silea să-l privească.

— Mărturiseşte că te-ai culcat cu el!...

Dar, lunecând printre mâinile lui, femeia vru să fugă spre uşă. Dintr-o săritură, el o ajunse cu pumnul ridicat, şi, îndârjit, cu o lovitură, acolo, lângă masă, o doborî. Se năpusti asupra ei şi o apucă de păr pentru a o ţintui în podea. Rămaseră astfel o clipă, jos, faţă în faţă, fără a se mişca. Şi, în liniştea groaznică, se auzi larma domnişoarelor Dauvergne care cântau şi râdeau şi al căror pian făcea din întâmplare, dedesubt, destulă gălăgie pentru a înăbuşi bufniturile luptei.

Clara cânta bucăţi de exerciţiu, iar Sofia o acompania.

— Mărturiseşte că te-ai culcat cu el!...

Ea nu mai cuteza să spună nu şi nu răspunse.

— Dumnezeul tău, mărturiseşte că te-ai culcat cu el, că de nu, te spintec!...

Ar fi ucis-o; ea citea asta limpede în privirile lui. Zărise, în cădere, cuţitul nou pe masă: văzu iarăşi strălucirea lamei, şi i se păru că bărbatul întinse braţul. Laşitatea, sila de ea, de

tot, o năpădiră. Simţea nevoia de a sfârşi.

— Ei da, e adevărat, lasă-mă să mă duc!…

Atunci fu o grozăvie. Mărturisirea, pe care el o cerea cu atâta violenţă, îl izbise în plină faţă, ca un ce imposibil şi monstruos. Niciodată nu şi-ar fi închipuit parcă o atare nemernicie. Îi dădu pumni în cap, o lovi de un picior al mesei. Ea se zbătea; el o trase de păr prin cameră, prăvălind scaunele. De câte ori ea făcea o sforţare să se ridice, el o arunca, iarăşi pe duşumea, cu un pumn. Şi totul, – gâfâind, cu dinţii încleştaţi, într-o furie sălbatică, prostească. Masa smucită era cât pe-aici să răstoarne soba. Pe un colţ al bufetului rămăsese păr şi sânge. După ce-şi mai veniră în fire, buimăciţi de groază, sătui de a lovi şi de a fi lovită, se târâră până aproape de pat, ea tot pe jos, deşelată, el ghemuit, ţinând-o încă bine. Răsuflară. Jos, muzica continua – râsetele, sonore, tinereşti, hohoteau.

Cu o smucitură, Roubaud o urcă pe Severina şi o înghesui în stinghia patului. Pe urmă, în genunchi, peste ea, abia putu vorbi. N-o mai bătea, o chinuia cu întrebările, din nevoia nepotolită de a şti.

— Vasăzică, te-ai culcat cu el, târfă?… Spune, spune că te-ai culcat cu moşneagul… Şi la ce vârstă, ai? De mică, de mică, nu-i aşa?

Brusc, ea izbucnise în lacrimi; suspinele o împiedicau să răspundă.

— Dumnezeul tău, nu vrei să-mi spui?… Nu-i aşa, n-aveai nici zece ani când îi făceai plăceri bătrânului?… De aceea te creştea în răsfăţ, – pentru porcăriile lui! Dumnezeul tău, spune, că iar încep!…

Ea plângea, nu putea să scoată un cuvânt. El ridică braţul şi-i mai dădu o palmă. Pentru că nu căpăta niciun răspuns, o plezni de trei ori, şi de trei ori repetă întrebarea:

— La ce vârstă te-ai culcat cu el, târfă? Spune?… Hai, spune odată!…

De ce să se opună? Viaţa fugea de ea. Cu degetele-i butucănoase de fost lucrător, el i-ar fi smuls şi inima din

piept. Şi interogatoriul continuă: ea spunea totul, cuprinsă într-atâta de ruşine şi teamă încât abia îşi putea auzi vorbele. Iar el, măcinat de gelozia-i cruntă, se îndărătnicea în a suferi şi mai mult: i se părea că nu află de-ajuns, o silea să revină asupra amănuntelor, să precizeze faptele. Asculta spovedania, cu urechea lângă buzele nenorocitei, cu pumnul ridicat, gata să o lovească dacă femeia n-ar fi urmat.

Defilă din nou trecutul de la Doinville: copilăria şi tinereţea. S-a întâmplat în fundul marelui parc? La cotitura vreunui coridor din castel? Şi-a pus oare prezidentul ochii pe ea de când a murit grădinarul şi de când a păstrat-o şi a crescut-o lângă copila lui? Murdăria asta începuse cu siguranţă în zilele când celelalte fetiţe fugeau în toiul jocului, la apariţia bătrânului, şi când ea, zâmbitoare, cu botişoru în vânt, aştepta să fie ciupită de obraji. Iar mai târziu, dacă ea îndrăznea să-i vorbească deschis, dacă obţinea de la el totul, – nu era oare pentru că se simţea stăpână? Oh, infectul bătrân care se lăsa giugiulit ca un bunic, care o privea pe leliţă cum creşte sub ochii lui, pipăind-o, pângărind-o puţin câte puţin, ceas cu ceas, fără să aibă răbdarea să fie coaptă!

Roubaud gâfâia.

— Ei, şi la ce vârstă, repetă, la ce vârstă?

— La şaisprezece ani şi jumătate.

— Minţi!

Să mintă? Doamne, dar pentru ce? Ea înălţă din umeri, cuprinsă de nepăsare şi de-o silă imensă.

— Dar unde s-a întâmplat pentru întâia oară?

— La Croix-de Maufras.

El şovăi o clipă; buzele i se frământau; o lucire gălbuie îi împăienjenea ochii.

— Dar vreau să-mi spui ce ţi-a făcut…

Femeia nu răspunse. Iar pentru că o ameninţa cu pumnul:

— N-ai să mă crezi.

— Spune... Cum, n-a putut nimic?

Ea răspunse printr-un semn din cap. Da, chiar aşa. Şi atunci Roubaud se încăpăţână să stăruie, vru să cunoască întâmplarea, până la capăt, coborî la cuvinte crude, la întrebări ruşinoase. Ea nu mai descleşta dinţii, continua să spună prin semne da sau nu. Poate că după ce ea mărturisea totul, aveau să se simtă şi unul şi altul uşuraţi. Dar el suferea cu atât mai mult în urma amănuntelor, cu cât ea credea că ele constituie o uşurare. Legături normale, complete, l-ar fi hărţuit pe Roubaud cu o viziune mai puţin crâncenă. Desfrâul nimicea totul, vâra şi răsucea în carnea lui cuţitele otrăvite ale geloziei. Acum se isprăvise, de acum nu va mai trăi liniştit, va evoca mereu imaginea scârnavă.

Un geamăt îi sfâşia gâtlejul.

— Ah. Dumnezeul tău... Dumnezeul tău!... Nu se poate, nu, nu! E prea mult!... Nu se poate!...

Apoi, deodată, o zgudui.

— Dar, Dumnezeul tău de târfă, de ce te-ai măritat cu mine?... E o mârşăvie că m-ai înşelat astfel... Sunt hoaţe la închisoare care n-au atâta pe conştiinţă... Vasăzică, îţi era silă de mine, vasăzică nu mă iubeai?... Spune, de ce mai luat?

Ea schiţă o mişcare confuză. Parcă mai ştia în momentul acesta? S-a măritat cu el, fericită că scapă de celălalt. Sunt atâtea lucruri pe care n-ai vrea să le faci şi pe care le faci fiindcă sunt altele şi mai nesuferite. Nu, nu-l iubea; dar ceea ce se ferea să îi spună era că, fără întâmplarea cu prezidentul, nu ar fi primit niciodată să îi fie nevastă.

— El, nu-i aşa? El ţinea să te gospodărească. A dat peste un nătărău... Hm, voia să îţi facă un rost şi treaba să urmeze. Şi-a urmat, nu? Atunci când te-ai dus de două ori pe acolo? De-aia te lua?

Femeia mărturisi printr-un nou semn.

— Şi tot de aceea te poftea şi acum?... Ar fi continuat porcăriile şi, dacă nu te voi gâtui, o să continue.

Mâinile lui chircite se întindeau s-o apuce de gât dar de

data asta ea se revoltă.

— Lasă-mă, eşti nedrept. Nu am fost eu aceea care n-am vrut să merg? Adu-ţi aminte că tu mă trimiteai şi că a trebuit să mă supăr. Vezi bine, că eu nu mai voiam. Se isprăvise Niciodată, niciodată nu aş fi vrut!…

Roubaud simţi că femeia rosteşte adevărul, dar aceasta nu-l uşură deloc. Durerea groaznică, fierul care îi rămânea în piept, cele ce se petrecuseră între ea şi bătrân, erau ireparabile. Fără să o slăbească, se apropiase de chipul ei, fascinat, mânat parcă de dorinţa de a regăsi în sângele vinişoarelor ei albastre tot ce-i mărturisise. Şi omul murmură, obsedat, aiurit:

— La Croix-de-Maufras, în încăpere roşie… O cunosc, fereastra dă spre drumul de fier, patul e în faţă. Şi acolo, în camera aceea… Înţeleg de ce spunea el că-ţi lasă casa. Ai binemeritat-o. Putea să-ţi îngrijească gologanii şi să te înzestreze; se cuvenea… Un judecător, un om cu multe milioane, aşa de respectat, aşa de învăţat, aşa de bine pus! Să-ţi pierzi mintea, nu alta… Şi, ia spune, nu era tatăl tău?

Severina făcu o sforţare. Se ridică, îl împinse cu o putere neobişnuită pentru slăbiciunea ei de biet suflet învins. Protestă cu vigoare.

— Nu, asta nu! Altminteri, tot ce vrei. Bate-mă, omoară-mă!… Dar nu spune aşa! Minţi!…

Roubaud îi ţinuse o mână într-ale lui.

— Dar ce, tu ştii ceva? Tocmai că te îndoieşti.

Şi când femeia îşi trase mâna, el simţii inelul, şarpele mic de aur cu capul de rubin, uitat la ea în deget. I-l smulse şi-l fărâmă cu totul, într-o nouă pornire. Se plimbă apoi de la capăt la altul al încăperii, tăcut şi aiurit.

Prăbuşită pe marginea patului, ea îl urmărea cu ochi mari. Iar liniştea penibilă, dură.

Mânia lui Roubaud nu se domolea câtuşi de puţin. De îndată ce ea părea că se risipeşte puţin, se accentua repede, asemenea beţiei, în unde mari ce-l prindeau în vârtej. Nu se mai stăpânea, străpungea golul, în prada

violenţei care îl chinuia. Nu simţea decât nevoia de a face pe plac bestiei ce urla în adâncul făpturii lui. O trebuinţă fizică, imediată, ca o poftă de răzbunare, îi măcina trupul şi nu-i mai da pace până n-o împăca.

Fără să se oprească, îşi bătu tâmplele cu pumnii şi îngână cu o voce trudită:

— Ce să fac? Ce să fac?…

Deoarece n-o ucisese de îndată, n-o mai putea ucide acum. Laşitatea de a o lăsa în viaţă îl îndârjea, căci era laşitate la mijloc, laşitatea pentru că ţinea încă la târfa aceea, pe care nu o gâtuise. Totuşi, nu putea s-o mai ţină. S-o izgonească, s-o alunge în stradă, să nu o mai vadă? Un nou val de suferinţă îl cuprindea, o greaţă fără margini punea stăpânire pe el la gândul că nu o să procedeze nici astfel. Dar atunci, cum? Să primească ruşinea de-a pleca înapoi la Havre, cu femeia, şi să continue a trăi sub acelaşi acoperiş cu ea, ca şi când nimic nu se întâmplase? Nu, nu, mai bine moartea pentru amândoi, chiar acum! Îl zgudui o atare obidă, încât strigă mai tare, aiurit:

— Ce să fac? Ce să fac?…

Din patul pe care rămăsese, Severina îl urmărea mereu cu ochii ei mari. În calma afecţiune camaraderească pe care i-o nutrea, femeii îi era milă de durerea fără de margini care îl zbuciuma. I-ar fi iertat vorbele grele şi loviturile, dacă spovedania ei l-ar fi tulburat mai puţin. Ea, molatică şi supusă, ea care de plăpândă se încovoiase în faţa poftelor unui bătrân, care mai târziu se lăsase măritată doar din dorinţa de a aranja lucrurile, nu pricepea rostul unei atari porniri de gelozie pentru greşeli trecute de care ea se căia; şi, fără viciu, cu carnea încă nedeşteptată, în semi-inconştienţa ei de copilă blândă, castă mai presus de orice, se uita la bărbatul ei, care se învârtea de colo până colo, furios, aşa cum s-ar fi uitat la un lup sau la cine ştie ce lighioană. După fiecare întoarcere, el se regăsea dinaintea ei lângă pat. Iar ea îl aştepta. Cuteză să-i vorbească.

— Dragul meu, ascultă-mă…

Roubaud n-o auzea. Pornea în capătul celălalt al încăperii ca un pai în bătaia furtunii.

— Ce să fac? Ce să fac?

În sfârşit, ea îl apucă de mână şi-l ţinu un minut.

— Dragul meu, haide, n-am refuzat eu să mă duc?... Niciodată nu m-aş fi dus, niciodată! Pe tine te iubesc.

Şi se făcea drăgăstoasă, îl atrăgea, ridică buzele s-o sărute. Dar, căzut lângă ea, el o respinse cu o mişcare de groază.

— Hm, târfă, acum ai vrea... Adineauri n-ai vrut, nu aveai nevoie de mine... Şi acum ai vrea să mă iei cu binele, nu? Când ţii un om sub mână cu asta, îl ţii zdravăn... Dar mi-ar fi scârbă să merg cu tine!... Da!... Sunt sigur că mi-ai otrăvi sângele.

Se înfiora. Gândul s-o aibă, imaginea trupurilor lor prăbuşite pe pat, îl străpunse ca o văpaie. Şi în noaptea tulbure a cărnii, în adâncul dorinţei lui care sângera, pângărită, se înălţă deodată necesitatea morţii.

— Ca să nu crăp eu mergând iarăşi cu tine, trebuie să-l răpun în primul rând pe celălalt. Trebuie să-l răpun, să-l răpun!

Glasul i se urca; repetă cuvântul, tare, sporit, ca şi cum cuvântul acesta, aducându-i dezlegare, îl liniştea. Nu mai vorbi, merse încet până la masă şi privi cuţitul a cărui lamă sclipea. Cu un gest maşinal, îl închise şi îl puse în buzunar. Stătea în loc de gânduri, cu mâinile bălăbănind, cu privirea departe. Două cute mari îi brăzdau fruntea. Se duse la fereastră şi se plantă acolo, în răcoarea amurgului. Dinapoia lui, femeia se sculase, cuprinsă iar de teamă; neîndrăznind să-l întrebe, căutând să ghicească ce anume se petrecea în capul lui, aştepta, ridicată şi ea, cu faţa spre întinderea boltei.

În noaptea ce începea să cadă, casele se îmbrăcau în negru, întinderea imensă a gării se acoperea de o negură viorie. Mai cu seamă către Batignolles, tranşeea profundă era parcă înecată în cenuşă; începea să se estompeze

schelăria podului Europei. Înspre Paris, un ultim reflex al zilei ofilea geamlâcurile marilor hale acoperite, în timp ce dedesubt umbrele se lăsau compacte. Licăriră scântei: erau aprinse becurile de gaz pe peroane. O lumină albă ţâşni acolo: era felinarul de la maşina trenului pentru Dieppe, ticsit de călători, cu perdelele trase, aşteptând semnalul de plecare al subşefului de serviciu. Se produseseră încurcături: semnalul roşu al acarului închidea linia, în timp ce o locomotivă mică venea să-şi ia vagoanele lăsate în drum de o manevră greşită. Trenuri strecurau întruna în umbra tot mai deasă, prin înlănţuirea de linii, printre şirurile de vagoane încremenite care aşteptau pe liniile moarte. Plecă unul spre Argenteuil, altul spre Saint-Germain; sosi unul, imens, de la Cherbourg. Semnalele, fluierăturile, goarnele, se înmulţeau. De pretutindeni, una câte una, ţâşneau lumini roşii, verzi, galbene, albe; era o confuzie la ora aceasta tulbure dintre amurg şi noapte şi se părea că totul se va zdrobi; şi totuşi, se atingea, se desprindea cu aceeaşi mişcare domoală, insinuantă, vagă în cadrul asfinţitului. Dar lumina roşie a acarului se şterse, trenul pentru Dieppe şuieră, se puse în mişcare. Din cerul palid începură a cădea stropi rari de ploaie. Noaptea avea sa fie umedă.

Când Roudaud se întoarse, avea chipul întunecat şi dârz de parcă l-ar fi năpădit umbrele nopţii. Se hotărâse. În pragul zilei ce stătea să apună, se uită la ceasul cu cuc şi zise cu glas tare:

— Cinci şi douăzeci.

Severina, care nu îndrăznea să-l întrebe, îl urmărea mereu cu priviri îngrijorate. Îl văzu scotocind în dulap şi scoţând hârtie, o sticlă cu cerneală, un toc.

— Na! scrie!…

— Cui?

— O să-i scrii lui… Stai jos!…

Şi cum ea se depărta instinctiv de scaun, fără să-şi dea

încă seama ce o să-i ceară, el o trase şi-o aşeză la masă cu atâta putere încât rămase pe loc.

— Scrie… „Pleacă astă seară cu expresul de şase treizeci şi nu te opri decât la Rouen”.

Ea ţinea tocul, dar mâna-i tremura, frica îi era sporită şi mai mult de necunoscutul săpat în faţa ei prin cele două rânduri. Îndrăzni să ridice, imploratoare, capul.

— Dragul meu, ce vrei să faci?… Spune-mi, te rog…

El repetă poruncitor, neînduplecat:

— Scrie, scrie!…

Pe urmă, cu ochii pironiţi într-ai ei, fără mânie, fără cuvinte grele, dar cu o încăpăţinare a cărei greutate o nimicea:

— Ai să vezi ce-o să fac… Şi, înţelegi tu, ceea ce o să fac vreau să fac împreună cu tine… În felul acesta vom rămâne unul lângă altul, legaţi strâns între noi.

O îngrozea. Femeia se scutură din nou.

— Nu, nu, vreau să ştiu… Nu scriu până nu-mi spui.

Atunci, încetând a-i vorbi, el îi luă mâna, cu o mână plăpândă de copil, şi-o strânse în pumnul lui de fier ca într-o menghină, gata să i-o zdrobească. Infiltră crâncen în carnea ei voinţa lui. Femeia scoase un strigăt. Totul se frângea, totul se prăbuşea în ea. În ignoranţa şi în blândeţea ei, nu putea decât să se supună. Instrument al dragostei şi instrument al morţii.

— Scrie, scrie.

Şi ea scrise, scrise greu cu biata-i mână îndureratã.

— Bravo, frumos, glăsui el după ce luă scrisoarea. Acum aranjează puţin aici şi pregăteşte totul… Vin să te iau.

Era cât se poate de calm. Îşi potrivi dinaintea oglinzii nodul de la cravată, îşi puse pălăria şi plecă. Ea îl auzi cum încuie uşa de două ori şi cum ia cheia. Noaptea cobora tot mai mult. Ea rămase o clipă în loc, cu urechea atentă la toate zvonurile de afară. Alături, de la vânzătoarea de gazete, se auzea un scâncet continuu, înăbuşit: fără îndoială, vreun căţeluş uitat. Jos, la Dauvergne, pianul

amuţise. Se auzea acum un zăngănit vesel de tacâmuri: gospodinele făceau treabă la bucătărie, Clara preparând o tocană de berbec, Sofia curăţind o salată. Iar Severina le auzea cum râd, nimicită în obida nopţii care cădea.

La şase şi un sfert, maşina expresului de Havre lunecă de sub podul Europei, trimisă şi fixată la garnitura ei. Din cauza îmbulzelii, trenul nu putu fi adăpostit sub şopronul cu linii duble. Aştepta acolo, sub cerul liber, lângă peronul care se prelungea în bezna unui cer de cerneală. Se auziră ordine răspicate ca să se adauge un vagon. Neclintită, maşina expresului ţâşnea printr-o supapă o trâmbă uriaşă de aburi care se învălătuceau în noapte, presărând cu lacrimi albe doliul nemărginit întins pe boltă cerească.

La şase şi douăzeci, Roubaud şi Severina veniră. Ea dăduse cheia mamei Victoria, trecând pe dinaintea closetelor din sala de aşteptare; iar el o trăgea cu aerul grăbit al bărbatului întârziat din pricina nevestei. El, nerăbdător şi ţâfnos, cu pălăria dată pe ceafă, ea cu faţa acoperită, şovăielnică, frântă de oboseală. O puzderie de călători se înşirară pe peron. Se amestecară în mulţime şi o luară de-a lungul vagoanelor, căutând cu privirea un compartiment gol de-a întâia. Peronul se însufleţea, hamalii răsturnau în furgonul din faţă cărucioarele cu bagaje, un supraveghetor se îndeletnicea cu instalarea unei numeroase familii, subşeful de serviciu, cu felinarul de semnal în mână, arunca o ochire asupra garniturii.

Roubaud găsise, în sfârşit, un compartiment gol, şi voia s-o urce pe Severina – când fu zărit de şeful gării, domnul Vandorpe, care se plimba pe acolo cu ajutorul său de la liniile duble, domnul Dauvergne, amândoi cu mâinile la spate, urmărind manevrarea vagonului ce se adăuga la garnitură. Schimbară saluturi şi fu nevoit să se oprească pentru a sta de vorbă.

Discutară întâi despre afacerea cu subprefectul, afacere care se sfârşise cu bine. Fu apoi vorba de un accident care se întâmplase în dimineaţa aceea la Havre şi pe care

telegraful îl transmisese: unei maşini, Lisona, care era pusă joia şi sâmbăta la expresul de şase şi treizeci, i se rupsese un resort tocmai când trenul intra în gară; iar repararea ei avea să-i înţepenească acolo, două zile încheiate, pe mecanicul Jacques Lantier, un concetăţean al lui Roubaud, şi pe fochistul Pecqueux, bărbatul babei Victoria. În picioare, lângă uşa compartimentului, Severina stătea în aşteptare, pe când bărbatul ei afecta faţă de domnii aceia multă bunăvoie, ridicând tonul, râzând. Dar se produse o zguduitură; trenul fu dat în urmă cu câţiva metri; maşina împinse spre primele vagoane, vagonul care fusese adăugat, nr. 293, cu un cupeu rezervat. Henri Dauvergne, care însoţea trenul în calitate de conducător-şef, recunoscând-o pe Severina sub voaleta ei, o ferise de a fi lovită de uşa larg deschisă; pe urmă, scuzându-se, zâmbind foarte politicos, îi lămuri că sus-zisul cupeu era destinat unuia dintre administratorii Companiei, care îi ceru cu o jumătate de oră înainte de plecarea trenului. Ea râse încet, nervos, fără pricină, iar el se duse după treburi, foarte încântat; îşi spusese de multe ori că ea ar fi o gospodină foarte plăcută.

Ceasul arăta şase şi douăzeci şi şapte. Mai erau trei minute. Roubaud, care pândea de la distanţă uşile sălilor de aşteptare, în vreme ce discutau cu şeful gării, îl lăsă brusc pe acesta şi se îndreptă spre Severina. Dar vagonul se depărtase, astfel că fu nevoit să meargă câţiva paşi până la compartimentul gol. Şi, cu spatele întors, o ghiontea pe femeie şi-o împinse cu un pumn când, în supunerea ei, ea se uita instinctiv înapoi să vadă care este cauza. Sosise un călător întârziat, cu o pătură sub braţ, cu gulerul paltonului ridicat, cu marginea pălăriei coborâtă pe sprâncene aşa de mult încât nu vedeai din chipul său, în lumina pâlpâitoare a lămpilor, decât un crâmpei de barbă albă. Totuşi domnul Vandorpe şi domnul Dauvergne înaintară, în ciuda vizibilei dorinţe a călătorului de a nu fi văzut. Îl urmară, iar el nu-i salută decât în faţa cupeului rezervat în care se urcă

grabnic. Era el. Tremurând, Severina căzuse pe o banchetă. Bărbatul îi strângea braţul ca în cleşte, ca într-o supremă luare în posesiune, exultând, gâfâitor, acum când era sigur că lucrurile aveau să se aranjeze după dorinţa lui.

Peste un minut, avea să bată jumătate de oră. Un vânzător se încăpăţâna să ofere gazetele de seară. Câţiva călători se plimbau încă de-a lungul peronului, pentru a-şi termina de fumat ţigările. Se urcară: din ambele capete ale trenului auzeai cum supraveghetorii închid uşile. Iar Roubaud, care avusese surpriza neplăcută de a zări în compartimentul acesta pe care îl credea gol o formă întunecată într-un ungher, tăcută, nemişcată, nici vorbă o femeie în doliu, nu îşi putu stăpâni o exclamaţie de ciudă când uşa fu închisă din nou şi când un paznic conduse înăuntru e pereche, un bărbat grăsuliu cu consoarta-i la fel, care se prăbuşiră gâfâind pe banchete.

Trenul era pe punctul de a porni. Ploaia, foarte măruntă. reîncepuse, învăluind întinderea, vastă şi întunecată, străpunsă neîncetat de trenuri. Nu zăreai decât geamurile lor luminate, – un lanţ de ferestruici în mişcare. Mijiră lumini verzi; câteva felinare pâlpâiau pe pământ. Şi nimic altceva, nimic decât imensitatea neagră din care ţâşneau şoproanele cu linii duble. Totul era cufundat în negură. Erau înăbuşite până şi zgomotele. Nu se mai auzea decât duduitul locomotivei. care îşi slobozea supapele zvârlind trâmbe de aburi: Se ridica un nor, desfăşurându-se ca un linţoliu funerar, în care se învârtejeau valuri de fum negru, venite cine ştie de unde. Cerul se posomorî şi mai mult, un nor umed plutea asupra Parisului, scăldat în văpaie de lumini.

Subşeful de serviciu ridică atunci felinarul pentru ca mecanicul să ceară drum deschis. Două fluierături, – şi acolo, lângă postul acarului, lumina roşie dispăru, înlocuită de alta albă. În picioare, la uşa furgonului, conductorul-şef aştepta ordinul de plecare. Îl transmise. Mecanicul şuieră iarăşi, îndelung, şi deschise regulatorul, punând în mişcare

locomotiva Porneau. Întâi, mişcarea fu nesimţită, apoi trenul se clătină. Lunecă sub podul Europei şi se înfundă spre tunelul din Batignolles. Nu mai vedeai din el, sângerânde ca nişte răni deschise, decât cele trei lumini de la urmă, – triunghiul roşu. Câteva clipe încă putu fi urmărit în dâra mohorâtă a nopţii. Acum gonea departe, şi nimic nu-l mai putea opri. Dispăru.

II

La Croix-de-Maufras, într-o grădină pe care drumul de fier a tăiat-o în două, casa e aşezată pe un dâmb, aşa de aproape de linie încât toate trenurile care trec o zguduie; iar o călătorie e de ajuns pentru a ţi se întipări în minte; cei care trec cu mare iuţeală o cunosc, aşezată în acelaşi loc, totdeauna închisă, lăsată parcă în părăsire, cu obloanele înverzite de răpăitul ploilor, dinspre Vest. E pustie, şi pare a spori şi mai mult singurătatea acestui colţ pierdut, despărţit pe o întindere de o leghe, în lung şi-n lat, de orice făptură omenească.

Singură casa cantonierului e acolo, la cotul drumului pe care îl taie linia, drum ce duce la Doinville, la capătul distanţei de cinci kilometri. Scundă, cu pereţii crăpaţi, cu jgheaburile acoperişului roase de muşchi, ea e copleşită de singurătate şi jale în mijlocul unei grădini cu legume, împrejmuită de un gard viu. În grădină se află şi un puţ, tot aşa de înalt ca şi casa.

În seara aceea, pe-o vreme mohorâtă, un călător care se dăduse jos la Barentin dintr-un tren de Havre, mergea întins pe drumul ce ducea la Croix-de-Maufras. Ţinutul nu e decât un şir neîntrerupt de vâlcele şi coaste, un soi de

ondulări de teren. Linia ferată trece rând pe rând pe dâmburi şi prin văi. De ambele margini ale drumului, accidentele de teren, continue, cu urcuşuri şi coborâşuri, îngreuiază mersul. Senzaţia de mare singurătate sporeşte astfel; câmpiile şterse, alburii, rămân necultivate; mănunchiuri de copaci acopăr dealurile, iar de-a lungul văilor înguste se preling pârâiaşe adumbrite de sălcii. Alte dâmburi cretoase sunt complot sterpe, coastele se înşiruie pustii, în liniştea şi părăsirea morţii. Iar călătorul, tânăr, voinic, grăbea pasul ca pentru a scăpa de tristeţea amurgului acesta mocnit pe întinderea dezolantă.

În grădina cantonierului o fată scotea apă din fântână, – o fată de vreo optsprezece ani, blondă, bine făcută, cu gura cărnoasă, cu ochii mari, verzui, cu fruntea îngustă; avea şolduri solide şi braţe vânjoase ca de flăcău. De îndată ce îl zări pe călător coborând pe potecă, lăsă găleata şi alergă la poarta din gardul de ostreţe.

— Hei, Jacques! exclamă ea.

Omul ridică capul. Părea să fie de vreo douăzeci şi şase de ani, era înalt de statură şi foarte oacheş, – flăcău bine făcut, cu chipul rotund şi regulat, cu fălci prea puternice însă. Părul ţepos ca şi mustăţile şi tot aşa de des şi negru ca ele, îi sporea şi mai mult paloarea chipului. L-ai fi luat un domn de lume, după obrajii fini, bine raşi, dacă n-ai fi descoperit urmele neşterse ale meşteşugului, petele de grăsime care îi îngălbeneau mâinile, mâini rămase totuşi mici şi delicate.

— Bună seara, Flora, zise el simplu.

Dar ochii lui mari şi negri erau tulburi parcă de fum. Pleoapele îi clipiră, ochii i se feriră în lături, stânjeniţi brusc, o stânjeneală vecină cu suferinţa. Făcu instinctiv mişcarea de a se da înapoi.

Ea, nemişcată, cu privirile aţintite spre el, observase tresărirea involuntară pe care el căuta să şi-o stăpânească ori de câte ori se afla în faţa unei femei. Fata părea serioasă şi tristă. Apoi, pentru că, în dorinţa de aşi ascunde

încurcătura, el o întreba dacă mamă-sa e acasă, cu toate c-o ştia pe bătrâna suferindă, în neputinţă de a ieşi, – ea nu-i răspunse decât cu un semn din cap, îi făcu loc să intre fără a o atinge şi se întoarse la puţ, tăcută, dreaptă, mândră.

Jacques străbătu repede grădiniţa, şi intră în casă. În prima încăpere, o bucătărie largă, unde ai casei mâncau şi trăiau, tuşa Fazia, – după cum îi spunea din copilărie, – stătea singură lângă masă, pe un scaun de pai, cu picioarele învelite într-un şal cald. Era o vară a tatălui lui, una din familia Lantier. Fusese naşa lui şi îi luase lângă ea când băiatul împlinise şase ani şi când, tatăl şi mama lui, pierzându-se, el rămăsese la Plassans, unde urmă apoi cursurile Şcolii de Arte şi Meserii. Flăcăul îi păstra o vie recunoştinţă, şi apunea că ei îi datorează rostul ce-şi făcuse în lume. Când ajunse mecanic clasa I la Compania de Vest, după doi ani petrecuţi la Căile ferate din Orleans, îşi găsi naşa remăritată cu un cantonier, Misard, trăind cu cele două fiice ale ei din întâia căsătorie, în văgăuna de la Croix-de-Maufras. Astăzi, deşi în vârstă de abia patruzeci şi cinci de ani, frumoasa mătuşă Fazia, altădată aşa de puternică şi de bine făcută, părea să aibă şaizeci, şi era slăbită, ofilită, chinuită întruna de junghiuri.

Ea scosese un strigăt de bucurie.

— Cum, tu eşti, Jacques?... O, băiatul mamei, ce minune! ...

El o sărută şi-i spuse că are, pe negândite, două zile concediu. Lisona, maşina lui, ajungând în dimineaţa aceea la Havre, suferise un accident, iar pentru că reparaţia dura cel puţin o zi, nu intra în serviciu decât în seara următoare, la expresul de şase patruzeci. Ţinuse să vină s-o mai vadă. Avea să se culce aici; n-o să se ducă la Barentin decât cu trenul de şapte şi douăzeci şi şase de dimineaţă. Strângea acum în mâinile lui bietele mâini uscate ale bătrânei, şi-i spunea că l-a îngrijorat foarte mult ultima ei scrisoare.

— A, da, băiatul mamei, nu mai merge, nu mai merge deloc... Ce bun eşti că ai ghicit că-mi este dor de tine!

Ştiam însă că ai multe pe cap, şi nu cutezam să te chem. Bine ai venit. Am atât de multe pe suflet!...

Se opri. Zvârli o privire de teamă spre fereastră. În amurgul zilei, dincolo de linia ferată, bărbatul ei, Misard, şedea într-un post de cantonament, – una dintre acele colibe de scânduri ridicate la intervale de cinci kilometri sau şase şi legate prin aparate telegrafice pentru a garanta bunul mers al trenurilor.

Ca şi cum omul ar fi putut-o auzi, ea coborî înfrigurată vocea:

— Sunt sigură că el mă otrăveşte!

Jacques tresări uimit la auzul acestei mărturisiri, iar ochii săi, de asemenea întorşi la fereastră, fură din nou umbriţi de o tulburare ciudată, de fumuriul care pălea strălucirea lor neagră.

— Hei, ce gânduri şi pe dumneata, mătuşă Fazia! murmură el. Pare aşa de cumsecade şi de slab!

Trecu un tren spre Havre. Misard ieşi din colibă ca să închidă linia. Pe când urca panta pentru a pune în semnal roşul, Jacques îl privi. Un omuleţ amărât, cu părul şi barba rară. spălăcită, cu chipul plin de zbârcituri. Domol, umil, respectuos cu şefii. Se întoarse apoi în coliba de scânduri ca să treacă pe tablou ora trecerii şi să apese pe cei doi butoni electrici, – unul care lăsa drum liber postului precedent, altul care anunţa postului următor trenul.

— Nu, tu nu îl cunoşti, reluă mătuşa Fazia. Îţi spun că el îmi dă cine ştie ce spurcăciune... Eu care eram aşa de voinică încât l-aş fi răpus, şi el un ciot de om, un fleac, el mă răpune!...

Ea se înflăcăra, cuprinsă de o duşmănie înăbuşită, şi, temătoare, îşi golea inima, fericită în sfârşit că e ascultată de cineva. Cum de îi dăduse în gând să se mărite cu vicleanul acesta care nu avea un gologan, care era zgârcit, – ea mai în vârstă cu cinci ani decât el, cu două fete, una de şase ani, alta de opt? Au să fie în curând zece ani de când făcuse pozna, – şi de atunci nu trecuse un ceas fără păreri

de rău: o viaţă de mizerie, un pustiu în văgăuna asta îngheţată a Nordului, unde dârdâia tot mereu, unde nu avea nici măcar o vecină cu care să vorbească. El muncise pe linie, iar acum câştiga o mie două sute de franci pe an la canton; ea avusese, din capul locului, o sută cincizeci de franci pentru ridicatul şi coborâtul barierei, sarcină pe care o îndeplinea acum Flora. Într-asta sta şi prezentul şi viitorul: nicio altă speranţă: siguranţa de a trăi şi-a crăpa aici, în văgăună, la o mie de leghe de alte vietăţi. Dar ea nu povestea mângâierile de care se bucurase, înainte de a cădea bolnavă, atunci când bărbatu-său era la muncă şi când ea rămânea să păzească bariera, cu fetele; căci se bucura pe vremea aceea, de la Rouen la Havre, pe toată linia, de o atât de mare faimă de femeie frumoasă, încât inspectorii de la drumul de fier se abăteau pe la dânsa; fuseseră şi certuri în jurul ei, şi se luau la întrecere şi picherii din alt serviciu.

Bărbatul nu era nicidecum o piedică; respectuos cu toată lumea, se strecura pe uşi, plecând şi întorcându-se fără a vedea nimic. Dar plăcerile se sfârşiseră: ea rămânea încremenită săptămâni, luni de-a rândul, în scaunul acesta, în singurătate, simţind cum trupul i se topeşte ceas cu ceas, din ce în ce mai mult.

— Da, da, repetă ea, s-a pus pe capul meu, şi o să mă răpună, – aşa pipernicit cum e.

Un zbârnâit o făcu să arunce afară aceeaşi privire îngrijorată. Postul din faţă îl vestea pe Misard că trece un tren înspre Paris; iar acul aparatului de canton, pus în faţa geamului, se înclinase în sensul direcţiei. Omul opri zbârnâitul şi ieşi să anunţe trenul prin două sunete de goarnă. În momentul acela, Flora veni şi lăsă bariera. Se auzi trenul, un expres tăinuit de o curbă, care se apropia cu un vuiet crescând. Trecu într-o licărire de fulger, zguduind, ameninţând să prăvale căsuţa, în iureş de furtună. Flora se întorcea la legumele ei, în vreme ce Misard, după ce închisese linia de sus, în urma trenului, se ducea să dea

drumul liniei de jos, stingând semnalul roşu; un nou zbârnâit, însoţit de mişcarea altui ac, îl vestise că trenul de acum cinci minute trecuse dincolo de postul următor. Se întoarse, înştiinţa ambele posturi, făcu însemnările în tablou. Atât. Muncă totdeauna la fel, pe care o făcea douăsprezece ore la rând, trăind acolo, mâncând acolo, fără a citi trei rânduri dintr-un ziar, fără a părea că în craniu-i turtit se zbate o idee măcar.

Jacques, care altădată făcea haz cu naşa lui pe seama inspectorilor zăpăciţi de ea, nu se putu reţine să nu zâmbească zicând:

— Poate c-o fi gelos.

Dar Fazia dădu din umeri în semn de milă, pe când bieţii ei ochi se înseninau fără vrere.

— Nu, nu, lui nu-i păsa. Lui nu-i pasă decât de bani. Dacă suntem supăraţi, vezi tu, e numai pentru că n-am vrut să-i dau averea moştenită de la tatăl meu, anul trecut. Şi de atunci, după cum mă ameninţase, s-a abătut nenorocirea peste mine, căci am căzut bolnavă... N-am mai scăpat de boală, de atunci, da, tocmai de atunci.

Flăcăul înţelese şi, întrucât credea că femeia e urmărită de închipuiri negre, căută s-o abată de la gândurile ei. Ea însă clătina din cap, vrând să arate că-i ferm convinsă. De aceea, el îi spuse la urmă:

— Bine, dacă vrei să se curme cearta, nimic mai simplu... Dă-i banii.

Cu o sforţare neobişnuită, ea sări în picioare. Şi însufleţită şi aprigă:

— Banii mei? Niciodată! Mai bine să crăp... Hei-hei, ei sunt ascunşi, sunt ascunşi, sunt ascunşi bine! Poate să întoarcă totul pe dos, nu dă de ei... Şi el, nemernicul, a întors casa! L-am auzit cum bătea noaptea în pereţi. Caută, caută! Numai când îl vedeam cum îşi bagă nasul prin tot locul, mă bucuram şi mă linişteam... Să vedem cine o să crape întâi: el sau eu? Mă păzesc, nu mai duc la gură nimic din ce atinge el. Şi dacă o să dau ortul popii, – ei bine! tot

n-o să pună mâna pe banii mei! Decât să-i ia el, îi las îngropaţi în pământ!...

Căzu iarăşi pe scaun, istovită, zguduită de alt sunet de goarnă. Misard semnala, din pragul cantonului acum. un tren care mergea spre Havre. Cu toată încăpăţinarea de a nu-i da moştenirea, femeia se temea de el, tainic, şi tot mai mult, teama colosului de jivina care îl roade. Iar trenul anunţat, omnibuzul plecat din Paris la 12.45, venea de departe cu un huruit surd. Îl auziră cum iese din tunel, cum străbate întinderea. Apoi trecu, în duduit de roţi, cu iuţeala năprasnică a unui uragan.

Cu ochii îndreptaţi spre fereastră, Jacques privise perindarea geamurilor pătrate dinapoia cărora se arătau chipuri de călători. Vrând să alunge gândurile negre ale Faziei şi reluă glumind:

— Năşico, te plângi că nu vezi o pisică în văgăuna asta... Ia uite, ce de lume!

La început, femeia nu înţelese.

— Lume? Cum? Unde?... A da... oamenii care trec. Îţi foarte mulţumesc. Nu-i cunoşti, nu poţi vorbi cu ei.

El râdea înainte.

— Dar pe mine nu mă cunoşti? Nu mă vezi cum trec de multe ori?

— Pe tine, da, e drept; şi ştiu ceasul la care trece trenul şi te pândesc. Dar tu fugi, fugi! Ieri ai făcut un semn cu mâna. Eu însă nu pot răspunde... Nu, nu, asta nu înseamnă că vezi lumea.

Totuşi, mulţimea cărată de trenuri în sus şi în jos, zilnic. pe dinaintea ei, în liniştea pustietăţii ei, o îngândura. Privirile i se îndreptau spre linia ferată în noapte. Când era sănătoasă şi umbla de colo până colo, prin faţa barierei, cu steguleţul în mână, nu o cuprindeau astfel de gânduri. Dar vise încâlcite o ameţeau acum când stătea pironită pe scaun şi când nu mai avea în minte decât vrăjmăşia dintre ea şi bărbat. I se părea fără rost să trăiască aici, în văgăună, fără un suflet căruia să i se încredinţeze, – când,

zi şi noapte, mereu, mereu, se perinda atâta omenire în rostogolirea de trenuri care zguduiau casa, fugind vertiginos. Nici vorbă că treceau tot felul de făpturi, nu numai francezi, dar şi străini, oameni din cele mai depărtate locuri, deoarece nimeni nu mai putea rămâne acum la vatra lui, şi deoarece, cum se spunea toate popoarele se vor contopi într-unui, în curând. Da, acesta era progresul: toţi fraţii, gonind laolaltă, într-acolo, spre ţinuturile Belşugului. Se încerca să îi numere, socotind atâţia de vagon: erau prea mulţi şi nu putea duce la capăt numărătoarea. Uneori i se părea că recunoaşte chipuri: uite pe domnul acela cu barbă blondă, nici vorbă un englez, care pleca în fiecare săptămână de la Paris, pe cuconiţa aceea brună care trecea regulat miercurea şi sâmbăta. Dar fulgerul îi ducea, nu era tocmai sigură că i-a văzut, chipurile se abureau, se contopeau, toate la fel, unul în altul. Şuvoiul se scurgea fără să lase nimic în urmă. Iar ceea ce o întrista şi mai mult, sub rostogolirea continuă, sub atâta fericire şi atâta bănet, purtat de colo până colo, era gândul că norodul acela grăbit habar nu avea că ea este aici, în pericol de moarte, şi că atunci când bărbatul ei o va răpune, într-o seară, cândva, trenurile au să se încrucişeze înainte pe lângă cadavrul ei, fără să bănuiască crima din casa singuratică.

Fazia rămăsese cu ochii spre fereastră. Rezumă apoi cele ce-o frământau.

— Hm, o straşnică născocire, n-ai ce zice. Cu cât mergi mai repede, cu atât eşti mai deştept… Dar fiarele rămân tot fiare, şi poţi să născoceşti şi mai bune maşini; fiare au să fie întotdeauna.

Jacques dădu iar din cap, în semn că era de aceeaşi părere. Se uita la Flora, care deschidea bariera dinaintea unei căruţe încărcată cu doi mari bolovani de piatră. Drumul nu ducea decât la carierele din Becourt, şi era frecventat aşa de rar încât noaptea bariera era lăsată. Numai din când în când fata se vedea nevoită să o ridice.

Văzând-o vorbind familiar cu pietrarul, un băieţandru oacheş, exclamă:

— Hei, dar Cabuche o fi bolnav? Văd că vărul-său, Louis, mână caii… Săracul Cabuche… îl mai vezi din când în când, năşico?

Ea ridică mâinile, fără a răspunde, oftând din greu. O dramă care se întâmplase toamna trecută o zguduise mult; fiica ei cea mai mică, Luiseta, băgată servitoare la doamna Bonnehon, la Doinville, fugise într-o noapte de acolo, zăpăcită, frântă de lovituri, pentru a muri la prietenul ei bun, Cabuche, în casa acestuia din pădure. Se răspândiseră zvonuri cu privire la violenţa prezidentului Grandmorin; nimeni, însă, nu îndrăznea să le rostească cu glas tare. Nici chiar bătrânei, cu toate că ştia cum stăteau lucrurile, nu-i plăcea să vorbească în privinţa aceasta. Totuşi, spuse acum:

— Nu, nu, nu mai vine; s-a sălbăticit ca un lup… Biata Luiseta, era aşa de mititică, de albă, de cuminte! Ea ţinea mult la mine, şi m-ar fi îngrijit; pe când Flora, – Doamne iartă-mă, nu mă plâng, dar ea e de bună seamă cam într-o parte, nu face decât după capul ei, se dă la fund câteva ceasuri, şi-i trufaşă, şi-i arţăgoasă!… E o jale aici, o jale!…

Jacques o asculta şi-l urmărea din ochi pe cărăuşul care trecea peste linii, acum. Dar roţile se poticniră între şir. e, astfel că băiatul se văzu nevoit să pocnească din bici, în timp ce Flora striga ca să îndemne caii.

— Acu’ să vină un tren, – şi gata! murmură tânărul. Ar face piftie totul!

— Aş, nu e pericol, glăsui mătuşa Fazia. Flora e ciudată de multe ori, dar îşi cunoaşte rostul, e cu ochii în patru… Slavă Domnului, de cinci ani n-a mai fost nicio nenorocire. Odată a fost tăiat un om. Noi n-am păgubit decât cu o vacă. Era cât pe aici să facă să deraieze trenul. Săraca vită! I-am găsit trupul ici şi capul colo, lângă tunel… Cu Flora poţi să dormi liniştit, pe-o ureche.

Cărăuşul trecuse. Auzeau roţile scârţâind pe potecă

Bătrâna se întoarse la preocuparea ei de totdeauna, la ideea sănătăţii altora şi a ei.

— Dar tu, eşti bine acum? Ţi-aduci aminte beteşugurile de care sufereai la noi şi pe care doctorul nu le pricepea?

El clipi îngrijorat.

— Mă simt foarte bine, năşico.

— Da? S-a dus durerea aceea care-ţi sfredelea-n cap, după urechi s-au dus şi fierbinţelile şi pornirile de tristeţe care te făceau să te ascunzi ca o fiară în vizuină?

Pe măsură ce ea vorbea, el se tulbura şi mai mult, cuprins de o aşa stingherire încât curmă vorba, brusc:

— Te rog să crezi că mă simt foarte bine... Nu mai am nimic, nimic.

— Mă bucur, băiatul mamei... Suferinţele tale n-au să mă tămăduiască pe mine. Şi apoi, la anii tăi, trebuie să fii sănătos. Hei, sănătatea e mai bună decât orice... E foarte frumos din partea ta că venişi să mă vezi, când ai fi putut să-ţi petreci vremea altfel. Nu-i aşa c-o să cinezi cu noi şi că pe urmă o să te culci în patul, lângă odaia Florei?

Un sunet de goarnă îi curmă încă o dată vorba.

Se înnoptase. Întorcându-se amândoi spre fereastră, abia mai putură să-l zărească pe Misard stând de vorbă cu cineva. Erau ceasurile şase, astfel că dădea serviciul în primire înlocuitorului său, paznicul de noapte. Avea să fie, în sfârşit, liber, după douăsprezece ore petrecute în cabină, care nu era înzestrată decât cu o măsuţă, sub tabloul cu aparate, cu un scăunel şi cu o sobă a cărei căldură, prea tare, îl silea să ţină mai tot timpul uşa deschisă.

— Uite, o să vină, murmură mătuşa Fazia cuprinsă iar de frică.

Trenul care fusese anunţat sosea, greoi şi lung, cu un duduit din ce în ce mai răspicat. Iar tânărul se văzu nevoit să se plece pentru a fi auzit de bolnavă, mişcat de halul în care se afla ea şi dornic s-o liniştească.

— Ascultă, năşico, dacă el are într-adevăr gânduri rele faţă de dumneata, apoi cred c-ar fi bine să ştie că mă

amestec şi eu... De ce nu-mi dai mie în păstrare mia de franci?

Ea se răzvrăti iarăşi.

— Mia mea de franci? Nici lui, nici ţie... Ţi-am spus; mai bine mor!

În momentul acela trenul trecea, vijelios de parca ar fi măturat totul în calea lui. Căsuţa se cutremură, învăluită într-un vârtej. Trenul acela care mergea la Havre era foarte încărcat, căci a doua zi avea loc o sărbătoare acolo: lansarea unui vas. Prin geamurile iluminate aveai, în ciuda vitezei, viziunea compartimentelor pline, a şirurilor de capete strânse la rând, fiecare cu profilul său. Se perindau şi dispăreau. Ce de lume!... şi multă, multă, fără sfârşit, în rostogolitul vagoanelor, în şuieratul locomotivelor, în zâmbetul telegrafului şi în sunetul clopotelor! Era parcă un trup enorm, un uriaş lungit de-a curmezişul pământului, cu capul la Paris, cu vertebrele de-a lungul liniei, cu picioarele şi mâinile la

Havre şi în celelalte oraşe de popas. Şi totul trecea, trecea mecanic şi triumfal, mergând în viitor cu precizie matematică, în voluntara ignoranţă a tot ce mai rămânea din om ascuns şi totuşi mereu viu, eterna pasiune şi eterna crimă.

Întâi intră în casă Flora. Aprinse lampa, o lampă mică, cu petrol, fără abajur. Aşează masa. Nu rosti nicio vorbă. Abia aruncă o privire spre Jacques. Tânărul se întoarse cu faţa spre fereastră. Pe cuptor, o ciorbă cu varză se ţinea caldă. Flora o turna, tocmai, când veni şi Misard. El nu arătă nicio mirare când îl văzu pe tânăr. Poate că-l zărise încă de când sosise. O strângere de mână, trei cuvinte, – şi atât Jacques repetă povestea cu mecanismul rupt, şi ideea ce-i venise de a îmbrăţişa pe naşi-sa şi de a dormi aici. Misard se mărginea să moţăie din cap în semn că găsea aceasta foarte firesc, luă loc la masă şi începu să mănânce, agale, fără o vorbă. Fazia, care supraveghease cu grijă, de dimineaţă, oala în care fierbea ciorba cu varză, primi o

farfurie. Dar ridicându-se bărbatul ei ca să-i dea apa de leac, o cană pe fundul căreia se aflau cuie ruginite, ea n-o atinse. Pipernicit, umil, chinuit necontenit de o tuse haină, el părea că nu bagă în seamă privirile sperioase cu care femeia îi pândea orice mişcare. Când ea ceru sarea, omul îi spuse că o să-i pară rău că mănâncă atâta, pentru că mâncarea îi face rău, se ridică şi îi aduse solniţa, pe care femeia o primi; sarea mântuie de orice, spunea ea. Vorbiră despre timp, care era călduţ de câteva zile încoace, şi despre o deraiere care se întâmplase la Maromme. Jacques începu să creadă că mătuşa lui are simple închipuiri, deoarece el nu observa nimic la fărâma aceea de om cu priviri şterse.

Statură la sfat mai mult de o oră. Flora ieşise pentru o clipă, în două rânduri, la un semnal de goarnă. Trenurile treceau, făcând să zornăie paharele de pe masă; nimeni nu lua însă în seamă asta.

Un nou sunet de goarnă se auzi, şi, de data aceasta, Flora nu se mai întoarse în casă. O lăsă pe mamă-sa împreună cu cei doi bărbaţi la o sticlă cu rachiu de cidru. Mai statură laolaltă toţi trei încă o jumătate de ceas. Apoi Misard, care îşi oprise o clipă ochii iscoditori într-un colţ al odăii, îşi luă şapca şi ieşi, cu un simplu bună seara. Pescuia pe ascuns în pârâiaşele de primprejur, unde se aflau ţipari minunaţi, şi nu se culca niciodată înainte de a cerceta undiţele. De îndată ce el plecă, Fazia se uită ţintă la finul ei.

— Ai văzut cum scotocea cu ochii colo în colţ?... I-a dat în gând că aş putea să pitesc banii după oala cu unt. Hei, cunosc, şi sunt sigură că la noapte o să mute ulcica din loc să vadă.

O treceau transpiraţiile, şi-un tremur îi scutura oasele.

— Uite cum mă apucă! M-o fi îndopat cu ceva, mi-e gura pungă de parcă aş fi înghiţit bani ruginiţi. Dar mi-e Dumnezeu martor că n-am luat nimic din mâna lui! Mi-e rău în seara asta; mai bine să mă culc. Cu bine, băiatul mamei; dacă pleci la şapte şi douăzeci şi şase dimineaţa, o fie prea

devreme pentru mine. Te mai întorci, nu e aşa? Şi să nădăjduim că o să-mi treacă.

El o ajută să meargă în odăiţă, unde se culca ea şi unde adormi, frântă. Flăcăul rămase singur, nehotărât, întrebându-se că n-ar fi bine să se întindă şi el în fânul care-l aştepta în pătul, dar nu era decât ora opt fără zece minute; mai avea timp să doarmă. Ieşi, la rându-i, lăsând lampa să clipocească în casa goală şi mohorâtă, cutremurată din când în când de huruitul brusc al unui tren.

Jacques fu surprins afară de zăpuşeala din atmosferă. Nici vorbă să plouă iar. Ocoli grădiniţa. Se gândi pe urmă să meargă spre Doinville, drumul într-acolo fiind mai puţin greu. Dar casa singuratică, aşezată în pantă, dincolo de linie, îl atrase. Cunoştea bine casa asta, pe care o privea cu prilejul fiecărei călătorii, în duduitul locomotivei. Nu văzuse niciodată deschise nici uşile, nici ferestrele ei. Tot ce ştia era că ea aparţinea prezidentului Grandmorin. O dorinţă nefrântă îl îndemna în astă seară să-i dea târcoale, vrând să afle mai mult.

Jacques rămase pironit multă vreme în drum, lângă grilaj. Se dădea înapoi, se înălţa, căutând să-şi dea seama. Casa era stăpânită de o tristeţe lugubră, în pustnicia ei, în lumina sângerie a nopţii. Era gata să se îndepărteze cu un fior în trup, – când zări o spărtură în grilaj. Gândul că ar fi fost fricos dacă nu intra, îl făcu să treacă prin spărtură. Inima îi bătea. Dar deodată, pe când mergea de-a lungul unei sere părăginite, vederea unei umbre ghemuite la uşă opri.

— Cum, tu aici? exclamă el uimit, recunoscând-o pe Flora. Ce cauţi?

Se arătă şi ea uimită. Spuse pe urmă calmă:

— Nu vezi că iau frânghii?... Au lăsat o mulţime, şi ar putrezi, pe degeaba. Atunci eu, pentru că am totdeauna nevoie, am venit să le iau.

Într-adevăr, cu o pereche de foarfeci mari în mână, întinsă pe pământ, ea desprindea frânghiile şi tăia nodurile când ele erau tari.

— Dar stăpânul nu se mai întoarce? întrebă tânărul.

Ea începu să râdă.

— He-he, de când cu afacerea cu Luiseta preşedintele nu mai are nas să vină la Croix-de-Maufras. De aceea, pot să-i iau şi eu frânghiile.

El tăcu o clipă, tulburat, de amintirea tragicei întâmplări evocate de ea.

— Crezi oare că Luiseta a spus, crezi că el a vrut s-o aibă şi că ea s-a rănit pe când se zvârcolea?

Flora puse capăt râsului; strigă cu îndârjire:

— Luiseta n-a minţit niciodată; nu minte nici Cabuche... Cabuche e prietenul meu...

— Poate că o fi acum şi amorezul tău.

— Nu, nu mi-este prieten; n-am niciun amorez; nu vreau să am.

Ridicase trufaşă capul cu păr des, blond, care îi încercuia fruntea; şi din întreaga ei făptură, puternică şi sprintenă, se desprindea o voinţă sălbatică. În ţinut circulau multe zvonuri cu privire la ea. Isprăvi de bravură: o căruţa urnită dintr-odată din faţa unui tren; un vagon care se prăvălea singur la vale, dinspre Barentin, oprit ca un animal furios la doi paşi de un expres. Iar dovezile acestea de putere stârneau mirare, o făceau dorită de bărbaţi, cu atât mai mult cu cât se credea, la prima vedere, că e lesne s-o ai, – hoinară pe câmp ori de câte ori era liberă, scotocind văgăunile, culcându-se prin gropi, cu ochii la cer, mută şi nemişcată. Dar cei care se încumetaseră nu mai încercaseră a doua oară. Pentru că îi plăcea să se scalde ceasuri întregi, dezbrăcată, într-un pârâu vecin, băieţi de seama ei se strângeau acolo şi căscau ochii. Ea însă înşfăcase pe unul, fără să-şi dea măcar osteneala de a-şi pune cămaşa pe ea, şi îl burduşise aşa de zdravăn încât nimeni n-o mai pândi. Se mai vorbea apoi de întâmplarea cu un acar din capătul celălalt al tunelului; unul, Ozil, un flăcău, de vreo treizeci de ani, foarte de treabă, pe care ea se pare că îl încurajase o clipă şi care, încercând s-o aibă

într-o seară, închipuindu-şi că ea se lasă de bunăvoie, era să fie cât pe aci doborât cu un ciomag. Era fecioară şi bătăioasă, dispreţuia bărbaţii, în aşa chip că oamenii se încredinţaseră că-i scrântită la minte.

Auzind-o spunând că nu vrea să ştie de ibovnici, Jacques glumi iar:

— Vasăzică, n-a mers nunta cu Ozil? Auzisem că te întâlneai pe furiş cu el în fiecare zi, în tunel.

Ea dădu din umeri.

— Nuntă, pe dracu! Îmi place tunelul. Îmi place să gonesc doi kilometri jumătate în beznă, în primejdie, să te ciopârţească trenul dacă nu deschizi ochii. Să le-auzi acolo cum mugesc... Dar Ozil mi-a bătut capul. Nu aveam nevoie de el.

— Vei fi având altul...

— Nu ştiu... Zău că nu ştiu!

Pe urmă, fără să ridice capul, preocupată parcă de lucrul ei:

— Dar tu nu ai ibovnică?

La rândul său, Jacques deveni serios. Privi în lături, departe în noapte. Răspunse tăios:

— Nu.

— Mi s-a spus, urmă ea, că nu poţi să suferi femeile. Şi, pe urmă, nu te cunosc numai de ieri, de-alaltăieri, aşa că ştiu că nu ai să le poţi spune niciodată un cuvânt plăcut... De ce?

El tăcea. Ea lăsă nodul cu care se trudea, şi-l privi.

— Vasăzică, nu ţi-e dragă decât maşina? Ştii c-aşa se spune, în glumă. Se spune că o freci totdeauna şi că o lustruieşti de parcă mângâierile tale ar fi doar pentru ea... Îţi vorbesc aşa fiindcă îţi sunt prietenă.

El o privea acum, în lumina palidă a unui cer pâclos. Şi-şi amintea de ea de pe când era mică, violentă, aprinsă, dar sărindu-i de gât îndată ce el venea, stăpânită de o patimă de fetiţă sălbatică. Pe urmă, pierzând-o deseori din vedere, o regăsise de fiecare dată tot mai mare, întâmpinându-l cu

aceeaşi săritură de gât, stingherindu-l din ce în ce mai mult cu văpaia ochilor ei mari şi limpezi. Ea era azi femeie superbă, atrăgătoare, şi desigur că îl iubea din tinereţea ei. Începu să-i bată inima şi avu senzaţia că el este acela pe care fata îl aştepta. Mintea i se tulbura, îl năpădeau fiori, şi vru să fugă. Totdeauna dorinţa îl zăpăcise, făcându-l să vadă roşu.

— Ce faci acolo? glăsui ea. Stai jos, aici...

El şovăi din nou. Pe urmă picioarele i se muiară brusc, învins de nevoia de-a încerca iar dragostea, şi se lăsă lângă fată, pe mormântul de funii. Nu mai vorbea. Gâtlejul îi era uscat. Acum flecărea ea, trufaşă, tăcută, flecărea veselă şi aprinsă.

— Mama a făcut rău că s-a măritat. O s-o păţească... Eu nu mă sinchisesc, pentru că am grijile mele, nu e aşa? Pe urmă, mama mă trimite la culcare de îndată ce vreau să mă amestec... Să se descurce atunci ea! Eu trăiesc fără grijă. O să mă gândesc la altele mai târziu... Ştii, te-am văzut azi de dimineaţă pe maşină când ai trecut; uite, de colo, din tufişuri, unde şedeam. Dar tu nu te uiţi niciodată... Lasă c-o să-ţi spun la ce mă gândesc eu, dar nu acum; mai târziu, când o să fim prieteni buni...

Ea dăduse drumul foarfecilor. El, tot tăcut, îi cuprinse mâinile. Ea se lăsă în voia lui. Dar când Jacques îi duse mâinile la buzele lui înflăcărate, ea avu un tresărit sperios de fecioară. Războinicia se trezea într-însa, la pândă, bătăioasă, în apropierea masculului.

— Nu, nu, lasă-mă, nu vreau... Fii cuminte, să mai vorbim... Voi, bărbaţii, nu vă gândiţi decât la un lucru. Oh, dacă ţi-aş spune ce mi-a istorisit Luiseta în ziua când a murit la Cabuche... Pe urmă, eu ştiam ce poate prezidentul, pentru că mai văzusem porcării, aici când venea el cu fete... E una pe care n-o bănuieşte nimeni, şi pe care a măritat-o el...

Jacques n-o asculta, n-o auzea. O prinsese brutal de mijloc şi-i strivea gura cu gura lui. Ea scoase un ţipăt uşor,

mai mult un geamăt, aşa de profund şi de blând încât ţâşnea din el mărturisirea patimii multă vreme înăbuşită. Dar ea se zbătea, se împotrivea, dintr-un instinct de luptă. Îl dorea şi nu i se lăsa, din nevoia de a fi cucerită. Fără vorbe, piept la piept, se trudeau amândoi, căutând să se răstoarne. Se păru o clipă că ea va fi mai tare, şi l-ar fi trântit, poate, dacă el n-ar fi apucat-o de gât. Bluza fu sfâşiată, sânii zbucniră, tari şi umflaţi în toiul încăierării, şi albi ca laptele în umbra nopţii. Se prăbuşi pe spate, se dădea învinsă.

Atunci el se opri, gâfâind, şi-o privi, în loc s-o posedeze… Părea că-l cuprinde o furie, pornire de cruzime ce-l făcea să caute din ochi, în jurul său, o armă, o piatră, ceva, în sfârşit, cu care s-a ucidă. Privirile întâlniră foarfecele care sclipeau printre sfori: le înşfăcă şi le-ar fi implântat în umărul acela gol, între sânii albi cu sfârcuri trandafirii. Dar un fior îl făcu să-şi revină în fire, le aruncă şi fugi buimac, pe când ea, cu pleoapele închise, credea că el nu o mai vrea acum fiindcă i se împotrivise.

Jacques fugea în noaptea melancolică. Urcă în goană poteca, pe o coastă, şi căzu în fundul unei vâlcele. Bulgării, rostogoliţi sub paşii săi, îl speriară: porni iarăşi în goană, prin mărăcini şi ocoli la dreapta pe un platou sterp. Se poticni deodată în sârmele drumului de fier: sosea un tren, mugind, zvârlind scântei; la început, buimac, nu-şi dădea seama. A, da, trecea lumea în val continuu, pe când el gâfâia aici. Porni, se caţără, coborî mai departe. Şi umbla în neştire, umbla mereu, – când zări deodată, în faţa sa, deschizătura rotundă, botul înnegrit al tunelului. Un tren se înfunda înăuntru, urlând şi şuierând, lăsând, dispărând, înghiţit de negură, un îndelung tremur care zguduia solul.

Jacques se prăbuşi, cu picioarele frânte, lângă marginea liniei. Izbucni în gemete convulsive, lungit pe pântece, îndopat cu faţa în bălării. Doamne, boala năprasnică de care se credea lecuit, revenise? Voise s-o ucidă pe fată! Să ucidă o femeie! Aşa cum alţii, în trezirea pubertăţii, visează

să aibă o femeie, el se îndărătnicise în gândul de a ucide una. Nu încăpea amăgire, pusese mâna pe foarfece pentru a le împlânta în carnea aceea, de îndată ce o văzuse, în grumazul acela aprins şi alb, şi nu doar fiindcă ea se împotrivea. Nu. Numai din plăcere. Doamne, pe ea, pe Flora, pe care o văzuse crescând, pe copila sălbatică de care se simţea iubit cu atâta căldură. Degetele-i ţepene scurmară pământul, suspinele-i sfâşiară gâtlejul în geamăt de cruntă deznădejde.

Făcea sforţări să se liniştească. Ar fi vrut să-şi dea seama. Ce era într-însul deosebit de alţii? Acolo, la Plassans, când era tânăr, se întrebase de multe ori. Mamă-sa, Gerveza, îl născuse, e drept, foarte de tânără, la cincisprezece ani jumătate, dar el era al doilea, căci ea abia împlinise paisprezece ani când rămăsese însărcinată cu întâiul, cu Claude; niciunul dintre fraţii săi, nici Claude, nici Etienne, venit pe lume mai târziu, nu părea să sufere de pe urma unei mame aşa de tânără şi a unui tată de seama ei – a frumosului Lantier care, cu inima lui răutăcioasă, o făcuse de multe ori pe Gerveza să plângă. Poate că aveau şi fraţii lui vreun cusur pe care nu îl mărturiseau; cel mare, mai ales, care se încăpăţâna să ajungă pictor şi pe care lumea îl socotea ţicnit. Neamul său nu era în toate ale lui: mulţi avuseseră câte o meteahnă. Uneori simţea şi el meteahna asta ereditară: nu era şubred la trup; dar se produceau în făptura sa pierderi brusce de echilibru, un fel de spărturi, de găuri prin care raţiunea scăpa. Nu mai era atunci stăpân pe sine, se supunea muşchilor, bestiei îndârjite. Nu bea; nu punea niciun păhăruţ de rachiu în gură, căci băgase de seamă că un strop de alcool îi lua mintea. Îl muncea gândul că isprăveşte păcatele altora, ale părinţilor şi ale bunicilor care băuseră, ale generaţiilor de beţivi care îi otrăviseră sângele, o otrăvire lentă, o sălbăticire care îl transformase în lup mâncător de femei, în fundul pădurilor.

Jacques se ridicase, sprijinit în coate, gânditor, privind gura neagră a tunelului; şi un nou suspin îl cutremură din

cap până în picioare. Căzu din nou cu capul în pământ, gemând de durere. Voise să ucidă, pe fata asta voise s-o ucidă!... Nu putea scăpa de gândul acesta groaznic, sfâşietor ca şi cum foarfecele ar fi pătruns în propria lui carne: voise s-o ucidă, ar fi ucis-o dacă ar mai fi fost acolo, lângă el, cu bluza desfăcută, cu gâtul gol!... Îşi amintea bine – avea abia şaisprezece ani pe atunci – când îl lovise boala aceasta: se juca într-o seară cu o ştrengăriţă de fată, fiica unei rude, mai mare cu doi ani ca el; ea căzuse jos, îi văzuse pulpele şi se năpustise asupra ei. Anul următor, îşi amintea că ascuţise un cuţit cu gândul de a-l implânta în gâtul altei fete, o blondă micuţă pe care o vedea trecând în fiecare dimineaţă prin faţa casei lor. Avea fata asta un gât grăsuţ, trandafiriu! Şi el îşi şi alesese locul unde să înfigă lama ucigătoare: o pată mică, negricioasă, sub ureche. Apoi altele, şi iar altele, o defilare de coşmar a tuturor celor pe care le pângăriseră poftele lui brusce de criminal, femei întâlnite întâmplător pe stradă, cunoştinţe şi, îndeosebi, una, o femeiuşcă de curând măritată, ; vecina lui într-o seară la teatru, care râdea foarte tare şi de care fusese nevoit să fugă, să fugă pentru a rezista ispitei de a-i înfige briceagul în pântece. Ce putea însemna furia asta turbată împotriva lor, de vreme ce nu le cunoştea! Căci; de fiecare dată, era cuprins de o subită criză de furie oarbă, de un soi de sete mereu crescândă de a răzbuna păcatele străvechi pe care parcă nu şi le mai putea aminti bine. Asta venea probabil de departe de foarte departe, din toate relele pe care îl făcuseră rasei lui femeile, din ura transmisă de la mascul la mascul, din prima înşelăciune consumată în umeda întunecime a cavernelor. Iar el, în accesele lui, simţea, imperioasă, nevoia luptei pentru a cuceri şi îmblânzi femela, perversa necesitate de a şi-o încărca moartă pe umeri ca pe o pradă smulsă altora. Simţea că îi crapă capul sub năvala de gânduri, fără să poată găsi un răspuns, chinuit de groaznica nelinişte a unui om împins la fapte dincolo de voinţa lui şi a căror cauză îi rămânea

veşnic necunoscută.

Trecu iarăşi un tren, fulger de lumini şi vuiet pierzându-se în bezna tunelului; şi, ca şi cum mulţimea aceea anonimă, indiferentă şi grăbită, l-ar fi putut auzi, Jacques se ridică, stăpânindu-şi gemetele. De câte ori, în urma unui acces nu tresărise astfel, ca un vinovat, la cel mai mic zgomot! Liniştit, fericit, departe cu adevărat de lume nu se simţea decât pe maşina lui. Acolo, sus pe ea, în trepidatul roţilor, cu mâna pe manivela de comandă, absorbit cu totul de cercetarea atentă a liniei, numai ochi la semnale, nu se mai gândea la nimic, respira din plin aerul curat care vâjâia pe lângă el în goana maşinii. De aceea îi era aşa de dragă maşina lui, ca o amantă duioasă de la care nu aştepta decât fericire. Ieşind din Şcoala de Arte şi Meserii, deşi înzestrat cu o vie inteligenţă, îşi alesese meseria asta de mecanic numai şi numai pentru singurătatea şi izolarea în care trăia acum; fără ambiţii, cu toate că în patru ani ajunsese mecanic clasa întâi, câştigând deja două mii opt sute de franci pe an – ceea ce, cu primele obişnuite, revenea la mai bine de patru mii de franci – nu ţintea de fel mai sus. Vedea cum camarazii lui de clasa doua şi a treia, şi lucrătorii ajustori, elevii lui, se însurau rând pe rând cu lucrătoare, femei şterse şi neînsemnate pe care le vedea doar la ora plecării, când veneau cu coşuleţele cu provizii; în timp ce cei ambiţioşi – îndeosebi cei cu ceva şcoală – aşteptau să ajungă şefi de depou înainte de a se căsători, în nădejdea că vor putea pune mâna pe o burgheză, pe o cucoană cu pălărie. El fugea de femei; ce-i păsa lui de ele? Nu avea să se însoare niciodată, destinul lui era să alerge pe şinele lucii de fier, să alerge mereu, mereu, fără răgaz. De aceea, toţi şefii lui îl priveau ca pe un mecanic de prima mână, aşezat şi serios, luat în derâdere doar de camarazii cheflii, care îi reproşau excesul de bună purtare, şi îngrijorând uneori pe alţii în clipele când era cuprins de tristeţile lui, mut, cu ochii stinşi, cu faţa pământie. Câte ore petrecuse el în odăiţa lui din strada Cardonet, închis în ea

ca un călugăr în chilia lui, irosindu-şi revolta dorinţelor în somn, cu faţa înfundată în perne?

Cu o sforţare, Jacques încercă să se ridice. Ce căuta acolo, în iarbă, în acea umedă şi neguroasă noapte de iarnă? În jurul lui totul era înecat în beznă; singura lumină venea de sus, din negura fină care îneca văzduhul şi imensa cupolă cerească pe care luna o lumina cu slabe reflexe gălbui; iar orizontul negru dormea, într-o nemişcare de mormânt. Haide, sus; trebuie că era aproape ora nouă, tocmai timpul de dus acasă pentru culcare. Însă, în buimăceala lui se văzu urcând scara podului, trântindu-se pe grămada de fân, despărţit de odaia Florei doar printr-un perete subţire de scânduri. Ea era acolo, avea să-i audă răsuflarea; ştia chiar că fata nu avea obiceiul să încuie uşa, putea intra oricând la ea. Şi iarăşi îl cuprinse fiorul de mai înainte; imaginea fetei dezgolite, cu corpul lânced şi cald de somn, îl cutremură din nou, într-un geamăt care îl doborî la pământ. Voise s-o ucidă… voise s-o ucidă, Dumnezeule!… Se înăbuşea. Îl înnebunea gândul că avea s-o ucidă, în patul ei, de îndată ce s-ar fi înapoiat acasă. Zadarnic îşi spunea că n-are nicio armă, zadarnic îşi înfunda capul în palmele fierbinţi ca pentru a uita, a se pierde cu totul în deznădejde; îşi dădu seama că, dincolo de voinţa lui, masculul avea să deschidă uşa, să sugrume fata, sub biciuirea instinctului atavic de răpitor şi din nevoia de a răzbuna străvechea injurie. Nu, nu! De o mie de ori mai bine să piardă noaptea cutreierând ţinutul, decât să se înapoieze acolo! Se ridică într-un salt şi o rupse la fugă.

Şi, timp de o jumătate de oră, alergă în neştire în beznă, ca urmărit de lătrăturile haitei lui de spaime. Urcă dealuri, coborî văi; întâlni două pâraie, pe care le trecu în goană, udându-se până la brâu. Nu avea alt gând decât să meargă drept înainte, mai departe, tot mai departe, să fugă, să fugă de celălalt, de bestia turbată pe care o simţea în el. Dar nu o putea întrece gonea tot atât de repede cât şi el. Trecuseră şapte luni de când credea că o alungase, că

poate duce o viaţă la fel cu toţi oamenii, şi acum trebuia s-o ia de la început, trebuia să lupte din nou ca să nu sară asupra primei femei întâlnite în cale. Totuşi, liniştea aceea adâncă, singurătatea, îi domoleau întru câtva, îl făceau să viseze o viaţă retrasă şi pustie: ca şi ţinutul acela jalnic prin care alerga în neştire fără să întâlnească picior de om.

Îşi mai veni în fire abia când ajunse, într-un larg semicerc, de partea cealaltă a tunelului. Se opri, furios de a fi ajuns iar în apropierea oamenilor. Pe urmă, voind să ocolească o moviliţă, se rătăci, ajunse din nou lângă şine, chiar la intrarea subterană, aproape de locul în care se zbuciumase şi gemuse înspăimântat puţin mai înainte. Aici, învins, rămase nemişcat, până când duduitul unui tren ieşind din adâncurile pământului, slab încă dar mărindu-se din clipă în clipă, îl făcu să tresară.

Era expresul de Havre, care plecase din Paris la şase şi treizeci şi care trecea pe aici la nouă şi douăzeci şi cinci, un tren pe care Jacques îl conducea din două în două zile.

Văzu la început cum botul negru al tunelului se luminează asemeni gurii unui cuptor. Pe urmă se ivi maşina, cu felinarul din faţă, a cărui văpaie străpunse câmpul. O apariţie de fulger: se perindară numaidecât vagoanele, ale căror ferestruici puternic luminate descoperiră compartimentele pline cu călători. Totul defila ameţitor de iute, încât ochiul se îndoia de imaginile prinse în goană. Dar Jacques zări, limpede, într-un sfert de clipă, prin geamurile luminate ale unui cupeu, un bărbat ţinând un altul trântit peste banchetă şi implântându-i un cuţit în gâtlej, pe când o mogâldeaţă neagră, poate că a treia fiinţă, poate că un strat de bagaje, apăsa cu toată greutatea peste picioarele chircite ale victimei. Trenul fugea acum, se pierdea înspre Croix-de-Maufras, ne mai trădând în beznă decât cele trei lumini de la urmă, triunghiul roşu.

Pironit în loc, urmărea din ochi trenul al cărui huruit se stingea în liniştea câmpiei. Văzuse bine? Şovăia acum, ne mai cutezând să afirme realitatea viziunii arătată şi stinsă

într-o licărire de fulger. Nicio trăsătură a ambilor actori ai dramei nu-i rămăsese în minte. Mormanul cenuşiu părea să fie o pătură de drum căzută peste corpul victimei. Şi totuşi, i se păruse că distinge, sub o răvăşire de păr, un chip subţire, palid. Dar totul se contopea, se împrăştia ca într-un vis. Nu fusese, desigur, decât doar o părere. Şi asta-l îngheţa, i se părea aşa de neobişnuit totul, încât îşi spuse în cele din urmă că a fost în prada unei aiureli din pricina groaznicei crize prin care trecuse.

Vreme de aproape încă o oră, Jacques merse, cu capul îngreuiat de gânduri încâlcite. Porni către Croix-de-Maufras.

Apoi, când se văzu în faţa casei cantonierului, îşi spuse că n-o să intre înăuntru, c-o să se culce sub un şopron. Dar o dâră de lumină se prelingea sub uşă. O împinse fără să-şi dea seama. O privelişte îl opri în prag.

Misard, în ungher, dăduse la o parte ulcica şi, pe brânci, cu un felinar aprins lângă el, ciocănea cu degetul pereţii. Zgomotul uşii îl făcu să se ridice. De altminteri, nu se tulbură nicidecum; spuse cu tonul cel mai firesc:

— Ia, căutam chibriturile.

Şi, după ce puse la loc ulcica, adăugă:

— Am venit după felinar, că adineauri, când m-am întors, am zărit unul întins pe linie... Cred că e mort în toată regula.

Surprins la început că-l prinde pe Misard căutând avutul mătuşii Fazia, – ceea ce schimba deodată în siguranţă îndoiala lui cu privire la învinuirile bătrânei, – Jacques fu zguduit aşa de mult după aceea de vestea descoperirii unui cadavru, încât uită cu totul drama care se desfăşura aici, în căsuţa pierdută. Scena din cupeu, viziunea scurtă a unui om înjunghiind alt om, se trezi iarăşi într-o licărire de fulger.

— Un om pe linie? Unde? întrebă el îngălbenindu-se.

Misard fu pe cale să spună că venea cu doi peşti pe care îi găsise în undiţă şi că avusese întâi grijă să-i aducă acasă şi să-i ascundă. Dar ce zor avea să se spovedească flăcăului? Schiţă un gest în silă şi răspunse:

— Colo, la vreo cinci sute de metri… E nevoie de lumină ca să vezi ce e.

Jacques auzi în momentul acela, deasupra capului, un trosnet surd. Tresări.

— Nu e nimic, spuse bătrânul, se mişcă Flora.

Şi tânărul auzi, într-adevăr, un târşâit de picioare goale pe lespezi. Îl aştepta, probabil, iar acum trăgea cu urechea; prin uşa între deschisă.

— Merg şi eu, glăsui el. Eşti sigur că a murit?

— Aşa mi s-a părut. O să vedem acum, cu felinarul.

— Dar ce crezi? Un accident, nu e aşa?

— Se poate. Vreun golan care s-a aruncat în faţa trenului, ori vreun călător care a sărit din vagon.

Jacques nu avea astâmpăr.

— Haide, hai repede!…

Niciodată nu îl frământase atât de mult dorinţa de a vedea, de a şti. Când ajunse acolo, când fu pe cale să se lovească de un morman negru, lungit lângă şina din margine, rămase pironit, străbătut din tălpi şi până în creştet de un fior. Plin de ciudă că nu poate vedea bine, se întoarse înjurând spre bătrânul rămas la vreo treizeci de paşi în urmă.

— Hai odată! Ce dracu’! Mişcă-te. Dacă mai e în viaţă, am putea să-l scăpăm.

Necunoscutul, care căzuse desigur din vreun vagon, era lungit pe burtă, cu faţa la pământ, numai la cincizeci de centimetri de linie. Nu i se vedea decât părul stufos şi alb. Picioarele-i erau răsfirate. Braţul drept zăcea în lături de parcă ar fi fost smuls, pe când cel stâng era îndoit pe piept. Era bine îmbrăcat, cu o manta albastră, cu ghete elegante, cu rufărie fină. Pe trup nu se afla niciun semn de strivire; grumazul îi era însă înecat în sânge, care murdărise şi gulerul cămăşii.

— Un burghez căruia i s-a venit de hac, reluă Misard, liniştit, după ce privi câteva clipe.

Apoi, întorcându-se spre Jacques, care stătea nemişcat,

aiurit:

— Nu trebuie atins, nu-i voie… Rămâi aici, de pază, iar o să dau fuga la Barentin să-l înştiinţez pe şeful gării.

Ridică felinarul şi se uită la stâlpul kilometric.

— Da, tocmai la stâlpul 153.

Lăsă jos felinarul, lângă cadavru, şi se depărtă cu paşi tărăgănaţi.

Rămas singur, Jacques fu cuprins de dorinţa de a vedea rana mortului, îl oprea însă teama că dacă ar atinge capul, se va cunoaşte. Socotea că Misard nu se poate întoarce cu şeful gării decât peste trei ore. Şi lăsa minutele să treacă, se gândea la Misard ăsta, care era aşa de slăbănog, de încet de calm, şi care îndrăznea şi el să ucidă cu cea mai mare linişte, prin otravă. Vasăzică, e uşor să omori? Toată lumea omoară. Îşi făcu imputări. Gândul de a vedea rana îl pişca ca vârful unui ac. Să vadă cum s-a produs şi ce a curs, să vadă gaura roşie! N-o să ştie nimeni nimic dacă va mişca doar capul. Dar era în el o altă teamă, nemărturisită, însăşi teama de sânge. Totdeauna, şi în orice împrejurare se amestecase la el cu dorinţa. Încă un sfert de oră de singurătate, era pe punctul de a se hotărî în sfârşit, când un zgomot dur îl făcu să tresară…

Flora stătea alături, privind şi ea. Accidentele o făceau curioasă: de câte ori se zvonea că o vită a fost doborâtă, că un om a fost ciopârţit de tren, ea nu lipsea. Acum se îmbrăcase şi venise să vadă mortul. Nu şovăi. Se plecă, ridică felinarul şi, cu cealaltă mână, întoarse capul victimei.

— Vezi-ţi de treabă, nu e voie murmură Jacques.

Dar ea dădu din umeri. Capul cadavrului era acum în lumina gălbuie a felinarului, un cap de bătrân, cu nasul mare, cu ochii albaştri, holbaţi. Sub bărbie se căsca rana, se căsca fioros o tăietură profundă care tăiase gâtul, o plagă largă şi adâncă de parcă cuţitul ar fi fost răsucit în ea. Sângele umplea partea dreaptă a pieptului. În stânga, la butoniera mantalei, o rozetă de comandor părea o bucată de sânge închegat.

Flora scoase un strigăt de mirare.

— Hei, dar ăsta e bătrânul!

Aplecat lângă ea, Jacques repetă inconştient:

— E bătrânul…

— Da, bătrânul Grandmorin… Preşedintele.

Se mai uită odată la chipul acela palid, cu gura crispată, cu ochii holbaţi.

Pe urmă îi lăsă în jos capul, care începea să îngheţe.

— De acum n-o să-şi mai bată joc de fete! murmură ea. De bună seamă că din cauza vreuneia i s-a tras… Săraca Luiseta! Bine i-a făcut porcului!…

Câtva timp domni, apoi, linişte adâncă. Flora aşezase felinarul jos şi îndreptă spre Jacques priviri galeşe, în timp ce el, despărţit de fată prin cadavru, nu se mai clintise, aiurit, zdrobit parcă de ceea ce văzuse. Era desigur ora unsprezece. Se auzi un zgomot de voci: se întorcea bătrânul cu şeful gării.

— Nu vii să te culci?

El tresări, păru că e o clipă în prada unui zbucium. Pe urmă, cu o forţare:

— Nu, nu!

Ea nu făcu nicio mişcare, dar braţele ei de fată voinică, braţe bălăbăninde, trădau multă mâhnire. Ca pentru a i se ierta împotrivirea din seara aceea, se arătă umilă. Spuse din nou:

— Vasăzică, n-o să te văd?

— Nu, nu!

Glasurile se apropiau. Ea se depărtă şi se pierdu în negură, oftând adânc.

Şeful gării sosi în curând, cu Misard şi cu doi oameni de echipă. Constată şi el identitatea: era chiar preşedintele Grandmorin, pe care-l cunoştea pentru că-l văzuse coborând în staţie la el ori de câte ori bătrânul se ducea la sora lui, la Doinville, la doamna Bonnehon. Trupul putea să rămână unde căzuse; îl acoperi doar c-o manta pe care-o adusese unu din oameni. Un slujbaş se urcase la Barentin în

trenul de unsprezece pentru a-l înştiinţa pe procurorul imperial din Rouen. Dar nu se putea conta pe acesta până la orele cinci sau şase de dimineaţă, căci procurorul trebuia să aducă cu sine pe grefierul tribunalului şi pe medic. De aceea, şeful gării organiză un serviciu de pază la căpătâiul mortului.

Înainte de a se hotărî să meargă să se întindă sub vreun şopron din staţia Barentin, de unde nu avea să plece spre Havre decât la şapte şi douăzeci, Jacques râmase locului, multă vreme, neclintit. Şi apoi, gândul c-o să vină judecătorul îl tulbura de parcă s-ar fi simţit complice. Să spună ce văzuse în goana trenului? Întâi se hotărî să vorbească, deoarece nu avea, în definitiv, ce să ascundă. De altminteri, nici vorbă, era dator. Pe urmă se întrebă: la ce bun? N-o să aducă niciun fapt decisiv, n-o să poată da nicio lămurire asupra asasinatului. Ar fi o prostie să intre în bucluc, să-şi piardă vremea fără folos. Nu, nu, nu va vorbi! Şi plecă. Un frig pătrunzător se lăsă din văzduhul fumuriu peste jalea pustiului cu dâmburi sterpe. Mai trecuseră trenuri, mai sosea unul înspre Paris, un şir nesfârşit de vagoane se încrucişau toate în goana lor mecanică, fugeau spre ţinta îndepărtată, spre viitor, atingând cât pe aici capul pe jumătate retezat al omului doborât de alt om.

III

A doua zi, duminică, băteau orele cinci dimineaţa la toate clopotele din Havre când Roubaud coborî sub şopronul gării pentru a-şi lua serviciul în primire. Era încă întuneric; dar vântul care bătea dinspre mare se înteţise şi alunga negura, înecând dealurile care se întind de la Sainte-Adresse la fortul Tourneville, în timp ce înspre Vest, deasupra largului, mijea o geană de lumină, o fâşie de cer pe bolta căruia sclipeau cele din urmă stele. Sub şopron becurile de gaz ardeau mereu, spălăcite de umezeala rece a orei matinale.

Era acolo primul tren, pentru Montivilliers, pe care îl formau oamenii de serviciu sub ordinele subşefului de noapte. Uşile sălilor nu fuseseră încă deschise, peroanele se întindeau pustii.

Pe când ieşea de sus, de deasupra sălilor de aşteptare, Roubaud o văzuse pe nevasta casierului, doamna Lebleu. stând nemişcată în culoarul central spre care dădeau locuinţele slujbaşilor. De săptămâni de zile, cucoana asta se scula noaptea ca s-o pândească pe domnişoara Guichon, despre care avea credinţa că se ţine cu şeful gării, domnul Dabadie. De altminteri, nu observase niciodată cel mai mic amănunt, nicio umbră, niciun şoptit. Se întoarse şi în dimineaţa asta la ea în casă, fără să se aleagă cu altceva decât cu mirarea că o zărise la Roubaud, în cele trei secunde de care avusese nevoie bărbatul pentru a deschide şi a închide uşa, pe femeie, în picioare, în sala de

mâncare, pe Severina, care era îmbrăcată, pieptănată şi încălţată, ea care de obicei stătea în pat până la orele nouă. De aceea, doamna Lebleu îl trezise pe domnul Lebleu ca să-i spună amănuntul ăsta neobişnuit. În ajun nu se culcaseră până nu sosise expresul din Paris, la unsprezece şi cinci, arzând de dorinţa de a şti ce se făcuse în chestia cu subprefectul. Dar nu putuseră ghici nimic din atitudinea soţilor Roubaud, care se întoarseră cu figuri liniştite; şi-n zadar tot trăseseră cu urechea până la miezul nopţii: niciun zgomot nu răzbătea de la vecinii lor, care se culcaseră, de bună seamă, numaidecât, trudiţi. Nici vorbă, nu le mersese bine, altminteri Severina nu s-ar fi sculat ca noaptea în cap.

Roubaud se întâlni jos cu colegul său Moulin, care fusese de serviciu noaptea. Îşi luă slujba în primire, pe când Moulin vorbea, se mai plimba puţin şi-l punea în curent cu mărunţişurile întâmplate în ajun: nişte derbedei fuseseră prinşi când voiau să se furişeze în sala de bagaje; trei oameni de echipă fuseseră pedepsiţi pentru indisciplină, un cârlig de vagon se rupsese pe când se forma trenul de Montivilliers. Roubaud îl asculta în tăcere, cu chipul calm; era doar cam livid, desigur din pricina oboselii pe care o trădau şi privirile.

Mergând de-a lungul peronului, cei doi oameni ajunseseră în capătul halei acoperite, acolo unde se afla pe dreapta o remiză în care staţionau vagoanele de schimb, adică acelea care, sosite în ajun, alcătuiau trenurile pentru a doua zi. Roubaud ridică fruntea, iar privirea i se fixă asupra unui vagon de-a întâia, cu un cupeu, vagon care purta numărul 293, – când colegul strigă:

— A, da, uitasem…

Chipul palid al lui Roubaud se coloră şi nu-şi putu reţine o mişcare.

— Uitasem, spuse Moulin. Vagonul ăsta nu trebuie să plece: să nu-l pui la expresul de azi, de şase patruzeci.

Urmă o pauză scurtă, mai înainte ca Roubaud să întrebe cu glas firesc:

— Dar pentru ce?

— Pentru că are un cupeu reţinut pentru expresul de astă seară. Nu ştii cine poate să vină în timpul zilei, aşa că trebuie păstrat.

El se uită ţintă şi răspunse:

— Nici vorbă.

Dar îl stăpâni alt gând; se năcăji deodată:

— E o porcărie! Ia uite cum mătură ticăloşii aceia. Vagonul n-a mai fost curăţat, parcă, de opt zile.

— Hei, glăsui Moulin, când trenurile vin după unsprezece, nici gând pe oameni să mai tragă cu mătura... Abia de catadicsesc să dea, aşa, o raită. Alaltă-seară l-au uitat pe o bancă pe un călător adormit care nu s-a trezit decât ieri dimineaţă.

Îşi înăbuşi un căscat şi spuse că merge la culcare. Dar când să plece, îşi aminti ceva.

— Ia stai, s-a. isprăvit încurcătura dumitale cu subprefectul?

— Da, da, a mers bine, sunt mulţumit.

— Cu atât mai bine... Nu uita că 293 nu pleacă.

După ce rămase singur pe peron, Roubaud se îndreptă agale spre trenul de Montivilliers, care aştepta. Uşile sălilor fură deschise. Călătorii apărură: câţiva vânători cu câinii lor, două-trei familii de negustori profitând că-i duminică, – într-un cuvânt puţină lume.

Sunau orele şase. Roubaud ieşi din hala acoperită, cu paşi înceţi, iar afară înălţă capul şi răsuflă, văzând că, în sfârşit, pâcla se ridică.

Întorcându-se înapoi în hală, găsi echipa îndeletnicindu-se cu formarea expresului de şase patruzeci. I se păru că oamenii vor să împingă şi vagonul 293. Izbucni deodată mintos:

— Hei, nu umblaţi cu vagonul! Lăsaţi-l unde e! Pleacă abia diseară.

Şeful echipei îl lămuri că nu mişcă vagonul decât pentru a face loc altuia de la spate. Dar el nu auzea, asurzit de

ciuda lui fără rost.

— Neghiobii dracului, nu vi s-a spus să nu vă atingeţi de el?

Când pricepu, în sfârşit, se opri furios şi începu să înjure că gara e strâmtă şi nu poţi întoarce un vagon. Într-adevăr, gara, cu şopronul ei vechi, cu clădirile dărăpănate, triste, era insuficientă şi nedemnă de Havre.

— E o batjocoră; nu ştiu de ce Compania n-a dărâmat-o încă.

Oamenii din echipă îl priveau, miraţi că vorbeşte aşa de slobod, el care era de obicei atât de cumpătat. Îşi dădu seama şi se opri deodată. Liniştit şi băţos, continuă să supravegheze manevra...

La ceasurile opt, domnul Dabadie, şeful gării cobora de obicei jos, iar subşeful se ducea la raport. Era un bărbat chipeş, bronzat la faţă, bine îmbrăcat, cu aere de negustor onorabil. De altminteri, habar nu avea de gara pentru călători; se ocupa mai mult cu mişcarea bazinurilor, cu tranzitul enorm de mărfuri, în continue legături cu marele comerţ din Havre şi din lumea întreagă. Astăzi întârziase, iar Roubaud deschisese în două rânduri uşa biroului fără să îl găsească.

Pe masă poşta nu era deschisă. Ochii subşefului zăriră în teancul de scrisori o depeşă. Ca şi cum l-ar îi ţinut ceva în loc, nu se mai mişcase din uşă, aruncând spre masă priviri cercetătoare.

În sfârşit, la ceasurile opt şi zece, domnul Dabadie apăru. Subşeful se aşează în tăcere pentru a-l lăsa să deschidă depeşa. Dar şeful nu se grăbea deloc. Voia să se arate amabil cu subalternul său, pe care îl stima.

— Hm, desigur, la Paris a mers bine?

— Da, mulţumesc, domnule.

Domnul Dabadie deschise în sfârşit telegrama; dar n-o citi; zâmbea.

— Ne pare foarte bine că te avem printre noi.

— Şi mie, domnule, că rămân împreună cu

dumneavoastră.

Iar când domnul Dabadie se hotărî să parcurgă, cu privirea depeşa, Roubaud, cu fruntea transpirată, îl urmări. Dar emoţia la care se aştepta, nu se produse: şeful isprăvi în linişte lectura telegramei, şi-o zvârli pe birou: nici vorbă, un simplu amănunt de serviciu. Mai schimbă câteva cuvinte, după care şeful îl concedie cu un gest. Tocmai atunci ajutoarele, unul de la bazinuri, altul de la mica viteză, veniră la raport. Aduceau încă o telegramă remisă lor de un slujbaş pe peron.

— Poţi să te retragi, spuse domnul Dabadie văzându-l pe Roubaud înţepenit în uşă.

Dar acesta întârzia, cu ochii mari şi ficşi; şi nu se depărta până când bucata de hârtie nu fu aruncată pe masă, cu acelaşi gest indiferent. Hoinări o clipă sub marchiză, zăpăcit, asurzit. Orologiul arăta opt şi treizeci şi cinci: nu mai pleca altă garnitură până la omnibuzul de nouă şi cincizeci. De obicei, îşi întrebuinţa ora asta de răgaz pentru a da o raită prin gară. Merse câteva minute fără să îşi dea seama încotro îl duc paşii. Apoi, ridicând capul şi văzând că se află dinaintea vagonului 293, se întoarse brusc şi apucă spre Depoul maşinilor, cu toate că nu avea ce să caute în direcţia aceea. Soarele se înălţa acum pe boltă. O pulbere de aur se cernea din văzduhul pal. Nu-l mai bucura dimineaţa frumoasă: grăbea paşii părând foarte zorit, căutând să ucidă obsesia aşteptării sale.

Deodată îl opri locului un glas:

— Bună ziua, domnule Roubaud!... Pe nevastă-mea nu aţi văzut-o?

Era Pecqueux, fochistul, un lungan de patruzeci şi trei de ani, slăbănog, ciolănos, cu faţa tăbăcită de foc şi fum. Ochii lui, spălăciţi sub fruntea joasă şi gura lată, râdeau, – râs de chefliu.

— Cum? Dumneata aici? zise Roubaud oprindu-se uimit, A, da, accidentul cu maşina; uitasem. Nu pleci decât diseară, nu e aşa? Hm, douăzeci şi patru de ore de

concediu,

— Bună afacere!

— Da, spuse celălalt, încă ameţit de un chef din ajun.

De fel dintr-un sat din apropiere de Rouen, el intrase de tânăr la Companie, ca lucrător ajustor. Pe urmă, la treizeci de ani, fiindu-i lehamite de atelier, ţinuse să se facă fochist, ca să ajungă mecanic. Atunci se însurase cu Victoria, care era din sat cu el. Dar anii treceau, rămânea tot fochist şi nu avea să mai ajungă mecanic niciodată, – cu purtarea lui rea, cu patima beţiei şi a femeilor. Ar fi fost dat afară până acum, de douăzeci de ori, dacă nu se bucura de protecţia, prezidentului Grandmorin şi dacă oamenii nu se obişnuiau cu metehnele lui răscumpărate prin bunăvoinţă şi prin experienţa-i de lucrător bătrân. Nu era periculos decât la beţie căci atunci se schimba într-o brută capabilă de toate.

— Dar pe nevastă-mea n-aţi văzut-o? întrebă el din nou, cu gura schimonosită de un râs în neştire.

— Se înţelege că am văzut-o, glăsui subşeful. Am şi mâncat la dumneata în odaie... Pecqueux, ai o femeie straşnică şi faci rău că nu-i eşti credincios.

El chicoti şi mai tare.

— Da, se poate. Dar ea singură mă îndeamnă să petrec!

Într-adevăr, mai mare cu doi ani decât el, greoaie de s-o întorci cu lopata, Victoria îi strecura în buzunare franci noi-nouţi ca el să guste plăcerile afară. Niciodată ea nu suferise prea mult de pe urma infidelităţilor lui, iar acum viaţa lui era aranjată: avea două neveste, câte una la fiecare capăt de linie: pe nevastă-sa legitimă de la Paris, pentru nopţile când se culca acolo, şi alta la Havre, pentru ceasurile de răgaz dintre un tren şi altul. Foarte econoamă, trăind cum putea, Victoria, care ştia totul şi-l trata ca o mamă, repeta cu dragă voie că nu vrea să-l lase de ruşine în faţa celeilalte. De aceea, ori de câte ori el pleca, avea grijă să-i fie rufăria curată, căci ţinea să n-o învinuiască cealaltă că nu-l ţine pe bărbatul lor curat.

— Nu are a face, reluă Roubaud, nu e frumos din partea

dumitale. Nevastă-mea, care ţine la doica ei, o să te certe.

Dar se opri, văzând că iese din hangarul lângă care se aflau o femeie slăbănoagă şi înaltă, Filomena Sauvagnat, sora şefului de depou, nevasta de-a doua pe care Pecqueux o avea la Havre de un an. De bună seamă că stătuseră amândoi de vorbă sub hangar şi că Pecqueux ieşise ca să-l strige pe subşef. Ea, încă tânără, deşi avea treizeci şi doi de ani, înaltă, ciolănoasă, cu pieptul stafidit, cu trupul mistuit de dorinţe permanente; avea capul lunguieţ şi ochi aprinşi de iapă, slabă, neastâmpărată. Era învinuită că bea. Toţi oamenii din gară se perindaseră în căscioara pe care fratele ei o avea la depoul maşinilor şi pe care ea o ţinea într-un hal de murdărie nespusă. Fratele său, un catâr foarte dârz în ce priveşte disciplina, foarte stimat de şefi, avusese cele mai mari neplăceri din cauza ei; ba fusese chiar ameninţat cu darea afară.

Întâlnirea ei cu Pecqueux era dintre cele mai nimerite: ea, săturată, în sfârşit, în braţele secăturii; el, schimbându-şi nevasta prea grasă cu aceasta prea slabă. Singură Severina, care ţinea la Victoria, se certase cu Filomena, pe care-o ocolea din mândrie şi căreia nu-i mai da bună ziua.

— Cu bine, Pecqueux! spuse Filomena înţepată. Mă duc deoarece domnul Roubaud vrea să-ţi facă morală în numele cucoanei dumnealui.

El râdea înainte, cu gura întinsă până la urechi.

— Mai stai, domnul glumeşte.

— Nu, nu! Trebuie să duc două ouă doamnei Lebleu, căci i-am făgăduit.

Rostise numele acesta într-adins, ştiind că între nevasta casierului şi nevasta subşefului mocneşte o dârză rivalitate, şi prefăcându-se că se are bine cu cea dintâi ca să-i facă în necaz celeilalte. Dar se opri pe loc, curioasă la culme, auzindu-l pe fochist întrebând: Ce e cu afacerea cu subprefectul.

— S-a aranjat, sunteţi mulţumit, nu-i aşa?

— Da, foarte mulţumit.

Pecqueux clipi din ochi cu un aer şiret.

— Hei, nu se putea să vă temeţi… Când ai proptele… Hm, ştiţi cam ce vreau să zic… Şi nevastă-mea îi datorează recunoştinţă…

Subşeful curmă aluzia la prezidentul Grandmorin, întrebându-l deodată:

— Vasăzică, nu pleci până diseară?

— Nu. Se fac reparaţii Lisonei, şi o să fie gata… Acum îl aştept pe mecanicul meu, care a plecat să mai ia aer. Îl ştiţi, Jacques Lantier. E de fel de pe unde sunteţi şi dumneavoastră.

Roubaud nu-i răspunse îndată. Era cu gândul aiurea. Pe urmă tresări:

— A, da, Jacques Lantier, mecanicul… Desigur că-l cunosc. Dar aşa, de departe. Bună ziua, bună seara, – şi atât. Ne-am întâlnit aici, căci el e mai tânăr decât mine şi nu-l văzusem la Plassans niciodată. Astă toamnă a făcut un mic serviciu nevestei mele, a dus un comision la verişoarele ei din Dieppe… Un flăcău de ispravă, după câte se spune.

Vorbea aşa în neştire. Apoi se depărtă brusc.

— Cu bine, Pecqueux… Mă duc să văd ce mai e pe acolo.

Abia atunci se depărtă şi Filomena, cu mersul ei întins ca de iapă.

Când Roubaud intră iar în marchiză, băteau orele nouă. Se duse până în fund, lângă mesagerii, părând că nu găseşte ce căuta, pe urmă se întoarse, tot aşa de nemulţumit. La ora aceea gara era calmă, pustie, iar el se frământa singur, fără de rost. Nu-şi mai lua ochii de la ceas. Nouă, nouă şi cinci. De obicei, nu se urca în cameră, ca să guste ceva, decât la orele zece, după ce pleca trenul de nouă şi cincizeci. Dar acum porni brusc într-acolo, cu gândul la Severina, care-l aştepta şi ea poate.

Doamna Lebleu tocmai deschidea atunci Filomenei, care venise în vizita, cu capul gol, cu două ouă în mână. Stătură locului: Roubaud o să intre la el, în casă, urmărit de privirea lor scrutătoare. El avea cheia: se grăbi. Dar în

întredeschiderea rapidă a uşii, femeile o zăriră pe Severina stând pe un scaun cu mâinile bălăbăninde, cu chipul palid şi împietrit. Trăgând-o înăuntru pe Filomena, doamna Lebleu închise la rându-i uşa şi povesti ce văzuse în zori: nici vorbă că afacerea cu subprefectul se încurca. Filomena îi spuse însă că s-a grăbit să vină căci avea noutăţi; şi istorisi ce auzise din chiar gura subşefului. Atunci femeile se pierdură în presupuneri. De câte ori se întâlneau flecăreau astfel.

— Nu, nu, drăguţa mea, îmi bag mâna în foc, li s-a înfundat.

— Hei, doamnă dragă, unde e norocul ăla să ne scăpăm de ei!…

Rivalitatea din ce în ce mai aprinsă dintre familia Lebleu şi familia Roubaud nu se iscase decât pe chestia locuinţelor. Primul etaj de deasupra sălilor de aşteptare slujea în întregime pentru adăpostul slujbaşilor, iar culoarul central, un adevărat coridor de hotel, zugrăvit cu galben şi luminat de sus, despărţea etajul în două, aliniind pe dreapta şi pe stânga uşile cafenii. Decât că locuinţele din dreapta aveau ferestre care dădeau spre curtea de plecare plantată cu ulmi bătrâni deasupra cărora se desfăşura priveliştea admirabilă a coastei Ingouville, pe când locuinţele din stânga, cu ferestre boltite şi înguste, dădeau spre marchiza gării, care le astupa zarea. Nimic mai plăcut decât unele, cu continua însufleţire a curţii, cu vederea copacilor, cu câmpia întinsă; şi îţi venea să mori de ciudă în celelalte, unde abia vedeai lumina şi unde ţi se pare că eşti în închisoare. Pe prima parte se aflau şeful gării, subşeful Moulin şi soţii Lebleu, pe dreapta, soţii Roubaud, domnişoara Guichon, plus trei încăperi rezervate inspectorilor care veneau în trecere. E lesne de înţeles că ambii subşefi locuiseră totdeauna alături. Dacă soţii Lebleu stăteau acum aici, întâmplarea se datora unei amabilităţi a fostului subşef înlocuit de Roubaud, care, văduv, fără copii, voise să fie pe placul doamnei Lebleu cedându-i locuinţa.

Dar nu era firesc oare ca locuinţa să fie înapoiată soţilor

Roubaud? Nu erau ei în drept să stea pe dreapta? Câtă vreme ambele căsnicii trăiseră în bună înţelegere, Severina făcuse concesii vecinei sale, mai în vârstă decât ea cu douăzeci de ani, bolnavă şi aşa de grasă încât se îneca în osânză. Iar războiul nu se declară decât din ziua când Filomena le făcuse să se certe din cauza unor intrigi.

— Ştii, reluă acesta, că ei sunt în stare să se fi folosit de călătoria făcută la Paris ca să ceară alungarea dumneavoastră… Am auzit că au scris directorului un răvaş lung prin care îşi pretindeau dreptul.

Doamna Lebleu se înecă.

— Neruşinaţii!… Sunt sigură că se încearcă s-o atragă pe funcţionară de partea lor; de două săptămâni ea abia îmi dă bună ziua. O nouă murdărie… De aceea o pândesc şi eu…

Coborî glasul ca să spună că, de bună seamă, domnişoara Guichen se întâlnea în fiecare noapte cu şeful gării. Uşile amândurora erau faţă în faţă. Domnul Dabadie, care era văduv, tată al unei fete ţinută la pension, o aduse aici pe blonda asta în vârstă de treizeci de ani, veştejită, posacă şi pipernicită. Se spunea că ar fi fost institutoare. Şi nici chip s-o surprindă, într-atât se furişa de încet. La drept vorbind, ea nu merita importanţă. Dar dacă se ţinea cu şeful gării, apoi atunci lucrurile se schimbau şi trebuia s-o ai la mână cu taina ei.

— Hei, dar tot o să aflu, urma doamna Lebleu. Nu mă las… Aici stăm, aici o să rămânem. Oamenii de treabă ţin cu noi. Nu-i aşa, draga mea?

Într-adevăr. Mai cu seamă coridorul era în dârdoră. Doar subşeful Moulin rămânea rece, mulţumit că se află pe partea dreaptă şi că trăieşte cu o femeiuşcă plăpândă şi sfioasă pe care n-o vedeai niciodată, dar care îi turna la fiecare an şi opt luni un copil.

La nouă şi douăzeci, Roubaud coborî iar în marchiză. Supraveghea formarea omnibusului pentru nouă cincizeci şi fără să vrea, gesticula tot mai mult, se frământa pe loc. Întorcea mereu capul inspectând peronul de la un capăt la

altul. Nu se întâmpla nimic; mâinile-i tremurau.

Pe urmă, brusc, pe când scotocea cu privirile gara, auzi lângă el vocea unui slujbaş de la telegraf spunând gâfâit:

— Domnule Roubaud, nu ştiţi unde-o fi domnul şef şi domnul comisar de serviciu?... Am două telegrame pentru dumnealor şi îi caut de zece minute...

Se întoarse într-o astfel de înţepenire a întregii sale făpturi. Încât niciun muşchi al feţei nu se clinti. Ochii i se pironează asupra celor două depeşe din mâna slujbaşului. După emoţia care-l stăpânea pe acesta, ghicea că acum s-a sfârşit: catastrofa s-a întâmplat.

— Domnul Dabadie a trecut adineauri, spuse el liniştit.

Şi niciodată nu se simţise aşa de rece, cu judecata aşa de limpede, gata de apărare. Acum era sigur de sine.

— Stai, reluă el, uite-l pe domnul Dabadie că soseşte.

Într-adevăr, şeful gării venea dinspre mica viteză. De cum îşi aruncă ochii pe telegramă, scoase o explicaţie:

— Hei, s-a întâmplat un asasinat pe linie... Îmi telegrafiază inspectorul din Rouen.

— Cum? întrebă Roubaud. Un asasinat în rândurile personalului nostru?

— Nu, nu, a fost ucis un călător, într-un cupeu... Corpul a fost aruncat lângă ieşirea din tunelul de la Malaunay, la stâlpul 153... Iar victima e unul dintre administratorii noştri, prezidentul Grandmorin.

La rândul său, subşeful exclamă:

— Prezidentul? Vai, biata nevastă-mea, o să fie tare mâhnită!...

Exclamaţia era aşa de firească, de compătimitoare, încât domnul Dabadie se opri o clipă.

— Adevărat, îl cunoşteaţi; un om cumsecade, nu e aşa?

Pe urmă, uitându-se la cealaltă depeşă, adresată comisarului de serviciu:

— Asta o fi de la judecătorul de instrucţie. Nici verbă, niscai formalităţi... şi nu-i decât nouă şi douăzeci şi cinci; domnul Cauche, desigur, n-a venit încă... să se ducă repede

cineva la cafeneaua comerţului. O să-l găsească cu siguranţă.

Peste cinci minute domnul Cauche sosea, chemat de un om de echipă. Fost ofiţer, socotindu-se în slujbă ca la pensie, nu venea niciodată la gară înainte de zece, dădea o raită şi se întorcea iarăşi la cafenea. Drama aceasta, adusă la cunoştinţa lui între două partide de pichet, îl uimise la început, căci afacerile care îi cădeau în mână erau de obicei neînsemnate. Dar depeşa venea chiar de la judecătorul de instrucţie din Rouen; iar dacă o primea după douăsprezece ore de la descoperirea cadavrului, se datora faptului că judecătorul telegrafiase la început la Paris şefului de gară ca să afle în ce împrejurări plecase victima; pe urmă, informat asupra numărului pe care îl avea trenul şi asupra acelui al vagonului. trimisese comisarului de serviciu ordinul să inspecteze vagonul 293, dacă vagonul mai era încă la Havre. Îndată ciuda domnului Cauche de a fi fost deranjat, nici vorbă inutil, se schimbă într-o atitudine de extremă importanţă, în raport cu gravitatea excepţională a cazului.

— Dar, exclamă el, îngrijorat deodată să nu-i scape afacerea, te pomeneşti că vagonul n-o mai fi aici, c-o fi plecat astăzi de dimineaţă.

Roubaud îl linişti, cu aerul său calm.

— Nu, nu, vă înşelaţi... Era un cupeu reţinut pentru diseară; vagonul e colo, sub remiză.

Şi porni cel dintâi, cu comisarul şi cu şeful gării pe urma lui.

Când ajunseră în faţa vagonului, domnul Dabadie făcu cu glas tare o reflexie:

— Totuşi, aseară a fost inspectat. Dacă rămâneau urme, ar îi rost semnalate la raport.

— Vom vedea, glăsui domnul Cauche.

Deschise uşa. Se urcă în cupeu. Şi în clipa următoare trânti o înjurătură:

— Mama lor! Parcă ar fi înjunghiat un porc!...

Un fior de groază trecu printre asistenţi; gâturile se întinseră. Domnul Dabadie, unul dintre cei care voise să vadă, se căţără pe scară, în vreme ce Roubaud, pentru a face la fel cu ceilalţi, întindea şi el gâtul.

Înăuntru, cupeul nu trăda nicio dezordine. Geamurile rămaseră închise, totul părea normal. Doar o duhoare năvălea prin uşa deschisă, pe când, pe o pernă, un lac de sânge negru se închegase, un lac aşa de profund şi de mare încât o dâră ţâşnise ca dintr-un izvor, întinzându-se pe jos. Stropi se răspândiseră pe pereţi. Şi nimic altceva, nimic decât sângele acela greţos.

Domnul Dabadie se înfurie.

— Unde sunt oamenii care au făcut inspecţie aseară? Să-i aducă încoace.

Erau de faţă. Înaintară îngânând scuze: poţi să vezi ceva noaptea? Şi totuşi, trecuseră pe acolo. Se jurau că nu observaseră nimic.

Domnul Cauche lua note din vagon, cu creionul, pentru raport, îl chemă pe Roubaud, cu care stătea de vorbă de multe ori, plimbându-se de-a lungul peronului şi fumând în ceasurile când n-aveau ce face.

— Domnule Roubaud, urcaţi-vă, vă rog; daţi-mi o mână de ajutor.

Iar după ce Roubaud sări peste balta de sânge de jos ca să nu calce în ea:

— Uitaţi-vă, sub perna cealaltă; poate c-o fi căzut ceva.

Ridică perna şi căută cu mâini prevăzătoare, cu priviri curioase:

— Nu e nimic.

Dar o pată de pe postavul spătarului îi atrase atenţia şi o semnală comisarului. N-o fi urma însângerată a unui deget? Nu, căzură de acord că era numai o stropitură. Mulţimea adunată se apropiase pentru a urmări examenul, adulmecând crima, înghesuită la spatele şefului gării, care se oprise, cu dezgust de om subţire, pe treapta scării.

Deodată, acesta îşi aminti ceva:

— A, da, erai şi dumneata în tren, domnule Roubaud, nu-i aşa?... Te-ai întors aseară, cu expresul... Ai putea să ne dai unele lămuriri!

— Da, e adevărat, exclamă comisarul. N-aţi observat nimic?

Câteva clipe Roubaud rămase mut. Se plecase în momentul acela examinând podeaua.

Dar se ridică numaidecât, şi răspunse cu glasu-i natural, oarecum îngroşat:

— Desigur, desigur, o să vă spun... Era şi nevastă-mea cu mine. Dacă ceea ce ştiu ar putea să figureze în raport, atunci cred că e bine să vină şi dânsa, pentru a verifica amintirile mele cu ale ei.

Domnul Cauche găsi acestea foarte întemeiate, iar Pecqueux, care venise la faţa locului, se oferi să plece după doamna Roubaud. Porni cu paşi mari. Urmară câteva clipe de aşteptare. Filomena sosise după fochist şi-l urmărea acum din ochi, înciudată că el se însărcinează cu treaba asta. Dar zărind-o pe doamna Lebleu, care se grăbea cât o ţineau bietele ei, picioare umflate, se repezi dinaintea ei şi-o ajută. Ridicară amândouă mâinile către cer, scoaseră exclamaţii, se arătară intrigate la culme de descoperirea unei crime aşa de fioroase.

Cu toate că nu se ştia absolut nimic, începuseră să circule în jurul ei tot felul de versiuni. Ba, întrecând murmurul vocilor, Filomena afirmă pe cuvântul de cinste că doamna Roubaud îl văzuse pe asasin. Dar se făcu tăcere când Pecqueux se ivi însoţit de aceasta.

— Ia uitaţi-vă la ea! murmură doamna Lebleu. Nici n-ai zice că e nevasta unui subşef, cu mutra ei de prinţesă. Am văzut-o şi azi, în zori, tot aşa: pieptănată şi încorsetată de parcă ar fi plecat în vizită.

Severina înaintă cu paşi mărunţi. Nu şovăia. Ţinea doar o batistă pe ochi, îndureraţi desigur aflând numele victimei.

— Nici vorbă că are de ce plânge, spuse Filomena în şoaptă. Acum când protectorul lor a fost omorât, s-au dus

pe copcă.

Ajungând în mijlocul mulţimii, lângă uşa deschisă a cupeului, domnul Cauche şi Roubaud coborâră. Acesta începu să spună îndată ce ştia.

— Nu-i aşa, draga mea, că ieri de dimineaţă ne-am dus la domnul Grandmorin îndată ce am ajuns la Paris?... Ceasurile erau cam unsprezece şi un sfert, nu-i aşa?

O privea fix. Femeia repetă cu glas supus:

— Da, unsprezece şi un sfert.

Dar ochii ei se pironiseră asupra pernei înnegrită de sânge; avu un spasm; din gâtlej năpădiră suspine. Iar şeful gării interveni mişcat:

— Doamnă, dacă nu puteţi îndura privelişte a... Înţelegem durerea dumneavoastră...

— Oh, numai două cuvinte, întrerupse comisarul. Pe urmă doamna va fi condusă în apartamentul domniei sale.

Roubaud se grăbi să urmeze.

— Şi atunci, după ce am vorbit de una şi de alta, domnul Grandmorin ne-a comunicat că o să plece a doua zi la Doinville, la sora dumisale... Parcă îl văd cum şedea la birou. Eu aici, nevasta mea, colo... Nu-i aşa draga mea, ne-a spus că o să plece a doua zi?...

Domnul Cauche, care continua să ia note la repezeală, înălţă capul.

— Cum, a doua zi? Dar nu a plecat seara?

— Aşteptaţi, vă rog! spuse subşeful. De cum a auzit că plecăm seara, i-a dat şi lui în gând să ia expresul cu noi odată, în cazul când nevasta mea ar avea bunăvoinţa să-l întovărăşească până la Doinville ca să stea câteva zile la sora dumnealui, unde mai fusese de altminteri. Dar nevastă-mea, care avea treabă aici, a refuzat... Nu-i aşa că ai refuzat?

— Da, am refuzat.

— Şi, ce să spun, a fost foarte politicos... S-a interesat de mine, ne-a petrecut până la uşă... Nu-i aşa, draga mea?

— Da, până la uşă.

— Seara, noi am plecat... înainte de a lua loc în compartiment, am stat de vorbă cu domnul Vandorpe, şeful gării. Dar n-am văzut nimic. Eram foarte plictisit, deoarece ne credeam singuri, şi când colo se afla într-un colţ o cucoană pe care la început n-o văzusem; ba, în ultimul moment s-au mai urcat alte două persoane, o căsnicie... Până la Rouen n-am văzut, de asemeni, nimic deosebit... De aceea, la Rouen, când ne-am dat jos ca să ne mai dezmorţim picioarele, care n-a fost mirarea noastră zărindu-l pe domnul Grandmorin, la al treilea sau al patrulea vagon de al nostru, în picioare la uşa unui cupeu? „Cum domnule Grandmorin, aţi plecat?” Ne-a spus că primise o telegramă... Trenul a fluierat, ne-am urcat repede în compartiment, unde, în treacăt, fie zis, n-am mai găsit pe nimeni, tovarăşii noştri de drum oprindu-se la Rouen, ceea ce nu ne-a supărat... Asta e totul: draga mea, nu-i aşa?

— Da, asta-i totul.

Un fior trecu prin mulţime. Misterul inspira frică! Fiecare simţi în ceafă ca un sloi. Dacă fusese singur, – cine l-a asasinat şi l-a aruncat pe călător din cupeu, la trei leghe de aici, înainte de noua oprire a trenului?

În mijlocul tăcerii, se auzi vocea răutăcioasă a Filomenei:

— E foarte curios.

Simţindu-se vizat, Roubaud o privi dând din cap, ca şi când ar fi vrut să spună că i se pare şi lui foarte curioasă afacerea.

— Extraordinar!... murmură domnul Cauche.

— Extraordinar!... repetă domnul Dabadie.

Roubaud urmă:

— Ceea ce iarăşi ştiu e că expresul a mers între Rouen şi Barentin cu viteză reglementară şi n-am observat nimic neobişnuit... Spun aceasta pentru că, fiind singur cu nevastă-mea, lăsasem geamul, pentru a fuma o ţigară: priveam afară şi puteam să-mi dau seama de mersul trenului... Ba, la Barentin, zărindu-l pe peron, pe domnul Bessière, şeful ţării, urmaşul meu acolo, l-am strigat şi-am

schimbat câteva cuvinte în timp ce, urcat pe scară, el mi-a strâns mâna... Nu-i aşa, draga mea? Puteţi să-l întrebaţi pe domnul Bessière; va spune.

Severina, buimăcită şi palidă, cu mâhnirea întipărită pe chipu-i fin, întări încă o dată declaraţia soţului.

— Da, o să spună.

Afacerea lua o întorsătură tot mai misterioasă.

— Mă rog, glăsui comisarul, sunteţi sigur că n-a putut nimeni să se urce în cupeu la Rouen, după ce v-aţi despărţit pe domnul Grandmorin?

Evident, Roubaud nu prevăzuse această întrebare, căci, pentru prima dată se tulbură, neavând probabil pregătit dinainte răspunsul. Se uită la nevastă-sa, şovăind.

— O, nu, nu cred... Se închideau uşile, fluierase, abia am avut vreme să ajungem la vagonul nostru... Şi apoi cupeul era rezervat, nimeni nu putea să se urce...

Dar ochii albaştri ai nevestei lui se rotunjeau, deveneau aşa de mari încât el se îngrozi de tonul sigur cu care vorbea.

— La urma urmei, nu ştiu. Da, se poate să se fi urcat cineva. Era o îndrăzneală...

Şi, cu cât vorbea mai mult, cu atât glasul îi redevenea hotărât.

— Ştiţi, din cauza serbărilor din Havre era multă lume... Am fost siliţi să apărăm compartimentul nostru de călători din a doua, ba chiar şi din a treia.. Pe urmă, gara e foarte slab luminată, nu se vedea nimic; lumea se împingea, striga, în agitaţia plecării... Da, da, se poate ca vreunul, neştiind unde să se aşeze, sau chiar profitând de îmbulzeală, să se fi furişat în cupeu.

Şi, întrerupându-se:

— Nu-i adevărat, draga mea, că aşa se va fi întâmplat?

Severina. zdrobită, cu batista la ochii plânşi, repetă:

— Desigur că aşa s-a întâmplat.

Din momentul acela, urma era aflată; şi, fără să vorbească, comisarul şi şeful gării se priviră în semn de

înţelegere. Un freamăt trecu prin mulţime, care ghicea că ancheta e terminată. Nevoia de a face comentarii o stăpâni: circulară tot felul de supoziţii; fiecare avea ceva de spus.

Agitându-se între doamna Lebleu şi Filomena, Pecquex îl zări în momentul acela pe mecanicul său, Jacques Lantier, care coborâse dintr-un tren şi care nemişcat, privea de la distanţă mulţimea.

— Ce e? întrebă el.

Ştia bine ce este, dar asculta cu urechea distrată ştirea asasinatului şi presupunerile care se făceau.

— Lasă că ştiu, spuse el cu glas tare, curmând vorba fochistului. Tocmai eram acolo, la ieşirea din tunel, azi noapte, şi mi se pare că am văzut ceva în momentul când a trecut trenul.

Emoţia deveni generală; fu înconjurat de toţi. Iar el se simţi, cel dintâi, mişcat, zguduit, mirat de cele ce spusese. Pentru ce vorbise, după ce-şi făgăduise categoric să tacă?

Îl îndemnau la tăcere atâtea şi atâtea motive! Şi cuvintele îi ieşiseră din gură, inconştient.

Comisarul se apropie repede.

— Ce e? Ce ai văzut?

Şi, sub privirea împietrită a Severinei, Jaques spuse ce văzuse: cupeul lumina trecând în noapte cu iuţeală de fulger, şi profilurile a doi inşi, unul trântit, altul cu un cuţit în mână. Roubaud stătea lângă nevastă-sa, ascultând, pironind asupra lui ochi mari, iscoditori.

— Vasăzică, întrebă comisarul, l-ai recunoaşte pe asasin?

— A, nu, nu cred.

— Purta manta sau bluză?

— N-aş putea spune. Gândiţi-vă, un tren cu o viteză de vreo optzeci de kilometri!…

Severina, fără să vrea, schimbă o privire cu Roubaud, care avu tăria să rostească:

— Adevărat, ar fi trebuit să ai ochi, nu glumă.

— N-are a face, încheie domnul Cauche, depoziţia e importantă. Domnule Lantier, şi dumneavoastră, domnule

Roubaud, daţi-mi vă rog numele exact, pentru a vă cita.

Se sfârşise. Grupul de curioşi se împrăştie puţin câte puţin, serviciul gării porni iarăşi să activeze. Roubaud, în deosebi, alergă spre omnibuzul de nouă şi cincizeci, în care călătorii se şi urcaseră şi strânsese lui Jacques mâna mai zdravăn decât de obicei; iar acesta, rămas singur cu Severina, în spatele d-nei Lebleu, a lui Pecqueux şi a Filomenei, care mergeau şuşotind, se crezu dator s-o însoţească pe femeie până la scara funcţionarilor, negăsind ce să-i spună, reţinut totuşi lângă ea de parcă ar fi fost legaţi împreună.

Se auzi un fluierat subţire. Dădea Roubaud semnalul; plecare. Maşina răspunse printr-un şuierat prelungit, iar trenul de nouă şi cincizeci se mişcă, porni repede şi dispăru curând în pulberea aurie a soarelui.

IV

În ziua aceea, în a doua săptămână a lunii martie, domnul Denizet, judecătorul de instrucţie, chemase din nou la cabinetul său din Rouen câţiva martori de seamă ai afacerii Grandmorin.

De trei săptămâni cazul acesta stârnise foarte mult zgomot, răscolise Rouen-ul, pasiona Parisul, iar gazetele din opoziţie, în campania violentă ce o duceau împotriva imperiului, făcuseră din el calul lor de bătaie. Apropierea alegerilor generale, care preocupau întreaga viaţă politică, aţâţa lupta. Avuseseră loc la Cameră şedinţe furtunoase: aceea în care se disputase cu îndârjire validarea a doi deputaţi ataşaţi pe lângă persoana împăratului; aceea în care fusese atacată gestiunea financiară a prefectului Senei, reclamându-se alegerea unui Consiliu Municipal. Iar afacerea Grandmorin sosea tocmai la timp pentru a întreţine agitaţia; versiunile cele mai extraordinare circulau, ziarele erau pline în fiecare dimineaţă cu noi ipoteze, care de care mai injurioase pentru guvern. Pe de altă parte, se dădea a înţelege că victima, un obişnuit al Tuileriiler, fost magistrat, comandor al Legiunii de onoare, milionar, se dedase celor mai josnice desfrâuri; pe de altă parte, instrucţia, neajungând până atunci la niciun rezultat, poliţia şi magistratura începeau să fie acuzate de complicitate, şi se făcea haz pe socoteala asasinului aşa zis „legendar”. Dacă era mult adevăr în aceste atacuri, ele nu erau mai puţin pătimaşe.

De aceea, domnul Denizet simţea toată greutatea răspunderii ce-l apăsa. De altminteri, cazul îl pasiona şi pe el, cu atât mai mult cu cât avea ambiţie şi pentru că aştepta de multă vrerile o afacere ca aceasta spre a scoate în evidenţă marile-i însuşiri de perspicacitate şi energie cu care se credea înzestrat. Fiul unui mare crescător normand, îşi făcuse dreptul la Caen şi nu intrase decât foarte târziu în magistratură, unde originea-i ţărănească, agravată printr-un faliment al părintelui, îi întârziase mult avansarea. Substituit la Bernay, la Dieppe, la Havre, avusese nevoie de zece ani ca să ajungă procuror imperial la Pont-Audemer. Trimis apoi la Rouen ca substituit, ajunsese, la vârstă de cincizeci de ani şi ceva, judecător. Fără avere, hărţuit de nevoi, care nu puteau să fie satisfăcute cu slabele-i resurse, trăia în acea dependenţă a magistraturii rău plătită, acceptată numai de mediocri şi unde inteligenţele se macină aşteptând să se vândă. El era înzestrat cu o inteligenţă scăpărătoare, era cinstit, pasionat de profesiunea sa, ameţit de atotputernicia profesiunii care-l făcea, în cabinetul judecătoresc, stăpân absolut pe libertatea altora. Pasiunea nu-i era temperată decât de interes; îl pândea cu o aşa de arzătoare dorinţă de a fi decorat şi mutat la Paris încât, după ce se lăsase târât în prima zi de instrucţie de dragostea-i pentru adevăr, înainta acum cu extremă prudenţă, temându-se la tot pasul de băltoacele în care i s-ar fi putut îneca viitorul.

Trebuie să spunem că domnul Denizet fusese prevenit, căci, de la începutul anchetei, un prieten îi dăduse sfatul să meargă la Paris, la Ministerul Justiţiei. Acolo vorbise îndelung cu secretarul general, domnul Camy-Lamotte, personaj de seamă, care avea toată latitudinea asupra personalului, însărcinat cu numirile şi în strânse legături cu Tuilerille. Era un bărbat frumos, pornit de asemeni de la treapta de substituit, dar ajuns deputat şi mare ofiţer al Legiunii de onoare, prin relaţiile sale şi prin nevastă. Afacerea îi ajunsese, firește, la cunoştinţă: procurorul

imperial din Rouen, îngrijorat de drama sălbatică a cărei victimă fusese un vechi magistrat, referise cazul ministrului, care se descărcase, la rându-i, dându-l pe seama secretarului. O coincidenţă: domnul Camy-Lamotte era un fost condiscipol al prezidentului Grandmorin, mai tânăr cu câţiva ani decât acesta, şi rămas pe un picior de aşa strânsă prietenie încât îi cunoştea până şi viciile. De aceea, vorbi despre moartea tragică a prietenului său cu profundă emoţie, şi-i arătă d-lui Denizet dorinţa arzătoare ca vinovatul să fie prins. Totuşi, nu ascunsese că Tuileriile erau indispuse de zgomotul disproporţionat al afacerii şi îi recomandă mult tact. Într-un cuvânt, judecătorul înţelese că ar face bine să nu se grăbească şi să nu întreprindă nimic fără o prealabilă încuviinţare. Ceva mai mult, se întoarse la Rouen cu siguranţa că secretarul general, dornic să instruiască şi el afacerea, lansase câţiva agenţi pe ur ma cazului. Nici vorbă că voiau să cunoască adevărul, pentru a-l tăinui mai lesne, la nevoie.

Totuşi, trecură zile după zile şi domnul Denizet, în ciuda străduinţelor sale de a-şi păstra calmul, era foarte necăjit de aprecierile ironice ale presei. Două-trei arestări făcute se dovediră neîntemeiate. Dar, deodată, deschiderea testamentului prezidentului Grandmorin trezi într-însul o bănuială pe care mai avusese în primele ore ale instrucţiei: culpabilitatea probabilă a soţilor Roubaud. Testamentul, plin cu dispoziţii ciudate, conţinea una prin care Severina era instituită legatara casei din locul denumit Croix-de-Maufras. De acum, mobilul crimei, zadarnic căutat, era găsit: soţii Roubaud, cunoscând dispoziţia, îl asasinaseră pe binefăcător pentru a intra imediat în posesia moştenirii. Aceasta îl frământa cu atât mai mult cu cât domnul Camy-Lamote îi vorbise într-un anume chip despre doamna Roubaud, pe care ar fi cunoscut-o de mult, pe când ea era fată, la preşedinte. Dar câte dificultăţi, câte imposibilităţi materiale şi morale! De când începuse cercetările în acest sens, se lovise la fiecare pas de fapte care îi derutau

concepţia privitoare la anchete duse după tipic.

Domnul Denzet mai avea o pistă pe care n-o pierdea din vedere şi care îi fusese furnizată chiar de Roubaud: aceea a omului care, în învălmăşeala plecării, se va fi urcat în cupeu. Acesta era asasinul tainic, misterios, de care ziarele din opoziţie făceau mult haz. Dar pista nu părea să ducă la vreun rezultat bun, – când, la interogatoriul luat cantonierului Misard, judecătorul află pe neaşteptate întâmplarea dramatică a lui Cabuche şi a Luisetei, copila care, violată de prezident, îşi dăduse sufletul la bunul ei prieten. Fu pentru domnul Denizet revelaţia: clasicul act de acuzare i se formula pe de-a-ntregul în cap. Stăpânea toate elementele: ameninţările cu moartea rostite de pietrar la adresa d-lui Grandmorin, antecedentele jalnice, alibiul invocat stângaci şi cu neputinţă de a fi dovedit. În taină, într-un moment de energică inspiraţie, îl smulsese în ajun pe Cabuche din casa acestuia, din inima pădurii, unde găsi şi un pantalon pătat de sânge. Şi, căutând să alunge convingerea care îl năpădea, făgăduindu-şi să nu piardă din vedere nici ipoteza în privinţa soţilor Roubaud – judecătorul se bucura la gândul că el singur avea nasul aşa de fin ca să dea de urma adevăratului criminal. Cu scopul de a-şi forma convingerea deplină, chemase în ziua aceea la cabinetul său mai mulţi martori, care mai fuseseră ascultaţi, ţie altminteri, şi-n ziua imediat următoare crimei.

Cabinetul judecătorului de instrucţie se afla pe strada Jeanne-d’Arc, în clădirea veche, dărăpănată, lipită de flancul fostului palat al ducilor de Normandia, transformat astăzi în Palat al Justiţiei. Încăperea, mare şi tristă, situată la parter, era luminată aşa de slab încât iarna trebuia să aprinzi lampa de la trei după-amiază…

Soţii Roubaud veniseră de la unu şi jumătate, măcar că citarea fusese pentru orele două. Veneau din Havre, şi abia îşi făcuseră timp să mănânce într-un birt de pe Strada Mare. Ea luase loc pe o banchetă, nemişcată, tăcută, pe când el, cu mâinile la spate, se plimba încet pe dinainte-i.

Ori de câte ori se întorcea, însă, privirile li se întâlneau, iar îngrijorarea tăinuită flutura atunci, ca o umbră, pe feţele, lor mute. Cu toate că ar fi trebuit să-i bucure nespus, moştenirea casei de la Croix-de-Maufras redeşteptase temerile lor, căci familia prezidentului, fiica lui mai cu seamă, jignită de atâtea danii străine care atingeau jumătate din averea totală, declara că are de gând să atace testamentul; iar doamna de Lachesnaye, influenţată de soţul său, se arăta îndârjită îndeosebi faţă de fosta ei prietenă, Severina, împotriva căreia se arăta să aibă bănuieli foarte grave. Pe de altă parte, gândul unei încercări la care nu se gândise până acum, îl muncea pe Roubaud; scrisoarea pe care nevastă-sa o trimisese din îndemnul lui prezidentului Grandmorin, pentru a-l determina să plece, scrisoare ce putea fi găsită în cazul când acesta n-o distrusese şi a cărei slovă putea fi lesne recunoscută. Din fericire, timpul trecea, nimic nou încă nu survenise, şi probabil, că scrisoarea fusese ruptă.

Bătură orele două şi apăru şi Jacques. El venea din Paris. Roubaud îl întâmpină repede, cu mâna întinsă şi foarte expansiv.

— A, şi d-ta, ai fost şi d-ta deranjat?... Hm, e plicticoasă afacerea!

Zărind-o pe Severina, pe bancă, nemişcată, Jacques se opri. De trei săptămâni încoace, din două în două zile, ori de câte ori ajungea la Havre, subşeful îl copleşea cu atenţii. Ba, odată Jacques fusese nevoit să primească a lua masa cu ei. Şi alături de tânăra femeie, se simţise fulgerat de fiorul de altădată, într-o tulburare sporindă. Va fi îndemnat să o răpună? Inima îi bătea, mâinile îi ardeau văzând linia albă a gâtului prin deschizătura corsajului. De aceea, era ferm hotărât s-o ocolească cu orice preţ.

— Dar, reluă Roubaud, ce se spune la Paris de afacerea aceasta? Nimic nou, nu-i aşa? Da, da, nu se ştie nimic şi nici n-o să se ştie... Haide, vino de-i dă bună ziua neveste-mii.

Îl trase după sine, şi Jacques fu nevoit să se apropie, s-o

salute pe Severina, care schiţă un zâmbet stingherit de copil sperios. Tânărul căuta să vorbească despre lucruri indiferente, urmărit de privirile soţului şi ale femeii, care nu-l slăbeau, de parcă ar fi vrut să citească dincolo de gândurile lui, în tainiţa unde el însuşi şovăia să coboare. Pentru ce se arăta aşa de rece? Pentru ce părea că-i ocoleşte? Pe acest singur martor, de care se temeau, ei ar fi vrut să-l câştige, să şi-l apropie aşa de strâns încât el să nu mai aibă curajul de a vorbi împotriva lor.

Subşeful reveni, torturat:

— Aşa dar, nu bănuieşti de ce ne-o fi citat iarăşi? Poate că o fi ceva nou?

Jacques făcu o mişcare de indiferenţă.

— Am auzit ceva; mai adineauri, la gară, când am venit. Se vorbea despre o arestare.

Soţii Roubaud se arătară foarte miraţi, foarte încurcaţi.

O arestare? Cum? Nimeni nu le suflase un cuvinţel! O arestare făcută sau o arestare ce se va face? Îl copleşeau cu întrebări, însă el nu ştia mai mult.

În momentul aceia, în culoar, un zgomot de paşi trezi atenţia Severinei.

— Vine Bertha cu bărbatul ei, murmură ea.

Erau, într-adevăr, Lachesnaye-i. Trecură înţepaţi prin faţa soţilor Roubaud. Femeia nu avu nici măcar o privire pentru vechea ei camaradă. Un uşier îi introduse grabnic în cabinetul judecătorului.

— Hm, trebuie să ne înarmăm de acum cu răbdare, spuse Roubaud. O să aşteptăm două ceasuri, cu siguranţă. Ia loc!

Se aşezase lângă Severina, în stânga, şi-l poftea pe Jacques alături de dânsa, în partea dreaptă. Jacques mai zăbovi o clipă în picioare. Pe urmă pentru că ea îl privea cu sfială şi cu blândeţe, se lăsă pe banchetă. Femeia părea şi mai plăpândă între ei doi, o simţea drăgăstoasă şi roabă; iar căldura uşoară ce se desprindea din făptura ei îl ameţea încet, încet.

În cabinetul domnului Denizet, interogatoriile erau pe cale de a începe. Se făcuse tot ce era cu putinţă pentru urmărirea victimei la plecarea din Paris. Domnul Vandorpe, şeful gării, făcuse declaraţii privitoare la plecarea expresului de şase şi treizeci, la vagonul 293 ataşat în ultimul moment, la cele câteva cuvinte schimbate cu Roubaud. Conductorul Henri Dauvergne, interogat asupra celor petrecute la Rouen, în timpul opririi de zece minute, nu putuse afirma nimic. Îi văzuse pe soţii Roubaud vorbind lângă cupeu, şi avea credinţa eu ei se întorseseră la locurile lor. Un fapt dovedit era că Roubaud strânsese din vagon mâna şefului gării din Brirentin. Ancheta ajunsese până la căutarea călătorilor plecaţi din Paris în compartimentul soţilor Roubaud. Doamna şi domnul grăsuliu care se urcaseră în ultimul moment, burghezi din Petit-Couronne, declarară că nu ştiau nimic, dat fiind că aţipiseră de îndată; iar în ce priveşte femeia neagră, mută în colţul ei, ea dispăruse ca o umbră şi nu mai putuse fi găsită cu niciun chip.

Când intrară, Lachesnaye-i domnul Denizet recitea la birou, în picioare, una dintre primele depoziţii, pe care grefierul i-o scosese de la dosar.

Se arătă îndată politicos cu doamna Lachesnaye, căci el era şi un magistrat monden: frecventa societatea din Rouen şi de prin împrejurimi.

— Vă rog, doamnă, luaţi loc.

Şi oferi el însuşi un scaun tinerei femei, o blondă spălăcită cu înfăţişare antipatică şi urâtă în hainele-i de doliu; dar nu arătă decât o politeţe rece faţă de domnul de Lachesnaye, blond şi slăbănog şi acesta; căci pipernicitul domn de Lachesnaye, Consilier de curte la vârstă de treizeci şi şase de ani, decorat datorită influenţei socrului său şi serviciilor pe care tatăl său, de asemeni magistrat, le făcuse altădată comisiilor mixte, reprezenta în ochii d-lui Denizet magistratura bogată, mediocritatea care înainta repede prin înrudirea şi prin avutul său; în timp ce el,

sărman, fără protecţie, era nevoit să-şi înconvoaie veşnic şira spinării sub bolovanul necontenit gata să se prăvale al avansării.

Nu-i părea rău că-l putea face să simtă în acest cabinet atotputernicia sa, puterea absolută pe care o avea asupra libertăţii tuturor, într-atât încât să schimbe cu un cuvânt un martor într-un prevenit şi să procedeze la arestarea lui imediată, – dacă i-ar fi venit pofta.

— Doamnă, urmă el, mă veţi ierta că sunt nevoit să vă mai chinuiesc în povestea aceasta dureroasă. Ştiu că şi dumneavoastră doriţi, la fel cu noi, să se facă lumină, iar criminalul să-si ispăşească păcatul.

Făcu un semn grefierului, un băiat înalt şi palid. Interogatoriul începu.

De la primele întrebări puse soţiei sale, domnul de Lachesnaye, care se aşezase văzând că nu-l roagă nimeni, căuta să i se substituie. Îşi dădu pe faţă mâhnirea ce resimţea cu privire la testamentul socrului său va înţelege oare cineva aceasta? Donaţii atât de însemnate şi de numeroase, care atingeau aproape jumătate din avere, o avere de trei milioane şapte sute de mii de franci. Şi cui? Unor fiinţe necunoscute. Unor femei din toate clasele sociale. Printre ele era şi o vânzătoare de violete cuibărită sub o poartă din strada du Rocher.

Era revoltător. Abia aştepta să se isprăvească instruirea crimei pentru a căuta să atace un testament aşa de imoral.

Pe când se trecea astfel cu firea, cu dinţii strânşi, provincial, pătimaş şi încăpăţânat, înfundat în zgârcenie, domnul Denizet îl privea cu ochi mari, limpezi, ascunşi pe jumătate, iar gura-i fină exprima dispreţ şi invidie pentru neputinciosul care nu se mulţumea cu două milioane şi pe care-l va vedea desigur într-o zi înveşmântat în purpura averii.

— Cred că ar fi în zadar, domnul meu, zise el în sfârşit. Testamentul nu poate fi atacat decât în cazul când totalul legatelor depăşeşte jumătate din avere, ceea ce nu e cazul.

Apoi întorcându-se spre grefier:

— Ascultă, Laurent, cred că nu te-ai apucat să scrii toate astea?

Acesta îi răspunse cu zâmbetul celui care a priceput.

— În sfârşit, reîncepu domnul de Lachesnaye din ce în ce mai acru, cred că nu vă închipuiţi că o să las Croix-de-Maufras Roubauzilor. Un asemenea dar fiicei unei slugi? Dar pentru ce, mă rog? Şi apoi e dovedit că sunt şi implicaţi în crimă.

D-l Denizet reluă firul interogatoriului:

— Credeţi într-adevăr?

— Drace! dacă ştiau de testament, se înţelege că aveau interes ca bietul nostru părinte să moară... De altfel, ei au fost cei din urmă care i-au vorbit... În sfârşit, toate acestea sunt destul de suspecte.

Plictisit, deranjat în noua sa ipoteză, judecătorul se întoarse spre Bertha:

— Dar d-voastră, doamnă, credeţi că vechea dumneavoastră prietenă e în stare de o asemenea crimă?

Înainte de a răspunde, ea aruncă o privire soţului său în câteva luni de căsnicie, reaua lor dispoziţie, goliciunea; sufletului lor se mărise:

— Vai, domnul meu, zise ea în sfârşit, fiinţa despre care vorbiţi avea instincte foarte rele, de când era copilă.

— Cum? O acuzaţi că s-a purtat rău la Doinville?

— O nu, domnule, tatăl meu n-ar fi ţinut-o nicio zi!...

În strigătul acesta de revoltă se trăda pudoarea burghezei cinstite, care n-ar avea să-şi reproşeze nicio greşeală – şi care consideră o glorie aceea de a fi una dintre virtuoasele cele mai desăvârşite din Rouen, salutată şi primită pretutindeni.

— Dar vedeţi, urmă ea, acolo unde sunt apucături. uşuratice... în sfârşit, domnule, multe lucruri care îmi păreau cu neputinţă mi se par acum naturale.

Domnul Denizet schiţă din nou un gest de nerăbdare. Nu urmărea nicidecum calea aceasta.

— Trebuie să judecăm puţin, zise el. Oameni cum sunt Roubauzii nu ucid un om de seama tatălui dumneavoastră pentru a-l moşteni mai curând. Voi găsi în altă parte urme asupra grabei de a avea bani şi de a se bucura de ei. Nu, mobilul nu e de-ajuns, va trebui să găsim altul, – şi nu este niciunul. Dumneavoastră nu-mi aduceţi nimic… Şi apoi, restabilind faptele, nu găsiţi imposibilităţi materiale? Nimeni n-a văzut pe vreunul dintre Roubauzi urcându-se în cupeu: un funcţionar crede chiar că i-a văzut înapoindu-se în compartimentul lor Ar trebui să admitem un du-te vino din vagonul lor în acela al preşedintelui, de care îi despărţeau alte trei vagoane, aceasta în câteva minute şi în viteza trenului. E cu putinţă? Am consultat în privinţa asta mecanici, conductori. Toţi mi-au spus că numai o mare experienţă poate da atâta sânge rece şi atâta energie… Femeia nu putea în niciun caz; bărbatul s-ar fi expus prea mult fără dânsa; şi pentru ce? Ca să ucidă un protector care-i scosese dintr-o mare încurcătură. Nu, nu, hotărât, ipoteza nu stă în picioare; trebuie să căutăm aiurea… A, da, unul care să se fi urcat la Rouen dându-se apoi jos la prima staţie, care să se fi pronunţat cu cuvinte de ameninţare la adresa victimei.

Ajungea la noul său sistem, şi era pe cale să vorbească mai mult de cât se cuvenea, când uşa se întredeschise iar capul uşierului apăru în deschizătură.

Înainte ca acesta să scoată o vorbă, o mână înmănuşată deschise complet uşa şi o doamnă blondă intră. Purta un doliu foarte elegant şi era încă frumoasă, deşi trecută de cincizeci de ani.

— Eu sunt, domnule judecător. Să mă iertaţi că am întârziat. Drumurile sunt pur şi simplu păcătoase… cele trei leghe: de la Doinville la Rouen s-au transformat azi în şase.

Politicos, Denizet se ridică.

— Cum v-aţi mai simţit, doamnă, de duminică încoace?

— Foarte bine… Dar dumneavoastră? V-a trecut spaima trasă de pe urma vizitiului meu? Mi-a povestit că era

aproape să vă răstoarne la doi kilometri de castel.

— Oh, o simplă zguduitură; am şi uitat-o... Luaţi loc, şi, cum am spus şi adineauri doamnei de Lachesnaye, iertaţi-mă că redeştept durerea dumneavoastră cu afacerea aceasta.

— Doamne! Dacă e nevoie... Bună ziua, Bertha! Bună ziua, Lachesnaye!

Era doamna Bonnehon, sora victimei. Îşi sărută nepoata şi strânse mâna bărbatului acesteia. Văduvă, de la vârstă de treizeci de ani, a unui industriaş care-i lăsase o avere însemnată, bogată ea însăşi, având drepturi egale cu ale fratelui său pe domeniul Doinville, după o existenţă uşoară, plină, zice-se, cu întâmplări amoroase, dar aşa de corectă şi de francă, în aparenţă, încât rămăsese arbitra societăţii rouenaize, îi era plăcută magistratura şi, de douăzeci şi cinci de ani, primea la castel lumea judiciară, toată lumea aceea a Palatului pe care trăsurile ei o duceau şi-o aduceau, într-o petrecere continuă. Nici acum nu. se potolise; avea o dragoste maternă pentru un tânăr substitut, fiul unui consilier de la Curte, domnul Chaumete: lucra pentru înaintarea fiului şi-l copleşea pe tată cu invitaţii şi cu atenţii. De asemenea, îşi mai păstrase un bun prieten din tinereţe, tot un consilier celibatar, domnul Desbazeilles, care era gloria literară a Curţii din Rouen şi ale cărui, sonete fine erau încă citate. Ani de-a rândul, acesta avusese o cameră anume la Doinville. Acum, deşi trecuse de şaizeci de ani, continua să vină la dineu ca un vechi camarad căruia reumatismele nu-i mai îngăduie decât doar amintirea. Ea îşi mai păstra majestatea şi graţia, cu toată bătrâneţea care o ameninţa, şi nu-şi găsise rivală până în iarna din urmă, la doamna Leboucq, soţia unui consilier, o brunetă înaltă, în vârstă de treizeci şi patru de ani, într-adevăr foarte bine făcută, unde magistratura începea să se îndese. Era singura care-i provoca clipe de melancolie.

— În cazul acesta, doamnă, dacă îmi permiteţi, vă voi pune câteva întrebări, glăsui domnul Denizet.

Interogatoriul perechii de Lachesnaye era terminat; totuşi el nu-i concedie; cabinetul atât de rece şi de trist lua aerul unui salon modern. Grefierul, calm, se pregăti din nou şi scrie.

— Un martor ne-a vorbit de o telegramă pe care fratele dumneavoastră ar fi primit-o şi prin care era chemat de urgenţă la Doinville. N-am găsit nicio urmă a telegramei. I-aţi scris d-voastră cumva?

Doamna Bonnehon, foarte degajată, începu pe un ton amical:

— N-am scris nimic fratelui meu; îl aşteptam, ştiam că trebuie să vină, dar nu fusese fixată nicio dată. De obicei, el pica astfel, pe negândite, şi mai întotdeauna cu un tren de seară. Deoarece locuia într-un pavilion izolat din parc, nici nu-l auzeam când venea. Închiria o trăsură la Barentin şi nu se arăta decât a doua zi dimineaţa sau mai târziu, în cursul zilei, ca un vecin care îţi vine în vizită. Dacă de data aceasta îl aşteptam e pentru că avea să-mi aducă suma de zece mii de franci, regularea unei socoteli între noi. Desigur că avea banii asupra lui. Iată de ce am crezut mereu că a fost ucis numai pentru a fi jefuit.

Judecătorul făcu o mică pauză; apoi privind-o drept:

— Ce credeţi despre doamna Roubaud şi despre soţul ei?

Ea schiţă un gest de protestare.

— A, nu, domnule Denizet, să nu cumva să-i bănuieşti pe oamenii aceştia, care sunt de treabă. Severina era o fetiţă bună, dulce, supusă, încântătoare, ceea ce nu e un cusur, cred. Deoarece ţi atât să repet, apoi te asigur că atât ea cât şi bărbatul ei nu sunt capabili de o faptă rea.

Judecătorul făcu un semn de aprobare din cap: era triumfător; aruncă o privire doamnei de Lachesnaye. Aceasta, înţepată, interveni:

— Mătuşică, nu ţi se pare că vorbeşti cu multă uşurinţă?

Atunci doamna Bonnehon îi dădu drumul cu sinceritatea-i

obişnuită:

— Lasă-mă Bertha; în privinţa asta nu o să ne înţelegem niciodată... Era veselă, îi plăcea să râdă, şi-avea multă dreptate... ştiu foarte bine ce gândiţi, tu cu bărbatul tău. Numai interesul ar putea să vă întunece judecata într-atâta încât să vă mai mire darul făcut de tatăl tău sărmanei Severina...

O crescuse, o înzestrase, era foarte firesc să o pună şi în testament. Ce naiba, nu o socotea ca pe copila lui?... Vai, draga mea, banul valorează aşa puţin pe lângă fericire!

Fiind din totdeauna foarte bogată, ea se arăta de o dezinteresare completă. Ba, dintr-un rafinament de femeie frumoasă şi adorată, afecta că singurele rosturi în viaţă sunt iubirea şi frumuseţea.

— Dar Roubaud e acela care a vorbit despre depeşă, spuse cu acreală domnul de Lachesnaye. Dacă nu a fost la mijloc nicio depeşă, prezidentul nu putea să-i spună că a primit una. De ce a minţit Roubaud?

— Dar, exclamă domnul Denizet înfierbântându-se, se prea poate să fi născocit chiar prezidentul povestea cu depeşa, ca să motiveze familiei Roubaud plecarea sa. După prima mărturie a soţilor, el nu urma să plece decât a doua zi, iar pentru că se găsea cu ei tot în trenul acela, avea nevoie de un motiv oarecare în cazul când nu voia să le spună adevărata pricină pe care, de altfel, nu o cunoaştem nici noi... Asta e fără însemnătate, nu duce la niciun rezultat.

O nouă pauză se făcu. Iar când continuă, judecătorul redevenise calm; se arătă plin de precauţiuni.

— Doamnă, abordez acum un subiect cât se poate de delicat şi vă rog să nu-mi luaţi în nume de rău întrebările. Nimeni mai mult ca mine nu respectă memoria fratelui dumneavoastră... Circulau versiuni, – nu-i aşa? – se spunea că a avut amante.

Doamna Bonnehon începu să zâmbească, în nemărginita ei toleranţă.

— O, scumpe domn, la vârstă lui? Fratele meu rămăsese văduv de multă vreme şi nu m-am socotit niciodată în drept să-i iau în nume de rău ceea ce el găsea bun. A trăit prin urmare cum i-a plăcut, fără să mă amestec în felul lui de viaţă. Ceea ce ştiu e că-şi păstra demnitatea şi că a rămas până la capăt un om de lume bună.

Bertha, sufocată că în faţa ei se vorbea despre amantele tatălui său, plecase ochii, în timp ce domnul de Lachesnaye, la fel de stingherit, se plantase dinaintea ferestrei, cu spatele întors.

— Iertaţi-mă dacă stărui, glăsui domnul Denizet. Nu a fost cumva o poveste cu o servitoare tânără la dumneavoastră?

— A, da, Luiseta... Dar, scumpe domn, aceasta era o vicioasă mică; la paisprezece ani avusese raporturi cu un puşcăriaş. Au vrut să exploateze moartea ei împotrivă fratelui meu. E o josnicie, şi-o să vă povestesc asta mai amănunţit.

Fără îndoială că era de bună credinţă. Deşi ştia ce preţ putea pune pe firea prezidentului, se simţea nevoită să apere demnitatea familiei. De altminteri, în nenorocita poveste cu Luiseta, dacă îl credea capabil pe bătrân să se lege de fată, era în aceeaşi măsură convinsă şi de desfrânarea precoce a acesteia.

— Închipuiţi-vă o copilă, oh, aşa de mică, aşa de delicată, blondă şi trandafirie ca un îngeraş, şi blândă, aşa de blândă, ca o mironosiţă... Ei bine, nu avea nici paisprezece ani când ajunsese prietena de inimă a unei brute, un pietrar cu numele Cabuche, care făcuse puşcărie cinci ani pentru că ucisese un om într-o cârciumă erau deseori împreună, hoinărind prin: pădure, ţinându-se de mână, – ea aşa de micuţă, el mătăhălos şi bestial... În sfârşit, un desfrâu de neînchipuit... Natural, n-am cunoscut astea decât pe urmă. O luasem pe Luiseta la mine mai mult din milă, pentru a face o faptă bună. Ai ei, Misarzii, pe care îi ştiam nevoiaşi, s-au păzit să-mi spună c-o băteau pe copilă fără a o putea

opri să alerge la Cabuche al ei de îndată ce avea prilejul… şi atunci se întâmplă accidentul. Fratele meu nu avea la Doinville servitori anumiţi. Menajul pavilionului lăturalnic în care stătea el era făcut de Luiseta şi de o altă femeie. Într-o dimineaţă ea dispăru. Sunt sigură că plănuise fuga şi că, poate, amantul o aştepta… Dar partea tragică a fost aceea că peste cinci zile se răspândi zvonul morţii Luisetei, zvon încărcat cu amănunte în privinţa unui viol încercat de fratele meu în împrejurări aşa de monstruoase încât copila fugise năucă la Cabuche şi murise – se zice, – de o congestie cerebrală. Ce se întâmplase în realitate? Au circulat atâtea versiuni încât e greu de spus. Întrucât mă priveşte, cred că Luiseta a sucombat din cauza vreunei nesocotinţe, a nopţilor pe afară, a vagabondărilor prin băltoace… Scumpe domn, nu-i aşa, n-o s-o arunci în sarcina fratelui meu pe copiliţa asta… E odios, este cu neputinţă!…

Domnul Denizet ascultase cu luare aminte, fără să aprobe, fără să dezaprobe. D-nei Bonnehon îi fu greu să sfârşească; pe urmă, hotărându-se.

— Doamne, la urma urmei nu garantez că fratele meu nu o fi vrut să glumească cu ea. Îi plăcea tinereţea, era foarte vioi sub înfăţişarea-i rigidă. În sfârşit, să zicem c-a îmbrăţişat-o.

La auzul acestor cuvinte, Lachesnaye-i schiţară o mişcare de răzvrătire pudică.

— Vai, tanti, tanti!…

Dar ea dădu din umeri: de ce să mintă înaintea justiţiei?

— A îmbrăţişat-o, a giugiulit-o, poate. Nu-i o crimă în asta… Iar ceea ce mă face să admit, e că născocirea nu vine de la pietrar. Luiseta va fi fost cu minciuna, ea, vicioasa, care a umflat lucrurile pentru a-l face poate pe amant s-o ţină, şi a mers într-atât cu povestea încât el, o brută, v-am mai spus, şi-a închipuit pe bună dreptate că i-a fost omorâtă metresa… Individul era într-adevăr nebun de ciudă, spunea prin toate cârciumile că dacă prezidentul îi va cădea în mână o să-l spintece ca pe un porc..

Judecătorul, care tăcuse până atunci, o întrerupse brusc:

— A spus el asta, aveţi martori?

— O, scumpul meu domn, cât păr în cap… În sfârşit, o afacere tristă, am avut destule necazuri cu ea. Noroc că situaţia fratelui meu îl punea la adăpost de bănuieli.

Doamna Bonnehon începu să priceapă ce anume urmărea domnul Denizet; şi era îngrijorată. Preferă să nu se mai încurce, întrebându-l la rândul ei. Judecătorul se ridicase în picioare; nu voia să mai abuzeze de dureroasa politeţe a familiei. În urma ordinului său, grefierul citi interogatoriul înainte de a fi semnat de martori. Interogatoriul era de o corectitudine desăvârşită, şi era atât de puricat de cuvinte zadarnice şi compromiţătoare, încât doamna Bonrehon, cu tocul în mână, aruncă o privire binevoitoare lui Laurent, palidul şi uscăţivul acela, la care nu se uitase până atunci.

La uşă, doamna Bonnehon strânse mâna judecătorului.

— Pe curând, nu-i aşa? Ştii că eşti aşteptat întotdeauna la Doinville… Şi îţi mulţumesc, eşti unul dintre cei mai noi, dar buni prieteni ai mei.

Zâmbetul îi era melancolic. Nepoata ei, care ieşise cea dintâi, salută cu răceală.

Când fu singur, domnul Denizet respiră un minut. Rămase puţin în picioare, pe gânduri. Pentru el afacerea devenea limpede; fusese desigur violenţă din partea lui Grandmorin, a cărui reputaţie era cunoscută. Lucrul acesta va face ca instrucţia să fie delicată; îşi făgădui să dubleze prudenţa, până ce va primi avizul pe care-l aştepta de la minister. Triumfa însă; îl avea în mână pe vinovat.

După ce se aşeză dinaintea biroului, sună după uşier.

— Să intre domnul Jacques Lantier.

Pe banca din coridor, soţii Roubaud aşteptau mereu, cu chipurile posomorâte, ca adormiţi în răbdarea lor, întreruptă din când în când de un tic nervos. Vocea uşierului care-l striga pe Jacques îi făcu să tresară. Îl urmăriră cu ochii mari până ce tânărul dispăru pe uşă, în

cabinetul judecătorului.

Apoi recăzură în somnolenţa lor, mai palizi, mai tăcuţi.

Afacerea aceasta, care dura de trei săptămâni, îl stingherea pe Jacques de parcă lucrurile s-ar fi putut întoarce împotriva sa, cu toate că nimic nu-l îndreptăţea să creadă asta. Nu avea nimic să-şi reproşeze, nici măcar să păstreze tăcere; şi totuşi, nu intră la judecător decât cu teama vinovatului a cărui crimă ar putea fi aflată, se temea să nu spună prea mult la interogatoriu; şi se supraveghea cu atenţie.

Ar fi putut să ucidă şi el. Nu i se citea oare asta în ochi? Nimic nu-i erau mai neplăcute decât citaţiile justiţiei... La primirea lor, îl cuprindea un fel de furie că-i amestecat în afaceri care nu-l privesc.

De altfel, în ziua aceea judecătorul nu-i ceru decât semnalmentele criminalului. Jacques fiind singurul martor la scena asasinatului, putea să dea informaţii precise. Dar el nu ieşea din prima depoziţie; repetă că scena crimei rămăsese pentru el o părere de o clipă, o imagine atât de grăbită încât îi rămăsese fără formă, abstractă, în amintire. Nu văzuse decât un om sugrumându-l pe altul, şi atâta tot. Timp de o jumătate de oră, judecătorul îl cercetă asupra staturii criminalului. Era mic? Înalt? Avea barbă, păr lung sau scurt? Ce fel de îmbrăcăminte purta? Şi Jacques, tulburat, nu dădea decât răspunsuri vagi.

— În sfârşit, întrebă deodată domnul Denizet privindu-l drept în ochi, dacă ţi l-ar arăta cineva, l-ai recunoaşte?

Jacques clipi des din ochi, cuprins de frică, în faţa acelei priviri care-i scormonea creierul. Conştiinţa îi era pusă la încercare.

— Să-l recunosc?... da... poate.

Dar teama de o complicitate inconştientă, îl aruncă din nou în sistemul său evaziv.

— Nu, cu toate astea n-aş îndrăzni să afirm. Gândiţi-vă şi d-voastră, o viteză de optzeci de kilometri pe oră!..

Cu un gest de descurajare, domnul Denizet voi să-l

treacă în claia vecină, însă se răzgândi.

— Rămâi, şezi.

Şi chemându-l din nou pe uşier:

— Introdu pe domnul şi pe doamna Roubaud.

Zărindu-l pe Jacques din uşă, ochii lor se umplură de îngrijorare. Vorbise oare? Avea să fie confruntat cu ei? Toată siguranţa lor dispărea, simţindu-l acolo. Dădură primele răspunsuri cu glas cam tremurat. Dar judecătorul nu făcu altceva decât să repete primul interogatoriu, iar ei nu aveau decât să răspundă cu aceleaşi fraze, cu ochii aplecaţi, fără să-l privească măcar.

Apoi deodată, domnul Denizet se întoarse spre Severina.

— Doamnă, aţi spus comisarului de serviciu, al cărui proces-verbal îl am, că un bărbat s-a fi urcat la Rouen, pe când se punea trenul în mişcare.

Ea se simţi atinsă. De ce îi reamintea toate astea? Să fie o cursă? Voia s-o facă să se dezmintă singură? Îşi cercetă cu o privire bărbatul, care se amestecă, prudent.

— Nu cred ca soţia mea să se fi arătat aşa de afirmativă.

— Pardon… Pe când emiteai dumneata posibilitatea faptului, doamna a spus: *„Da, aşa s-a întâmplat…”* Doamnă, aş dori să ştiu dacă aveaţi motivele dumneavoastră să vorbiţi astfel.

Ea îşi înfrânse tulburarea, convinsă că dacă nu se apără va sfârşi prin a face mărturisiri. Nu putea să tacă.

— O, nu, domnule, n-am avut niciun motiv… am spus aceasta fiindcă e greu să-ţi explici lucrurile altfel.

— Atunci nu l-aţi văzut şi nu ne puteţi spune nimic despre el?

— Nu, domnule, nimic!

Domnul Denizet părea că părăseşte acest punct al instrucţiei, reveni însă imediat asupra lui, adresându-se lui Roubaud:

— Dar d-ta, cum se face că nu l-ai văzut dacă s-a urcat într-adevăr, căci rezultă din depoziţia dumitale că vorbeai chiar cu victima când a fluierat trenul de plecare.

Stăruinţa aceasta îl îngrijoră în cele din urmă pe subşeful de gară. Ce să facă? Să se încăpăţâneze în invenţia cu individul urcat în tren, sau să renunţe la ea? Dacă existau probe împotriva lui, ipoteza asasinului necunoscut nu merita să fie susţinută, ba chiar i-ar fi putut agrava situaţia. Se făcu că nu înţelege întrebarea şi răspunse cu explicaţii tărăgănate şi confuze.

— E trist că memoria vă ajută aşa de puţin, altfel ne-aţi fi putut veni în ajutor pentru a pune capăt bănuielilor care s-au întins asupra multora, glăsui domnul Denizet.

Tonul magistratului i se păru de aşa natură lui Roubaud, încât simţi nevoia să se dezvinovăţească. Se şi vedea parcă descoperit.

— Vedeţi, e un caz de conştiinţă. Înţelegeţi, a ezita, nimic mai natural. Dacă v-aş spune că sunt sigur că l-am văzut.

Judecătorul schiţă un gest de triumf, crezând că acest început de loialitate se datora abilităţii sale. Spuse că cunoaşte din experienţă teama ciudată pe care o au unii martori de a declara ceea ce ştiu; şi se lăuda că-i făcea să vorbească fără voia lor.

— Vorbeşte... Cum era? Mic, mare? Cam de talia dumitale?

— O, nu, nu, mult mai înalt. Cel puţin aşa am avut impresia... căci era o simplă impresie... nu l-am văzut pe individ decât când alerga spre compartimentul său...

— Aşteptaţi, zise domnul Denizet; şi întorcându-se spre Jacques, îl întrebă:

— Omul pe care l-ai văzut cu cuţitul în mână era mai înalt decât domnul Roubaud?

Mecanicul, care începea să-şi piardă răbdarea, căci se temea să nu scape trenul de cinci, ridică ochii, îl examină pe Roubaud; şi, ca şi când nu-l mai văzuse niciodată, se miră că îl găseşte scurt, puternic, cu un profil ciudat, văzut aiurea, poate în vis.

— Nu, murmură el, nu era mai înalt, avea aproape aceeaşi statură.

Dar subşeful de gară protestă.

— O, mult mai înalt, poate chiar cu un cap.

Jacques rămase cu ochii larg deschişi, aţintiţi asupra lui, şi sub această privire, în care citea o uimire crescândă, Roubaud se agita ca pentru a scăpa de propria-i asemănare; pe când nevasta lui, urmărea împietrită procesul sforţărilor de memorie imprimat pe chipul tânărului.

Era clar că acesta se mirase întâi de asemănarea dintre Roubaud şi criminal, apoi căpătă siguranţa că acesta era criminalul, aşa cum se zvonise; acum părea emoţionat de această descoperire, prostit, neştiind ce să facă. Dacă ar vorbi, perechea asta va fi pierdută. Ochii lui Roubaud se întâlniră cu ai lui; se priviră amândoi până în adâncul sufletului. Se făcu tăcere.

— Vasăzică, nu eşti de aceeaşi părere? L-ai văzut mai mic, poate pentru că era aplecat în luptă cu victima, glăsui domnul Denizet.

Acum îi privea şi el pe amândoi. Nu se gândise să utilizeze astfel confruntarea lor, dar din instinct simţea în clipa aceea că adevărul pluteşte în aer. Încrederea în pista Chabuche îi fu zguduită. Să fi avut soţii Lachesnaye dreptate? Să fie oare funcţionarul onest, cu soţia lui atât de blândă, vinovatul, împotriva aparenţelor?

— Individul avea barba ca a dumitale? întrebă el pe Roubaud.

— Barbă ca a mea? Nu, n-avea barbă deloc, pe cât îmi pare.

Jacques înţelese că va fi întrebat la fel. Ce va spune? Căci ar fi putut jura că omul avea barbă.

De fapt, oamenii aceştia nu-l interesau deloc; de ce să nu rostească adevărul? Dar când întoarse privirea de la soţ, întâlni ochii femeii şi citi în ei o rugăminte atât de arzătoare, o implorare a întregii ei fiinţe, încât fu mişcat. Îl cuprinse şovăiala de mai înainte: o iubea oare? Să fie ea aceea pe care ar putea-o iubi, cum se iubeşte, fără dorinţa

de a distruge? Şi în clipa aceea mintea i se întunecă şi nu mai regăsi în Roubaud pe criminal.

Viziunea redeveni vagă, îl cuprinse îndoiala, şi ar fi regretat dacă ar fi mai spus măcar un singur cuvânt.

Domnul Denizet puse din nou întrebarea:

— Individul avea barbă ca domnul Roubaud?

Şi el răspunse cu bună credinţă:

— Domnule judecător, credeţi-mă, nu pot să spun. Lucrurile s-au petrecut prea iute. Nu ştiu nimic. Nu vreau să afirm nimic.

Dar domnul Denizet stărui, căci voia să sfârşească cu bănuielile ce planau asupra soţilor Roubaud. Îl sili pe subşef, îl sili pe mecanic, şi obţinu de la cel dintâi semnalmente cu totul opuse alor sale, iar de la cel de al doilea răspunsuri evazive, care întăreau spusele subşefului de gară. Şi judecătorul revenea la vechea lui convingere: era pe calea cea bună, portretul criminalului pe care martorul îl descria era atât le exact că adăuga cu fiecare trăsătură câte puţin la siguranţa primei supoziţii. Soţii bănuiţi pe nedrept vor face să cadă mai curând capul vinovatului.

— Intraţi aici, zise el după ce semnară interogatoriul, introducându-i într-o cameră alăturată; vă voi chema.

Dădu numaidecât ordin să-i fie adus arestatul, şi împinse până acolo buna dispoziţie încât declară grefierului:

— Laurent, îl avem în mână.

Uşa se deschise şi apărură doi jandarmi, aducând cu ei un vlăjgan în vârstă de douăzeci şi cinci, treizeci de ani. La un semn al judecătorului, jandarmii ieşiră şi-l lăsară pe Cabuche, aiurit, în mijlocul odăii.

Avea un aer de fiară prinsă în cursă. Era un flăcău cu ceafa puternică, cu pumni enormi, blond, cu o piele foarte albă, cu o barbă foarte rară, câteva tuleie gălbui... Chipul lui masiv, fruntea îngustă, trădau violenţa omului mărginit, stăpânit de senzaţia imediată, dar avea un ce de supunere oarbă în gura-i largă şi în nasul pătrat de câine credincios.

Înhăţat brutal şi scos din vizuina lui, smuls din pădure şi învinuit de un lucru pe care nu-l înţelegea, avea aerul suspect al prevenitului, acel aer haiducesc pe care închisoarea îl dă omului cel mai cinstit. Se însera, odaia era întunecoasă, şi el se afunda în umbră, când uşierul aduse o lampă mare a cărei lumină vie îi lumină faţa.

Atunci, descoperit, rămase nemişcat.

Domnul Denizet îşi aţinti asupra lui ochii cu pleoapele grele. Şi tăcea, era o înţelegere tacită, prima încercare a puterii lui, înainte de lupta sălbatică, lupta şireteniilor, a curselor, a chinurilor morale. Omul acesta era vinovatul, toate îi stăteau împotrivă, nu mai avea decât dreptul de a-şi mărturisi crima.

Interogatoriul începu, răspicat:

— Ştii de ce crimă eşti acuzat?

Cabuche, cu glasul sugrumat de furie, mormăi:

— Nu mi s-a spus, dar îmi închipui. Au mai fost acuzaţi destui!

— Îl cunoşteai pe domnul Grandmorin?

— Da, da, îl cunoşteam prea bine!

— O fată, Luiseta, amanta dumitale, a intrat ca slujnică la doamna Bonnehon?

Un acces de furie îl zgudui pe pietrar. Vedea roşu.

— Mii de draci! Cele ce se spune sunt minciuni neruşinate. Luiseta n-a fost amanta mea.

Judecătorul îl privi curios, cum se înfuria. Şi făcând o paranteză în interogatoriul său:

— Eşti foarte violent, şi ai fost condamnat la cinci ani închisoare pentru că ai ucis un om la o ceartă…

Cabuche lasă capul în jos. Condamnarea aceasta era ruşinea lui. Murmură:

— El a dat întâi… N-am făcut decât patru ani, am fost graţiat cu un an.

— Aşadar, pretinzi că Luiseta n-a fost amanta dumitale?

Vlăjganul strânse pumnii din nou, apoi răspunse cu vocea întretăiată:

— Dar înţelegeţi că era o copilă, n-avea nici paisprezece ani când m-am întors de acolo... Pe atunci toată lumea mă ocolea, m-ar fi gonit cu pietre, numai ea se apropia de mine, îmi vorbea, era drăguţă... oh, cât de drăguţă... şi ne-am împrietenit. Ne plimbam amândoi ţinându-ne de mână. Era aşa de bine pe atunci!... Se înţelege că se mărea şi că mă gândeam deseori la ca. Nu pot să zic nu, o iubeam ca un nebun. Mă iubea şi ea foarte mult şi s-ar fi sfârşit, cu siguranţă, aşa cum ziceaţi, dacă nu mi-ar fi fost smulsă şi dată în slujbă la Doinville, la doamna aceea... Apoi, într-o seară, pe când mă întorceam de la carieră, o găsii dinaintea uşii mele, pe jumătate nebună, atât de zdrobită încât ardea ca în friguri. Nu îndrăznise să se întoarcă la părinţii ei, şi venea să moară la mine... Oh! mii de draci, porcul!... Trebuia să mă duc să-l omor pe loc!...

Judecătorul îşi muşcă buzele-i subţiri, uimit de accentul sincer al omului acesta. Hotărât, trebuia să joace cu cărţile acoperite, avea de a face cu o putere mai mare decât se aşteptase.

— Da, cunosc povestea pe care dumneata şi fata aţi inventat-o. Ţine seama că toată viaţa domnului Grandmorin îl punea deasupra acuzărilor voastre!...

Pierdut, cu ochii măriţi, cu mâinile tremurânde, pietrarul bâiguia:

— Ce? Ce am născocit eu?... Alţii mint, şi noi suntem acuzaţi de minciună?

— Da, da, nu mai face pe nevinovatul... Am luat un interogatoriu lui Misard, omul care s-a căsătorit cu mama amantei dumitale... Am să-l confrunt cu d-ta, dacă va fi nevoie. Vei vedea atunci ce crede el despre povestea dumitale... Şi bagă bine de seamă la răspunsuri. Avem martori, ştim totul, şi ai face mai bine să rosteşti adevărul! ...

Era tactica obişnuită cu care-i speria pe inculpaţi, chiar dacă nu ştia nimic şi nu avea martori.

— O să ai curajul să spui că n-ai strigat peste tot: O să-l

dau gata pe domnul Grandmorin?

— Ba nu, asta am spus-o, şi încă din toată inima. Grozav mă mai mâncau palmele!…

Domnul Denizet se opri deodată surprins. Se aşteptase la o tăgăduire completă. Cum, prevenitul mărturisea că ameninţase? Ce cursă mai era şi asta? Crezând că l-a luat prea repede, judecătorul făcu o pauză, apoi, privindu-l drept în ochi, îl întrebă brusc:

— Ce ai făcut în noaptea de 14 spre 15 februarie*?*

— M-am culcat pe la şase… eram cam bolnav, şi vărul meu Louis mi-a făcut binele de a duce o încărcătură de piatră la Doinville.

— Da, vărul dumitale a fost văzut trecând pe acolo cu căruţa, întrebat, el a răspuns că s-a despărţit de dumneata la ora prânzului şi că nu te-a mai văzut. Dovedeşte-mi că te-ai culcat la şase.

— Asta-i lucru prost, nu vă pot dovedi. Locuiesc într-o căsuţă singuratică de la marginea pădurii… am fost acasă, atât pot să spun.

Atunci domnul Denizet se hotărî să dea lovitura cea mare. Chipul său căpătă un aer de voinţă, pe când gura-i punea la cale înscenarea.

— Am să-ţi spun eu ce ai făcut în seara de 14 februarie… La trei ai luat trenul din Barentin pentru Rouen – instrucţia n-a putut stabili încă în ce scop. Trebuia să te întorci cu trenul la Paris, care se opreşte la Rouen la nouă şi trei minute, şi te aflai prin mulţimea de pe peron când l-ai zărit pe domnul Grandmorin în cupeul său. Bagă de seamă că admit că n-a fost o cursă şi că ideea crimei ţi-a venit dintr-odată… Te-ai urcat profitând de învălmăşeală, aşteptând ca trenul să treacă sub tunelul din Malaunay, dar ai socotit greşit, căci trenul tocmai ieşea din tunel când ai dat lovitura. Ai aruncat cadavrul şi pledul şi ai coborât la Barentin… Iată ce ai făcut.

Urmărea tresăririle de pe faţa roşcovană a lui Cabuche, care îl ascultase întâi foarte atent, iar apoi izbucnise într-un

hohot de râs.

— Ce tot spuneţi? Dacă aş fi dat lovitura, aş spune drept.

Apoi, liniştit:

— N-am făcut-o, dar ar fi trebuit s-o fac. Mii de draci!... Îmi pare destul de rău!...

D-l Denizet nu putu scoate de la el altceva. În zadar repeta fiecare întrebare în zeci de chipuri Nu! mereu nu!...

Nu era el. Ridica din umeri şi răspundea: Prostii!... Când fusese arestat, i se scotocise cocioaba şi nu fuseseră găsite nici arme, nici cele zece bilete de bancă, nici ceasornicul; în schimb se găsise o pereche de pantaloni stropiţi cu sânge, ceea ce dovedea îndeajuns crima.

Cabuche se porni din nou să râdă: încă o poveste caraghioasă, un iepure pe care îl prinsese în laţ şi care îi umpluse pantalonii de sânge! Şi, în ideea lui obsedată de asasinat, judecătorul era acela care dădea greş, din prea multă fineţe profesională, complicând lucrurile şi îndepărtându-se de adevărul cel mai simplu. Omul acesta mărginit, incapabil de a face uz de şiretenie, îl scotea din fire, tot spunând nu şi nu. Judecătorul nu şi-l putea închipui altfel decât vinovat, şi îl va sili să-şi recunoască fapta.

— Aşa dar, tăgăduieşti întruna?

— De bună seamă, dacă nu sunt eu vinovatul. Dacă eram, aş fi fost mândru s-o pot spune.

Domnul Denizet se ridică brusc, deschise uşa camerei vecine şi, introducându-l pe Jacques, îl întrebă:

— Cunoşti pe omul ăsta?

— Îl cunosc, răspunse mecanicul uimit. L-am întâlnit odată la Misard.

— Nu te întreb asta... Recunoşti în el pe omul din tren, pe asasin?

Jacques deveni deodată prevăzător. În primul rând, nu-l cunoştea. Celălalt îi păruse mai scund, mai negru. Era gata să spună, când găsi că e mai bine să nu vorbească prea mult. Şi rămase iar şovăielnic.

— Nu ştiu, nu pot să spun... Vă asigur, domnule

judecător, că n-aş putea să spun.

Domnul Denizet nu mai aşteptă, ci chemându-i pe soţii Roubaud. le puse întrebarea:

— Recunoaşteţi pe omul ăsta?

Cabuche zâmbea întruna. Salută pe Severina, pe care o cunoştea de la Croix-de-Maufras, pe când ea era încă nemăritată. Dar atât ea cât şi bărbatul ei avură o tresărire văzându-l. Începeau să înţeleagă. El era omul arestat, despre care le vorbise Jacques, prevenitul care dăduse loc noului interogatoriu. Şi Roubaud era uimit de asemănarea pe care o avea flăcăul ăsta cu criminalul imaginar ale cărui semnalmente le inventase în aşa fel încât să n-aibă asemănare cu ale sale. Era atât de uluit încât ezita să răspundă:

— Oh, domnule judecător, vă repet, a fost o simplă părere, un individ de care m-am izbit în treacăt. Fără îndoială, acesta e înalt ca şi el, e blond, şi n-are barbă.

— În sfârşit, îl recunoşti?

Subşeful era cuprins de cutremurul unei lupte interne. Instinctul de conservare birui însă.

— N-aş putea să afirm, dar are multă asemănare, dar foarte multă asemănare!…

De data aceasta Cabuche începu să înjure. La urma urmei, îl plictiseau cu povestea aceasta, şi cum nu se simţea vinovat, voia să plece. Iar sub năvala sângelui care i se urca la cap, bătu cu pumnii în masă, devenind atât de furios încât jandarmii, chemaţi în grabă, îl scoaseră din cameră. În faţa acestei violenţe a fiarei atacate, care se aruncă drept înainte, judecătorul jubila. Acum convingerea sa era formată, şi n-o mai ascundea.

— Aţi băgat de seamă ochii lui? Eu îi recunosc după ochi… O, dar cu el stăm bine. E al nostru!

Soţii Roubaud se priveau ţintă. Erau scăpaţi dacă justiţia punea mâna pe vinovat… Rămaseră întrucâtva buimăciţi, cu conştiinţa încărcată de rolul pe care împrejurările îi îndemnau să-l joace. Dar bucuria de a fi în curând liberi le

risipea îngrijorarea; se priveau zâmbitori, aşteptând ca judecătorul să-i concedieze pe toţi trei, când uşierul aduse acestuia o scrisoare.

Domnul Denizet se aşezase din nou la biroul său, spre a o citi cu atenţie, uitând cu desăvârşire de cei trei martori. Era o scrisoare de la minister, prin care era rugat să mai aştepte înainte de a duce mai departe instrucţia.

Şi ceea ce citea îi potoli oarecum bucuria, căci faţa i se întunecă. La un moment dat, ridică uşor capul şi privi pieziş la soţii Roubaud, ca şi când una dintre frazele scrisorii i-ar fi reamintit de ei. Aceştia îşi reveniră din scurta lor bucurie. Se simţeau din nou prizonieri; de ce-i privise oare? Să se fi găsit la Paris cele trei rânduri scrise, bileţelul stângaci care-i umplea de teamă? Severina îi cunoştea bine pe domnul Camy-Lamotte, căci îl văzuse adeseori la preşedinte, şi ştia că el fusese pus să facă ordine în hârtiile mortului. O părere de rău nebună îl chinuia pe subşef la gândul că nu-şi trimisese nevasta la Paris pentru a interveni pe lângă secretarul general al Companiei, în cazul când acesta, în urma zvonurilor de tot felul, ar fi vrut să-l concedieze. Şi ambii soţi nu-l mai slăbeau din ochi pe judecător, simţind cum îi prăpădeşte îngrijorarea pe măsură ce faţa acestuia se întuneca, din pricina scrisorii, care-i strica tot ce lucrase în ziua aceea. În sfârşit, domnul Denizet lăsă scrisoarea şi rămase un moment absorbit cu ochii la cei trei martori. Apoi, resemnându-se, îşi vorbi singur cu glas tare:

— Bine, bine, vom vedea… puteţi pleca.

Dar pe când martorii ieşeau, nu se putu abţine de a nu limpezi acel punct grav, care-i distrugea ancheta, cu toate că i se recomanda să nu mai facă nimic înainte de o înţelegere prealabilă.

— Nu, dumneata mai rămâi puţin, am să-ţi mai pun o întrebare.

Soţii Roubaud se opriră pe coridor. Uşile erau deschise, şi totuşi nu puteau ieşi: ceva îi reţinea, teama de ceea ce se petrecea în cabinetul judecătorului, neputinţa fizică de a

pleca, înainte de a auzi de la Jacques ce îl întrebase judecătorul. Se plimbau de colo până colo, cu genunchii tremurând şi se treziră din nou pe banca pe care aşteptaseră cot la cot, atâtea ore. Când sosi mecanicul, Roubaud se ridică greu.

— Te aşteptam să mergem la gară împreună... Ei, e se aude?

Dar Jacques întoarse capul încurcat, temându-se să nu întâlnească ochii Severinei îndreptaţi către el.

— Nu mai ştie nici judecătorul... Ia, bâjbâie, zise Jacques în cele din urmă. Acum m-a întrebat dacă n-au dat doi inşi lovitura. Iar pentru că vorbisem la Havre de o mogâldeaţă neagră aplecată pe genunchii bătrânului, m-a cercetat în direcţia asta. Pare a crede că nu era altceva decât pledul. A trimis să-l aducă şi am fost silit să mă pronunţ... Doamne, poate că era pledul.

Soţii Roubaud tremurau. Justiţia era pe urma lor, un cuvânt din gura flăcăului putea să-i piardă. Erau siguri că în cele din urmă el va vorbi. Şi toţi trei ieşiră tăcuţi din Palatul Justiţiei.

Pe drum, subşeful zise:

— Camarade, soţia mea va trebui să plece pentru o zi la Paris, cu nişte treburi. Vrei să fii atât de bun şi s-o însoţeşti dacă va fi nevoie?

V

Exact la unsprezece şi un sfert, postul de la podul Europei semnală prin două sunete reglementare de goarnă expresul de Havre care ieşea din tunelul Batignolles; şi în curând plăcile mişcătoare fură zgâlţâite, trenul intră în gară cu un şuierat scurt, scârţâind, fumegând, muiat de o ploaie repede al cărei răpăit continua din Rouen.

Oamenii de serviciu nu dăduseră încă uşile în lături, când una se deschise, iar Severina sări sprintenă pe peron înainte ca trenul să se oprească. Vagonul ei se regăsea la coadă, aşa că fu nevoită să o ia repede, pentru a ajunge la maşină, coborâtă din compartimente prin îmbulzeala de copii şi pachete. Jacques era acolo, pe platformă, în aşteptare de a intra în depou, în vreme ce Pecqueux ştergea cu o cârpă alămurile.

— Vasăzică, ne-am înţeles, rosti ea înălţată în vârful picioarelor. Voi fi la ora trei în strada Cardinet, şi-o să fiţi aşa de bun să mă prezentaţi şefului d-voastră pentru a-i mulţumi.

Era pretextul plănuit de Roubaud: să-i mulţumească şefului de depou din Batignolles în urma unui vag serviciu adus. În felul acesta, ea va fi lăsată în paza bunei prietenii a mecanicului, şi putea strânge şi mai mult legăturile dintre ei.

Dar Jacques, înnegrit de cărbuni, leoarcă de apă, istovit de lupta cu ploaia şi cu vântul, o privea cu ochi severi, fără să-i răspundă. Nu-l putuse refuza pe bărbat la plecarea din

Havre; iar gândul de a se găsi singur cu ea îl tulbura acum, dându-şi seama că o doreşte.

— La ora trei!

— Da, la trei!

Şi în vreme ce maşina pornea din loc, Severina părăsi peronul, cea din urmă. Afară, în strada Amsterdam, voind să deschidă umbrela, constată cu mulţumire că nu mai plouă. Coborî până în piaţa Havre, se gândi o clipă şi se hotărî pe urmă că ar face mai bine să dejuneze numaidecât. Era ora unsprezece şi douăzeci şi cinci: intră într-o ospătărie de la colţul străzii Saint-Lazare, unde comandă ouă şi friptură. Apoi, mâncând agale, căzu iarăşi pe gândurile care o hărţuiau de câteva săptămâni.

În ajun, la două zile după interogatoriul din Rouen, Roubaud, socotind zăbava primejdioasă, o trimisese să facă o vizită d-lui Camy-Lamotte, nu la minister ci acasă la acesta, în strada du Rocher, unde el ocupa un palat, alături de palatul Grandmorin.

În ajun fuseseră tulburaţi de o nouă îngrijorare; aflaseră din flecărelile din gară că doamna Lebleu şi Filomena povesteau pretutindeni cum Compania îl va concedia pe Roubaud, socotindu-l suspect; iar şi mai grav era faptul că domnul Dabadie, întrebat de-a dreptul, nu spusese nu, – ceea ce dădea zvonului mai multă greutate. Se impunea, prin urmare, ca ea să alerge la Paris, să pledeze cauza amândurora, şi mai cu seamă pentru a cere ocrotirea puternicii persoane, ca altădată pe aceea a prezidentului. Dar în afară de cererea aceasta, care va sluji cel puţin ca motivare a vizitei, era mult mai imperioasă, nevoia nepotolită, de a şti, nevoia care-l face pe criminal mai degrabă să se predea decât să orbecăiască în neştiinţă.

Palatul domnului Camy-Lamotte se afla în colţul străzii du Rocher cu strada Neapole; Severina fu nevoită să treacă pe dinaintea palatului Grandmorin, pustiu şi mut, cu perdelele trase. Îşi aduse aminte de ultima ei vizită: clădirea se înălţa, ameninţătoare, în faţa ei. Iar pentru că la oarecare

distanţă întoarse instinctiv capul, îl zări pe trotuarul celălalt pe judecătorul de instrucţie din Rouen, pe domnul Denizet, care urca de asemenea strada. Se opri înmărmurită. Nu cumva o văzuse privind cu coada ochiului clădirea? Dar el mergea domol. Femeia îl lăsă să i-o ia înainte, şi-l urmă stăpânită de o mare tulburare. Dar încă o dată primi o lovitură în inimă când îl văzu sunând în colţul străzii Neapole, la domnul Camy-Lamotte.

O cuprinse spaima. Pentru nimic în lume nu ar fi cutezat acum să intre. Se întoarse, apucă pe strada Edimburg, coborî până la podul Europei. Abia acolo se crezu în siguranţă. Se întoarse mai târziu, iarăşi, în strada du Rocher, ca la moarte, grăbindu-şi mersul şi temându-se că nu va mai găsi pe nimeni.

Când apăsă butonul soneriei, o nouă spaimă o îngheţă. Dar un valet o introducea în anticameră, după ce-i luase numele. Iar prin uşile întredeschise auzi foarte limpede convorbirea însufleţită a două voci. Deodată încercă o surpriză: valetul o chema şi o introducea. Desigur că judecătorul nu ieşise. Îl bănuia acolo, ascuns după vreo uşă.

Severina simţi că se înăbuşă când intră, în atmosfera caldă, şi nu-l văzu decât pe domnul Camy-Lamotte care o privea cum se apropie. Printr-o violentă reacţie, femeia se simţi deodată stăpână pe ea însăşi, ia vârtejul primejdiei, foarte liniştită, foarte prevăzătoare:

— Domnule, zise ea, vă rog să mă iertaţi că am avut îndrăzneala să-mi aduc aminte de bunăvoinţa dumneavoastră. Cunoaşteţi pierderea de nereparat care m-a lovit şi, în deznădejdea în care mă aflu acum, mi-am îngăduit să mă gândesc la dumneavoastră, pentru a ne apăra, în lipsa ocrotitorului nostru atât de regretat.

Continuă văzând că e datoare să precizeze.

— Îmi permit să reîmprospătez amintirile dumneavoastră, spunându-vă că am avut cinstea să vă văd la Doinville. Oh, erau pe atunci, pentru mine, vremuri frumoase!… Astăzi s-au abătut necazurile şi nu vă am decât pe dumneavoastră,

domnule; vă implor în numele celui pe care l-am pierdut, dumneavoastră care l-aţi iubit, duceţi la capăt fapta lui bună, înlocuiţi-l!…

El o asculta, o privea, şi toate bănuielile îi erau zdruncinate, într-atât ea i se părea naturală, încântătoare, în părerile-i de rău şi în rugăminţile ei. Biletul descoperit de el printre hârtiile lui Grandmorin; cele două rânduri neînsemnate i se păruseră cu siguranţă de la ea, căci îi cunoştea legăturile cu prezidentul; iar adineauri, numai anunţarea vizitei ei, îl convinsese. Nu îşi întrerupsese conversaţia cu judecătorul decât pentru a-şi confirma certitudinea. Dar cum să o creadă în stare, când o vedea acum aşa de calmă, aşa de blândă?

Voi să se lămurească. Şi, privind-o sever:

— Explicaţi-vă, doamnă. Îmi amintesc perfect, nu vreau decât să vă fiu de folos, dacă îmi va fi cu putinţă.

Atunci, foarte răspicat, Severina îi istorisi cum bărbatul ei era ameninţat cu destituirea. Îi pizmuiau din cauza meritului său şi a înaltei protecţii de care se bucurase până acum. Astăzi îl socoteau lipsit de apărare şi nădăjduiau să-l răpună.

Domnul Camy-Lamotte îi urmărea chiar şi tremuratul imperceptibil al buzelor; dădu întâia lovitură:

— Dar, în definitiv, de ce să-l concedieze Compania pe soţul dumneavoastră? Doar nu va fi având vreun motiv grav.

Ea înfruntă pericolul.

— Oh, domnule, e monstruos, ne bănuiesc că l-am fi omorât pe binefăcătorul nostru din cauza nenorocitului acela de testament. Nu ne-a fost greu să dovedim nevinovăţia noastră. Dar a rămas o umbră din aceste groaznice învinuiri şi Compania se teme desigur de scandal.

El fu din nou surprins, dezarmat de hotărârea şi mai cu seamă de sinceritatea tonului ei. Apoi după ce i se păruse la întâia privire, mediocră, începu s-o găsească acum peste măsură de seducătoare, cu supunerea ochilor ei albaştri

sub năvala părului negru. Şi se gândea la prietenul său Grandmorin, cuprins de o geloasă admiraţie: cum dracu' de avusese babalâcul acela, mai în vârstă cu zece ani decât el, astfel de creaturi?

Dar Severina, cu avântul femeii care îşi cunoaşte puterile, făcu greşeala să mai adauge:

— Oameni ca noi nu ucid pentru bani. Ar fi trebuit, motiv, – şi nu era niciunul.

El o privi şi văzu cum îi tremură colţul gurii. Da, ea era. Din momentul acela, convingerea sa fu întărită. Ea însăşi înţelesese că s-a trădat. Conversaţia continuă, dar de acum încolo nu mai aveau ce-şi spune. El avea scrisoarea şi ea era aceea care o scrisese. Aceasta reieşea din chiar tăcerile lor.

— Doamnă, reluă el în sfârşit, nu mă dau în lături să intervin pe lângă Companie, dacă într-adevăr sunteţi demnă de interes. Tocmai să-l aştept astă seară pe şeful exploatării; pentru altă afacere... Decât, aş avea nevoie de câteva note. Uite, scrieţi-mi numele, vârsta, situaţia soţului d-voastră, în sfârşit tot ce mă poate edifica.

Şi împinse în faţa ei o măsuţă, începând s-o privească, pentru a nu o speria prea mult. Femeia tresărise; el voia pagină scrisă de ea ca să o compare cu scrisoarea. Severina căută, o clipă deznădăjduită, un pretext, hotărâtă să nu scrie deloc. Pe urmă îşi luă seama: la ce bun, de vreme ce el ştia? Ar fi avut oricând câteva rânduri ale ei. Fără să trădeze vreo urmă de tulburare, cu aerul cel mai simplu din lume, scrise ce-i cerea el în timp ce, dinapoia ei, el îi recunoştea scrisul, mai mare, mai puţin tremurat ca în bilet. Începea să i se pară nespus de bravă femeiuşcă aceasta.

— Aşa, doamnă, daţi-mi mie însemnarea, mă voi informa, voi face cum va fi mâi bine.

— Vă sunt foarte recunoscătoare, domnule... Nu-i aşa că veţi face să fie menţinut soţul meu, că pot să socotesc afacerea ca şi aranjată?

— A, nu, nu-mi iau niciun angajament. E nevoie să văd, să mă gândesc...

Într-adevăr, şovăia, nu ştia ce atitudine să ia faţă de perechea aceasta.

— Oh, domnule, gândiţi-vă la zbuciumul nostru. Nu mă lăsaţi să plec până nu-mi veţi fi dat o asigurare.

— Vai, doamna mea!... Nu pot nimic. Mai aşteptaţi.

O conducea spre uşă. Iar ea mergea deznădăjduită, zdruncinată aşa de mult încât îi venea să mărturisească totul cu glas tare, împinsă de nevoia imediată de a-l forţa să spună limpede ce are de gând cu ei. Pentru a mai zăbovi o clipă, în nădejdea că o să găsească o scăpare, ea exclamă:

— Uitasem, doream să vă rog pentru un sfat în privinţa nenorocitului de testament... Sunteţi de părere că trebuie să refuzăm moştenirea?

— Legea e de partea d-voastră, răspunse el prudent. Chestie de apreciere şi împrejurări.

Severina stătea în prag; mai făcu o sforţare:

— Domnule, vă rog din suflet, nu mă lăsaţi să plec aşa, spuneţi-mi dacă pot să nutresc vreo speranţă.

Cu o privire nestăpânită, ea-i apucase mâinile. El se desprinse. Dar ea îl privea cu ochi frumoşi, aşa de înflăcăraţi încât el fu mişcat.

— Ei bine, veniţi la cinci. Poate că voi avea ceva de spus.

Severina plecă, mai îngrijorată ca la venire.

Dus pe gânduri, domnul Camy-Lamotte deschise uşa încăperii alăturate, unde aştepta domnul Denizet. Iar acesta, care ascultase totul, exclamă:

— Vă spuneam, s-a făcut o greşeală că au fost bănuiţi oamenii ăştia... Femeia nu se gândeşte, nici vorbă, decât să-şi salveze bărbatul de o concediere. Nu a scos niciun cuvânt suspect.

— Vasăzică, spuse domnul Camy Lamotte, stăruiţi în a-l crede vinovat pe Cabuche?

Domnul Denizet se arătă uimit.

— O, nici vorbă! Totul e împotriva lui. V-am enumerat dovezile; ele sunt, aş îndrăzni să afirm, clasice; nu lipseşte niciuna... Am cercetat dacă nu avea un complice, o femeie în cupeu, aşa cum îmi dădeaţi de înţeles dumneavoastră. Aceasta ar fi concordat, pare-se, cu depoziţia unui mecanic, unul care a văzut în treacăt scena omorului; dar, interogat de mine cu iscusinţă, omul nu a stăruit în prima-i declaraţie, ba a recunoscut că pătura de voiaj era mormanul negru de care îmi vorbise... Da, da, nici vorbă, Cabuche e vinovatul, cu atât mai mult cu cât, dacă nu îl avem pe el, nu mai avem o nimeni.

Până atunci secretarul general aşteptase pentru a-i aduce la cunoştinţă dovada scrisă pe care o avea; iar acum, când convingerea sa era formată, era mult mai puţin grăbit să restabilească adevărul. La ce bun să ruineze calea falsă a Instrucţiei, dacă drumul adevărat ar fi dus la încurcături şi mai mari?

— Doamne, reluă el cu zâmbetul de om obosit, vreau să-mi închipui că sunteţi pe o cale adevărată... V-am chemat numai pentru a studia cu dumneavoastră câteva puncte grave. Afacerea aceasta e neobişnuită, şi iată că a luat o întorsătură politică. Vă daţi seama, nu e aşa? Ne vom vedea, prin urmare, siliţi să procedăm ca oameni de guvern... Ia spuneţi, cu toată sinceritatea, din cele ce aţi constatat până acum, fata aceea, amanta lui Cabuche, a fost violată, nu?

— Hm, mi se pare şi mie că prezidentul o adusese în halul acela, iar asta va reieşi cu siguranţă în cursul dezbaterilor procesului.

Domnul Camy-Lamotte se mărgini să clatine din cap. Calculă în minte rezultatele celuilalt proces, al soţilor Roubaud. Nu, hotărât lucru, afacerea cu Roubauzii, adevăraţii culpabili, era şi mai murdară.

— Mă încred în d-voastră, zise el în sfârşit domnului Denizet. Sunt într-adevăr, prezumţii puternice împotriva

pietrarului… Dar, vai, ce jalnică e întreagă afacerea aceasta şi cât de mult noroi ar stârni… Ştiu bine că justiţia trebuie să rămână indiferentă în faţa consecinţelor şi că, planând deasupra intereselor…

Nu termină; încheie cu un gest, pe când judecătorul, tăcut la rându-i, aştepta posac ordinele pe care le simţea venind.

— În sfârşit, ar fi caz de clasare… Fă dumneata în aşa fel încât să fie clasat procesul.

— Pardon, domnule, declară domnul Denizet, eu nu mai sunt stăpân pe afacere; e legată de conştiinţa mea.

Numaidecât domnul Camy-Lamotte zâmbi cu aerul acela blazat şi politicos care părea a-şi bate joc de toate.

— Nu încape îndoială. De aceea mă adresez conştiinţei dumneavoastră. Vă las să hotărâţi ceea ce conştiinţa vă va dicta; cu siguranţă că veţi cântări echitabil o măsură şi alta pentru victoria doctrinelor curate şi a moralei publice… În sfârşit, se face apel la dumneavoastră decât ca bun cetăţean şi ca om cumsecade.

Mândru de puterea-i nelimitată, judecătorul primea fiecare frază clătinând satisfăcut din cap.

— De altminteri, continuă celălalt, ştim cui ne adresăm. Urmărim de multă vreme străduinţele d-voastră, şi-mi pot îngădui să vă spun că vă vom chema la Paris de îndată ce se va ivi un loc vacant.

Domnul Denizet tresări. Cum adică? Dacă se achita de serviciul cerut, nu-i va fi satisfăcută imediat ambiţia? Dar Camy-Lamotte pricepu şi adăugă:

— Locul d-voastră este asigurat; e numai chestiune de timp… Dar, deoarece am alunecat pe panta indiscreţiilor, sunt fericit să vă înştiinţez că aţi fost pus pe tabloul decorării cu crucea, pentru 15 august viitor.

O clipă, magistratul rămase pe gânduri. Fireşte, ar fi preferat avansarea, căci – după o elementară socoteală – asta-i aducea în primul rând un spor de aproape şaptezeci de franci pe lună. Dar nici crucea nu era de lepădat. Pe

urmă, i se făgăduise... şi el, care nu s-ar fi vândut pentru nimic în lume, trăit în tradiţia acelei magistraturi cinstite şi mediocre, ceda, de la prima propunere, unei simple speranţe, unui vag angajament pe care şi-l lua administraţia de a-l proteja, de a-l favoriza.

— Sunt încântat, foarte încântat... murmură, el. Vă rog să transmiteţi aceasta domnului ministru.

Se ridicase, dându-şi seama că orice si-ar mai fi putut spune unul altuia i-ar fi stingherit, n-ar fi avut rost.

— Prin urmare, încheie el, cu vocea stinsă, palid ca un mort, voi căuta să duc la capăt ancheta în sensul vederilor dumneavoastră. Fireşte nu avem dovezi prea mari împotriva acestui Cabuche... astfel că ar fi preferabil să nu riscăm scandalul, inutil poate, al unui proces... O să-i dăm drumul, îl vom supraveghea de aproape...

În prag, secretarul general se arătă foarte binevoitor.

— Domnule Denizet, avem toată încrederea în tactul şi corectitudinea dumneavoastră...

Rămas singur, domnul Camy-Lamotte avu curiozitatea, inutilă de altfel, de a compara rândurile scrise de Severina cu biletul fără semnătură pe care-l găsise printre hârtiile prezidentului Grandmorin. Asemănarea era desăvârşită. Împături la loc, cu grijă, scrisoarea, deoarece îşi dădea seama că o astfel de armă nu-i putea fi decât folositoare. Şi revenindu-i în minte profilul femeiuştii aceleia plăpânde şi totuşi atât de tare în rezistenţa ei nervoasă, ridică din umeri cu o ironică indulgenţă. Ah!... când vor femeile astea ceva!...

Severina se afla prea devreme, la orele trei fără douăzeci, în strada Cardinet, la întâlnirea ce-şi dăduse cu Jacques. El locuia în mansarda unei mari clădiri, într-o cămăruţă unde nu se urca decât seara, ca să se culce; ba de două ori pe săptămână, lipsea, nopţile pe care le petrecea la Havre, între expresul de seară şi cel de dimineaţă. Astăzi venise totuşi, devreme, udat de ploaie,

sfârşit de osteneală, pentru a se trânti pe pat. Severina ar fi putut, prin urmare, să-l tot aştepte, dacă încăierarea din camera unei gospodării vecine, un bărbat care-şi bătea nevasta, nu l-ar fi deşteptat. Se spălă şi se îmbrăcă mahmur, zărind-o pe femeie, pe trotuar.

— În sfârşit, aţi venit? exclamă ea când îl văzu ieşind. Mi-era teamă să nu fi înţeles greşit...

Şi, fără să aştepte răspunsul, ridicându-şi ochi la casă:

— Vasăzică, aici locuiţi?

— A, nu locuiesc, vin în treacăt răspunse el. Să ne grăbim, căci mi-e teamă să nu fi plecat şeful.

Într-adevăr, când ajunseră la căsuţa în care şedea acesta, în curtea gării, după depou, nu-l mai găsiră; umblară zadarnic din hangar în hangar: pretutindeni li se spuse să se întoarcă pe la patru şi jumătate, la atelierele de reparaţii, dacă voiau să fie siguri că-l vor găsi.

— Bine, o să venim, declară Severina.

Apoi, când fu iarăşi afară, în tovărăşia lui Jacques:

— În cazul când sunteţi liber, îmi daţi voie să rămân cu dumneavoastră?

El nu putea să refuze şi, de altminteri, ea exercita asupra lui un farmec tot mai mare, şi aşa de puternic încât ursuzenia în care îşi propusese să se închidă cu tot dinadinsul se evapora sub privirile ei.

— Nici vorbă, nu vă las, răspunse el cu tonul ceva mai moale. Dar mai avem de pierdut mai mult de o oră... Nu vreţi să intraţi într-o cafenea?

— O, nu, nu, nu vreau să mă închid... Mai bine merg la braţul dumneavoastră, pe străzi, oriunde.

Merseră câteva minute, fără să îşi vorbească, prin mulţimea trecătorilor care umpleau cartierul acela populat. Uneori erau nevoiţi să coboare de pe trotuar; şi străbăteau şoseaua, făcându-şi loc printre trăsuri. Apoi se pomeniră în faţa squarului Batignolles, care era pustiu aproape în epoca aceea a anului. Cerul, spălat de potopul căzut dimineaţa, era albastru; iar sub razele călduţe ale lui martie, liliacul

înmugurea.

— Intrăm? întrebă Severina. Lumea asta mă asurzeşte.

Se aşezară pe o bancă, într-un colţ singuratic.

— S-a făcut foarte frumos astăzi, reluă ea după o pauză.

— Da, răspunse el, şi a ieşit soarele.

Dar gândul lor nu era la cele ce vorbeau. El, care fugea; de femei, se gândi la întâmplările care îl apropiaseră de aceasta. Ea stătea lângă el, îl atingea, ameninţa să dea buzna în viaţa lui, şi el trecea prin surprize continue. De când cu ultimul interogatoriu din Rouen, nu se mai îndoia; femeia aceasta a fost părtaşă la crima de la Croix-de-Maufras. Cum? În urma căror împrejurări? Mânată de ce patimă, sau de ce interes?

— E de mirare, spuse el iar, că se poate sta afară, în martie, ca vara.

— Oh, zise ea, de cum dă soarele se şi cunoaşte.

Iar la rându-i femeia se gândea că flăcăul ăsta ar trebui să fie prea nătâng ca să nu fi bănuit vina lor.

— Azi de dimineaţă, adăugă ea, fusese frig la Havre.

— Fără să mai punem la socoteală ploaia, adăugă el.

Dar în clipa aceea Severina avu o inspiraţie bruscă. Nu judecă, nu discută: căci dacă ar fi discutat, nu ar fi spus nimic. Simţea însă că va face bine şi că, vorbind, îl va câştiga.

Încet, îi luă mâna şi îl privi. Fără ocoluri, din suflet, cu jumătate de glas:

— Dumneavoastră mă credeţi vinovată?

El tresări; îşi pironi privirile în ale ei.

— Da, răspunse el, cu glasul tot aşa de coborât şi de mişcat.

Atunci ea-i strânse şi mai mult mâna.

— Vă înşelaţi, eu nu sunt vinovată.

Şi spunea aceasta nu pentru a-l convinge, ci numai pentru a-l înştiinţa că ea trebuie să fie nevinovată în ochii altora.

— Nu-s vinovată... Nu mă veţi mai mâhni cu bănuiala că

sunt vinovată...

Şi se simţi nespus de fericită văzând cum el îşi coboară privirile într-ale ei, adânc. Mărturisirea îi unise.

— Nu mă veţi mai mâhni, mă credeţi, nu-i aşa?

— Da, vă cred, răspunse el zâmbind.

De ce să o silească sa vorbească de-a dreptul despre întâmplarea aceea groaznică? Mai târziu, dacă va găsi cu cale, îi va povesti ea totul.

— Ştiţi bine că sunt prietenul d-voastră şi că nu veţi avea să vă temeţi de mine, murmură el la urechea ei. Nu cunosc treburile dumneavoastră... Înţelegeţi? Sunt al dumneavoastră totul.

Amândoi vorbeau acum, voioşi, ca o pereche care începe se iubească.

— Ar fi bine să-mi daţi şi mâna cealaltă s-o încălzesc.

— O, nu aici. O să ne vadă lumea.

Ea râdea cu poftă, bucuroasă că e salvată. Nu-i plăcea tânărul; socotea că e sigură de aceasta; iar dacă i se făgăduise, se şi gândea cum să facă să-l păcălească.

— Atunci, ne-am înţeles, suntem prieteni, fără ca alţii, nici chiar bărbatul meu, să vadă... Acum lasă-mi mâna şi nu mă mai privi atât, că o să-ţi strici ochii.

Dar el privea degetele ei delicate prinse într-ale sale, îngână în şoaptă:

— Ştii că te iubesc.

Ea se desprinse repede. Şi, ridicată, în faţa băncii pe are el rămăsese aşezat:

— E o copilărie! Fii cuminte, că ne vede lumea...

Se auziră cinci bătăi la un orologiu de prin apropiere.

— Vai, doamne, exclamă Severina, orele cinci, şi eu am întâlnire în strada du Rocher!...

Bucuria. se duse. O năpădea iarăşi grija necunoscutului, amintindu-şi că încă nu era salvată.

— Dar şeful depoului, pe care doreaţi să-i vedeţi? spuse Jacques, ridicându-se şi el de pe bancă pentru a-i lua braţul.

— Cu atât mai rău!... O să-l văd altădată... Ascultă,

prietene, nu mai am nevoie de dumneata, lasă-mă să mă duc să-mi termin treburile. Îţi mulţumesc încă o dată, îţi mulţumesc din toată inima!...

Şi îi strângea mâinile, grăbită.

— În curând, la tren.

— Da, în curând.

Când Severina ajunse iarăşi în cabinetul sever din strada du Rocher, în faţa d-lui Camy-Lamotte, gâfâind, cu inima bătându-i, acesta o privi o clipă, izbit de extraordinara sforţare pe care ea o făcea să pară liniştită. Hotărât, îi era simpatică criminala aceasta delicată, cu ochi de merişor.

— Ei bine, doamnă...

Şi se opri pentru a se mai bucura câteva clipe de îngrijorarea ei.

— Doamnă, l-am văzut pe şeful exploatării şi am obţinut ca soţul d-voastră să nu fie concediat... Afacerea e aranjată.

Atunci ea se clătină sub valul de bucurie prea aprinsă care o năpădi. Ochii i se umpluseră de lacrimi şi nu spunea nimic; zâmbea, atâta tot.

El repetă, stăruind asupra frazei, pentru a-i da toată semnificaţia:

— Afacerea e aranjată. Vă puteţi întoarce liniştită la Havre.

Ea înţelegea bine: el voia să spună că nu vor fi arestaţi, că erau graţiaţi. Nu numai slujba păstrată, dar groaznica dramă uitată, înmormântată.

— Decât, reluă el căutând să devină iarăşi sever, ţineţi minte şi purtaţi-vă bine.

— Oh, domnule!...

Dar el voia să-i aibă la mână, pe soţie şi pe bărbat. Făcu o aluzie la scrisoare.

— Ţineţi minte că dosarul rămâne pe loc şi că la cea mai măruntă greşeală afacerea poate fi reluată... Mai cu seamă recomandaţi soţului dumneavoastră să nu se mai amestece în politică. În privinţa asta noi vom fi fără milă... Ştiu că e

luat la ochi, mi s-a vorbit de o ceartă cu subprefectul. În sfârşit, el trece drept republican; nesuferit… nu-i aşa? Să fie cuminte, căci altminteri îl suprimăm…

Ea stătea în picioare, zorită acum să iasă şi să dea drumul bucuriei care o sufoca.

— Domnule, vă vom asculta, vom fi la ordinul dumneavoastră… Oricând şi oriunde, numai să porunciţi: suntem ai dumneavoastră.

El zâmbea iarăşi.

— Oh, nu voi abuza, doamnă, nu abuzez.

Şi îi deschise chiar el uşa cabinetului.

În strada du Rocher, Severina merse în neştire. Simţea nevoia să alerge, să strige. Îşi dădea perfect seama de motivul graţierii lor, şi îşi spunea mereu:

— Pe naiba, le e şi lor teamă să răscolească lucrurile astea, m-am chinuit fără rost, ca o proastă. E limpede ca lumina zilei… Ah! ce noroc!… Am scăpat, scăpat de-a binelea de data asta…

Trecând pe strada Saint-Lazare, văzu că era şase fără douăzeci.

— Bun, am timp şi să mănânc ceva…

Ajunsă în apropierea gării, intră în cel mai luxos restaurant; şi, instalată la o masă, îşi comandă un prânz fin, stridii, peşte, pui fript. Apoi, după ce-şi bău cafeaua, ieşi în grabă, căci mai erau doar câteva minute până la plecarea expresului.

Despărţindu-se de Severina, Jacques se dusese acasă ca să-şi îmbrace hainele de lucru. De acolo, pornise imediat spre depou, unde nu ajungea de obicei decât cu o jumătate de oră înainte de plecarea maşinii. În ultimul timp, lăsa revizia maşinii în seama lui Pecqueux, cu toate că acesta se îmbătase de câteva ori. De data aceasta însă, în starea sufletească în care se afla, ţinea să verifice el însuşi funcţionarea celei mai mici piese, cu atât mai mult cu cât, dimineaţa, venind de la Havre, crezuse că observă o

pierdere de forţă mai mare ca de obicei la maşina lui.

În imensul hangar, negru de funingine, luminat de ferestrele înalţe cu geamuri prăfuite, printre alte maşini în repaus, cea a lui Jacques era deja trasă pe linia de plecare. Un fochist din depou tocmai alimenta cu cărbuni cuptorul cazanului. Era una dintre acele maşini de expres, de o eleganţă fină şi uriaşă, cu roţile ei enorme legate prin braţe de oţel, cu botul larg şi flancurile lungi şi masive, dând în total frumuseţea aceea suverană a fiinţelor de metal. După uzul Companiei de Vest, în afară de numărul ei de ordine, purta şi numele unei gări, cea din Lison. Din dragoste, Jacques făcuse din numele acesta un nume de femeie, Lisona, cum îi spunea el cu o mângâietoare duioşie.

Şi, într-adevăr, iubea ca o adevărată dragoste maşina aceasta. Mai condusese şi altele, supuse sau îndărătnice, iuţi sau leneşe, ştia că fiecare avea felul ei de a fi, că multe din ele nu erau bune de nimic, cum se spune de femeile în carne şi oase; astfel că, dacă o iubea pe aceasta, o iubea fiindcă avea într-adevăr calităţi rare, de femeie de rasă. Era blândă, ascultătoare, uşor de pornit, avea un mers regulat şi continuu.

O iubea dar pe Lisona lui ca un mascul recunoscător, era îndrăgostit de Lisona lui, care pornea şi se oprea repede, ca un cursier viguros şi docil; o iubea fiindcă, pe lângă salariul lui fix, ea îi aducea şi alte venituri, din primele de încălzire, datorită economiei de combustibil. Nu-i putea face decât o vină: prea multă nevoie de unsoare; cilindrii, în deosebi, înghiţeau enorme cantităţi de unsoare, ca prinse de o nedomolită foame. Zadarnic încerca să facă economie; Lisona se înăbuşea de îndată, temperamentul ei avea nevoie de asta. Astfel că, în cele din urmă, se resemnase să-i tolereze patima asta, aşa cum închidem toţi ochii la viciul acelora care pe de altă parte sunt încărcaţi de calităţi.

În timp ce cuptorul duduia şi Lisona căpăta din ce în ce presiune, Jacques se învârtea în jurul ei, inspectându-i cel mai mic şurub şi încercând să-şi dea seama de ce

dimineaţa îi consumase mai multă unsoare ca de obicei. Şi nu găsea nimic, ceea ce îl necăjea mult, cu atât mai mult cu cât Pecqueux nu sosise încă.

În cele din urmă, apăru şi el, privind mirat la Jacques, care strâmba nemulţumit din nas.

— Dar ce este? Merge ca o zmeoaică!…

— Nu, nu, nu-mi place deloc.

Şi, cu toate că toate piesele erau în perfectă regulă, continua să clatine din cap. Verifică atent manetele, se asigură de funcţionarea supapei. Totul era în regulă, ar fi putut fi liniştit. În inima lui însă, Lisona nu mai era singură. O altă dragoste încolţea şi creştea acolo, dragostea pentru fiinţa aceea micuţă, plăpândă, pe care o revedea mereu aproape de el, pe banca din grădiniţă, slabă şi cerând parcă să fie iubită şi apărată. Niciodată până atunci, dând viteză maşinii, nu-i trecuse prin gând că pune în primejdie viaţa călătorilor. Şi iată că acum numai gândul de a duce la Havre femeia aceasta îl umplea de nelinişte, de teama unui accident, în care şi-o închipuia rănită din vina lui, murindu-i în braţe.

Sunară orele şase. Jacques şi Pecqueux se urcară pe puntea care lega tenderul de locomotivă.

Ascultând de maneta regulatorului, Lisona porni, ieşi din depou, şuierând pentru a cere drum liber; şi în scurt timp ajunse la garnitura expresului, de care doi oameni de echipă o ataşară solid.

Stăteau gata să plece; nu mai aveau decât cinci minute, şi Jacques se apleca, mirat că n-o vede pe Severina în înghesuiala călătorilor. Era sigur că n-o să urce înainte de a veni la el. În sfârşit, femeia veni mai mult în goană. Se înălţă în vârful picioarelor, bucuroasă.

— Nu-ţi fie teamă, iată-mă.

Începu şi el să râdă, fericit că o vede.

— Bravo, bravo, e bine!…

Dar ea se ridică şi mai mult, şi spuse mai în şoaptă:

— Prietene, sunt mulţumită, sunt foarte mulţumită… Am

avut mare noroc… Tot ce doream.

Şi el pricepu totul, şi fu cât se poate de mulţumit. Pe urmă, după ce porni în fugă, ea se întoarse şi adăugă în glumă:

— Ia vezi acum, să nu-mi sfărâmi ciolanele!…

El strigă cu glas vesel:

— O, să nu-ţi fie teamă!

Dar uşile se închideau. Severina abia avu vreme să se urce, – şi Jacques, la semnalul conductorului-şef, trase semnalul, apoi deschise regulatorul. Plecarea. Aceeaşi plecare ca a trenului tragic din februarie, la aceeaşi oră, în aceeaşi frământare a gării, în acelaşi zgomot, aceeaşi fumăraie. Decât că acum era încă lumină, un amurg clar, de o infinită blândeţe. La fereastră, Severina privea.

VI

Trecu o lună. Liniştea se întinsese iarăşi în locuinţa pe care familia Roubaud o avea la etajul întâi al gării, deasupra sălilor de aşteptare. Sub acoperişul lor, sub al vecinilor de pe coridor, în rândurile mărunţilor slujbaşi, supuşi unei existenţe de orologiu prin uniformitatea orelor reglementare, viaţa reîncepuse a se scurge cu monotonia de mai înainte. Părea că nu s-a întâmplat nimic, nici violent, nici neobişnuit.

Zgomotoasa şi scandaloasa afacere Grandmorin începea a fi, treptat-treptat, uitată, şi era pe punctul de a fi clasată din pricina neputinţei în care se părea că e justiţia în a-l descoperi pe culpabil. După o prevenţie de alte cincisprezece zile, judecătorul Denizet dăduse o ordonanţă de neurmărire în ce îl privea pe Cabuche, ordonanţă motivată de faptul că nu existau împotriva lui dovezi suficiente; iar o legendă a poliţiei, o legendă romantică, era pe cale să se formeze: acea cu privire la un asasin necunoscut, cu neputinţă de a fi prins, la un aventurier al crimei, prezent în tot locul şi în acelaşi timp, care era vinovat de toate răutăţile şi care dispărea ca o umbră de îndată ce se iveau agenţii. Rareori făcea spirite pe seama legendarului asasin presa din opoziţie, – înfierbântată acum de apropierea alegerilor. Afacerea nu mai preocupa mulţimea. Nu se mai vorbi despre ea.

Ceea ce adusese linişte completă în casa familiei Roubaud fu aplanarea fericită a celeilalte dificultăţi:

atacarea testamentului Grandmorin. În urma sfaturilor doamnei Bonnehon, Lachesnaye-i consimţiseră în cele din urmă să nu se lege de testament, temându-se de izbucnirea unui scandal şi nesiguri de bunul rezultat al procesului. Puşi în posesia moştenirii lor, soţii Roubaud erau de o săptămână proprietari ai casei şi grădinii de la Croix-de-Maufras, evaluate la patruzeci de mii de franci. Ei se hotărâră numaidecât să vândă casa asta pângărită prin sânge şi desfrâu, casă care-i tortura ca un vis rău, şi în care n-ar fi cutezat să înnopteze, de groaza umbrelor din trecut, şi s-o vândă în bloc cu mobilele ei, aşa cum se afla, fără să o repare, fără măcar s-o cureţe de praf. Dar pentru că la o licitaţie publică ar fi pierdut prea mult, dat fiind faptul că erau rari cumpărătorii care să se încumete a se îngropa acolo, se hotărâră să atârne de faţada casei o înştiinţare ce putea fi citită cu înlesnire din fuga trenului. Apelul, scris cu litere mari, implorarea aceea de vânzare, se adăuga tristeţii obloanelor închise şi grădinii năpădite de bălării. Pentru că Roubaud refuzase categoric să se ducă, măcar în treacăt, pentru a lua anumite măsuri, mersese într-o după-amiază acolo Severina, şi predase familiei Misard cheile cu rugămintea de a arăta proprietatea în cazul când s-ar fi prezentat nişte cumpărători. Aceştia puteau să se instaleze acolo în două ceasuri, căci se afla în dulapuri până şi rufărie.

Ne mai îngrijorându-i de acum de nimic, soţii Roubaud lăsau să se scurgă zi după zi, în aşteptarea tihnită a zilei următoare. Odată şi odată, casa tot se va vinde, vor lua banii şi vor fi mulţumiţi.

Se părea că aceeaşi somnolenţă a cuprins şi celelalte gospodării învecinate cu a Roubauzilor. Culoarul pe care se flecărea îndeobşte cu atâta străşnicie, de asemeni pirotea. Când Filomena venea în vizită la doamna Lebleu, abia auzeai murmurul vocii lor. Surprinse amândouă de întorsătura pe care o luaseră lucrurile, nu mai vorbeau despre subşef decât cu o dispreţuitoare îngăduinţă: nici

vorbă că, pentru a-i păstra locul, nevastă-sa a făcut cine ştie ce blestemăţii la Paris; în orice caz, rămânea un om pătat de acum, un om care nu se mai putea descotorosi de anume bănuieli. Iar pentru că nevasta casierului avea încredinţarea că vecinii ei nu vor mai cuteza să-i dispute locuinţa, le arăta un dispreţ nespus, trecând înţepată pe dinaintea lor fără să le dea bună ziua; şi aceasta aşa de demonstrativ, încât o indispuse chiar şi pe Filomena, care îşi rări vizitele din ce în ce mai mult; o găsea prea mândră, nu se mai amuza. Totuşi, doamna Lebleu, ca să aibă ce face, pândea înainte intriga dintre domnişoara Guichon şi şeful gării, domnul Dabadie, – de altminteri, tot zadarnic: nu-i surprindea.

Pentru Roubauzi rămânea, însă dureros, îngrijorător, un anumit loc din sala de mâncare, un loc spre care ochii lor nu puteau să se îndrepte fără să nu simtă o nouă stingherire. Era scândura de stejar din partea stângă a ferestrei, pe care o scoseseră şi-o puseseră apoi la loc după ce ascunseseră acolo ceasul şi cele zece mii de franci aur găsiţi într-un portmoneu al acestuia. Soţii Roubaud nu luaseră din buzunarele prezidentului ceasul şi banii decât pentru a face să se creadă că a fost vorba de furt. El nu era un hoţ: mai de grabă ar fi crăpat de foame, precum spunea, decât să pună mâna pe o centimă ori să vândă ceasornicul. Banii bătrânului care-i pângărise femeia şi pe care el îl pedepsise, banii aceia pătaţi de noroi şi de sânge, – nu, nu, nu puteau fi atinşi de un om cumsecade. Nu se gândea la casa din Croix-de-Maufras pe care o primise în dar; îi inspira oroare doar faptul că scotocise buzunarele victimei.

Totuşi, nu avusese tăria să dea foc hârtiilor de bancă şi să arunce într-o seară, în mare, ceasul şi portmoneul. Dacă o elementară prudenţă îl sfătuia la asta, un instinct tainic protesta în el împotriva distrugerii. Era stăpânit de un respect inconştient, niciodată nu ar fi cutezat să facă praf o atare sumă. Întâi, în prima noapte, o vârâse sub pernă, căci nu găsise alt loc mai sigur. În zilele următoare se trudise să

găsească ascunzători, îi schimba în fiecare dimineaţă locul, frământat de cel mai neînsemnat zgomot, obsedat de teama unei percheziţii judiciare. Pe urmă, ajuns la capătul vicleniilor, sătul de a tot tremura, îi fusese lene să mai schimbe locul banilor şi al ceasului ascunşi în ajun sub scândura podelei, – iar acum, pentru nimic în lume n-ar mai fi scotocit acolo era parcă o văgăună a spaimei şi a morţii, unde stăteau la pândă spectre. Se ferea, în mersu-i, să pună măcar piciorul pe scândura podelei; avea o senzaţie neplăcută. Iar stinghereala asta era cu atât mai bizară cu cât nu sufereau nimic de pe urma cuţitului, a frumosului cuţit pe care-l cumpărase femeia şi pe care soţul îl implântase în gâtlejul amantului. Spălat bine, cuţitul zăcea în fundul unui dulap, iar din când în când baba Simona îl întrebuinţa tăind plinea la masă.

De altminteri, în tihna care trăia, Roubaud introdusese o altă pricină de nelinişte, din ce în ce mai mare, silindu-l pe Jacques să-i viziteze. Angrenajul serviciului îl aducea de trei ori pe săptămână pe mecanic la Havre: dimineaţa până seara la şase douăzeci; joia şi sâmbăta de la unsprezece şi cinci seara până dimineaţa la şase patruzeci. Iar în prima luni, după călătoria Severinei, subşeful se încăpăţânase.

— Haida-de, camarade, nu se poate să nu iei o gustare cu noi... Ce dracu', ai fost drăguţ cu nevastă-mea; sunt îndatorat.

De două ori, în interval de o lună, Jacques primise să ia masa cu ei. Se părea că, stânjenit de pauzele mari care se făceau acum între el şi nevastă-sa, când mâncau, Roubaud încerca o uşurare având alături un musafir... Căpăta îndată chef de vorbă, vorbea, glumea.

— Vino cât poţi mai des. Nu ne deranjezi nicidecum.

Într-o seară, o joi, pe când Jacques, după ce se spălase, mergea la culcare, se întâlni cu subşeful, care hoinărea prin jurul depoului; şi, cu toată ora târzie, plictisit de a se întoarce singur, acesta merse cu flăcăul până în gară şi pe urmă îl târî la el. Severina, care nu se culcase încă, citea.

Luară împreună câte un pahar, ba jucară cărţi până târziu.

De acum dejunurile de luni şi serile de joi şi de sâmbătă, deveniră obişnuite. Când tovarăşul absenta într-o zi, Roubaud însuşi era acela care-l pândea pentru a-l readuce şi a-i face mustrări. Se posomora tot mai mult; nu se simţea bine într-adevăr decât lângă nou-i prieten.

Severina îl primea de asemenea cu bunăvoie, cu o exclamaţie uşoară când îl vedea intrând. Lăsa tot de o parte, broderia, cartea; vorbea, râdea.

— A, ce bine ai făcut că ai venit! Auzisem expresul, şi m-am gândit atunci la dumneata.

Când el mânca, era o sărbătoare. Femeia îi cunoştea gusturile şi se ducea ea însăşi să-i caute ouă proaspete.

— Auzi, să pofteşti luni. Vom avea prăjituri.

Peste o lună însă, când tânărul se instală de-a binelea în viaţa lor, despărţirea dintre Roubauzi spori. Femeia se simţea tot mai mult bine, singură în pat, căutând să aibă cât mai rare contacte cu bărbatul, în vreme ce acesta, aşa de înflăcărat, de brutal, la începutul căsniciei lor, nu-şi dădea nicio osteneală de a o reţine. De bună seamă că la consumarea divorţului acesta contribuia şi Jacques, smulgându-i prin prezenţa sa de obsesia chinului lor.

Pe Roubaud, totuşi, nu îl frământau mustrările. Îi fusese frică numai de urmări, înainte de clasarea afacerii; iar grija lui cea mare era, îndeosebi, să nu îşi piardă locul. Acum nu-i părea rău de nimic. Cu toate astea, poate, dacă ar mai fi trebuit să facă ce făcuse, nu avea s-o mai amestece în asta pe femeie, căci femeile se sperie uşor, şi uşor se trec cu firea.

Într-o seară simţi deşteptându-se iar în el gelozia sălbatică de altădată. Îl căutase pe Jacques la depou şi îl aducea să bea împreună un pahar cu lichior, – când se întâlni pe scară cu Henri Dauvergne, conductorul-şef. Acesta păru tulburat şi spuse că a fost la doamna Roubaud pentru un comision cu care îl însărcinaseră surorile. Adevărul era că de câtva timp se ţinea după Severina cu

speranţa că o va cuceri.

Subşeful îşi apostrofă nevasta, din uşă, cu violenţă:

— Pentru ce a mai venit aceia? Ştii că mă plictiseşte?

— Dar, dragul meu, pentru un model de broderie…

— Broderie, să mă slăbească! Mă crezi aşa de prost încât sa nu înţeleg ce caută aici?… Îţi spun, bagă de seamă!…

Se repezi la ea cu pumnii încleştaţi. Femeia se trase înapoi, albă ca varul, uimită de izbucnirea asta în indiferenţa calmă în care trăiau. Dar el se domoli şi se adresă tovarăşului său:

— E nostim cu golanii ăştia care cad în câte-o casă închipuindu-şi că femeia o să se arunce îndată de gâtul lor, iar bărbatul, foarte încântat, o să închidă ochii! Pe mine mă îndârjesc… Te rog să mă crezi că dacă s-ar întâmpla una ca asta, mi-aş gâtui nevasta, aşa, numaidecât! Să nu-l mai prind pe domnişorul ăsta, că-i fac de petrecanie… Nu-i aşa? Te dezgustă.

Jacques, foarte stingherit de scena întâmplată, nu ştia ce să facă. Era pentru el mânia asta exagerată? Îi dădea bărbatul un avertisment? Se linişti când acesta reluă cu glas bine dispus:

— Prostie, când ştiu bine că tu însuţi l-ai alunga pe uşă… Haide, dă-ne pahare şi ciocneşte cu noi.

Îl bătea pe Jacques pe umeri, iar Severina, recăpătându-şi calmul, surâdea amândurora. Băură după aceea cu toţii şi petrecură un ceas plăcut.

În felul acesta o apropia Roubaud pe nevastă de tovarăşul său, fără să arate că se gândeşte la niscaiva urmări. Tocmai scena geloziei deveni cauza unei intimităţi mai strânse, a unei tainice pasiuni, comentă prin confidenţe, între Jacques şi Severina; căci el, când o văzu a treia zi, o compătimi c-a fost brutalizată, în timp ce ea, cu ochii înecaţi în lacrimi, i se plângea cât de nefericită a fost în căsnicie. Din momentul acela avură un subiect de conversaţie între ei singuri; se înţelegeau la urmă dintr-un semn. De fiecare dată când el venea, o întreba din ochi

dacă are vreun motiv de tristeţe. Ea-i răspundea la fel, cu o clipire. Pe urmă mâinile li se căutară pe la o clipire. Pe urmă mâinile li se căutară pe la spatele bărbatului, se hazardară, corespondară prin strângeri îndelungi, mărturisindu-şi cu degetele calde interesul crescând ce-l dădeau celor mai neînsemnate fapte din viaţa lor. Nu aveau decât rareori norocul de-a se întâlni un moment fără ca Roubaud să se afle de faţă. Îl găseau totdeauna aici, între ei, în sala de mâncare melancolică, şi nu făceau nimic ca să scape de el, nu le venea în gând să se întâlnească undeva, în vreun ungher al gării. Era până acum dragoste senină, prietenească. pe care soţul o stânjenea într-o foarte mică măsură; o privire, o strângere de mână le era deocamdată de-ajuns.

Prima oară când Jacques şopti Severina la ureche c-o va aştepta în joia următoare, la miezul nopţii, după Depou, ea se revoltă şi-şi trase mâna. Era săptămâna ei de libertate, aceea în care bărbatul făcea de serviciu noaptea. Dar o mare tulburare pusese stăpânire pe ea la gândul de a ieşi din casă şi de a se întâlni cu flăcăul acesta, departe, în întunericul gării. Era ameţită şi încerca teama virginelor neştiutoare a căror inimă bate; nu cedă îndată; el o rugă vreo cincisprezece zile, până când ea consimţi, deşi dorea fierbinte, dorea din capul locului aventura nocturnă. Iunie începea, nopţile deveneau dogoritoare; abia le mai tempera suflul mării. De trei ori o aşteptă Jacques în speranţa că o să vină, măcar că refuzase. Şi în seara asta femeia spusese nu; dar noaptea era fără lună, cerul era înnourat, nu strălucea nicio stea. Şi acum stătea, în picioare, în umbră, Jacques o văzu, în sfârşit, sosind. Îmbrăcară în negru, cu paşi înăbuşiţi. Era aşa de întuneric, încât ea ar fi trecut fără să-l recunoască, dacă el nu o prindea în braţe dându-i o sărutare. Ea scoase, înspăimântată, o exclamaţie. Pe urmă, zâmbitoare, îşi apăsă buzele pe ale lui. Atât fu tot: femeia nu voia în ruptul capului să se-aşeze sub vreunul dintre şoproanele dimprejur. Merseră, vorbiră în şoaptă, strânşi

unul într-altul. Era acolo o întindere vastă, ocupată de Depou şi de dependinţele lui, întreg terenul dintre strada Verde şi strada François-Mazeline, înţesat cu linii de garaj, cu rezervoare, cu pompe, cu clădiri de tot felul, cu cele două mari remize pentru locomotive, cu căsuţa lui Sauvagnat înconjurată de o palmă de grădină, cu şandramale în care se aflau instalate atelierele, cu corpul de gardă unde dormeau fochiştii şi mecanicii. Un ceas întreg gustară singurătatea fermecătoare. descărcându-şi inimile, spunându-şi cuvinte dragi adunate de-aşa de multă vreme. El o însoţi pe urmă până în strada Verde, gurile li se împreunară iarăşi. Se despărţiră.

La aceeaşi oră, în biroul subşefilor, Roubaud începea să moţăie în fotoliul de piele vechi, în care se ridica de douăzeci de douăzeci de ori pe noapte la cel mai neînsemnat zgomot.

De două ori pe lună, joia şi sâmbăta, Severina se întâlnea cu Jacques; iar într-o noapte, când ea îi spuse că bărbatu-său e înarmat cu revolver, se îngrijorară. La drept vorbind, Roubaud nu se abătea niciodată până la Depou. Totuşi, faptul dădu preumblărilor lor o umbră de primejdie care le sporea farmecul. Găsiră un ungher admirabil: se afla dinapoia casei lui Sauvagnat un fel de potecă printre mormane enorme de cărbuni, iar în capătul ei era o magazie mică pentru unelte, în care o movilă de saci goliţi ar fi oferit un culcuş moale. Dar într-o sâmbătă, când o răpăială bruscă de ploaie îi sili să se refugieze acolo, ea se încăpăţână să rămână în picioare, dându-şi doar buzele pentru sărutări nesfârşite. Iar când, mistuit de patimă, el se încerca s-o atragă, femeia se împotrivi şi plânse, repetând de fiecare dată aceleaşi motive. De ce căuta el s-o mâhnească? I se părea aşa de frumos să se iubească fără pângărirea ceea a sexelor! Murdărită la şaisprezece ani de desfrâul bătrânului, al cărui sângeros spectru o urmărea, siluită mai târziu de poftele brutale ale bărbatului, păstrase o candoare de copil, o virginitate, stinghereala încântătoare

a patimii care se ignoră. Ceea ce o atrăgea spre Jacques era blândeţea lui, supunerea de a nu bâjbâi cu mâinile pe corpul ei de îndată ce ea i le prindea într-ale ei. Femeia iubea pentru prima oară, dar nu se da tocmai pentru că aceasta i-ar fi ofensat dragostea: să fie numaidecât a acestuia aşa cum fusese a celorlalţi doi.

Într-o noapte de iulie, pentru a ajunge la Havre la orele unsprezece şi cinci, ora reglementară, Jacques fu nevoit să gonească Lisona ca şi cum căldura înăbuşitoare o lenevise. Îi întovărăşea de la Rouen, pe stânga, perpetuându-se în valea Senei cu străfulgerări orbitoare, furtuna; din când în când, îngrijorarea îl năpădea, căci în seara asta avea să se întâlnească iarăşi cu Severina. Se temea să n-o împiedice furtuna. De aceea, când ajunse în gară, înainte de izbucnirea ploii, se înciuda pe călători, care nu goleau vagoanele mai iute.

Roubaud se afla, de serviciu, pe peron.

— La naiba! îşi spuse el râzând. Da’ ştiu că te grăbeşti de culcare… Hai, somn uşor.

— Mulţumesc.

Şi Jacques, după ce desperechiă trenul, trase semnalul şi porni spre Depou. Canaturile imensei uşi erau deschise. Lisona se înfundă în hangarul cu două linii, cu o lungime de vreo şaptezeci de metri, hangar în care puteau să încapă şase maşini.

Pecqueux se apucă să stingă cazanul, numaidecât.

— Mor de foame, vreau să mă duc să îmbuc ceva, zise el. Dumitale nu ţi-e?

Jacques nu răspunse. Cu toată graba, nu voia să se depărteze de Lisona până ce nu era încredinţat că focurile au fost stinse şi cazanul golit. Un scrupul, o obişnuinţă de bun mecanic, de la care nu se abătea niciodată. Când avea vreme, nu pleca până nu-i făcea o inspecţie şi n-o ştergea cu grija cu care doftoriceşti un animal iubit.

Apa curse în clocote, în groapă. Abia atunci rosti:

— Repede, repede.

Un tunet formidabil îi curmă vorba.

— Drace! spuse fochistul.

Mecanicul schiţă un gest de deznădejde. Se sfârşise totul, cu atât mai mult cu cât acum o ploaie răpăia pe hangar. Răpăitul ameninţa să facă ţăndări geamlâcul acoperişului. Acolo, sus, desigur că ferestrele fuseseră făcute ţăndări, căci cădeau pe Lisona stropi mari. Vântul năvălea furios prin uşile deschise, şi-ai fi zis că întreaga şandrama va fi luată pe sus.

Pecqueux îşi isprăvise treaba.

— Mâine o să vedem mai bine. Nu-i nevoie să o gătim prea mult.

Şi, revenind la ceea ce îl preocupa:

— Trebuie să mănânc... Plouă prea îndrăcit cu să mă pot duce la culcare acu...

Într-adevăr, cantina era lângă Depou, pe când Compania închiriase tocmai în strada François-Mazeline o casă cu paturi pentru mecanicii şi fochiştii care rămâneau la Havre în timpul nopţii. Pe-un astfel de potop, însemna să fii muiat până-n oase ducându-te într-acolo.

Jacques fu nevoit să pornească în urma lui Pecqueux, care luase coşuleţul şefului, dintr-un aşa zis spirit de amabilitate. La drept vorbind, ştia că-n coşuleţ se mai află două bucăţi de viţel rece şi o sticlă abia începută; şi tocmai bunătăţile astea îi făceau zâmbre. Ploaia se înteţea: o bubuitură de tunet zguduise din nou hangarul.

Dar, înainte de a intra în cantină, Jacques voi să se cureţe. Era în totdeauna, acolo, într-o încăpere, apă caldă în hârdaie. Scoase un săpun din coş şi îşi spălă mâinile şi faţa, negre de funingine; iar pentru că avea prevederea să ţină la dânsul şi un rând de haine de schimb, putu să se îmbrace curat din creştet până în tălpi, aşa cum făcea, de altminteri, din cochetărie, în fiecare seară de întâlnire, când ajungea la Havre. Pecqueux aştepta în cantină, după ce abia îşi dăduse cu putinţă apă pe mâini şi pe faţă.

Cantina consista numai dintr-o săliţă goală, zugrăvită în

galben, unde nu se aflau decât un cuptor pentru încălzitul merindelor şi o masă bătută în pământ, acoperită cu o foaie de zinc în loc de pânză. Două bănci completau mobilierul. Oamenii erau datori să îşi aducă hrana şi mâncau pe hârtie înfigând briceagul în bucate. Încăperea era luminată de o fereastră larga.

— Păcătoasă ploaie! exclamă Jacques aşezându-se! a fereastră.

Pecqueux se aşezase pe o bancă în faţa mesei.

— Ce, nu mănânci?

— Nu, dragă, mănâncă tu şi pentru mine, dacă vrei. Nu-mi e foame.

Fără să se lase rugat, celălalt se aruncă asupra fripturii şi dădu gata sticla. Îl loveau deseori astfel de chilipiruri, căci şeful nu era mâncăcios. Cu gura plină, Pecqueux reluă după o pauză:

— Ce ne pasă de ploaie, de vreme ce am ajuns aici, la adăpost? Nu e vorbă că, dacă o mai ţine aşa, te las; mă duc la cuibul meu.

Şi se porni pe râs. Nu ascundea nimic: mărturisise de la început legăturile sale cu Filomena Sauvagnat, pentru ca Jacques să nu se mire văzându-l când spăla putina în nopţile când se ducea la ea. Pentru că Filomena stătea la frate-său, într-o odaie de la parter, lângă bucătărie, el nu avea de făcut alta decât să ciocănească în oblon; femeia deschidea şi el sărea pe geam. Tot pe acolo se spune că săriseră toate echipele din gară. Acum însă ea trăia cu fochistul, şi fochistul probabil că o mulţumea.

— Dumnezeul Dumnezeului ei de ploaie! înjură înăbuşit Jacques, văzând că potopul se dezlănţuie, după o scurtă pauză, cu mai multă îndârjire.

Pecqueux, care ţinea în vârful briceagului ultima bucăţică de carne, râse iarăşi ca un copil.

— Te pomeneşti că ai fi având vreo treabă astă-seară. Între noi fie zis, nu-i aşa că nu se poate spune că tocim saltele din strada François-Mazeline?

Jacques se depărtă repede de fereastră.

— Ce vrei să spui?

— Asta e! Din primăvară şi până acum n-ai mai dat pe acolo decât spre ziuă, la ceasurile două-trei, dimineaţa. Ca şi mine, de altminteri.

De bună seamă, c-o fi ştiind ceva; poate că surprinsese vreo întâlnire. În fiecare dormitor paturile erau aşezate perechi-perechi; acela al fochistului aproape de al mecanicului. Nu era deci de mirare ca acesta să fi băgat de seamă viaţa neregulată a şefului său, care fusese foarte ponderat până atunci.

— Mă doare capul, spuse la întâmplare mecanicul. Mă simt bine hoinărind noaptea.

Dar fochistul sări.

— Ei nu, treaba dumitale; eşti liber să faci ce vrei… Am spus aşa în glumă… Dacă s-o întâmpla să-ţi fie urât în vreo zi, nu sta pe gânduri, adresează-te mie şi sunt gata să te servesc.

Fără să se lămurească mai limpede, îşi îngădui să-i ia mâna şi să i-o strângă zdravăn, ca pentru a-şi arăta devotamentul. Pe urmă ghemui şi aruncă hârtia în care fusese înfăşurată carnea; băgă sticla la loc, în coş. Iar pentru că ploaia se încăpăţâna, deşi tunetele încetaseră:

— O şterg; te las cu ale dumitale.

— Hm, spuse Jacques, de vreme ce tot plouă, o să mă lungesc şi eu pe patul de campanie.

Era, lângă Depou, o sală unde oamenii veneau să se odihnească, îmbrăcaţi, atunci când n-aveau de aşteptat la Havre decât trei-patru ceasuri. Într-adevăr, cum îl văzu pe fochist că dispare în răpăiala de afară, apucând spre casa lui Sauvagnat, – se îndreptă şi el în goană către corpul de gardă. Nu se culcă; rămase în pragul uşii, înăbuşit de zăpuşeala care domnea acolo. În fund, un mecanic, întins pe spate, horăia cu gura larg deschisă.

Mai trecură câteva minute. Jacques nu se resemna; se încăpăţâna să nutrească o umbră de speranţă. Potopul ăsta

neghiob îi sporea şi mai mult dorinţa de a se duce pe dată la locul de întâlnire, de a avea, cel puţin, satisfacţia că a fost el acolo, dacă Severina nu va veni. Porni, în cele din urmă, prin ploaie, ajunse la colţul preferat, apucă pe poteca neagră, printre mormanele de cărbuni. Iar pentru că stropii, biciuindu-i faţa, îl orbeau, merse până la şopronul cu unelte unde se adăpostise cu ea, odată. I se părea c-o să fie mai puţin singur.

Jacques se înfundă în beznă, când două braţe uşoare îl înlănţuiră şi buze calde îl sărutară. Severina era acolo.

— Doamne, cum, ai venit?

— Da, am văzut că se pregăteşte furtuna şi am dat fuga înainte de a începe să plouă. De ce ai întârziat?

Ofta cu glas mâhnit. Niciodată n-o văzuse el aşa de moale. Severina se furişă pe sacii goi, pe culcuşul molatic din ungher. Şi, căzut lângă ea, fără ca braţele să li se fi desfăcut, Jacques îi simţi picioarele prinse într-ale sale. Nu puteau să se vadă; răsuflările îi învăluiau ca într-un vârtej, neştiutori de totul din jurul lor.

Iar în chemarea arzătoare a sărutării, tutuirea urcă pe buzele lor asemeni patimii inimii lor.

— Tu m-aşteptai?…

— Da, te-aşteptam, te-aşteptam…

Şi îndată, din prima clipă, aproape fără vorbe, ea fu aceea care-l atrase, care-l sili să o înlănţuiască. Nu prevăzuse nici ea aceasta. Când Jacques venise, ea pierduse nădejdea c-o să-l mai vadă; şi o năpădise acum bucuria nemărginită de a-l avea, dorinţa bruscă şi neînfrântă de a fi a lui. Era aşa pentru că aşa trebuie să fie. Ploaia se înteţea pe acoperişul şopronului: ultimul tren pentru Paris, care intra în gară, trecu, huruind şi şuierând, cutremurând pământul.

Când Jacques îşi reveni în fire, ascultă cu mirare cum cade ploaia. Unde era? Şi, deoarece regăsi pe pământ coada unui ciocan peste care dăduse în clipa în care se

aşezase, fu inundat de o fericire nespusă. Vasăzică, s-a întâmplat? A avut-o pe Severina, şi nu a luat ciocanul pentru a-i zdrobi capul. Ea era a lui, fără luptă, fără să-l năpădească dorinţa instinctivă de a şi-o azvârli în spate, moartă, ca pe o pradă răpită altora? Nu-l mai mistuia setea de a răzbuna injurii străvechi, duşmănia strânsă din mascul în mascul, de a cea dintâi înşelăciune din funduri de cavernă. Nu, posedarea acesteia era de un farmec puternic; ea îl vindecase pentru că o vedea altfel, violentă, în slăbiciunea ei, acoperită de sângele unui om ca într-o chiurasă îngrozitoare. Ea îl domina pe el, pe el care nu cutezase să omoare nicicând. Cu recunoştinţă înduioşată, cu dorinţa de a se contopi într-însa, Jacques o prinse iarăşi în braţe.

Severina se dădea, la rându-i, nespus de fericită, biruitoare într-o luptă al cărei rost nu-l mai înţelegea. De ce se împotrivise atâta vreme?

— Oh, dragul meu, ia-mă, păstrează-mă, nu vreau decât ce vrei tu.

— Nu, nu, iubito, tu eşti stăpâna mea; nu vreau decât să te iubesc şi să te ascult.

Se scurseră câteva ceasuri. Ploaia încetase de multă vreme; gara era învăluită în linişte. Se ţineau încă îmbrăţişaţi, – când o detunătură de armă îi făcu să sară în picioare. Ziua era pe aproape; pată albă înălbea cerul dincolo de îmbucătura Senei. Ce însemna focul de armă? Îl vedeau, în imprudenţa: lor, în nebunia de a fi întârziat aşa de mult, pe bărbatul urmărindu-i cu focuri de pistol.

— Nu ieşi! Stai să văd.

Jacques înaintă, cu băgare de seamă, până la uşă. Iar acolo, în întunericul compact încă, auzi tropăituri de paşi; recunoscuse vocea lui Roubaud care dădea ghes paznicilor strigând că hoţii erau trei la număr şi că-i văzuse cu ochii săi furând cărbuni. De câteva săptămâni încoace nu era noapte fără ca el să nu aibă halucinaţii din astea. Acum, sub stăpânirea unei spaime, trase la întâmplare un foc, în

beznă.

— Iute, iute! Să nu rămânem aici! murmură tânărul. Au! să inspecteze şopronul... Fugi!

Într-o nouă pornire de patimă, se îmbrăţişară, înăbuşindu-se în strângeri şi în sărutări. Pe urmă Severina se furişă de-a lungul Depoului, ocrotită de umbra zidului, în timp ce el se pierdu printre grămezile de cărbuni. Într-adevăr, era şi timpul, căci Roubaud voia să caute şi în şopron. Se jura că tâlharii sunt acolo. Felinarele paznicilor se legănau încoace şi încolo în întuneric. Urmă o ceartă. Apoi se înapoiară cu toţii spre gară, necăjiţi de urmărirea zadarnică.

Şi când, liniştit în sfârşit, se hotărî să meargă la culcare, în strada François-Mazeline, Jacques se lovi de Pecqueux care-şi potrivea straiele bombănind câteva înjurături.

— Ce s-a întâmplat?

— Eh, Dumnezeul lor, nu-mi nai vorbi! Nătărăii de adineauri l-au sculat din somn pe Sauvagnat. M-a auzit cu soră-sa şi a venit în cămaşă. Am şters-o pe fereastră... Ia stai! Auzi?

Strigăte, suspine de femeie bătută ajungeau până la ei; vocea groasă a unui bărbat mormăia înjurături.

— Auzi? Mănâncă trânteală. Poate să aibă ea mult şi bine treizeci şi doi de ani, că el tot o bate cu biciul ca pe-o fetiţă, când o prinde cu şoalda... Mofturi!... Ce-mi pasă!... E frate-său!

— Dar, zise Jacques, eu credeam că îi dă voie cu dumneata că nu se supără decât când o vedea cu altul.

— Nu ştii ce să mai crezi. Uneori se face că nu mă vede. Pe urmă, înţelegi, altădată o ciomăgeşte... Cu toate astea, ţine la soră-sa. E sora lui, şi mai de grabă s-ar lipsi de orice decât să se despartă de ea. Dar vrea s-o cuminţească... La dracu încolo; cred că astăzi e în dreptul ei să facă cum o taie capul!...

Strigătele se domoleau în tânguiri. Cei doi bărbaţi porniră. Peste zece minute, dormeau alături, în dormitorul

mic, vopsit cu galben, mobilat doar cu patru paturi, cu patru scaune şi unde nu se află decât un lighean de zinc.

De atunci, în fiecare noapte când se întâlneau, Jacques şi Severina gustară negrăite clipe de fericire. Nu erau ocrotiţi de furtună întotdeauna. Îi stingheriră ceasuri înstelate, răsărituri de lună strălucitoare Dar la întâlnirile acelea se strecurau prin razele de umbră, căutau unghere întunecate. Şi avură astfel, în august şi în septembrie, nopţi adorabile. Nu le displăcură nici primele pişcături de ger în octombrie. Ea venea îmbrăcată mai gros; era înfăşurată într-o manta în care încăpea şi el pe jumătate. Totuşi, din prima seară, el avusese o poftă: s-o aibă la ea acasă, în încăperea strâmtă acolo unde ea i se părea altfel, mai atrăgătoare cu zâmbetu-i domol de burgheză cinstită; dar ea se împotrivise mereu, nu atât de teama spionajului de pe culoar, cât dintr-un ultim scrupul de virtute: apărarea patului conjugal. Dar într-o luni, în plină zi, pentru că el urma să ia masa acolo şi pentru că soţul întârziase, ţinut de şeful gării, el făcu o glumă şi o trânti pe pat într-o pornire de îndrăzneală nebunească, de care făceau haz împreună; se pierdură amândoi în vârtej. De-atunci ea nu se mai împotrivi, iar el urca acolo după ce bătea miezul nopţii, joia şi sâmbăta. Înfruntau fioroase primejdii; nu cutezau să se mişte, din cauza vecinilor; gustară plăceri noi. De multe ori, un capriciu de aventuri nocturne, o nevoie de a fi slobozi, asemenea animalelor scăpate din ocol, îi împingea afară, în singurătatea neagră a nopţilor îngheţate. Se iubiră şi în decembrie, pe un ger năprasnic.

De patru luni, Jacques şi Severina trăiau astfel, stăpâniţi de o patimă crescândă.

Roubaud se îngrăşase şi mai mult din vara trecută, pe măsură ce nevasta îşi recăpăta voiciunea, frăgezimea de la douăzeci de ani, el îmbătrânea, părea mai posac. În patru luni, după cum spunea ea, Roubaud se schimbase enorm. Avea şi acum cordiale strângeri de mână pentru Jacques; îl poftea, nu era fericit decât când îl avea la masă. Numai că

plăcerea asta nu îi mai ajungea, ieşea de multe ori, îndată ce mânca, îl lăsa câteodată pe tovarăşul său cu femeia, pretextând că se înăbuşă în casă şi că merge să mai ia puţin aer. Adevărul e că acum frecventa o cafenea unde se întâlnea cu domnul Cauche, comisarul gări!. Dădea peste cap păhăruţe cu rom; dar îl cuprinsese pofta de a juca, poftă care se schimbase în patimă Nu se înviora, nu uita de toate decât când se afla cu cărţile în mână, cufundat în nesfârşite partide de pichet. Domnul Cauche, un pasionat jucător, hotărâse ca partidele să se facă pe bani: pontau pe sume mari; de-atunci Roubaud fusese cucerit de înflăcărarea patimii de câştig, patimă care-l ameţeşte pe om până la a-l face să-şi rişte dintr-odată situaţia, viaţa chiar. Până acum serviciul nu suferise, îşi făcea vânt de îndată ce era liber şi nu se înapoia decât spre ziuă, la ceasurile două sau trei, în nopţile când nu era de gardă. Nevasta nu se plângea deloc; îi făcea doar mustrări că se întoarce cu toane, căci el avea un ghinion extraordinar; începuse să intre în datorii.

Într-o seară avu loc o ceartă între Severina şi Roubaud. Fără să îl urască încă, nu mai putea să-l suporte decât cu greutate. Dar ceea ce o supără mai mult, ceea ce nu îndura fără cârtire, era strâmtorarea materială în care o puneau permanentele lui pierderi. De când banii din casă luau drumul cafenelei, ea nu ştia de multe ori cum să plătească spălătoreasa. În seara asta ajunseseră la harţă tocmai pe chestia cumpărării unei perechi de ghete de care avea nevoie. El, pe punctul de a ieşi, negăsind cuţitul de masă pentru a-şi tăia o bucată de pâine, luase cuţitul cel mare, arma care se afla într-un sertar al bufetului. Ea îl urmărea cu privirea pe când el refuza să-i dea cincisprezece franci pentru ghete, pentru că nu avea, pentru că nu ştia de unde să îi ia; ea repeta cu încăpăţânare cererea, îl silea să stăruie în refuz, să îşi iasă din fire; şi deodată îi arătă cu degetul locul din podea unde dormeau spectrele, îi spuse că sunt acolo bani şi că îi trebuie. El se îngălbeni şi dădu

drumul cuţitului, înapoi în sertar.

Alte ciondăneli se iscară cu privire la Croix-de-Maufras. Pentru ce nu vindeau casa? Şi se învinuiau reciproc că nu fac nimic din ceea ce ar fi trebuit să facă pentru a grăbi vânzarea. El refuza cu violenţă să se ocupe de asta, în timp ce ea, în cele câteva zile când scrisese lui Misard, nu primise decât răspunsuri vagi: nu se prezentase niciun cumpărător, fructele căzuseră, legumele nu se făceau, nefiind udate. Puţin câte puţin, tihna în care se scufundase menajul, după criză, se tulbura. Toţi germenii răului, banii ascunşi, amantul introdus, se dezvoltaseră, îi despărţeau acum, îi îndârjeau unul în contra celuilalt. Iar în frământarea sporită, viaţa devenea un infern.

De altminteri, ca printr-o contra-lovitură fatală, totul se întorcea parcă împotriva căsniciei Roubaud. O nouă furtuna de clevetiri şi certuri prinse să însufleţească coridorul. Filomena o rupsese violent cu doamna Lebleu, în urma unei calomnii a acesteia din urmă, care o învinuia că i-ar fi vândut o găină bolnavă. Dar adevăratul motiv al rupturii stătea într-o reapropiere a Filomenei de Severina. Pecqueux, dând peste aceasta, într-o noapte, în braţele lui Jacques, ea îşi înăbuşise mândria de altădată şi se arătase binevoitoare cu amanta fochistului; iar Filomena, foarte măgulită de relaţiile cu o damă care era, nici vorbă, frumuseţea şi distincţia gării, se pornise împotriva nevestei casierului, – zgripţuroaică bătrână, spunea ea. Îi făcu d-nei Lebleu mult sânge rău strigând pretutindeni acum că locuinţa de la stradă se cuvenea familiei Roubaud, şi că era o mişelie fără pereche dacă nu li se dă.

Situaţia începea, prin urmare, a fi critică pentru nevasta casierului, cu atât mai mult cu cât încăpăţinarea ei de a o păndi pe domnişoara Guichon ca s-o prindă cu şeful gării era de asemenea pe cale să-i pricinuiască neplăceri serioase: nu-i surprindea, însă avusese nenorocirea să fie ea surprinsă trăgând cu urechea la uşi. Scos din fire că e spionat astfel, domnul Dabadie spusese subşefului Moulin

că, dacă Roubaud va mai reclama o dată locuinţa, el e gata să contrasemneze scrisoarea. Moulin, nu prea palavragiu de felul său, repetând cuiva asta, ştirea făcu ocolul culoarului, de la un cap la altul, într-atât erau de învăpăiate patimile.

În vârtejul acestor frământări, Severina nu avea decât o zi bună, vinerea. Născocise cu îndrăzneală, din octombrie, un pretext, primul care-i venise în minte, o durere la genunchi, care necesita îngrijirea unui specialist; şi în fiecare vineri pornea cu expresul de şase patruzeci, dimineaţa, condus de Jacques, petrecea cu Jacques la Paris, ziua, şi se întorcea apoi cu expresul de şase şi treizeci. La început se crezuse obligată să dea soţului său ştiri în privinţa genunchiului; mergea bine, mergea mai rău; pe urmă văzând că el nici nu o ascultă măcar, nu-i mai vorbi nimic. Uneori îl privea, se întreba dacă ştie. Cum era cu putinţă ca gelosul ăsta sălbatic, omul ăsta care ucisese orbit de sânge, într-o pornire neroadă, să-i îngăduie un amant? Femeia nu putea crede; socotea mai de grabă că s-a prostit.

În primele zile din decembrie, într-o noapte geroasă, Severina îşi aşteptă bărbatul până târziu. A doua zi, într-o vineri, înainte de a se lumina, urma să ia expresul; iar în serile astea îşi făcea de obicei toaleta cu îngrijire şi îşi pregătea rochiile ca să se poată îmbrăca îndată ce va sări din pat. În sfârşit, se culcă şi adormi pe la orele unu. Roubaud nu se întorsese. În două rânduri, până acum, el nu venise decât la ziuă, robit tot mai mult patimii sale, ne mai putându-se, smulge de cafeneaua a cărei săliţă din fund se schimba puţin câte puţin într-un adevărat tripou: se juca acum pe sume foarte mari. Bucuroasă, în definitiv, că se culcă singură, legănată în aşteptarea zilei următoare, femeia dormea adânc, în căldura îmbietoare a rufăriei.

Dar suna ora trei când un zgomot ciudat o deşteptă. Întâi nu-şi dădu seama, socoti că visează şi adormi din nou. Erau zgomote înăbuşite, pârâituri de parcă ar fi fost forţată o

uşă. Un trosnet mai mare o făcu să se ridice în capul oaselor. Şi-o cutremură teama: cineva, de sigur, smucea broasca de la uşa dinspre culoar. Vreme de un minut nu îndrăzni să se mişte, ascultând cu vâjâituri în urechi. Pe urmă avu curaj să se ridice şi să vadă ce e; merse încet, cu picioarele goale, întredeschise uşa, cuprinsă de un atare fior încât era palidă cu totul şi chircită în cămăşuţa ei; iar spectacolul pe care îl zări în sufragerie o ţintui de uimire şi spaimă.

Roubaud, lungit pe burtă, sprijinindu-se în coate, smulsese scândura cu un cleşte. O lumânare, pusă lângă el, lumina proiectându-i umbra enormă până în tavan.

Severina scoase, fără să vrea, un strigăt. Roubaud înspăimântat, se întoarse. Un moment nu o recunoscu, i se păru fără îndoială un spectru văzând-o albă toată, cu priviri îngrozite.

— Ce faci acolo? întrebă ea.

Atunci, înţelegând, evitând să răspundă, el nu scoase decât un mormăit. O privea, stingherit de prezenţa ei, dornic s-o trimită iarăşi în pat. Dar nu găsea niciun cuvânt potrivit, şi i se părea bună de luat la palme, – goală şi tremurând.

— Vasăzică, aşa? urmă ea. Nu-mi cumperi ghete, dar iei bani pentru tine, pentru că ai pierdut...

Asta îl îndârji deodată. Iar avea să-i încurce viaţa, să se pună de-a curmezişul plăcerii lui, femeia asta pe care n-o mai voia şi a cărei apropiere nu mai era pentru el decât o povară? De vreme ce el petrecea aiurea, nu mai avea nicio nevoie de ea. Scotoci mai departe şi nu luă decât portmoneul în care se aflau cei trei sute de franci în aur. Iar după ce bătu cu talpa şipca la loc, îi aruncă în faţă printre dinţi:

— Mi-e silă de tine, fac ce poftesc. Eu te întreb ce-o să faci peste câteva ceasuri la Paris?

Apoi, dând furios din umeri, se întoarse la cafenea, lăsând lumânarea pe scânduri.

Severina o luă şi se duse în pat, îngheţată până în inimă; şi o ţinu aprinsă, neputând să adoarmă, aşteptând ora expresului, tot mai nerăbdătoare, cu ochii larg deschişi. Nu mai încăpea îndoială; o treptată dezorganizare, ca o infiltraţie a crimei, îl ruina pe bărbat şi frângea orice legături între ei. Roubaud ştia.

VII

În vinerea aceea, călătorii care urmau să ia la Havre expresul de şase şi patruzeci, scoaseră un strigăt de mirare când se treziră: zăpada căzuse de pe la miezul nopţii în fulgi atât de mari, încât se aşternuse pe străzi în straturi de treizeci de centimetri.

În depozitul acoperit, Lisona gâfâia, fumegând, înhămată la şapte vagoane, trei de clasa II-a şi patru de a întâia. Pe la cinci şi jumătate sosiră la depou, în inspecţie, Jacques şi Pecqueux. La vederea zăpezii, mormăiră înciudaţi, şi aşteptau acum la postul lor, cu ochii în depărtări, semnalul.

Mecanicul murmură:

— Să mă ia dracu', dacă văd vreun semnal!

— De-am putea să răzbim măcar, zise fochistul.

Roubaud se afla pe peron cu felinarul în mână; venise la ora exactă să-şi ia postul în primire. Din când în când, pleoapele i se închideau de oboseală, dar continua să fie vigilent.

Când Jacques îl întrebă dacă nu ştie ceva în privinţa stării în care se afla linia, se apropie de el şi îi strânse mâna.

Nu primise nicio telegramă. Când Severina coborî, învăluită într-o mantie largă, o conduse el singur la compartimentul de clasa I-a, unde o instală. De sigur că observase schimbul de priviri calde dintre cei doi iubiţi, dar nu se sinchisi şi nici măcar nu-i spuse nevestei că era o imprudenţă să pornească pe o vreme ca aceea.

Sosiră călătorii încărcaţi cu pachete şi geamantane, în

ciuda frigului ce domnea. Zăpada de pe ghete nu se topi. Călătorii închideau cu grijă uşile, baricadându-se, şi în câteva minute peronul rămase gol, insuficient luminat de lumina îndoielnică a câtorva becuri de gaz, în timp ce felinarul locomotivei se pierdea în noapte, ca o licărire de incendiu.

Roubaud ridică lanterna şi dădu semnalul. Şeful conductor fluieră, iar Jacques răspunse, după ce deschisese regulatorul şi pusese în poziţia de primire micul volan de mişcare. Trenul porni. Subşeful urmări câteva minute cu privirea trenul care se îndepărta, biciuit de viscol.

— Ei, bagă de seamă! spuse Jacques lui Pecqueux, azi nu-i de glumă.

Observase că tovarăşul pica de oboseală. De sigur, urmarea câtorva nopţi de chef.

Ieşind din gară, cei doi bărbaţi se treziră în mijlocul zăpezii. Vântul sufla de la răsărit; maşina avea astfel vântul din faţă, biciuită de răbufnirile viscolului. În loc să se lumineze, linia se pierdea la două-trei sute de metri într-un fel de ceaţă fumurie prin care toate se întrezăreau ca într-un vis. Şi ceea ce mărea mai mult teama mecanicului, începând cu primul canton, era faptul că nu putea vedea, la distanţa reglementară, semnalele roşii care-i închideau drumul.

Înainta cu multă băgare de seamă, fără să poată micşora totuşi viteza; vântul îi opunea o rezistenţă enormă, şi orice întârziere ar fi însemnat o primejdie. Până la staţia Harfleur, Lisona îşi urmă drumul în chip obişnuit. Linţoliul de omăt ce se aşternuse nu-l preocupa pe Jacques, căci stratul n-avea mai mult de şaizeci de centimetri înălţime; măturătoarea de zăpadă avea un metru. Îl frământa o singură grijă, aceea de a păstra viteza. Era încredinţat că meritul unui adevărat mecanic constă în a merge regulat, cu cea mai mare presiune posibilă, fără să se lase intimidat de ceva.

De altfel, cusurul lui cel mai mare era încăpăţinarea de a nu ţine seama de semnale, sigur că va putea s-o oprească

pe Lisona oricând. Dar în clipa aceasta, în mijlocul primejdiei în care se afla, gândul că Severina e cu el, că e răspunzător de viaţa ei scumpă, îi întări voinţa.

În picioare, pe platforma care lega maşina de tender, în ciuda hurducăturilor maşinii, Jacques se apleca spre dreapta să vadă mai bine. Prin fereastra aburită a adăpostului nu deosebea nimic; şi stătea cu faţa expusă pălmuirilor vântului, cu pielea străpunsă de miile de ace ale gerului, înţepături care îl usturau ca tăieturile de brici.

Din când în când, se retrăgea să-şi tragă răsuflarea; atunci îşi ridica ochelarii, şi-i ştergea şi se întorcea din nou la postul de observaţie, în plin uragan, cu ochii aţintiţi în aşteptarea focurilor roşii, atât de absorbit de voinţa sa încât avu de două ori senzaţia că vede două scântei sângerânde în faţa pânzei care tremura în dreptul ochilor lui.

Deodată, prin întuneric, avu senzaţia că fochistul nu mai este la post. Un singur felinar lumina nivelul apei, pentru ca mecanicul să nu fie orbit de nicio lumină. Observă că pe cadranul manometrului acul albastru cobora vertiginos. Focul se stingea. Fochistul se lungise pe ladă, învins de somn.

— Chefliul dracului! strigă Jacques furios, zgâlţâindu-l. Pecqueux se ridică şi-şi ceru iertare, mormăind ceva neînţeles. De abia se ţinea pe picioare; dar puterea obişnuinţei îl readuse îndată la locul său, cu ciocanul în mână, spărgând cărbuni şi îngrămădindu-i pe grătar; apoi trase puţin cu mătura. Şi, în timp ce uşa cuptorului rămase deschisă, – în urma trenului se vedeau reflexe de lumină asemenea unei cozi de cometă care ar fi dat foc zăpezii, căzând în lung şi în lat ca o ploaie de aur.

După Harfleur, urma panta de trei leghe care duce până la Saint Romain, cea mai accentuată de pe toată linia.

Mecanicul reîncepu să manevreze cu atenţie, aşteptându-se la o lovitură puternică în dreptul coastei acesteia, primejdioasă chiar pe vreme bună. Cu mâna pe volanul de schimbarea mersului, privea cum fug stâlpii de

telegraf, şi căutând să-şi dea astfel seama de viteza ce scădea întruna. Deschise uşa cu vârful piciorului, fochistul înţelese şi aţâţă şi mai mult focul. Uşa cuptorului se roşi, aruncând pe picioarele lor licăriri violete. Dar nu simţeau căldura înăbuşitoare, din pricina aerului îngheţat care-i înconjura. La un semn al şefului său, fochistul înteţi focul. Acul manometrului se ridică iute la zece atmosfere. Lisona dădea toată iuţeala de care era în stare.

— N-o să mai urce, leneşa! glăsui Jacques printre dinţi, el care nu avea obiceiul să vorbească pe drum.

Totuşi, Lisona, care trecuse de primejdioasa pantă, începu să meargă mai în voie, iar Jacques putu respira un moment. Din Saint-Romain la Bolbec linia urca foarte uşor; fără îndoială, totul va merge bine până la capătul celălalt al platoului.

Trecură prin Bolbec şi apoi prin Yvetot, fără greutate. Dar la Motteville, Jacques îl interpelă pe subşef, care nu-i putu da lămuriri precise asupra liniei. Nu venise încă niciun tren; o singură depeşă îl vestise că omnibuzul din Paris era blocat la Rouen, în siguranţă. Iar Lisona porni, coborând greoaie şi obosită cele trei leghe de pantă lină care duc la Barentin. Acum ziua se anunţa, gălbuie.

În sfârşit, la popasul din Barentin, şeful gării, domnul Bessiere, se apropie de maşină pentru a-l înştiinţa pe Jacques că au fost semnalate straturi mari de omăt înspre Croix-de-Maufras.

— Cred că încă se poate trece, mai adăugă el. Dar o să ai de furcă.

Călătorii începeau să se mire de popasul acesta prelungit în liniştea staţiei îngropate în zăpadă. Câteva ferestre fură lăsate în jos, câteva capete se iviră. O doamnă foarte voinică, împreună cu două fete blonde, încântătoare, fiicele ei, desigur, toate trei, probabil, englezoaice; iar mai departe o femeie tânără, brunetă, foarte frumoasă, pe care un domn în vârstă se trudea s-o aducă în compartiment; în timp ce doi bărbaţi, un tânăr şi un bătrân, îşi vorbeau de la

un vagon la altul, cu bustul scos pe jumătate afară. Dar, privind înapoi, Jacques o zări numai pe Severina, care privea de asemeni îngrijorată.

— Haide, dă-i drumul, încheie şeful gării. Speriem în zadar lumea.

Dădu semnalul. Conductorul şef fluieră, – şi încă o dată Lisona se clinti din loc, după ce răspunse cu un strigăt lung şi jalnic.

Jacques îşi dădu seama numaidecât că linia se schimbă. Intra în ţinutul frământat, printre coastele şi văile care se întindeau până la Malaunay, accidentând terenul.

Maşina îşi pierdea tot mai mult viteza. Intrase acum între două straturi mari de omăt. Oprirea se produse încet, fără zguduiri. Nu se mai clinti. Zăpada o ţinea încleştată.

— Gata!… S-a terminat!… mormăi Jacques. Dumnezeul Dumnezeului ei!…

Mai rămase la post câteva clipe, cu mâna pe volan, făcând o ultimă sforţare, cu nădejdea că va da obstacolul în lături.

Pe urmă închise regulatorul şi înjură mai crâncen, mai furios.

Conductorul-şef se aplecase în uşa furgonului său, iar Pecqueux, întorcându-se îi strigă:

— Gata!… Ne împotmolirăm!…

Conductorul sări repede jos, în omătul în care se înfunda până la genunchi. Se apropiară şi se sfătuiră toţi trei.

— Să încercăm să o despotmolim, zise în cele din urmă mecanicul. Din fericire, avem lopeţi; cheamă-l pe conductorul dumitale de la urmă, şi noi patru vom putea, cred să desţepenim roţile.

Făcură semn conductorului de la urmă, care şi el sărise din furgon. Îşi făcu anevoie drum prin omăt. Dar oprirea în plin câmp, în singurătatea aceea albă, vuietul limpede al glasurilor care discutau în privinţa celor ce trebuiau făcute, slujbaşul care îşi croia drumul de-a lungul garniturii, stârni îngrijorarea călătorilor. Geamuri se coborâră. Auzeau

strigăte, întrebări, era o confuzie, vagă încă, dar tot mai mult sporindă.

— Unde suntem?... De ce s-a oprit?... Ce este?... Doamne, o fi vreo nenorocire?

Conductorul se simţi dator să liniştească lumea. Pe când înainta, doamna engleză, al cărei chip roşcovan era încadrat de chipurile încântătoare ale fiicelor ei, îl întrebă cu un pronunţat accent străin:

— Domnule, nu e pericol?

— Nu, nu, doamnă, răspunse el. Puţină zăpadă, atâta tot. Pornim îndată.

Şi geamul se ridică în ciripitul copilelor, – muzica aceea de silabe englezeşti, aşa de plăcute pe buze roze. Râdeau amândouă, bine dispuse.

Dar ceva mai încolo, domnul în vârstă îl chemă pe conductor. În timp ce tânăra-i soţie îşi hazarda la spatele lui frumosu-i căpşor smead.

— Cum de nu s-au luat măsuri? E de nesuferit... Vin din Londra, am treburi la Paris, acum, de dimineaţă şi vă înştiinţez că voi face responsabilă Compania de orice întârziere.

— Domnule, asigură slujbaşul, până în trei minute vom porni.

Frigul era năprasnic, zăpada năvălea înăuntru, capetele dispărură, ferestrele fură trase. Doar două ferestre mai rămăseseră coborâte; şi, rezemaţi în coate, despărţiţi prin trei compartimente, doi călători vorbeau: un american de vreo patruzeci de ani şi un tânăr din Havre, foarte interesaţi amândoi de lucrările pentru despotmolire.

— În America, domnule, toată lumea coboară şi pune mâna pe lopeţi.

— O, nu e nimic, ne-am mai împotmolit de două ori anul trecut. Ocupaţiile mele mă cheamă la Paris în fiecare săptămână.

— Şi pe mine cam la trei săptămâni o dată, domnule.

— Cum, din New-York?

— Da, domnule, din New-York.

Jacques muncea înainte. Zărind-o pe Severina la uşa primului vagon, în care ea se urca întotdeauna pentru a fi mai aproape de el, o imploră din ochi; iar ea, înţelegând, se retrase pentru a nu rămâne în bătaia vântului care îi biciuia obrajii. Din momentul acela, gândindu-se la ea, el munci mai cu spor. Dar băgă de seamă pricina opririi: împotmolirea în zăpadă nu se datora roţilor; acestea străpungeau straturile cele mai groase: piedica se datora cenuşarului, care rostogolea zăpada îngrămădind-o în mormane enorme. Şi-i veni o idee.

— Trebuie să deşurubăm cenuşarul.

La început, conductorul-şef se împotrivi. Mecanicul era sub ordinele lui; nu voia să-l autorizeze a se atinge de locomotivă. Pe urmă se lăsă convins.

— Dacă îţi iei răspunderea, fie!

De aproape o oră trenul stătea în pană, iar îngrijorarea călătorilor sporise. Din minut în minut o fereastră se cobora, un glas întreba de ce nu pleacă. Panică, strigate, lacrimi, într-o criză tot mai accentuată.

— Nu, nu, am despotmolit îndeajuns, declară Jacques. Urcaţi-vă, mă ocup eu de rest.

Era din nou la postu-i, cu Pecquex, iar când ambii conductori se urcară în furgoanele lor, răsuci robinetul. Ţâşnetul de abur arzător topi troienele care încă mai astupau linia. Dădu pe urmă, cu mâna la volan, maşina înapoi. Merse încet, înapoi, vreo trei sute de metri, pentru a-şi face vânt. Şi dând drumul presiunii, depăşind chiar presiunea îngăduită, se izbi în zidul care astupa linia, aruncă înainte locomotiva cu toată puterea ei, cu toată greutatea trenului pe care îl însoţea. Dar nu putu să răzbească încă, se opri, fumegând, vibrând de puterea ciocniturii. Jacques reîncepu manevra încă de două ori, şi de fiecare dată Lisona se poticni zadarnic, Izbuti, totuşi, printr-o sforţare supremă, încordându-şi muşchii metalici.

— Straşnică maşină!... mormăi Pecquex.

Jacques era orbit de zăpadă; scoase ochelarii şi-i şterge. Dar deodată îşi aduse aminte de un şanţ adânc care se afla la vreo trei sute de metri de Croix-de-Maufras: era în bătaia vântului şi desigur că omătul se va fi strâns acolo în grămezi mari; avu încredinţarea că acolo se va împotmoli cu totul. Se aplecă. Departe, după ultima cotitură, şanţul se ivi în linie directă, ca un mormânt prelung, plin cu zăpadă.

Lisona înainta. Trebui în cele din urmă să intre în şanţ. La dreapta şi la stânga parapetele erau înecate; linia nu se mai zărea deloc. Dădu buzna, se rostogoli vreo cincizeci de metri cu răsuflarea gâfâitoare şi din ce în ce mai domoală. Zăpada pe care o înfrunta forma o piedică în calea ei, clocotea şi se înălţa ca un val răzvrătit ce ameninţa s-o înghită. Maşina păru o clipă năpădită, învinsă. Dar cu o nouă sforţare se descătuşă, înainta încă vreo treizeci de metri.

Era sfârşitul, era sforţarea agoniei: mormanele de omăt recădeau, acopereau roţile, piesele mecanismului erau năpădite, legate una de alta de lanţuri de gheaţă. Iar Lisona se opri definitiv, dându-şi duhul.

— Ni s-a înfundat, glăsui Jacques. Mă aşteptam.

Vru să dea locomotiva îndată înapoi pentru a mai încerca o manevră. Dar Lisona nu se clinti.

Situaţia devenea de data asta cu adevărat critică. Conductorul de la urmă alergă să pună semnalele care aveau să ocrotească trenul în coadă, în timp ce mecanicul, aiurit, dădea semnale în continuu. Dar zăpada înăbuşea aerul, sunetul se pierdea, nu putea ajunge nici măcar până la Barentin. Ce să facă?

Nu erau decât patru; nu vor izbuti niciodată să despotmolească garnitura. Ar fi fost nevoie de o echipă. Se impunea să alerge după ajutoare. Iar partea şi mai gravă era că panica îi cuprinsese iarăşi pe călători.

O uşă se deschise, frumoasa doamnă brună sări zăpăcită, trezind că se întâmplase un accident. Bărbatul ei, negustorul în vârstă. care o urmă, strigă:

— O să-i scriu ministrului. E o ruşine!

Plânsete de femei, voci înfuriate de bărbaţi răzbeau din Vagoanele ale căror geamuri se lăsau violent. Numai cele două mici englezoaice se distrau, zâmbitoare şi liniştite. În timp ce conductorul-şef căuta să liniştească lumea, cea mai mică îl întrebă în franţuzeşte, cu un uşor accent britanic:

— Aşadar, domnule, ne oprim aici?

Mai mulţi bărbaţi coborâseră înfruntând omătul, în care se scufundau până la brâu. Americanul se întâlni din nou cu tânărul din Havre, pe când înaintau către locomotivă ca să vadă ce este.

Clătinară din cap.

— O să stăm patru-cinci ore până o vor scoate de aici.

— Pe puţin, şi încă ar fi nevoie de vreo douăzeci de lucrători.

Jacques îl hotărâse pe conductorul-şef să-l trimită pe conductorul de la urmă la Barentin după ajutoare. Nici el şi nici Pecqueux nu puteau să părăsească locomotiva.

Slujbaşul se îndepărtă: îl pierdură în curând din vedere, la capătul tranşeei. Avea de făcut patru kilometri, şi poate că nu se va întoarce înainte de orele două. Deznădăjduit, Jacques lăsă o clipă postul şi dădu fuga la primul vagon, unde o zărea pe Severina, care lăsase geamul.

— Să nu vă fie frică, zise el repede. Să nu vă fie teamă de nimic.

Ea răspunse la fel, fără a-l tutui, temându-se să nu fie auzită de cineva:

— Nu mi-e frică. Dar v-am dus grija.

Şi cuvintele lor sunau aşa de mângâietor, încât se simţiră liniştiţi şi-şi zâmbiră. Dar când se întoarse, Jacques dădu, surprins, cu privirea, de Flora şi Misard urmat de alţi doi inşi, pe care nu-i recunoscu la început. Ei auziseră semnalul de alarmă, – şi Misard, care nu era de serviciu, venise repede împreună cu cei doi tovarăşi ai săi pe care tocmai îi cinstea cu vin alb, pietrarul Cabuche, care nu avea de lucru din pricina zăpezii, şi acarul Ozil, venit din Malaunay prin

tunel pentru a face curte Florei, pe care o urmărea mereu, deşi avea parte întotdeauna de o primire rea. Ea, fata vagabondă, voinică şi curajoasă ca un flăcău, îi însoţise din curiozitate. Pentru ea şi pentru tatăl ei era un eveniment de seamă, o întâmplare extraordinară, trenul acesta care se oprea în faţa casei lor. De cinci ani de când stăteau aici, câte trenuri nu văzuseră trecând cu viteză fulgerătoare, la fiecare oră din zi şi noapte, pe vreme bună şi pe furtună! Toate păreau mânate de vântul care le aducea! Niciodată nu-şi domolise mersul vreunul; le priveau cum fug, cum se pierd, cum dispar înainte de a le fi putut prinde în seamă. Şi iată că, în mijlocul troienelor, un tren se oprea în faţa uşii lor: ordinea firească era pervertită, cercetau lumea asta necunoscută pe care un accident o arunca pe linie, o contemplau cu ochi mari de sălbatici care dau buzna pe-o coastă unde au naufragiat nişte europeni. Uşile deschise prin care se vedeau femei înfăşurate în blănuri, bărbaţi strânşi în paltoane groase, tot luxul acesta confortabil năruit pe întinderea de gheaţă, îi înmărmurea de uimire.

Dar Flora o recunoscu pe Severina. Ea care pândea de fiecare dată trenul lui Jacques, observase în ultimele săptămâni prezenţa femeii în expresul de vineri dimineaţa. Cu atât mai mult cu cât aceasta scotea capul în uşă pentru a-şi privi în treacăt proprietatea de la Croix-de-Maufras. Ochii Florei se întunecară văzând-o pe Severina vorbind cu mecanicul pe şoptite.

— A, doamna Roubaud! exclamă Misard, care o recunoscu şi-şi luă îndată aerul de supunere. Ce ghinion!… Dar nu puteţi să rămâneţi aici, trebuie să veniţi la noi.

După ce strânse mâna cantonierului, Jacques îi sprijini invitaţia.

— Are dreptate… Poate că o să zăbovim câteva ceasuri, aşa că aţi îngheţa de frig.

Severina se împotrivi, căci era îmbrăcată bine, – spunea ea. Pe urmă, cei trei sute de metri prin zăpadă o cam speriau. Atunci Flora, care o privea ţintă cu ochii ei mari, se

apropie glăsuind:

— Poftiţi, doamnă, că vă duc eu.

Şi, mai înainte ca aceasta să fi acceptat, o cuprinse în braţele ei viguroase de flăcău şi o luă pe sus ca pe un copil. După aceea o depuse dincolo de linie, într-un loc mai bătătorit, unde piciorul nu se mai înfunda. Călătorii se porniră pe râs, miraţi. Ce băieţoi! Dacă ar fi fost doisprezece ca ea, despotmolirea s-ar fi făcut în mai puţin de două ore.

Totuşi, propunerea lui Misard, casa cantonierului unde puteau să se refugieze, să dea de căldură şi poate şi de pâine şi vin, făcu ocolul vagoanelor. Panica se calmă când pricepură că nu e vorba de niciun pericol imediat; decât că situaţia nu era mai puţin jalnică. Se alcătuiră două tabere: acei care, din deznădejde, nu voiau să plece din vagoane şi care se lungeau pe bănci, înfăşuraţi în pături, de parcă s-ar fi gătit de moarte; şi acei care preferau să se hazardeze prin omăt, cu nădejdea că vor da de mai bine, dornici îndeosebi să scape de coşmarul trenului împotmolit şi îngheţat. Se formă un grup: negustorul în vârstă cu tânăra-i soţie, doamna englezoaică cu cele două fiice, tânărul, din Havre, americanul şi alţi vreo doisprezece inşi, gata de drum.

Jacques convinsese în şoaptă pe Severina să meargă jurându-se că-i va aduce veşti de îndată ce-i va fi cu putinţă. Şi pentru că Flora îi privea mereu cu ochi posomorâţi, el îi şopti fetei domol, ca un prieten vechi:

— Vasăzică, ne-am înţeles, tu o să conduci pe doamne şi pe domni... Eu rămân cu Misard şi cu ceilalţi. Ne vom aşeza la lucru şi vom căuta să facem ce-om putea deocamdată.

Într-adevăr, numaidecât, Cabuche, Ozil şi Misard puseră mâna pe lopeţi alături de Pecqueux şi de conductorul-şef, care începuseră să arunce zăpada.

Flora vru s-o ia iarăşi pe Severina în braţe, dar aceasta se împotrivi, ţinând să meargă ca şi ceilalţi. Cei trei sute de metri fură foarte anevoioşi: mai cu seamă în şanţ lumea se

înfunda până la mijloc; în două rânduri fu nevoie să se dea ajutor corpolentei doamne engleze, care se înecase pe jumătate. Fiicele ei râdeau, încântate, întruna. Tânără soţie a domnului bătrân alunecă şi fu silită să primească mâna tânărului din Havre, în vreme ce bărbatul ei tuna şi fulgera, cu americanul, împotriva Franţei. Ajunseră, în sfârşit, şi Flora îi introduse pe călători în bucătărie, unde am putea să le dea măcar câte un scaun de fiecare, căci ei erau în număr de vreo douăzeci. Tot ce îi dădu prin minte fu să caute scânduri şi să improvizeze două bănci cu ajutorul scaunelor pe care le avea. Aruncă după aceea o buturugă în vatră şi schiţă un gest de parcă ar fi spus că mai mult nu au dreptul să-i ceară. Nu scosese până atunci un cuvânt; rămase în picioare, privind lumea aceea cu ochi ei mari, verzui, cu aerul sălbatic şi cutezător de sălbatică blondă. Doar două chipuri îi erau cunoscute, căci le zărise de luni de zile mai des la uşi: chipul americanului şi al tânărului din Havre. Celelalte fiinţe i se păreau de o rasă deosebită, – locuitori ai unui tărâm necunoscut, căzuţi ca din cer, aducând la ea, în bucătăria ei, veşminte, moravuri şi idei pe care nu şi le-ar fi închipuit niciodată. Doamna engleză declară tinerei soţii a negustorului că se duce în Indii, la fiul ei mai mare, înalt funcţionar, iar aceasta făcea haz de nenorocul ce are acum când, pentru întâia oară, avusese capriciul să-l însoţească la Londra pe soţul ei, care mergea acolo de două ori pe an. Se tânguiau cu toţii gândindu-se că s-au împotmolit în pustiul acesta: va fi nevoie să mănânce, să doarmă, – şi, Doamne, cum vor face? Flora, care îi asculta, întâlni privirea Severinei, îi făcu semn pentru a o îndemna să treacă în odaia de alături.

— Mamă, vesti fata intrând acolo, e aici doamna Roubaud… Vrei să-i spui ceva?

Fazia stătea întinsă cu faţa gălbejită, cu picioarele umflate, într-atât de bolnavă încât nu se mai da jos din pat de cincisprezece zile; şi în camera săracă unde o sobă de tuci întreţinea o căldură înăbuşitoare, îşi trecea orele

adulmecând ideea fixă a încăpăţânării ei, distrată numai de huruitul trenurilor care treceau cu viteză ameţitoare.

— Hm, doamna Roubaud, murmură ea. Bine, bine!…

Flora îi povesti întâmplarea, îi vorbi de lumea pe care-o adusese şi care era acolo. Dar nimic nu o mai interesa.

— Bine, bine!… repetă ea cu voce obosită. Dar îşi aduse aminte de ceva, ridică un moment capul şi zise:

— Dacă doamna vrea să-şi vadă casa, ştii că cheile sunt agăţate lângă dulap.

Dar Severina refuza. Un fior o cuprinse la gândul întoarcerii la Croix-de-Maufras, prin zăpadă, în lumina gălbuie a zilei. Nu, nu, nu avea ce să vadă, prefera să rămână aici, la căldură, în aşteptare.

— Staţi aici, doamnă, reluă Flora. E mai bine decât dincolo. Şi pe urmă n-avem pâine îndeajuns pentru toţi oamenii, pe când pentru d-voastră, dacă o să va fie foame, vom găsi o bucată.

Severina mulţumi şi se aşeză lângă sobă, preferind, într-adevăr, să stea cu bolnava în odaie, aici, unde nădăjduia că Jacques îşi va face timp s-o găsească. Trecură două ore. Se lăsă învinsă de căldură şi moţăia, după ce vorbise de una şi de alta, – când Flora, care era chemată în bucătărie mereu, deschise uşa, spunând cu vocea-i aspra:

— Intră, că e aici!

Era Jacques. Venise cu veşti bune. Omul trimis la Barentin se înapoiase cu o echipă de vreo treizeci de soldaţi, pe care administraţia îi mânase în punctele ameninţate, în vederea accidentelor. Munceau acum de zor cu târnăcoape şi cu lopeţi. Numai că treaba va ţine mult, aşa că n-au să poată porni înainte de a se înnopta.

— În sfârşit, nu vă aflaţi la un loc prea rău; aveţi răbdare, adăugă el. Nu-i aşa, tuşă Fazia, că n-o s-o laşi pe doamna Roubaud înfometată?

La vederea flăcăului ei, Fazia încercase să se scoale în capul oaselor, şi însufleţită, voioasă, îl privea, îl asculta. Când el se apropie de pat:

— De bună seamă, de bună seamă! declară ea. O, flăcăul mamei, vasăzică pe tine te-a împotmolit zăpada!... Şi dobitoaca asta, care nu mă vesteşte!

Se întoarse spre fiica ei şi o apostrofă:

— Cel puţin caută de fii bine crescută, du-te acolo la domni şi la cucoane şi îngrijeşte de ei, ca să nu spună administraţiei că noi suntem sălbatici!

Flora se pironise între Jacques şi Severina. Păru că şovăie o clipă, întrebându-se dacă nu e mai bine să rămână pe loc, în ciuda mamei ei. Dar, în cazul ăsta, n-o să vadă nimic. Prezenţa ei îi va împiedica pe ceilalţi doi să se trădeze, ieşi în tăcere, învăluindu-i într-o privire lungă.

— Cum, tuşă Fazia, eşti tot în pat, vasăzică nu e glumă? reluă Jacques mâhnit.

Ea îl trase aproape, îl sili să şadă pe marginea saltelei şi, fără să ia seama la tânăra femeie, care, din discreţie, se depărtase, dădu frâu liber inimii, cu voce coborâtă:

— Da, da, nu e glumă! E o minune că mă mai găseşti încă în viaţă... N-am vrut să-ţi scriu, pentru că lucruri de astea nu se scriu... Era cât pe aici să mă duc; dar acum mi-e mai bine, şi am nădejde că o să scap şi de data asta.

El o privea, speriat de progresele bolii, ne mai găsind într-însa nimic din făptura frumoasă şi voinică de altădată.

— Aşadar, tot crampe şi ameţeli, mătuşă Fazia?

Dar ea îi strângea mâna şi urmă, coborând tot mai mult glasul:

— Închipuieşte-ţi că l-am prins... Ştii că nu puteam să aflu în ce fel îmi dădea otrava. Nu beam, nu mâncăm nimic pe care el punea mâna, şi cu toate astea, în fiecare seară, aveam văpăi în pântec... Ei bine, el îmi punea otrava în sare! L-am văzut într-o seară... Şi eu care puneam sare în toate, ca să le curăţ!

Jacques, pe care posedarea Severinei părea a-l fi vindecat, se gândea uneori la povestea asta cu otrava cum te gândeşti la un vis rău, cu îndoieli. Strânse mângâietor mâinile bolnavei, şi vru s-o liniştească.

— Haide, e cu putinţă oare?... Ca să spui aşa ceva trebuie să fii într-adevăr sigură... Şi, pe urmă, ţine de prea mult timp! O fi mai degrabă o boală pe care doctorii n-o cunosc.

— O boală, gemu ea, o boală pe care mi-a vârât-o în carne, da... Cu doctorii ai dreptate: au venit doi care n-au priceput nimic şi care n-au căzut la înţelegere. Nu vreau să-i mai văd pe corbii ăştia pe aici... înţelegi, îmi punea otrava în sare. Îţi jur că l-am văzut! Pentru mia mea de franci, mia de franci lăsată de la tata. Crede că dacă m-o răpune o să dea peste ei. Dar să poftească, banii sunt într-un loc unde n-o să dea peste ei nimeni şi niciodată... Pot să mă duc, sunt pe pace, n-o să pună nimeni mâna pe banii mei!

— Tuşă Fazia, eu în locul dumitale aş da de veste jandarmilor dacă aş fi sigur cum spui.

Ea făcu o mişcare de neplăcere.

— Aş, nu jandarmii. E treaba noastră; treaba lui şi a mea. Eu ştiu că el vrea să mă dea gata, şi eu nu vreau să mă dea gata. Nu-i aşa, n-am decât să mă păzesc, să nu fiu proastă cum am fost cu sarea? Hm, cine ar crede? Un amărât, o fărâmă de om pe care poţi să-l bagi în buzunar şi care îi vine totuşi de hac unei femei voinice cum eram eu!...

Jacques se gândea că boala îi chinuia mintea cu închipuiri negre; iar pentru a o abate, căuta să glumească. Bătrâna începu deodată să tremure sub pătură.

— Uite-l, şopti ea. Îl simt când se apropie.

Într-adevăr, peste câteva clipe, Misard intră.

— M-am gândit că doamna o vrea, poate, să se folosească de prilej şi să arunce o privire proprietăţii dumneaei. M-am repezit încoace... Dacă doamna vrea s-o însoţesc...

Şi, pentru că tânără femeie refuza din nou, el urmă cu glas tânguitor:

— Doamna s-o fi mirat de fructe. Erau toate cu viermi şi nu făceau să cheltuieşti cu drumul... S-a pornit, aşa, un vânt care a făcut stricăciuni... Vai, e păcat că doamna nu

poate să vândă! A venit un domn care a cerut să se facă reparaţii... Dar eu sunt la porunca doamnei, şi doamna poate să fie pe pace, căci îi ţin locul.

Pe urmă ţinu cu orice preţ să-i ofere pâine şi pere, din grădina lui, – pere care nu erau viermănoase. Ea primi.

În trecerea prin bucătărie, Misard îi vestise pe călători că lucrările pentru despotmolire continuau, dar că mai era zăbavă de patru sau cinci ore. Sunase prânzul, – şi se porniră noi tânguieli, deoarece lumea era înfometată. Flora declară că nu o să aibă pâine pentru toţi musafirii. Avea îndeajuns vin şi adusese din pivniţă zece litri, pe care îi înşiră pe masă. Dar nu erau pahare: vor fi nevoiţi să bea în grupe, – doamna engleză cu cele două fiice, domnul bătrân cu tânăra-i soţie. Aceasta de altminteri, găsea în tânărul din Havre un slujitor zelos, inventiv, care îngrijea să nu-i lipsească nimic. Dispăru şi se întoarse cu mere şi cu o pâine găsită în beci. Flora se supără, spuse că pâinea e pentru mama ei bolnavă. Dar tânărul tăie pâinea şi o împărţi doamnelor, începând cu tânără femeie, care îi zâmbea măgulită.

— Te mai întorci acolo? îl întrebă Misard pe Jacques.

— Da, da, răspunse acesta, viu după dumneata.

Misard se duse, închizând după el uşa. Iar Fazia, apucându-l pe tânăr de mână, îi mai murmură la ureche:

— Dacă o să mă prăpădesc, să vezi ce mutră are să facă atunci când n-o găsi chilipirul... Mă bucur numai când mă gândesc. Aş pleca mulţumită din lumea asta chiar şi acum.

— Mătuşă Fazia, dar n-o să rămână pierdută averea dumitale? N-o să rămână pentru totdeauna acolo unde e? De ce n-o laşi fetei dumitale.

— Florei? Ca să i-o ia el? Nu, nu... Şi nici ţie, flăcăul mamei, pentru că şi tu eşti nătâng: o să aibă parte şi el... N-o las nimănui pe pământul ăsta pe care m-am întâlnit cu el!

Se istovea. Jacques o culcă la loc, o linişti sărutând-o şi făgăduindu-i că va mai veni în curând s-o vadă. Apoi, pentru că bătrâna aţipise, el se apropie de Severina, care

stătea şi acum lângă sobă; ridică un deget, zâmbind, sfătuind-o să fie prevăzătoare; şi, cu o mişcare şăgalnică, ea îşi dădu capul pe spate, oferindu-şi buzele, iar el se aplecă şi-şi lipi gura de gura ei într-o sărutare profundă şi discretă. Ochi li se închiseră; îşi sorbeau răsuflarea. Dar când îi redeschiseră, buimăciţi, Flora, care deschisese uşa, se afla pironită în faţa lor, privindu-i.

— Doamna nu mai are nevoie de pâine? întrebă ea cu o voce răguşită.

Severina, confuză, zăpăcită, îngână câteva cuvinte.

— Nu, mulţumesc.

Jacques fixă un moment asupra Florei ochi de jăratic. Şovăia, buzele îi tremurau de parcă ar fi vrut să vorbească; pe urmă, schiţând un gest ameninţător, plecă, trântind uşa cu violenţă.

Sunară orele trei, pe urmă patru. Timpul se scurgea anevoie, într-o nimicire de plictiseală şi iritaţie sporindă. Umbrele nopţii se întindeau, – livide peste câmpia albă. Până şi cele două mici englezoaice începuseră să plângă de enervare. Într-un colţ, nostima doamnă brună adormise cu capul pe umărul tânărului din Havre.

Dar lucrările de despotmolire erau gata şi, în timp ce echipa de soldaţi care liberase locomotiva curăţa linia în faţa ei, mecanicul şi fochistul se urcară la post.

Văzând că nu mai ninge, Jacques recăpătă încredere. Acarul Ozil îi spuse că dincolo de tunel, spre Malaunay, straturile de zăpadă erau mai puţin mari. Îl cercetă din nou.

— Vasăzică, ai venit prin tunel, pe jos, ai putut să intri şi să ieşi în voie?

— Precum vă spun! O să răzbiţi, garantez eu.

Cabuche, care muncise cu râvnă, se retrăgea acum, ca înfăţişarea lui sfioasă şi sălbatică, accentuată şi mai mult în urma încurcăturilor cu justiţia.

Jacques îl chemă.

— Hei, camarade, ia dă-ne lopeţile acelea ale noastre lângă parapet. La caz de nevoie, au să ne prindă bine.

Iar când pietrarul îi făcu şi acest serviciu, el îi strânse viguros mâna, pentru a-i arăta că-l stimează văzându-l bun de muncă.

— Eşti un om de ispravă!

Dovada aceasta de prietenie îl mişcă la culme pe Cabuche.

— Mulţumesc, spuse el, abia stăpânindu-şi lacrimile.

Misard, care se avea iarăşi bine cu el, după ce el îl pârâse înaintea judecătorului, aprobă din cap cu un zâmbet perfid pe buze.

Jacques dădu semnalul, după ce Pecqueux deschise supapa. Conductorii erau la postul ler. Misard, Ozil şi Cabuche se urcară pe scara vagonului din faţă. Trenul ieşi încet-încet din şanţ, printre soldaţii înarmaţi cu lopeţi şi înşiraţi pe stânga, de-a lungul malului. Trenul se opri după aceea în dreptul casei cantonierului, pentru a-i lua pe călători.

Flora stătea afară. Ozil şi Cabuche se opriră lângă ea, în timp ce Misard se zorea acum salutând pe doamnele şi pe domnii care ieşeau de la el şi încasând bacşişuri. Lumea scăpa în sfârşit! Dar prea mult aşteptaseră, în prada frigului, a foamei şi a oboselii. Doamna engleză îşi târa după ea fetele, adormite pe jumătate, iar tânărul din Havre se urcă în acelaşi compartiment cu nostima femeie brună, foarte îndatoritor şi gata să-l servească pe soţ. O clipă se ivi la fereastra odăii, mătuşa Fazia. Curiozitatea o scosese din aşternut şi o târâse la geam. Ochii ei mari, înfundaţi, de bolnavă, priveau mulţimea asta necunoscută pe care ea nu avea s-o mai vadă nicicând, adusă de furtună şi luată de furtună.

Severina ieşise cea din urmă. Întoarse capul şi îi zâmbi lui Jacques, care o urmărea din ochi. Iar Flora, care îi pândea, se îngălbeni şi mai mult văzând schimbul lor de calme alinări. Cu o mişcare bruscă se apropie de Ozil, pe care până atunci îl respinsese, se apropie ca şi când ar fi simţit acum, vrăjmăşia ei, nevoia de un bărbat.

Conductorul-şef dădu semnalul, Lisona răspunse cu un şuierat plângător, iar Jacques porni, oprindu-se de data asta abia la Rouen. Erau orele şase, noaptea se aşternuse din cerul negru pe întinderea albă; dar un reflex palid de o Melancolie sfâşietoare, stăruia pe pământ luminând dezolarea ţinutului acesta pustiit. Iar acolo, în lucirea puhavă, casa de la Croix-de-Maufras se ridica în pantă, mai şubredă şi mai întunecoasă, în mijlocul zăpezii, cu firma: „De vânzare” pe faţada întunecată.

VIII

La Paris trenul nu intră în gară decât seara la zece patruzeci. Poposise douăzeci de minute la Rouen pentru a da călătorilor putinţa să mănânce; iar Severina se grăbise să trimită o depeşă soţului său, înştiinţându-l că nu se va întoarce la Havre decât cu expresul de a doua zi seara. Avea de stat cu Jacques o noapte întreagă, cea dintâi pe care o vor petrece împreună, într-o cameră, liberi, fără teamă de a fi deranjaţi.

Când plecaseră din Mantes, lui Pecqueux îi venise o idee. Nevastă-sa, mama Victoria, se afla la spital, de opt zile, din cauză că îşi scrântise, în urma unei căderi, piciorul iar pentru că el avea în oraş alt culcuş, cel puţin aşa se lăuda, găsise nimerit să ofere doamnei Roubaud odaia lor; ea se va simţi acolo mult mai bine decât în vreun hotel de prin apropiere, şi va putea să rămână ca la casa ei, până a doua zi seara. Jacques îşi dăduse îndată seama de latura practică a aranjamentului, cu atât mai mult cu cât nu ştia undo să o ducă pe femeie. Şi, pe peron, în îmbulzeala călătorilor care coborau, când ea se apropia de locomotivă, o sfătui să primească, dându-i totodată şi cheia pe care fochistul i-o predase. Dar ea şovăia, refuza, stingherită de zâmbetul şugubăţ al acestuia, care, desigur, cunoştea totul.

— Nu, nu, am pe verişoară-mea. Ea o să-mi pună o saltea jos şi o să dorm acolo.

— Haide, primiţi, spuse în cele din urmă Pecqueux cu aeru-i de chefliu. Patul e moale, zău, şi e mare că pot să

încapă în el şi patru!

Jacques o privea cu atâta stăruinţă încât ea primi cheia. El se plecase şi-i şoptise:

— Aşteaptă-mă.

Severina avea de urcat numai o porţiune a străzii Amsterdam şi de făcut un ocol la răspântie; zăpada luneca însă atât de tare încât fu nevoită să meargă cu prea multe precauţii. Avu norocul sa găsească locuinţa deschisă încă, şi se urcă pe scară fără să o vadă măcar portăreasa, care era cufundată într-o partidă de domino cu o vecină; iar la al patrulea deschise uşa şi-o încuie aşa de uşor încât, de bună-seamă, niciun vecin, nu putea s-o bănuiască acolo. Totuşi, trecând pe podeaua de la al treilea auzise foarte limpede râsete, cântece la Dauvergni: nici vorbă, una dintre micile petreceri ale celor două surori, care făceau muzică, o dată pe săptămână, cu prietenele lor. Şi acum, după ce Severina închise uşa, răzbătea încă, prin duşumea, voioşia însufleţită a tinereţii. Bezna i se păru, o clipă, completă; şi Severina tresări când, în întuneric, cucul începu să bată orele unsprezece, cu bătăile tari şi grave pe care le cunoştea. Pe urmă, ochii i se obişnuiseră; căută chibriturile pe bufet, într-un colţ unde îşi aducea aminte că le mai văzuse. Dar se trudi mai mult până să dea de o lumânare; găsi, în sfârşit, un capăt într-un sertar; o aprinse; încăperea se lumină; aruncă o privire fricoasă şi fugară, ca pentru a se convinge că e cu adevărat singură. Recunoştea fiecare lucru, masa rotundă unde mâncase cu bărbatu-său, patul cu macat roşu pe marginea căruia el o doborâse cu un pumn. Nimic nu se schimbase în odaie de zece luni de când nu mai venise.

De ce întârzia Jacques? Trecură alte zece minute. Un râcâit uşor, un zgomot de unghii oare scormonesc în uşa, o îngrijoră. Pe urmă îşi veni în fire şi alergă să deschidă. Era el, cu o sticlă de malaga şi cu o bucată de plăcintă.

Năpădită de râs, într-o pornire de dragoste, ea îi sări de gât.

— Oh, tu eşti, micule? Ţi-ai adus aminte şi de mine?

Dar el o opri repede.

— Sst! sst!

Atunci ea coborî glasul, crezându-l urmărit de portăreasă. Nu, Jacques avusese noroc.

— Să nu facem zgomot, vrei? Să vorbim încet.

Ea răspunse strângându-l cu patimă în braţe şi acoperindu-i chipul cu sărutări tăcute. Jocul de-a taina o amuza.

— Da, da, să vezi; n-o să ne-audă nimeni; vom fi ca doi şoricei împreună.

Şi puse masa, cu tot felul de precauţiuni, – două farfurii, două pahare, două cuţite, – oprindu-se gata să pufnească de râs ori de câte ori un obiect aşezat prea repede, zornăia.

El, care o urmărea la fel de amuzant, reluă în şoaptă:

— M-am gândit că poate ţi-o fi foame.

— Cum să nu: sunt lihnită. Am mâncat aşa de prost la Rouen!

— Ia spune-mi, să mă duc să caut vreun pui?

— A, nu, n-ai să mai poţi urca… Lasă că ajunge plăcinta.

Se aşezară unul lângă altul, pe acelaşi scaun aproape, iar plăcinta fu împărţită şi mâncată cu o voioşie de îndrăgostiţi. Ea se plângea că-i este sete, şi bău, unul după altul, două pahare cu malaga, care îi urcară sângele în obraji. Soba se înroşea la spatele lor şi-i dogora. Dar pentru că el săruta ceafa Severinei, prea zgomotos, ea îl opri la rându-i:

— Sst! sst!

Îi făcu semn să asculte; şi în liniştea din odaie, auziră urcând iarăşi, de la Dauvergni, un duduit ritmat de muzică. domnişoarele puneau la cale o serată dansantă. Alături, vânzătoarea de gazete arunca în canalul din coridor apă cu clăbuci din ligheanul în care se spălase. Închise uşa, dansul de jos încetă un minut şi nu se mai auzi afară, sub fereastră, în înăbuşirea omătului, decât un huruit plecarea unui tren, ce părea că se tânguie.

— Un tren pentru Auteuil, murmură Jacques.

Douăsprezece fără zece.

Pe urmă, cu o voce mângâietoare, uşoară ca un suflu:

— Haide, draga mea, facem nani, nu vrei?

Ea nu răspunse, cuprinsă iarăşi de amintirile din trecut, retrăind fără să vrea ceasurile pe care le trăise aici cu soţul ei. Nu era acesta oare dejunul de altădată care se continua cu plăcinta mâncată la aceeaşi masă, în mijlocul aceloraşi zgomote? O aţâţare crescândă se desprindea din lucruri, amintirile o năpădeau, niciodată nu o frământase o aşa de mare dorinţă de a spune amantului său totul, de a se da toată.

— Drăguţa mea, nu vrei să facem nani? repetă Jacques.

Ea se înfioră simţind buzele tânărului strivindu-i-le pe ale ei, ca şi cum încă o dată el ar fi vrut să-i închidă mărturisirea. Şi tăcută, ea se ridică, se dezbrăcă în pripă, se întinse sub pătură fără a-şi mai ridica fustele, care se târau pe duşumea. Nici el nu aranjă nimic: masa rămase cu toată debandada tacâmurilor pe ea, în timp ce lumânarea pâlpâia, gata să se stingă. Şi când, la rândul său dezbrăcat, el se culcă, o bruscă înlănţuire, o posesiune năvalnică îi înăbuşi pe amândoi. În aerul puhav al camerei, pe când muzica continua jos, nu fu niciun strigăt, niciun zgomot, nimic decât un tresărit buimac, un spasm puternic până la nesimţire.

Jacques nu mai recunoştea acum în Severina femeia de la primele întâlniri, aşa de blândă, de moale, cu ochii albaştri, limpezi.

Când redeschiseră ochii, el, cel dintâi, se miră.

— Hei, dar s-a stins lumânarea!

Ea făcu e mişcare de parcă ar fi vrut să spună că nu-i pasă. Pe urmă, râzând înăbuşit.

— Am fost cuminte, nu?

— Da, da, nimeni n-a auzit… Ca doi şoricei adevăraţi!

Nu-şi mai vorbiră. Camera era cufundată în beznă; abia se distingeau ochiurile pale ale celor două ferestre; şi nu se răsfrângea pe tavan decât o rază din sobă, o pată sângerie,

rotundă. O priveau amândoi cu ochii larg deschişi. Muzica încetase, uşile se închideau, casa cădea în pacea grea a somnului. Jos, trenul de Caen, care sosise, zgudui tampoanele, al căror ciocnet înăbuşit răzbătea anevoie, ca de departe.

Stând lângă Jacques, Severina se simţi în curând iarăşi năpădită de patimă. Şi odată cu dorinţa se trezi în ea nevoia spovedaniei. De săptămâni de zile o chinuia! Pata rotundă din tavan se mărea, părea că se întinde ca o pată de sânge. Ochii i se buimăceau privind-o, lucrurile din jurul patului căpătau glas, istoriseau povestea. Ce bine ar fi să nu mai ascundă nimic, să se contopească în el!...

— Tu nu ştii, dragul meu...

Jacques nu pierdea, de asemenea, din ochi, pata însângerată din tavan. Înţelegea ce anume vrea să-i spună femeia.

— Tu nu ştii, dragul meu: bărbatul meu bănuieşte că eu mă culc cu tine.

În ultimul moment, fără să fi voit, se aruncase pe buzele ei, în loc de spovedanie, amintirea nopţii din ajun, de la Havre.

— Cum, crezi? murmură el neîncrezător. Pare aşa de cumsecade! Mi-a strâns mâna şi azi de dimineaţă.

— Te asigur că ştie totul. Nici vorbă că în momentul ăsta el şi-o fi spunând că suntem aşa cum suntem, unul intr-altul, iubindu-ne. Am dovezi.

Tăcu: îl strânse şi mai mult.

— Oh, îl urăsc, îl urăsc!

Jacques fu surprins. El nu avea nimic în contra lui Roubaud. Îl găsea foarte îndatoritor.

— Ei, dar de ce? întrebă el. Nu ne încurcă deloc.

Ea nu răspunse altceva, repetă:

— Îl urăsc... E un chin când îl simt alăturea de mine. Oh, daca aş putea, cum aş fugi şi aş rămâne cu tine!

La rândul său, mişcat de această pornire înflăcărată, el o strânse şi mai mult la piept. Dar, din nou, ghemuită lângă

el, ea spuse blând:

— Dar, dragul meu, tu nu ştii…

Era mărturisirea care o îmboldea, fatal, inevitabil.

— Dragul meu, tu nu ştii…

Atunci fără să vrea, îi vorbi şi el.

— Ba da, ba da, ştiu.

— Nu, poate bănuieşti, dar n-ai de unde şti.

— Ştiu că a făcut-o pentru moştenire.

Ea schiţă o mişcare şi râse nervos, involuntar.

— A, da, moştenirea!

Şi încet, aşa de încet, încât o gânganie atingând geamurile ar fi zumzăit mai tare, ea îşi povesti copilăria petrecută la prezidentul Grandmorin, vru să mintă, să nu amintească legăturile cu acesta, apoi cedă necesităţii de a fi sinceră şi găsi o uşurare, o plăcere aproape în a declara totul.

— Închipuieşte-ţi, era aici, în camera aceasta, în februarie. ce-a trecut, ştii când cu încurcătura cu subprefectul. Mâncasem foarte veseli, aşa cum am mâncat adineauri, aici, la masă. Fireşte, el nu ştia nimic, nu-i istorisisem povestea… Şi iată că dintr-un inel, un cadou de demult, din nimic, nu ştiu cum, pricepe totul… Oh, dragul meu, nu-ţi poţi închipui cum s-a purtat cu mine!

Tremura, iar el îi simţea mânuţele înfigându-se în carnea lui.

— Cu un pumn m-a trântit jos… Apoi m-a tras de păr… Şi pe urmă a ridicat piciorul, gata să mă zdrobească… Nu, nu, cât voi trăi o să-mi aduc aminte… Plouau loviturile, Doamne! Dar dacă ţi-aş repeta toate întrebările ce mi-a pus, în sfârşit ce m-a silit să-i spun! Vezi tu, sunt foarte sinceră mărturisindu-ţi ce s-a întâmplat, când nimic, – nu-i aşa? — nu mă sileşte să ţi le spun. Ei bine, nu voi cuteza niciodată să repet, nici pe departe. Întrebările, mârşave la care m-a silit să răspund. Altminteri, cu siguranţă, m-ar fi ucis… Nici vorbă, mă iubea şi ar fi fost mâhnit la culme aflând tot ce-a aflat: am credinţa că aş fi procedat mai

cinstit dacă îl înştiinţam înainte de nuntă. Dar trebuie să înţelegi. Erau lucruri uitate, de demult. Numai un sălbatic poate să-şi piardă într-atâta mintea de gelozie... Tu. dragul meu, n-a să mai mă iubeşti, acum când ştii?

— Să nu te iubesc? Pentru ce?... Nu-m pasă de trecutul tău. Sunt chestiuni care nu mă privesc... Eşti femeia lui Roubaud şi puteai prea bine să fii şi a celuilalt...

Urmă o pauză. Amândoi se strângeau, gata să se înăbuşe. El îi simţi grumazul rotund, încordat şi tare, pe şoldul său.

— Vai, tu ai fost amanta bătrânului acela. Nu zău, e nostim.

Dar ea se târî de-a lungul lui, până la gură, îngânând cu o sărutare:

— Pe tine te iubesc, pe nimeni altul nu l-am iubit... Oh, ceilalţi, dacă-ai şti! Cu ei, vezi tu, n-am ştiut ce e dragostea, pe când tu, dragul meu, mă faci aşa de fericită!

Îl aprindea cu mângâierile ei, oferindu-se, vârându-l, apucându-l cu mâinile înfrigurate. Iar pentru a nu ceda îndată, el, care era mistuit de patimă ca şi ea, o opri viguros.

— Nu, nu, mai stai, îndată... Şi, atunci, cu bătrânul?

Încet de tot, într-o zguduire a întregii sale făpturi, ea declară:

— Da, l-am omorât noi!

Fiorul dorinţei se pierdea în celălalt fior, al morţii. Rămase un moment sufocată de o senzaţie de ameţeală. Apoi, înfundată din nou în grumazul amantului, cu acelaşi suflu uşor:

— M-a silit să îi scriu prezidentului să plece cu expresul cu noi, şi să nu se arate decât la Rouen... Eu tremuram într-un colţ, aiurită, cu gândul la nenorocirea ce-avea să se întâmple. Şi era în faţa mea o femeie în negru, care nu vorbea nimic şi care mă îngrozea. Nici n-o vedeam, dar îmi închipuiam că citeşte limpede în mintea noastră, că ştie foarte bine ce-avem de gând... Aşa au trecut cele două ore

de la Paris la Rouen. N-am suflat un cuvânt, nu m-am clintit, închizând ochii pentru a lăsa să se creadă că dorm.

— Dar de vreme, ce nu eraţi în acelaşi compartiment cum l-aţi ucis?

— Aşteaptă, ai să vezi... Aşa plănuise bărbatu-meu. E drept că dacă a reuşit e că l-a ajutat şi întâmplarea... La Rouen oprirea era de zece minute. Ne-am dat jos, iar el m-a silit

să merg până la cupeul prezidentului, cu aerul unor oameni care îşi dezmorţesc picioarele. Şi acolo s-a prefăcut că e foarte mirat văzându-l în uşă, de parcă nu l-ar fi ştiut în tren. Pe peron era îmbulzeală, lumea lua cu asalt vagoanele de-a doua. din cauza unei serbări ce avea loc la Havre a doua zi. Când uşile fură închise, ne-a rugat chiar prezidentul să ne urcăm la el. Eu am îngânat ceva, am vorbit de valiză; dar el stăruia, spunea că, de bună-seamă, n-o să ne-o fure nimeni, că ne vom putea întoarce în compartimentul nostru, la Barentin, deoarece el se da jos acolo. O clipă, soţul meu, îngrijorat, păru că vrea să plece după valiză. În momentul acela conductorul fluieră. Se hotărî, mă împinse în cupeu şi se urcă şi el, închizând uşa şi fereastra. Cum de nu ne-a văzut nimeni? Nici acum nu-mi pot da seama. Oamenii se îmbulzeau, slujbaşii îşi pierdeau capul; în sfârşit, nu s-a găsit niciun martor care să. fi văzut limpede. Şi trenul pleca încet, încet, din gară.

Câteva clipe tăcu, retrăind în gând scena.

— Oh, primul moment în cupeul acela, când am simţit locul fugind sub noi! Eram buimacă, nu m-am gândit la început decât la valiza noastră: cum să o luăm? Şi dacă o vom lăsa acolo n-are să ne trădeze? Încercai să mă liniştesc spunându-mi că bărbatul meu va da înapoi, că nu se va întâmpla nimic. Dar din felul cum sta de vorbă cu prezidentul înţelesei că era hotărât pe deplin. Totuşi, era liniştit, vorbea chiar cu bunăvoinţă, cu aeru-i firesc. Avea să-l ucidă cu siguranţă, la un kilometru de acolo, poate la doi, în locul pe care şi-l fixase şi pe care eu nu-l ştiam. Eram

într-un ungher, urmă ea. Între mine şi prezident, care se afla în celălalt ungher, stătea bărbatul meu. Discutau despre viitoarele alegeri... Din când în când, îl vedeam pe soţul meu plecându-se şi aruncând o ochire afară ca pentru a-şi da seama unde eram, cuprins parcă de nerăbdare... Îi urmăream de fiecare dată privirea şi îmi dădeam seama şi de drumul străbătut. Trenul gonea cu toată viteza... Deodată sclipiră câteva lumini. Ne aflam la Maromme, la două leghe jumătate de Rouen. Mai aveam Malaunay şi apoi Barentin. Unde să se întâmple nenorocirea? Nu-mi mai dădeam seama de timp şi nici de depărtare, – când, dincolo de Malaunay, am înţeles deodată. se va întâmpla în tunel, la un kilometru de acolo... Mă întorsei spre bărbatul meu: ochii noştri se întâlniră: da, în tunel, peste două minute... Pe urmă, locomotiva şuieră prelung; intram în tunel... Iar când trenul se înfundă, oh. ce hărmălaie sub bolta joasă...

Tremură, se întrerupse pentru a spune cu glasul schimbat, aproape vesel;

— E nătâng lucru, nu-i aşa dragul meu? – să simţi fiori în oase? Cu toate astea, mi-e cald aici, cu tine, şi mă simt aşa de mulţumită... Şi pe urmă, ştii, nu mai e nicio teamă: afacerea e clasată, pe lângă că guvernul are interes ca şi noi să lase toate baltă... Oh, am priceput, sunt liniştită.

Apoi adăugă, râzând într-adevăr:

— Întru cât te priveşte, poţi să te lauzi că ne-ai tras o spaimă în lege... Ia spune-mi, am fost curioasă tot timpul: ce-ai văzut?

— Ceea ce i-am spus judecătorului, nimic mai mult: un om care înjunghia alt om.. Voi eraţi aşa de drăguţi cu mine încât începusem a bănui. Ba, o clipă, l-am recunoscut pe bărbatu-tău... Totuşi, mult mai târziu, am avut pe deplin siguranţa...

Ea îl întrerupse cu voioşie:

— Da, în grădiniţă, în ziua când am spus nu, – îţi mai aduci aminte? – când am fost singuri la Paris pentru întâia oară... Ciudat! Îţi spuneam că nu am fost noi, şi ştiam

foarte bine că înţelegi tocmai contrariul. Nu-i aşa, era ca şi cum ţi-aş fi povestit totul?... Oh, dragul meu, m-am gândit de multe ori de atunci, şi am credinţa că din ziua aceea te iubesc.

Şi reluă:

— Trenul gonea pe sub tunel... E foarte lung tunelul. Rămâi trei minute sub el. Mi s-a părut însă că gonisem un ceas... Prezidentul nu mai vorbea, din cauza huruitului asurzitor al ferăriei. Iar bărbatul meu, în ultimul moment, părea că şovăie, căci nu se clintea din loc. Vedeam numai cum, sub lumina jucăuşă a lămpii, urechile i se învineţesc... O să aştepte să ieşim iarăşi în plin câmp? Întâmplarea era pentru mine aşa de fatală, de neînlăturabilă încât nu aveam decât o dorinţă: să nu mai îndur povara aşteptării, să isprăvim. De ce nu-l omora, de vreme ce aşa trebuia? Aş fi pus mâna pe cuţit eu însămi, într-atât mă chinuia teama şi suferinţa... El mă privi. Mi-era, de bună seamă, întipărită hotărârea pe chip. Şi deodată el se năpusti şi îl prinse de umeri pe prezident, care se întorsese spre uşă. Acesta, speriat, se smuci, întinse braţul spre butonul de alarmă, care era chiar deasupra sa. Îl atinse, dar celălalt îl trânti pe bancă aşa de tare încât îl frânse parcă în două. Din gura căscată de groază bâiguia strigăte încâlcite, înăbuşite de zgomotul trenului; îl auzeam însă limpede pe bărbatul meu, repetând: Porcule! porcule! porcule! cu o voce îndârjită, şuierătoare. Dar hărmălaia se domoli trenul ieşea din tunel, câmpia se ivi, cu pomii negri care se perindau... Rămăsesem în colţul meu, ţeapănă, lipsită de spătarul băncii, cât mai departe. Câtă vreme a ţinut lupta? Abia câteva clipe. Dar mi se părea că nu se mai sfârşeşte, că toţi călătorii ascultau acum strigătele, că pomii ne vedeau, bărbatul meu, care ţinea cuţitul întins, nu putea să lovească, fiind alungat cu picioarele şi zgâlţâit de zdruncinătura trenului. Era să cadă, – şi trenul alerga, ne ducea cu toată viteza, în timp ce locomotiva şuiera apropiindu-se de Croix-de-Maufras... Atunci, fără să îmi fi

dat pe urmă seama cum s-a întâmplat, mă năpusti peste picioarele bătrânului, care se zvârcolea. Da, m-am trântit peste el ca un pachet, strivindu-i picioarele, cu toată greutatea mea; nu le mai mişcă. Şi n-am văzut nimic, însă am simţit totul: zvâcnitura cuţitului în gâtlej, zguduitura trupului, moartea care a venit după trei horcăituri... Oh fiorul acela al agoniei, pe care îl mai simt şi acum!

Nerăbdător, Jacques voi s-o întrebe ceva. Dar acum ea se grăbea să isprăvească.

— Nu, aşteaptă... Când mă ridicai, treceam cu toată iuţeala pe lângă Croix-de-Maufras. Am zărit faţada casei şi apoi postul cantonierului. Încă patru kilometri, cinci minute cel mult, până la Barentin... Corpul era ghemuit pe banchetă sângele curgea şuvoi. Iar bărbatul meu în picioare, uluit, scuturat de zdruncinăturile trenului, privea ştergându-şi cuţitul cu batista. Asta a durat un minut, fără ca niciunul dintre noi să facă vreo mişcare pentru a ne salva... Dacă ţineam corpul acolo, dacă rămâneam acolo, va fi totul descoperit, desigur, la Barentin... Dar el băgase cuţitul în buzunar, părea că-şi vine în fire. L-am văzut scotocind cadavrul, luând ceasul, banii, tot ce se găsea; şi, deschizând uşa, se trudi să arunce trupul pe linie, fără să-l apuce zdravăn, de teamă să nu se murdărească. „Haide, ajută-mă; împinge şi tu!” Nici nu încercai, nu îmi mai simţeam braţele. „Dumnezeul tău, nu vrei să împingi cu mine?” Capul bătrânului atârna pe scară, în timp ce trupul rămânea în vagon. Şi trenul alerga... În sfârşit, împins mai tare, cadavrul se bălăbăni şi dispăru în huruitul roţilor. „Eh, porcul. s-a isprăvit cu el!” Pe urmă ghemui pătura şi-o aruncă. Nu mai rămăsesem decât noi, în picioare, cu băltoaca de sânge pe bancă, pe care nu cutezam să ne aşezăm... Uşa se legăna mereu, dată în lături, – şi, la început zdrobită, aiurită, nu înţelesei nimic, văzându-l pe bărbatul meu cum coboară şi cum dispare. Se întoarse. „Haide, mişcă-te, Dumnezeul tău! Compartimentul nostru e gol; să ne ducem acolo”. Era gol compartimentul nostru?

Nu cumva rămăsese în vreun ungher femeia îmbrăcată în negru, aceea care nu vorbea, al cărui chip nu se vedea?… „Mişcă-te, că de nu, – te arunc pe linie ca pe celălalt!” Se urcase, mă îmbrâncea, grosolan şi nebun. Mă pomenii pe scară, cu mâinile chircite pe mânerul de alarmă. El coborâse în urma mea şi închisese uşa. „Mişcă-te, mişcă-te!” Dar eu nu îndrăzneam, ameţită de viteză, biciuită de vânt. Părul mi se despletise, mi se părea că degetele mele ţepene au să scape mânerul. „Hai, Dumnezeul tău!” La capătul vagonului, când fui nevoită să fac un salt pentru a ajunge pe scara cealaltă şi să apuc celălalt mâner mă oprii lipsită de curaj. Niciodată nu aş fi cutezat „Hai, Dumnezeul tău!” El era în spatele meu, mă îmbrâncea; închisei ochii şi nu ştiu cum mersei mai departe, ca un animal care şi-a înfipt ghearele şi care nu vrea să cadă. De asemeni, cum de nu ne-a văzut nimeni? Am trecut pe lângă trei vagoane, dintre care unul de clasa a doua înţesat până la cel din urmă loc. Parcă am în faţa ochilor şi acum capetele aşezate la rând sub lumina lămpii; cred că le-aş recunoaşte dacă le-aş întâlni într-o zi. „Mişcă-te, Dumnezeul tău! Mişcă-te, Dumnezeul tău!” Şi nu mai ştiu nimic luminile de la Barentin se apropiau, locomotiva şuiera, mi s-a părut că sunt târâtă, ridicată de păr. Bărbatul meu mă îmbrâncise, deschisese, pe deasupra mea, uşa, mă aruncase în compartiment. Eram leşinată pe jumătate când ne oprirăm; şi l-am auzit schimbând câteva cuvinte cu şeful gării din Barentin. Pe urmă, după ce a plecat trenul, căzu şi el pe bancă, istovit. Până la Havre nu am mai deschis gura… Oh, îl urăsc, îl urăsc, îl urăsc, vezi tu, pentru toate grozăviile astea pe care m-a făcut să le sufăr, iar pe tine te iubesc, dragul meu, căci mi-ai dat atâta fericire.

Dar Jacques, pe care ea îl tulburase şi care ardea la fel, o reţinu.

— Mai stai, nu, nu… Şi te trântiseşi pe picioarele lui şi l-ai simţit murind?

Se redeştepta în el necunoscutul, un val de sălbăticie îl

năpădea, îi ameţea capul cu o viziune roşie. Era stăpânit iarăşi de curiozitatea crimei.

— Şi atunci, ai simţit atunci cum se implântă cuţitul?

— Da, o zvâcnitură.

— Aşa o zvâcnitură... Şi pe urmă, un tresărit, nu?

— Da, trei zvârcoliri.

— Zvârcoliri care îl înţepeneau, nu-i aşa?

— Da, întâia foarte puternică, iar celelalte două mai slabe.

— Şi a murit... şi ţie cum ţi s-a părut când l-ai simţit că moare, aşa, dintr-o lovitură de cuţit?

— A, eu, nu ştiu!

— Nu ştii? Pentru ce minţi? Spune-mi, spune-mi drept, ce ai simţit?... Durere?

— Nu, nu durere!

— Plăcere.

— Aş, nu plăcere!

— Dar ce, dragostea mea? Spune-mi totul, te rog. Dacă ai şti... Spune-mi ce se simte atunci?

— Doamne, dar asta se poate spune?... E groaznic, te ia şi te duce aşa departe! Am trăit în minutul acela mai mult decât toata viaţa mea.

Cu dinţii încleştaţi, îngăimând, Jacques o prinse acum în braţe; îl înlănţui şi Severina. Se posedară, găsind iarăşi dragostea în profunzimea morţii, în voluptatea dureroasă a bestiilor care se spintecă. Nu se mai auzi decât răsuflarea lor. Lumina sângerie dispăruse de pe tavan; focul din sobă era stins, astfel că odaia începea să se răcească din cauza gerului de afară.

Jacques, care o ţinea pe Severina în braţe, simţi cum ea cade, toropită deodată de un somn imperios. Călătoria, zăbava la Misarzi, noaptea aceasta agitată, o doborau. Severina îngână un bună seara copilăros şi adormi. Ceasul suna orele trei.

Jacques o mai ţinu încă vreo oră pe braţul stâng care, încet-încet, îi amorţea. El nu putea închide ochii. Nu mai

distingea acum nimic din camera înecată în beznă. În ciuda oboselii doborâtoare, îl ţinea treaz o activitate cerebrală tumultoasă; măcina continuu aceleaşi crâmpeie de idei. Iar ceea ce se desfăşura astfel, cu o regularitate mecanică, în timp ce ochii aţintiţi se umpleau de umbră, era crima în toate amănuntele. Mereu ea renăştea, aceeaşi, năpăditoare, uluitoare. Cuţitul intra în gâtlej cu o zvâcnitură, corpul se zbătea de trei ori, viaţa se scurgea într-un val de sânge călduţ, un val roşu pe care îl simţea parcă pe mâini. De douăzeci, de treizeci de ori, cuţitul intră şi corpul se zbătu. Oh, să dea şi el o lovitură de cuţit ca aceea, să-şi potolească dorul îndepărtat, să ştie ce simţi atunci, să guste minutul acela când trăieşti mai mult decât oricând!

Jacques număra bătăile ori de câte ori suna ceasul. Patru, cinci, şase. Aştepta ziua, nădăjduia că zorile vor goni visul rău. De aceea se întorcea acum spre fereastră, privind geamurile. Dar nu se zărea prin ele decât lucirea vagă a omului. La cinci fără un sfert, cu o întârziere de patruzeci de minute numai, auzise sosind trenul din Havre, ceea ce dovedea că circulaţia se va fi restabilit. Şi-abia la şapte văzu albind ferestrele o paloare lăptoasă. În sfârşit, odaia se lumină. Soba, dulapul, bufetul reapărură. Tot nu putea să închidă pleoapele; dimpotrivă, ochii i se enervau din dorinţa de a vedea limpede. Îndată, înainte de a se fi luminat bine, ghicise mai mult decât zărise, colo de masă, cuţitul de care se slujise seara când tăiase plăcinta.

Pentru a nu-l mai vedea, Jacques se întoarse spre Severina. Ea dormea, foarte calmă, cu o răsuflare de copil, frântă de oboseală. Păru-i negru, despletit, forma o perină sumbră; iar sub bărbie, între bucle, se zărea grumazul ei, de o delicateţă de lapte, palid trandafiriu. O privi ca şi cum n-ar fi cunoscut-o până atunci. Totuşi, o adora, îi aducea pretutindeni imaginea, într-o dorinţă care de multe ori îl îngrijora, i-o ducea chiar când conducea locomotiva; şi într-o aşa măsură, încât într-o zi se trezise ca dintr-un vis în

momentul când trecea printr-o staţie în plină viteză şi în ciuda semnalelor. Dar vederea grumazului acela alb îl obseda printr-o fascinaţie bruscă, neînlăturabilă; şi, în sine, cu o spaimă conştientă, încă, simţea sporind nevoia poruncitoare de a lua cuţitul de pe masă şi de a-l înfunda apoi, până în prăsele în carnea femeii. Luptând, voind să se smulgă din această hărţuială, îşi pierdea clipă cu clipă voinţa. Totul se înnegură, mâinile-i revoltate, victorioase din încordare, se desprinseră. Şi pricepu aşa de bine că nu mai era stăpân pe ele şi că ele îşi vor lua, brutal, satisfacţie, încât îşi puse la încercare ultimele puteri şi sări din pat rostogolindu-se jos ca un om beat. Se ridică şi fu cât pe-aici să cadă iarăşi, căci i se împleticiră picioarele printre fustele rămase pe podea. Şovăia, îşi căuta hainele cu gesturi rătăcite, cu singurul gând de a se îmbrăca repede, de a lua cuţitul, ascunzându-l în mânecă, sigur că va omorî o femeie, cea dintâi pe care o va întâlni pe trotuar, când un foşnet de rufărie, un suspin prelungit, îl pironi lângă masă buimac.

Severina se deşteptase;

— Dragul meu, unde pleci?

El nu răspundea, n-o privea, nădăjduind că ea o să adoarmă din nou.

— Dragul meu, unde pleci?

— Nicăieri, îngăimă el, o afacere de serviciu… Dormi, mă întorc.

Ea mai îngână câteva cuvinte, prinsă iarăşi de toropeală, cu ochii închişi.

— Oh, şi mi-e somn, mi-e somn… Dragul meu, hai sărută-mă.

Dar el nu se clintea, ştiind că dacă s-ar întoarce cu cuţitul în mână, dacă ar vedea-o iarăşi de aproape, aşa de fină, de drăgălaşe în goliciunea şi în dezordinea ei, voinţa l-ar fi trădat cu totul. Fără să vrea, braţul i s-ar ridica şi-ar implânta cuţitul în gâtul ei.

— Dragul meu, hai sărută-mă…

Vocea i se stinse; adormi din nou, cu un murmur de mângâiere. Iar el deschise, năucit, uşa; fugi.

Erau orele opt când Jacques se pomeni pe trotuarul străzii Amsterdam. Zăpada nu fusese curăţată încă, abia se auzeau paşii rarilor trecători. Zări numaidecât o femeie bătrână, dar ea apucă pe strada Londrei şi el n-o urmări. Câţiva oameni trecură pe lângă el; coborî spre piaţa Havre, strângând cuţitul, al cărui vârf dispărea în mâneca hainei. Deoarece o fetiţă de paisprezece ani ieşea dintr-o clădire din faţă, Jacques traversă şoseaua şi nu ajunse dincolo decât când ea pătrunse într-o brutărie de alături.

Se întoarse brusc şi se luă după altă femeie, care mergea în sens opus.

Jacques apucă, în urma ei, spre gară. Aceasta, foarte vioaie, mergea cu paşi mărunţi, sonori; şi era nostimă, în vârstă de cel mult douăzeci de ani, grăsuţă, blondă, cu ochi frumoşi şi veseli care râdeau în faţa vieţii. Ea nu băgă de seamă că o urmăreşte un bărbat; şi, probabil, era grăbită, căci urcă sprintenă peronul şi intră în sala cea mare, pe care o străbătu aproape în goană, repezindu-se la ghişee. Iar pentru că ea cerea un bilet de clasa întâia pentru Auteiul, Jacques îşi luă şi el unul, o urmă prin sălile de aşteptare, pe peron, până în compartimentul unde se instală alăturea de ea. Trenul porni îndată.

— Am vreme, se gândea el, o voi ucide sub un tunel.

Dar, în faţa lor, o doamnă bătrână, singura care se urcase o recunoscu pe cea tânără.

— A, dumneavoastră? Dar încotro aşa devreme?

Cealaltă izbucni în râs, cu un gest de comică deznădejde.

— Poftim de fă ceva fără să te vadă lumea! Nădăjduiesc însă că nu mă veţi trăda... Mâine e ziua soţului meu şi, de îndată ce el a plecat după treburi, am pornit la Auteuil la un horticultor, unde el văzuse o orhidee care îi plăcuse nespus... O surpriză înţelegeţi.

Doamna bătrână dădea din cap cu o bunăvoinţă

înduioşată.

— Dar mititicăi îi mergea bine?

— Mititica? Oh, o plăcere… Am înţărcat-c acum opt zile. S-o vedeţi cum îşi mănâncă supa… E o minune; ne simţim cu toţi cât se poate de bine.

Râdea cu poftă, arătându-şi, prin sângeriul buzelor, dinţii albi. Iar Jacques, care se aşezase la dreapta ei, cu mânerul cuţitului în mână, îşi spunea că va lovi cu multă înlesnire. Nu avea decât să ridice braţul pentru a lovi în plin. Dar sub tunelul din Batignolles îl opri gândul că au să-l împiedice panglicele de la pălăria ei.

„E ceva care o să mă încurce, îşi zise el. Vreau să fiu sigur.”

Cele două femei continuau să vorbească, voioase.

— Aşa dar, văd că sunteţi fericită.

— Fericită? Oh, dacă aş putea spune… Trăiesc ca în vis… Acum doi ani eu nu eram nimic. Vă aduceţi aminte ca nu era niciun dram de plăcere la mătuşa mea; şi niciun gologan zestre!… Când el venea, eu tremuram, într-atât îl iubeam. Era aşa de frumos şi bogat… Şi acum e al meu, e soţul meu şi aveam un bebeluş amândoi! Este prea mult.

Urmărind nodul panglicii, Jacques observase că era dedesubt, prins de-o dantelă neagră, un medalion de aur; şi calcula: „O voi apuca de gât cu mâna stângă şi voi da în lături medalionul, răsturnându-i capul pe ceafă ca să-i am grumazul gol.”

Trenul se oprea şi pornea din minut în minut. Se succedaseră tuneluri scurte, la Courcelles, la Neuilly.

— Aţi fost la mare în vara asta? reluă doamna cea bătrână.

— Da, în Bretania, şase săptămâni, într-o văgăună, un paradis. Apoi am petrecut luna septembrie în Poitou la socrul meu, care posedă pe acolo păduri întinse.

— Şi nu vă duceţi în sud la iarnă?

— Ba da, vom pleca pe la 15 la Cannes… Casa e reţinută. Un colţişor de grădină delicioasă, cu marea în faţă. Am

trimis acolo pe cineva care pregăteşte totul pentru a ne primi… Nu suntem frigurosi niciunul şi nici altul; dar e aşa de bun soarele… Pe urmă, în martie, ne vom întoarce. La anul vom rămâne la Paris. Peste doi, ani, când mititica va fi fată mai mare, vom călători iarăşi. O ducem într-o sărbătoare continuă!

O năpădea atâta fericire încât, cedând expansiunii, se întoarse spre Jacques, spre necunoscutul de lângă ea, zâmbindu-i. În mişcarea făcută, nodul se desfăcu, medalionul se dădu în lături, iar gâtul se ivi, rumen, cu o gropiţă poleită de umbră.

Degetele lui Jacques se crispaseră pe mânerul cuţitului, în vreme ce lua o hotărâre irevocabilă.

„Colo, în locul acela, o să lovesc. Da, acum, sub tunel, înainte de Passy.”

Dar în staţia Trocadero se urcă un slujbaş, care cunoscându-l, începu să-i vorbească despre chestiuni de serviciu, un furt de cărbuni săvârşit de-un mecanic şi de un fochist. Şi din momentul acela totul se înceţoşă: nu putu să restabilească faptele, nici mai târziu, exact. Râsetele continuaseră. Poate că mersese cu ambele femei până la Auteuil; dar nu îşi aducea aminte cum şi când coborâseră ele. El însuşi se pomenise, în neştire, pe malul Senei. Ceea ce ştia precis era că aruncase, de pe mal, cuţitul, care-i rămăsese în mânecă. Pe urmă nu-şi mai dădu seama de nimic. Probabil că mersese ceasuri de-a rândul pe străzi, prin pieţe, la întâmplare. Oameni şi locuinţe se perindau pe dinaintea lui.

Probabil că intrase undeva, într-o sală plină de lume să mănânce, căci vedea limpede şi acum farfurii albe. Mai stăruia în mintea sa şi un afiş roşu la o prăvălie închisă. Şi totul se cufundă apoi într-o prăpastie neagră, în golul unde nu era nici timp, nici spaţiu, unde el zăcea ţeapăn, poate de veacuri.

Când îşi veni în fire, Jacques se afla în cămăruţa din strada Cardinet, de-a curmezişul patului, îmbrăcat.

Instinctul îl readuse acolo ca pe un câine ologit care se târăşte spre cuşca lui. Nu-şi amintea, de altminteri, nici cum a adormit! Se trezea dintr-un somn de plumb, speriat că îşi vine deodată în fire, ca după un leşin adânc. Poate că dormise trei ceasuri, trei zile. Şi deodată îi reveni memoria: noaptea petrecută cu Severina, mărturisirea crimei, plecarea lui ca o fiară în căutarea prăzii. Apoi gândul că tânăra femeie îl aştepta îl făcu să sară din pat. Îşi privi ceasul şi văzu că erau orele patru; cu capul aiurit, liniştit ca după o cruntă încăierare, se grăbi să se întoarcă în strada Amsterdam.

Severina dormise adânc până la amiază. Apoi, trezindu-se mirată că nu-l mai vede acolo, aprinsese iar focul; şi, îmbrăcată, lihnită de foame, se hotărâse, pe la două, să coboare la un restaurant din apropiere pentru a mânca. La sosirea lui Jacques ea se întoarse, după ce mai făcuse câteva curse.

— Vai, dragul meu, ce îngrijorată eram!

Şi ea se agăţase de gâtul lui şi-l privea de aproape, ţintă în ochi.

— Dar ce s-a întâmplat?

El, istovit, îngheţat, o liniştea cu glasul potolit:

— Nimic, ia o corvoadă. Când te apucă, nu-ţi mai dau: drumul.

Coborând glasul, ea se făcu mică, alintătoare.

— Dacă ai şti ce-mi venise în minte... Oh, un gând rău care m-a necăjit... Îmi spuneam că, poate, după cele ce ţi-am istorisit, n-o să mai vrei să ştii de mine. Şi-am crezut că ai plecat şi că n-o să te mai văd niciodată!

Lacrimile o podideau; izbucni în suspine strângându-l nebuneşte în braţe.

— Vai, dragul meu, dacă ai şti ce nevoie am să fii drăguţ cu mine... Iubeşte-mă, iubeşte-mă mult, pentru că, vezi tu, numai dragostea ta mă face să uit... Acum, când ţi-am spus toate nenorocirile mele, – nu-i aşa? – nu trebuie să mă părăseşti, – oh! te implor!...

Jacques era copleşit de aceeaşi înduioşare. O destindere imperioasă îl muia puţin câte puţin. Îngână:

— Nu, nu, te iubesc, nu te teme.

Şi năpădit, plânse şi el, răpus de fatalitatea groaznicului blestem care-l stăpânea iarăşi şi de care nu avea să se lecuiască nicicând.

— Iubeşte-mă, iubeşte-mă şi tu, mult, cât poţi, căci am tot atâta nevoie ca şi tine!

Ea nu se înfiora, voi să ştie.

— Ai necazuri, trebuie să mi le spui.

— Nu, nu necazuri, lucruri care nu există, tristeţi care mă fac nespus de nenorocit şi despre care nici eu nu ştiu cum să vorbesc.

Se îmbrăţişară, contopind groaznica melancolie a amarului lor. Era o suferinţă infinită, fără putinţă de uitare, fără iertare.

— Haide, spuse Jacques desprinzându-se, trebuie să ne gândim la plecare… Diseară ai să fii la Havre.

Mohorâtă, cu privirile duse departe, Severina murmură după o pauză:

— Oh, dacă aş fi liberă, dacă bărbatul meu nu ar mai fi acolo… Ce repede am uita!

El schiţă un gest violent şi reflectă cu glas tare:

— Totuşi, nu-l putem omorî.

Ea privi ţintă, iar el tresări, uimit că rostise ceea ce nu-i trecuse niciodată prin gând. De vreme ce el voia să omoare, – de ce nu l-ar omorî oare pe omul ăsta, care îi încurca? Iar când el se despărţi de femeie pentru a da fuga la depou, ea îl cuprinse din nou cu braţele şi îl copleşi în sărutări.

— Oh, dragul meu, iubeşte-mă. Te voi iubi şi mai mult, şi mai mult… Du-te, o să fim fericiţi.

IX

La Havre, în zilele următoare, Jacques şi Severina se arătară cu multă prudenţă. Erau îngrijoraţi Acum când Roubaud ştia totul, nu-i va pândi pentru a-i surprinde şi a se răzbuna? De aceea, în prima lună, se văzură cu multă băgare de seamă, totdeauna în grabă.

Totuşi, Roubaud lipsea din ce în ce mai mult. Poate că nu dispărea decât pentru a se întoarce fără veste şi a-i prinde pe amândoi braţe în braţe. Dar temerea aceasta nu se înfăptuia. Dimpotrivă, lipsurile lui se prelungeau aşa de mult încât nu mai stătea deloc în casă, fugea de îndată ce era liber şi nu se întorcea decât în momentul când serviciul îl reclama. Multă vreme, în haosul acesta, păstrase o punctualitate de slujbaş model. Dar acum începeau să se producă abateri. De două ori celălalt subşef, Moulin, fusese nevoit să-l aştepte o oră; ba, într-o dimineaţă, văzând că el nu se prezintă la datorie, se dusese şi îi ţinuse ca un om cumsecade, locul, pentru a-l scuti de pedeapsă. Şi întreg serviciul lui Roubaud începea să se resimtă astfel de o destrămare lentă. Ziua el nu mai era omul activ care expedia sau primea un tren numai după ce examina totul cu ochii săi, consemnând cele mai mărunte fapte în raportul către şeful gării, aspru cu alţii ca şi cu sine. Noaptea adormea greu în fotoliul cel mare din biroul său. Totul mergea şi aşa, însă prin puterea obişnuinţei, – cu excepţia unei tamponări din cauza neglijenţei sale: – un tren de călători pornit pe o linie de garaj. Colegii îşi dădeau

coate, povestind că el o duce tot într-un chef.

Adevărul era că Roubaud îşi petrecea în prezent viaţa la primul etaj al cafenelei Comerţului, în săliţa din fund, transformată puţin câte puţin în tripou. Se spunea că veneau acolo, în fiecare noapte, femei; dar, la drept vorbind, nu ai fi găsit decât una: amanta unui căpitan în retragere, în vârstă de patruzeci de ani cel puţin, fără sex, jucătoare înverşunată. Subşeful nu îşi satisfăcea acolo decât patima jocului, trezită în el a doua zi după crimă, la întâmplare, după o partidă de pichet, sporită apoi şi transformată într-o poruncitoare obişnuinţă. Ea îl stăpânise într-atâta încât alungase din masculul brutal pofta după femeie. Nu îl torturau remuşcările cu nevoia uitării; dar în frământările care îi deströmau căsnicia, în vârtejul existenţei sale distruse, găsise mângâierea, ameţirea fericirii egoiste pe care o putea gusta singur; şi totul se îneca acum în adâncul acestei patimi care îl dezorganiza cu totul.

În noaptea când Roubaud venise să ia cei trei sute de franci în aur de sub podea, voise să-i plătească d-lui Cauche, comisarul gării, în urma câtorva repetate pierderi. Acesta, vechi jucător, poseda un calm care-l făcea temut. De altminteri, el spunea că nu joacă decât din plăcere, funcţia-i de reprezentant al ordinei silindu-l să păstreze aparenţele fostului militar. Rămăsese burlac şi îşi petrecea viaţa la cafenea: scrupulele sale nu-l împiedicau totuşi să facă cărţile seara întreagă şi să adune toţi banii celorlalţi. Circulaseră anumite zvonuri, era învinuit de atari neglijenţe în serviciu încât se spunea că va fi îndepărtat din slujbă. Dar lucrurile se tărăgănau, şi era foarte neînsemnat postul său. De ce i s-ar fi pretins mai multă sârguinţă? Iar el se mărginea tot mereu să-şi facă un moment apariţia în gară, unde îl salutau toţi.

După trei săptămâni, Roubaud datora iarăşi d-lui Cauche alte vreo patru sute de franci. Spusese că moştenirea căpătată de nevastă-sa le îmbunătăţise foarte mult starea;

dar adăuga râzând că ea păstra cheile de la cufăr, ceea ce explica încetineala cu care îşi plătea datoriile de la joc. Apoi, într-o dimineaţă, când era singur, ridică scândura şi luă din ascunzătoare un bilet de o mie de franci. Tremura din toate mădularele: nu încercase o atare emoţie în noaptea când luase monedele de aur. Un fior îi încrâncena carnea gândindu-se la banii aceştia blestemaţi pe care îşi făgăduise să nu-i atingă cu niciun preţ. Se jurase altădată că mai degrabă moare de foame, – iar acum îi atingea fără să îşi poată da seama cum de i s-au risipit scrupulele, treptat-treptat, desigur, în dospirea lentă a crimei. I se păru că simte în văgăună ceva moale şi duhnitor care-l umplu de groază. Puse repede şipca la loc, reînnoind jurământul că mai de grabă îşi va scurta mâna decât să mai umble acolo. Nevasta nu-l văzuse. Răsuflă uşurat şi bău un pahar de apă ca să-şi vină în fire. Acum se bucura la gândul că îşi va plăti datoria şi că va avea cu ce să joace.

Se scurseră câteva săptămâni şi banii lui Roubaud se topeau. Nu doar că el juca pe sume mari, dar îl urmărea un ghinion aşa de stăruitor, de îndrăcit, încât micile pierderi de ia o zi la alta adunate la un loc, înglobau sume considerabile. Pe la sfârşitul lunii se pomeni fără un gologan, datorând pe cuvânt câţiva napoleoni, necăjit că nu mai poate juca o partidă. Totuşi, luptă, şi fu cât pe aici să cadă bolnav la pat. Iar într-o seară, când Severina adormise devreme, el ridică scândura, înfrânt, mâniat, copleşit de-o atare tristeţe încât ochii i se umplură de lacrimi. De ce să se mai împotrivească? N-ar fi decât să sufere zadarnic, căci îşi da seama că va lua de acum toate bancnotele, una câte una, până la ultima.

A doua zi dimineaţa, Severina observă din întâmplare, o zgârietură la un capăt al şipcii. Se aplecă şi constată unele urme. De bună seamă, bărbatul ei continua să ia bani.

Pe urmă, seara, pe când mâncau amândoi, în tăcere, un rest de tocană, se enervă din nou văzându-l că trage involuntar cu coada ochiului spre ungherul podelei.

— Tu ai început iarăşi, nu? îl întrebă deodată.

El înălţă capul, uimit.

— Cu ce?

— Haide, nu mai făcea pe sfântul, mă înţelegi foarte bine. Ascultă: nu vreau să mai umbli acolo, pentru că ei sunt la fel ai mei ca şi ai tăi, şi pentru că mă îmbolnăveşte gândul că tu te atingi de ei.

De obicei, el ocolea cearta. Viaţa laolaltă nu mai era, decât contactul silit dintre două fiinţe legate una de alta. Treceau zile în şir fără să schimbe un cuvânt, umblând unul pa lângă altul ca doi străini, nepăsători şi izolaţi în ei înşişi. De aceea, el se mărgini să dea din umeri, refuzând orice lămurire.

Dar ea era foarte întărâtată, voia să isprăvească cu chestia banilor ascunşi acolo, şi care o făceau să sufere din ziua crimei.

— Vreau să-mi răspunzi! îndrăzneşte de-mi spune că n-ai umblat la ei.

— Ce te priveşte?

— Mă priveşte, cum nu! Mi-a fost frică, şi azi n-am putut să rămân în casă. Ori de câte ori dai târcoale pe aici am câte trei nopţi visuri grozave... Dar să nu mai vorbim. Fii cumsecade şi nu mă sili să vorbesc.

El o contemplă cu ochii ficşi. Răspunse greoi:

— Ce zor ai tu că umblu, de vreme ce nu te silesc pe tine. E treaba mea, şi mă priveşte.

Ea schiţă o mişcare violentă, pe care însă şi-o stăpâni.

— Oh, nu te mai pricep... Erai cu toate astea un om cinstit. N-ai fi luat un gologan de la nimeni... Iar ce ai făcut s-ar mai putea ierta, căci erai nebun aşa cum mă înnebuniseşi şi pe mine... Dar banii, banii ăştia nelegiuiţi care nu trebuiau să mai existe pentru tine şi pe care îi furi, gologan cu gologan, pentru poftele tale... Ce se petrece, dar, cum te-ai coborât aşa de jos?

El o ascultă şi, într-un moment de luciditate, se miră singur că a ajuns la furt.

— Când ţi-a urât acasă, mormăi el, te duci să petreci în altă parte. De vreme ce nu mai mă iubeşti!

— Oh, nu, nu te mai iubesc!

El o privi, dădu un pumn în masă şi sângele îi năvăli în obraji.

— Atunci slăbeşte-mă! Ce, eu te împiedic să petreci? Te judec oare?... Sunt multe lucruri pe care un om cinstit, în locul meu, le-ar face, şi pe care eu nu le fac. Întâi şi întâi, ar trebui să te dau cu un picior afară. Pe urmă, poate, n-aş mai fura.

Ea se îngălbeni. Se gândea ea însăşi, de multe ori, că atunci când un om, un gelos, e hărţuit de un chin lăuntric aşa de mult încât îi îngăduie nevestei un amant, e semnul unei cangrene morale care progresează nimicitor, care ucide celelalte scrupule, care îi fărâmiţează întreaga conştiinţă. Dar ea se împotrivea, nu voia să se creadă răspunzătoare. Şi îngăimă:

— Nu-ţi dau voie să te atingi de bani.

El terminase masa. Liniştit, îşi îndoi şervetul, apei se ridică spunând posac:

— Atunci, dacă vrei, să împărţim!

Se şi cobora pentru a ridica şipca. Ea se repezi punând piciorul pe scândură.

— Nu, nu! Ştii bine că mai degrabă aş muri. Să nu desfaci. Nu, nu în faţa mea!

În seara aceea Severina urma să se întâlnească cu Jacques în spatele gării de mărfuri. Când se întoarse după miezul nopţii, îi reveni în minte scena din timpul serii şi se zăvori în odaie. Roubaud era de serviciu; prin urmare, nu avea de ce se teme că va veni la culcare în zori. Dar cu pătura până la bărbie, cu lampa micşorată, nu putu să adoarmă. De ce refuzase să împartă banii? Şi nu o mai tulbura aşa de mult revolta cinstei ei la gândul de a se folosi de bani. N-am primit oare moştenirea de la Croix de Maufras? Tot aşa ar fi putut să ia şi banii ăştia. Iarăşi se înfiora. Nu, niciodată! Bani – ar fi luat; dar cea ce n-ar fi

cutezat să atingă erau banii aceştia furaţi de la un mort, banii nelegiuiţi ai crimei. Se linişti din nou şi reflectă; nu i-ar fi luat pentru a-i cheltui. Dimpotrivă, i-ar fi tăinuit, aiurea, în vreun loc cunoscut doar de ea, unde să zacă pentru vecie, şi ar fi smuls cel puţin jumătate de sumă din mâinile soţului ei. Când pendula bătu orele trei, îi păru nespus de rău că a refuzat împărţeala. Se înfiripă în mintea ei un gând: să se ridice, să cotrobăiască sub duşumea şi să ia totul, pentru ca el să nu mai găsească nimic. Dar o străbătu un atare fior, încât nu voi nici să se mai gândească. Să ia totul, fără ca el să cuteze a se plânge măcar! Iar planul punea tot mai multă stăpânire pe ea. Nu voia, – şi totuşi sări din pat, neputând face altfel. Ridică fitilul lămpii şi trecu în sufragerie.

Din momentul acela Severina nu mai tremura. Spaima o părăsise. Procedă calm, cu mişcări încete şi precise de somnambulă. Căută vătraiul care slujea pentru ridicatul scândurii. Când gaura se ivi, apropie lampa, căci nu vedea bine în ea. Dar groaza o pironi pe loc: gaura era goală. Desigur că pe când ea dădea fuga la întâlnire, Roubaud se urcase şi operase înaintea ei, cu aceeaşi dorinţă: să ia totul, să păstreze totul. Femeia îngenunchea; nu zărea în fund decât ceasul şi lanţul, al cărui aur lucea în praf. Îndârjirea o ţintui un moment acolo, ţeapănă, pe jumătate goală, repetând cu glas tare de douăzeci de ori:

— Hoţul! hoţul! hoţul!

Apoi, cu o mişcare furioasă, luă ceasul. Bătu cu talpa şipca la loc şi se întoarse la culcare, punând lampa pe măsuţa de noapte. După ce se încălzi în aşternut, privi ceasul pe care îl ţinea strâns în pumn; îl întoarse, îl examina îndelung. O interesau cele două iniţiale ale prezidentului încrucişate pe capac. Citi înăuntru numărul 2516, – numărul fabricaţiei. Era un obiect foarte periculos, căci justiţia cunoştea cifra. Dar, înciudată că n-a putut smulge decât atât, nu îi mai era teamă. Puse ceasul sub căpătâi, stinse lampa şi adormi.

A doua zi, Jacques, care avea concediu, urmă să aştepte până ce Roubaud o să plece, ca de obicei, la cafeneaua Comerţului pentru a se urca şi a dejuna cu ea. Şi în ziua aceea, pe când mâncau, tremurând încă, ea îi vorbi despre bani, îi istorisi cum a găsit ascunzătoarea goală. Ciuda împotriva bărbatului nu se domolea; scotea în continuu acelaşi strigăt:

— Hoţul! hoţul! hoţul!

Apoi aduse ceasul şi voia să-l dea cu orice chip lui Jacques, – deşi acesta se împotrivea.

— Dragul meu, înţelege, n-o să-l caute nimeni la tine. Dacă-l păstrez, o să mi-l ia tot el. Şi, vezi tu, mai degrabă m-aş lăsa sfâşiată... Nu, a avut de-ajuns. Nu voiam banii. Mă îngrozeau, nu aş fi cheltuit niciodată un gologan. Dar n-avea nici el dreptul să se folosească de ei. Oh, îl urăsc!

Plângea şi stăruia aşa de rugător încât în cele din urmă tânărul îl băgă în buzunarul hainei.

Trecu o oră. Jacques o ţinea pe Severina pe genunchi pe jumătate dezbrăcată încă. Ea se sprijinea de umărul lui înlănţuindu-i cu un braţ gâtul, într-o mângâiere lenevoasă, – când Roubaud, care avea o cheie anume, intră. Cu o săritură bruscă ea fu în picioare. Dar flagrantul-delict nu putea fi tăgăduit. Bărbatul se oprise buimac în loc, – în vreme ce amantul încremenise. Atunci ea nu se mai încurcă în explicaţii înainta spre el repetând înciudată:

— Hoţule! hoţule! hoţule!

Un moment Roubaud şovăi. Apoi dând din umeri intră în cameră şi luă un carnet de serviciu pe care îl uitase. Dar ea îl urmărea, îl copleşea.

— Ai umblat, îndrăzneşte să spui că n-ai umblat!... şi ai luat totul, hoţule! hoţule! hoţule!

El trecu prin sufragerie fără a scoate un cuvânt. Doar în uşă se întoarse şi o învălui într-o privire întunecată.

— Haide, slăbeşte-mă!

Plecă fără să trântească uşa în urma sa. Părea că nu

văzuse nimic, că nu făcea aluzie la amantul de faţă.

După o pauză Severina se îndreptă spre Jacques.

— Ce zici?

Acesta, care nu suflase nicio vorbă, se ridică. Şi-şi dădu părerea:

— S-a isprăvit cu el.

Amândoi căzură de acord. Surpriza amantului, tolerat după amantul asasinat, se transforma în dezgust pentru soţul complice. Când un om ajunge în halul ăsta, în mocirlă se poate rostogoli până la fund.

Din ziua aceea Severina şi Jacques avură libertatea deplină. Se folosiră de ea fără să se mai sinchisească de Roubaud. Dar acum, când bărbatul nu le mai inspira temeri, îi îngrijora spionajul doamnei Lebleu. vecina cu ochi totdeauna la pândă. De bună seamă că ea bănuise ceva. Oricât şi-ar fi înăbuşit paşii când venea. Jacques vedea totdeauna cum uşa din faţă se deschide uşor şi cum, prin crăpătură, un ochi îl urmărea. Chestiunea devenea de nesuferit şi nu mai cuteza să vină sus; căci când risca, ştia bine, o ureche se lipea de broască, încât nu mai puteau să se sărute sau să vorbească în voie. Şi atunci Severina, îndârjită de obstacolul nou pus în calea patimii ei, reîncepu împotriva soţilor Lebleu vechea-i campanie pe chestia locuinţei. Era bine cunoscut că subşeful o ocupase întotdeauna. Dar nu o mai tenta priveliştea superbă, ferestrele ce dădeau spre curtea de plecare şi spre înălţimile din Ingouville. Unicul rost al dorinţei sale, pe care o mărturisise, era că locuinţa avea încă o intrare, o uşă ce dădea spre o scară de serviciu. Jacques ar fi putut să vină şi să plece pe acolo fără ca doamna Lebleu să-i fi bănuit măcar vizitele. În sfârşit, ar fi liber.

Lupta fu crâncenă. Chestiunea aceasta care pasionase tot coridorul, se redeşteptă, se învenină ceas cu ceas. Ameninţată, doamna Lebleu se apără cu disperare, sigură că ar muri dacă ar fi fost închisă în bezna locuinţei de dinapoi, tristă ca o celulă. Cum să trăiască în văgăuna

aceea, ea obişnuită cu odaia aşa de luminată, deschisă spre orizontul vast, înveselită de continua mişcare a călătorilor? Din păcate, acestea nu erau decât consideraţii sentimentale – şi era nevoită să recunoască şi ea că ţine pe nedrept locuinţa fostului subşef, predecesorul lui Roubaud; acesta, burlac, i-o cedase din galanterie; ba exista, probabil, şi o scrisoare a bărbatului ei, care se obliga să o înapoieze dacă un nou subşef ar fi reclamat-o. Deoarece nu se dăduse încă peste scrisoare, îi tăgăduia existenţa. Pe măsură ce cauza-i se periclita, devenea mai violentă, mai agresivă. Un moment încerca să o atragă de partea sa, compromiţând-o, pe nevasta lui Moulin, celălalt subşef, care văzuse, spunea ea, bărbaţi sărutând-o pe doamna Roubaud pe scară: dar Moulin se mâniase, căci nevasta lui, o fiinţă blândă şi micuţă pe care n-o întâlneai niciodată, se jura plângând că nu văzuse şi auzise nimic. Vreme de opt zile furtuna clevetelii sufla de la un capăt la altul al coridorului. Dar vina cea mare a doamnei Lebleu, aceea care avea să-i aducă înfrângerea, era de a fi sâcâit-o mereu pe domnişoara Guichon cu încăpăţânate spionări: era o manie, ideea fixă că aceasta se întâlnea în fiecare noapte cu şeful gării, nevoia de a surprinde, cu atât mai ascuţită cu cât o spiona de doi ani fără să fi aflat absolut nimic. Şi era totuşi sigură că ei se culcau împreună. De aceea, domnişoara Guichon, furioasă că nu poate să vină şi nici să iasă fără a fi pândită, cerea şi ea acum ca vecina să fie evacuată; cel puţin, le-ar fi despărţit o locuinţă, n-ar mai fi avut-o în faţa sa, n-ar mai fi fost silită să treacă pe lângă uşa ei. De bună seamă că domnul Dabadie şeful gării, dezinteresat până acum de lupta aceasta, lua tot mai mult ofensiva împotriva soţilor Lebleu; ceea ce era un semn rău.

Alte hărţuieli complicară situaţia. Filomena, care aducea acum ouă proaspete Severinei, se arătă foarte arogantă ori de câte ori se întâlneau cu doamna Lebleu; iar pentru că aceasta lăsa în continuu uşa deschisă, cele două femei schimbau întotdeauna, în treacăt, cuvinte neplăcute.

Intimitatea dintre Severina şi Filomena ajungând la confidenţe, ultima începu să facă servicii lui Jacques pe lângă amantă, când el nu cuteza să se urce. Venea cu ouă, potrivea întâlnirile, spunea de ce el a fost nevoit să fie prevăzător în ajun, arăta când a venit la ea şi cât a stat de vorbă. Uneori, când îl oprea vreo piedică, Jacques rămânea cu plăcere în căsuţa lui Sauvagnat, şeful Depoului. Venea cu fochistul Pecqueux ca şi cum, din nevoia de a uita, se temea să stea singur o seară întreagă. Chiar atunci când Pecqueux se pierdea prin cârciumile marinarilor, el tot se ducea la Filomena, îi da instrucţiuni, se aşeza acolo şi nu mai pleca. Puţin câte puţin, amestecată în tainele dragostei acesteia, Filomena se înduioşa, căci nu cunoscuse până atunci decât amanţi brutali. Mâinile mici, purtările lustruite ale flăcăului acesta care era aşa de trist şi care părea aşa de blând, i se păreau bunătăţi din care ea nu muşcase până atunci.

Într-o noapte, când îi întâlnise pe amanţi la spatele grădiniţei, îi petrecu în umbră până la remiza în care ei se ascundeau de obicei.

— Dumneavoastră sunteţi aşa de bună! Lasă că, de vreme ce locuinţa e a dumneavoastră, am s-o scot eu de păr.

Dar Jacques nu era pentru scandal.

— Nu, nu, are grijă domnul Dabadie. Mai bine să aşteptăm.

— Până într-o lună, declară Severina, o să mă culc în odaia ei şi o să ne putem vedea la orice oră.

Deşi era întuneric, Filomena simţise cum ea strângea cu patimă braţul amantului, încălzită de nădejdea aceasta. Îi lăsă şi se întoarse acasă la ea. Dar tăinuită în beznă, la treizeci de paşi, se opri, se întoarse. Faptul că-i ştia împreună o tulbura. Nu era totuşi geloasă, dar simţea, înăbuşit, nevoia de a iubi şi de-a fi iubită la fel.

Jacques se întuneca din zi în zi mai mult. În două rânduri, putând să o vadă pe Severina, inventase pretexte, iar dacă

zăbovea uneori la Sauvagnat, era de asemeni ca să o ocolească.

Ca toate astea, o iubea mereu, cu o pornire ce creştea tot mai mult. Dar, în braţele ei fiind, îl cuprindea, iarăşi meteahna groaznică, o aşa ameţeală, încât se descleşta repede, îngheţat, zăpăcit că nu mai e stăpân pe sine, că simte bestia dintr-însul gata să muşte iar.

Severina îl simţise şi ea schimbat şi se frământa socotind că el era tulburat din pricina ei, de când cunoştea taina.

Cu toate astea, întâlnirile lor continuau afară, în aşteptarea vremii când se vor putea vedea liniştiţi la ei, în noua locuinţă căpătată. Iarna era pe ducă, luna februarie era călduţă. Îşi prelungeau plimbările, hoinăreau ceasuri la rând prin împrejurimile gării; căci el evita să se oprească, iar când ea i se agăţa de umeri, când era silit să stea şi s-o posede, căuta să rămână în întuneric, de teama de a nu lovi, dacă ar fi zărit vreun locşor al corpului ei gol: câtă vreme nu vedea, se putea împotrivi, poate, pornirii criminale. La Paris, unde o însoţea în fiecare vineri, lăsa perdelele, spunând că lumina săptămânală fără a-i mai da lămuriri soţului. Pentru vecini se servea de pretextul cel vechi: durerea la genunchi; de asemeni, mai spunea că se ducea s-o vadă pe doica ei, pe bătrâna Victoria, a cărei convalescenţă la spital dura. Amândoi se bucurau în ziua aceea, el foarte atent pentru bunul mers al locomotivei, ea veselă că-l vede mai puţin mohorât, încântată de drum, cu toate că începea să cunoască cele mai neînsemnate coaste, cele mai mărunte pilcuri de copaci. De la Havre la Motteville erau livezi, câmpii netede, tăiate de garduri vii şi plante cu meri; iar pe urmă, până la Rouen, ţinutul se întindea pustiu. După Rouen se desfăşura Sena. O străbăteau la Satteville, la Oisel, la Pont-de l’Ache, apoi de-a lungul şesurilor vaste, ea reapărea întruna desfăşurată larg. De la Gaillon nu o meii părăseau; curgea pe stânga, zăgăzuită între maluri joase, strejuită de plopi şi sălcii. Era, pare-se, tovarăşa prietenoasă a călătoriei. O mai

străbăteau de trei ori înainte de sosire... Se perindau: Mantes cu clopotniţa-i printre arbori, Triel cu petele albe ale carierelor ei de ghips, Poissy pe care îl tăiau prin mijloc, cele două ziduri ale pădurii Saint-Germain, colinele din Colombes încărcate cu liliac, în sfârşit, Parisul bănuit, zărit de la podul Asnieres, Arcul de Triumf, depărtat, deasupra construcţiilor leproase, strejuite de hornuri de uzine. Locomotiva se înfunda sub Batignoles, se oprea în gara gălăgioasă; şi, până seara, îşi aparţineau, erau liberi. La întoarcere se înnopta, ea închidea ochii, retrăia fericirea. Dar şi dimineaţa şi seara, ori de câte ori trecea pe la Croix-de-Maufras, întindea capul, arunca o ochire furişă fără să se arate, sigură că o va zări acolo, în faţa barierei, pe Flora, care stătea ţeapănă şi întindea steguleţul învăluind trenul în văpaia privirilor ei.

De când îi văzuse faţa, în ziua cu zăpadă, sărutându-se, Jacques o înştiinţase pe Severina să se ferească de ea. Cunoştea pasiunea fetei, izvorâtă dintr-o energie virilă, dintr-o ciudă nepotolită şi ucigătoare. Pe de altă parte, ea va fi cunoscând desigur, multe lucruri, căci Jacques îşi aducea aminte de o iluzie a ei privitoare la legăturile prezidentului cu o domnişoară pe care nimeni n-o bănuia şi pe care el o măritase. Dacă ştia aceasta, ghicise, cu siguranţă, crima: fără îndoială că va vorbi, va scrie, se va răzbuna printr-un denunţ. Dar se scurseseră zile şi săptămâni, nu se întâmpla nimic nou, şi n-o vedea decât la postul ei, ţeapănă, cu steguleţul în mână. Simţea de departe văpaia ochilor aprinşi. El îi vedea, în ciuda fumăriei, îl întovărăşeau în fulgerul vitezei, în huruitul roţilor. O descoperea întotdeauna pe cealaltă, pe rivala pe care o ştia acum prezentă în fiecare vineri. Cealaltă abia înălţa capul, din nevoia poruncitoare de a vedea: era zărită, privirile lor se încrucişau asemeni unor săbii. Flora părea că creşte, iar Jacques o vedea, cu fiecare călătorie, tot mai înaltă, – şi era îngrijorat că ea nu face nimic. Se întreba ce anume o fi mocnind fata asta întunecată, a cărei neclintită apariţie nu

putea s-o evite.

De asemeni, Severina şi Jacques erau stingheriţi şi de un slujbaş, de Henri Dauvergne, conductorul-şef. El conducea tocmai trenul de vineri şi se arăta excesiv de amabil cu tânără femeie. Observând legătura ei cu mecanicul, îşi spunea că poate îi va veni şi lui rândul. La plecarea din Havre, într-atât de bătătoare la ochi deveneau atenţiile lui Henri: acesta rezerva un compartiment pentru ea, şi o instala el însuşi în el. Ba, într-o zi, bărbatul, care continua să vorbească în linişte cu Jacques, îi arătă, clipind din ochi, manevra tânărului, de parcă l-ar fi întrebat de ce tolerează aşa ceva. De altminteri, când se certau, el îşi învinuia grosolan femeia că se culcă cu amândoi. Ea se gândise la un moment dat că Jacques credea la fel, şi că de aici provenea tristeţea lui. Într-o pornire de lacrimi, ea se jurase că e nevinovată, şi îi spusese s-o ucidă când o va prinde că nu-i e credincioasă. Jacques, foarte palid, glumise atunci, sărutând-o şi răspunzând că o ştia şi că nădăjduia să nu facă moarte de om.

Dar primele seri din martie fură chinuitoare: se văzură nevoiţi să curme întâlnirile; iar călătoriile la Paris, cele câteva ore de libertate, căutate aşa de departe, nu ajungeau Severinei. Era într-însa o nevoie tot mai mare de a-l avea pe Jacques al ei, numai al ei, de a trăi cu el zilele şi nopţile fără de grijă. Vrăjmăşia împotriva bărbatului ei sporea; dat prezenţa omului ăsta o arunca într-o ciudă bolnăvicioasă, nesuferită. Devenea sălbatică, îl învinuia că i-a stricat existenţa, aşa de mult îi era cu neputinţă să mai trăiască alături de el. Nu era el pricina? Dacă se alesese praful de căsnicia lor, dacă ea avea un amant, nu era vina lui? Liniştea greoaie în care vedea cufundat, privirile nepăsătoare cu care el îi întâmpina mâniile, spatele lui rotund, pântecu-i balonat, toată grăsimea aceea posacă care aducea cu fericirea, o scoteau din fire, o făceau să sufere. Nu se mai gândea decât să pună capăt vieţii de până acum, să plece, să reînceapă să trăiască aiurea. Oh,

să reînceapă, să şteargă trecutul, să înceapă iarăşi viaţa de mai înainte, să fie cum era la cincisprezece ani, să iubească, să fie iubită şi să trăiască aşa cum visa pe atunci! Se încântă singură, opt zile de-a rândul, cu proiectul de-a fugi: se va duce cu Jacques, se vor ascunde în Belgia, îşi vor înjgheba o gospodărie frumoasă. Dar nu-i împărtăşi gândul acesta: surveniseră piedici, şubrezenia situaţiei, permanenta nelinişte în care se aflau, şi mai cu seamă sila de a-i lăsa bărbatului averea, banii, casa de la Croix-de-Maufras. Decât să plece, lăsând din mână un gologan măcar, mai bine ar fi murit. Într-o zi când el veni sus, palid, spunând că în trecere prin faţa unei locomotive a fost lovit de un tampon la cot, ea se gândi că dacă el murea, ea ar fi fost liberă. Îl privea ţintă ca ochii mari: pentru ce nu murea odată, de vreme ce ea nu-l mai iubea şi de vreme ce acum stătea în calea tuturor?

De atunci visul Severinei se schimbă. Roubaud va muri într-un accident şi ea o să plece cu Jacques în spre America. Erau căsătoriţi, vânduseră casa de la Croix-de-Maufras, aveau avere. Nu se mai temeau de nimic. Se expatriau numai pentru a renaşte unul în braţele celuilalt.

Într-o seară, pe la jumătatea lui martie, Jacques, venind s-o vadă, îi spuse că a adus din Paris, cu trenul, pe un fost tovarăş al său de acolo care se ducea la New-York să exploateze o invenţie nouă, o maşină pentru fabricat nasturi; şi deoarece îi trebuia un asociat, un mecanic, îi propusese chiar lui tovărăşia. Oh, o afacere splendidă, care nu ar necesita decât un capital de vreo treizeci de mii de franci, şi de pe urma căreia ar fi câştigat, poate, câteva milioane! Istorisea acestea, aşa ca să vorbească, adăugând, de altminteri, că, bine înţeles, a refuzat oferta. Totuşi, era întrucâtva mâhnit, căci e greu să dai cu piciorul norocului când îţi iese în cale.

Severina îl ascultă în picioare, cu privirile duse. Nu era oare visul ei pe punctul de a se înfăptui?

— Oh, murmură ea, în sfârşit, am pleca mâine chiar…

El înălţă, mirat capul.

— Cum, am pleca?

— Da, dacă el ar fi mort.

Nu rostise numele lui Roubaud; făcu numai o mişcare din bărbie. Dar el înţelese, şi schiţă un gest vag, ca pentru a spune că, din nefericire, acesta nu era mort.

— Am pleca, reluă ea cu glasul încet şi apăsat, şi am fi aşa de fericiţi acolo!… Aş avea treizeci de mii de franci vânzând proprietate; şi am mai avea şi cu ce să ne facem un rost… Oh, ar fi bine, aşa de bine!…

Adăugă în şoaptă:

— Departe de orice amintire, cu zile fericite în faţa noastră!

El era năpădit de-o mare moliciune; mâinile lor se împreuna, se strânseră instinctiv, şi niciunul nici altul nu mai vorbea, cufundaţi amândoi în aceeaşi nădejde. Pe urmă vorbi tot ea:

— Ar trebui să-l vezi numaidecât pe prietenul tău înainte de plecare şi să-l rogi să nu-şi ia niciun tovarăş fără să-ţi dea de veste.

El se miră din nou.

— Dar pentru ce?

— Hei, cine ştie? Alaltăieri o întârziere de o clipă cu locomotiva, – şi eram liberă… Dimineaţa eşti teafăr, – nu-i aşa? Iar seara eşti sfârşit.

— Oh, dacă ar muri!…

— Doar nu vrei să-l omor? întrebă el, încercând să zâmbească.

Ea spuse de trei ori: nu, dar ochii ei spuneau da, ochii ei de femeie drăgăstoasă, pradă a cruzimii patimii ei. Odată ce Roubaud omorâse un om, de ce n-ar fi fost şi el omorât? Gândul se înfigea într-însa ca o consecinţă, ca un sfârşit necesar. Să-l ucidă şi să dispară, nimic mai simplu. Dacă el va muri, se va sfârşi cu totul, ea va putea să înceapă o viaţă nouă. Nu mai vedea alt deznodământ cu putinţă, hotărârea era categorică, – în timp ce, cu o uşoară

tresărire, continuă să spună nu, neavând curajul violenţei sale.

El, rezemat de bufet, se tot prefăcea că zâmbeşte. Zări cuţitul care zăcea acolo.

— Dacă vrei să-l omor, trebuie să-mi dai cuţitul... Am şi ceasul, şi o să-mi fac astfel un mic muzeu.

El râdea mai cu poftă. Ea răspunse cu gravitate:

— Ia cuţitul.

Şi după ce el îi puse în buzunar, ca pentru a aduce gluma până la capăt, o sărută.

— Şi acum, bună seara... Mă duc îndată să-l văd pe prieten şi să-i spun să aştepte... Sâmbătă, dacă n-o ploua, vino în spatele casei lui Sauvagnant. Ce zici, ne-am înţeles? Da fii pe pace, nu vom face moarte de om; aşa ca să râdem.

Totuşi, cu toată ora târzie, Jacques coborî spre port, pentru a-l găsi la hotelul unde avea să doarmă pe camaradul care pleca a doua zi. Îi vorbi despre o eventuală moştenire, ceru cincisprezece zile răgaz pentru a-i da răspunsul definitiv. Pe urmă, pornind spre gară, pe străzile întunecate, se gândi la demersul său şi se miră. Era hotărât, deci să-l omoare pe Roubaud? Nu, de bună-seamă, nu luase nicio hotărâre. Îi veni însă în gând amintirea Severinei, strângerea arzătoare a mâinii ei, privirea-i fixă care spunea da, când gura spunea nu. Evident, ea voia ca el să-l răpună pe celălalt. Fu cuprins de o mare tulburare. Ce să facă?

Se întoarse în strada Francois Mazeline, se culcă alături de Pequeux, care sforăia, dar nu putu să doarmă. Fără să vrea, creieru-i plămădea ideea crimei, canavaua unei drame care se făurea şi ale cărei îndepărtate consecinţe le urmărea. Căuta discuta motivele pentru şi contra. La urmă, după calculele făcute liniştit, rece, toate pledau pentru. Nu era Roubaud oare singura piedică în calea fericirii sale? Dacă el murea, Jacques s-ar însura cu Severina, pe care o adora, nu s-ar mai fi ascuns, ar fi fost a lui toată şi pentru

totdeauna. Pe urmă ar fi avut bani, – o avere. S-ar fi lăsat de meseria-i grea, ar fi devenit, la rândul său, patron în America, despre care auzea pe camarazi vorbind ca despre o ţară unde mecanicii întorceau aurul cu lopata. Viaţa sa nouă s-ar fi desfăşurat acolo ca nu vis: o femeie care îl iubea pătimaş, milioane câştigate degrabă, viaţa largă, ambiţii fără margini, tot ce-ar fi vrut. Iar pentru a înfăptui acest vis, numai un gest, suprimarea unui om, a bestiei, a plantei care îţi încurcă mersul, şi pe care o striveşti. Nici măcar nu era interesant omul ăsta gros, îngreuiat acum, cufundat în patima stupidă pentru joc în care i se irosea energia de altădată. De ce l-ar fi cruţat? A şovăi însemna să fii nerod şi laş!

După ce luă hotărârea aceasta, şi pentru că băteau orele trei noaptea. Jacques încercă s-adoarmă. Era pe cale să aţipească, – dar o tresărire profundă îl făcu să se ridice în capul oaselor. Să-l ucidă pe omul acela? Doamne, dar avea dreptul? Când o muscă îl sâcâia, o strivea cu o palmă. Într-o zi, când o pisică i se încurcă printre picioare, i-a frânt oasele cu o lovitură, – e drept, fără să vrea. Dar pe omul ăsta, pe aproapele lui? Fu nevoit să reflecteze iar pentru a şi dovedi dreptul la crimă, dreptul celor tari, stânjeniţi de cei slabi şi pe care îi răpun. În momentul acesta era el cel iubit de femeia aceluia, de femeia care şi ea voia să fie liberă pentru a se mărita cu el şi a-i aduce bunurile sale. Nu avea de făcut alta decât să înlăture piedica. Puţin câte puţin dreptul său i se păru absolut, simţi renăscând în el hotărârea-i întreagă: va alege de a doua zi locul şi ora, şi va pune la cale fapta. Mijlocul cel mai bun ar fi fost, desigur, să-l înjunghie pe Roubaud noaptea în gară, în timpul vreunuia din rondurile lui, aşa ca să se creadă că hoţii, surprinşi, l-au ucis. Acolo, pe după mormanele de cărbuni, cunoştea un loc bun dacă ar fi putut să-l atragă. În ciuda sforţării de a adormi, pregătea acum scena, poziţia unde s-ar fi aşezat, felul în care ar fi lovit pentru a-l da gata; şi, înăbuşită, neînfrântă, în timp ce se pierdea în cele mai

neînsemnate detalii, îl cuprindea iar sila, îl scutura o protestare lăuntrică. Nu, nu, nu va lovi! Fapta i se părea monstruoasă cu neputinţă. Se răzvrătea într-însul omul civilizat, puterea educaţiei, înceata şi nezdruncinabilă schelărie a ideilor transmise. Nu trebuia să ucidă, – a supt porunca asta odată cu laptele generaţilor; mintea-i subţiată, înzestrată cu scrupule, respingea cu grozăvie crima de îndată ce începea să cugete. Da, să ucidă din nevoie, mânat de pornirea instinctului. Dar să ucidă cu bună ştiinţă, din calcul şi din interes, – nu, niciodată, niciodată nu ar putea!

În zori, când Jacques izbuti să aţipească, lupta continua să se dea într-însul, mistuitoare, înăbuşită. Zilele care urmară fură cele mai crunte din viaţa sa. O evita pe Severina, îi trimisese vorbă să nu vină la întâlnirea de sâmbătă, temându-se de ochii ei. Dar luni fu nevoit s-o vadă; şi, precum se temea, ochii ei albaştri, blânzi şi profunzi, îl umplură de îngrijorare. Ea nu-i vorbi despre chestiunea care îi frământa, nu schiţă o mişcare nu rosti un cuvânt pentru a-l îndemna. Decât că ochii ei nu erau plini decât cu ea, îl scrutau, îl implorau.

Când se despărţiră o îmbrăţişă cu putere, ca pentru a-i da de înţeles că era hotărât. Iar când, a treia zi, se văzură din nou, Jacques avea paloarea confuză şi privirea şovăielnică a laşului care se dă înapoi dinaintea unui act necesar. Ea izbucni în suspine, fără să spună un cuvânt, plângând la gâtul lui foarte nenorocită; iar el, zbuciumat, se acoperea singur cu dispreţ. Situaţia trebuia săvârşită.

— Joi, vrei, acolo? întrebă ea în şoaptă.

— Da, joi o să te aştept.

În joia aceea noaptea era foarte întunecată: un cer fără stele, opac şi greu, încărcat de negura mării. Ca de obicei, ajuns cel dintâi la spatele casei lui Sauvagnat, Jacques pândi sosirea Severinei, Dar întunericul era aşa de mare, şi ea venea cu paşi aşa de uşori, încât el tresări, atins de ea, fără s-o fi zărit. Severina i se aruncă în braţe, îngrijorată că-

l simte tremurând.

— Te-am speriat? murmură ea.

— Nu, nu, te aşteptam… Să mergem, nu ne poate vedea nimeni.

Şi, cu braţele înlănţuite pe după mijloc, se preumblară. Înspre Depou, felinarele erau rare; în câteva locuri mai înfundate lipseau cu totul, în timp ce, către gară, se aflau nenumărate. Îndrăgostiţii nu îşi vorbeau pentru că, strânşi unul într-altul, îşi înţelegeau gândurile. Nu se gândeau decât la un singur lucru, nu mai puteau să stea împreună fără a fi obsedaţi de el. Zbuciumul stăruia; de ce să-şi piardă vremea vorbind, când era nevoie de fapte? Femeia se ridică în vârful picioarelor să-l mângâie şi simţi cuţitul în buzunarul pantalonilor lui. Vasăzică, se hotărâse?

Dar gândurile o năpădeau, buzele i se deschiseră în şoapte abia distincte.

— Adineauri a venit sus; nu ştiam pentru ce… Pe urmă l-am văzut că-şi ia pistolul, care îl uitase… De bună seamă c-o să dea o raită.

După douăzeci de paşi, spuse şi el:

— Nişte tâlhari au luat, ieri noapte plumb de aici… O să revină în curând, e sigur.

Ea se înfioră; amândoi redeveniră muţi: merseră înainte cu paşi domoli. O cuprinse o îndoială: oare buzunarul îi era umflat de cuţit? În două rânduri îl sărută ca să-şi poată da şi mai bine seama. Pe urmă, deoarece frecându-se pe pulpa lui rămânea tot nesigură, lăsă mâna să-i lunece şi, sărutându-l iarăşi, pipăi. Era cuţitul. Dar el, înţelegând, o strânse brusc la piept şi îngână la urechea ei:

— O să vină, şi-o să fii liberă.

Crima era hotărâtă; li se păru că nu mai merge, că o forţă străină îi mână, lungiţi pe suprafaţa pământului. Se opriră lângă o grămăjoară de cărbuni, neclintiţi, cu ochii şi urechile la pândă, într-o încordare a întregii lor fiinţe. Acum şopteau:

— N-ai auzit acolo, un strigăt care cheamă în ajutor?

— Nu, un vagon.

— Dar ia uite, colo, la stânga, cineva merge. A scârţâit nisipul.

— Nu, nu, sunt şobolani prin mormane şi se năruiesc cărbunii.

Trecură câteva minute. Deodată ea îl strânse mai tare.

— Uite-l!…

— Unde? Nu văd nimic.

— A ocolit şopronul de la mica viteză şi vine drept spre noi… Priveşte, umbra lui se întinde pe zidul alb.

— Crezi?… Vasăzică, e singur?

— Da, singur, singur.

Şi, în momentul acesta hotărâtor, ea se aruncă, buimăcită, la gâtul lui, şi-şi lipi gura aprinsă de gura lui.

Cu un gest sigur, el deschise cuţitul. Dar scoase repede o înjurătură înăbuşită.

— Dumnezeul lui! Scapă iar; pleacă!…

Într-adevăr. După ce se apropie la cincizeci de paşi de ei, umbra se întorsese la stânga şi se depărta cu mersul regulat al paznicului de noapte care nu se îngrijeşte de nimic.

Atunci ea îl împinse:

— După el, du-te!

Şi porniră amândoi, el înainte, ea pe urmele lui, se furişară, se strecurară pe urma omului, evitând zgomotul. La colţul atelierelor de reparaţii, îl pierdu o clipă din vedere; apoi traversând o linie de garaj, îl regăsi la vreo douăzeci de paşi. Fură nevoiţi să se adăpostească pe cele mai neînsemnate colţuri de zid; un singur pas greşit şi ar fi fost trădaţi.

— O să ne scape, mormăi el. Dacă ajunge la postul acarului, – s-a dus.

Ea repeta întruna:

— După el, după el!…

— O să ne scape, o să ne scape, spuse el furios, văzând că umbra trece dincolo de postul acarului. S-a dus!…

Dar ea îşi înfipse mâna în braţul lui şi-l opri în loc.

— Uite-l, se întoarce.

Într-adevăr, Roubaud se întorcea. Făcuse un ocol la dreapta, şi acum cobora. Poate că avusese, vag presimţirea criminalilor porniţi pe urma sa. Totuşi, continua să meargă cu paşi liniştiţi, ca un paznic conştiincios care ţine să arunce o privire peste tot.

Opriţi brusc din goana lor, Jacques şi Severina nu se mai clinteau. Întâmplarea îi fixase chiar lângă un morman de cărbuni. Se rezemară, se strânseră, cu şira spinării lipită de zidul negru, buimăciţi, pierduţi în întuneric. Nu mai suflau.

Şi Jacques îl vedea pe Roubaud cum vine drept spre ei. Abia treizeci de metri îi despărţeau; fiecare pas micşora depărtarea. Încă douăzeci de paşi, încă zece; l-ar fi avut în faţă, ar fi ridicat braţul, şi ar fi înfipt cuţitul în beregata lui răsucind de la dreapta la stânga pentru a înăbuşi strigătul. Clipele i se păreau nesfârşite, un val de gânduri năpădeau golul din capul său, pierduse rostul timpului. Se perindară în mintea sa din nou, toate motivele care îl aduseseră aici; revăzu limpede crima, cauzele şi urmările. Încă cinci paşi. Hotărârea sa rămânea neclintită. Voia să ucidă, ştia de ce ucide.

Dar la doi paşi, la un pas, se căscă o prăpastie. Totul se prăbuşi în el. Nu, nu, nu va ucide, nu poate să ucidă astfel un om care nu se poate apăra. Din calcul, nu va săvârşi niciodată o crimă; trebuia instinctul care muşcă, saltul asupra prăzii, foamea sau pasiunea care o sfâşie Simţea că nu are dreptul să ucidă, şi oricât se trudea, nu ajungea la credinţa că poate să şi-l asume.

Roubaud trecu liniştit. Îi atinse cu cotul pe amândoi. Respiraţia i-ar fi dat de gol; ei rămaseră fără suflare. Braţul nu se ridică, nu împlântă cuţitul. Nimic nu zdruncină bezna, nici măcar un fior. Roubaud ajunsese departe, la zece paşi. Nemişcaţi, ţintuiţi lângă mormanul negru, Jacques şi Severina rămâneau buimaci, speriaţi de omul acela singur, dezarmat, care îi atinse în treacăt.

Jacques oftă, înăbuşit, de ciudă şi de ruşine.

— Nu pot!… Nu pot!…

Voi s-o cuprindă pe Severina, să se sprijine de ea, din nevoia de a fi scuzat, mângâiat. Ea se depărtă fără să rostească o vorbă. Jacques întinse mâinile, dar simţi fusta ei alunecându-i printre degete. O urmări o clipă, în zadar, căci dispariţia ei îi tulburase. Vasăzică, era supărată de slăbiciunea lui? Îl dispreţuia? Din spirit de prevedere, nu se luă după ea. Dar când se pomeni singur, pe întinderea vastă a gării, punctată de luminiţe gălbui, îl cuprinse o deznădejde cruntă, şi se grăbi să iasă, pentru a se duce să-şi înfunde capul în pernă.

Peste zece zile, pe la sfârşitul lui martie, soţii Roubaud triumfară în sfârşit în conflictul cu soţii Lebleu. Administraţia recunoscuse dreapta lor cerere, sprijinită de domnul Dabadie; cu atât mai mult cu cât faimoasa scrisoare prin care casierul se obliga să cedeze locuinţa în cazul când un nou subşef ar fi reclamat-o fusese regăsită de domnişoara Guichon cu prilejul căutării unor vechi conturi în arhivele gării. Şi, numaidecât, exasperată de înfrângere, doamna Lebleu vorbi despre mutare: de vreme ce lumea voia ca ea să moară, mai bine să sfârşească fără a mai zăbovi. Timp de trei zile, mutarea aceasta memorabilă, pasiona culoarul. Până şi micuţa doamnă Moulin, ea, aşa de ştearsă, de sperioasă, pe care n-o vedeai niciodată nici intrând, nici ieşind, se hazardă ducând masa de lucru a Severinei dintr-o locuinţă în alta. Filomena, îndeosebi, aţâţa discordia, venind acolo cea dintâi, ajutând, făcând pachetele, împingând mobilele, invadând locuinţa din faţă înainte ca locatara să fi plecat; şi tot ea fu aceea care o izgoni în harababura celor două rânduri de mobile, amestecate, în graba mutării. Depunea atâta sârguinţă pentru Jacques şi pentru tot ce îi era lui drag, încât Pecqueux, mirat, cuprins de bănuieli, o întrebase, cu mutra lui batjocoritoare de beţivan hain; dacă nu cumva se culcă acum cu mecanicul lui, şi-o vestise că în ziua când îi va

prinde le va veni de hac la amândoi. Dragostea ei pentru flăcău sporise; devenea servitoarea lor, a lui şi a amantei lui, în speranţa că, punându-se între ei, îl va avea întrucâtva şi pentru ea. După ce duse ultimul scaun, uşile fură trântite. Apoi, zărind un scăunel uitat de casieriţă, Filomena deschise iarăşi uşa, şi îl aruncă pe coridor. Se sfârşise.

Încet, încet viaţa reintră în făgaşul obişnuit. Pe când doamna Lebleu, ţinută de reumatisme în fotoliul său, murea de plictiseală cu lacrimi mari în ochi, ne mai văzând decât zincul marchizei care-i astupa orizontul, Severina lucra la nesfârşitul ei pled, aşezată lângă o fereastră din faţă. Avea sub ea frământarea veselă a curţii, permanenta înşiruire de pietoni şi trăsuri; primăvara timpurie înverzea mugurii copacilor de pe marginea trotuarelor; iar dincolo coastele îndepărtate din Ingouville îşi depărtau pantele punctate de petele albicioase ale căsuţelor de ţară. Dar ea se mira că o bucură aşa de puţin înfăptuirea visului de a fi aici, în locuinţa asta plăcută, de a avea în faţa sa spaţiul, lumina, soarele. Ba, atunci când femeia ei de serviciu, mama Sirtion bombănea furioasă că nu-şi mai găseşte deprinderile, Severina se înciuda regretând vizuina de altădată, căci aşa o numea, unde murdăria se vedea mai puţin. Roubaud era de asemeni indiferent. Părea că se înşela chiar, pomenindu-se că bagă cheia cea nouă în broasca veche. De altminteri, lipsea din ce în ce mai mult. Decăderea continua. Totuşi într-un rând, păru că se însufleţeşte luat de curentul ideilor politice; nu doar că ideile lui erau foarte limpezi, foarte aprinse; dar îi rămăsese la inimă afacerea cu subprefectul, de pe urma căreia era să-şi piardă postul. De când imperiul, zdruncinat în urma alegerilor generale, trecea printr-o criză teribilă, el se bucura şi repeta că ăştia n-au să fie totdeauna stăpâni. Un avertisment prietenesc al d-lui Dabadie, înştiinţat de domnişoara Guichon, în faţa căreia fuseseră rostite aceste revoluţionare cuvinte, avu de altminteri darul să-l potolească.

Între Jacques şi Severina stinghereala sporise din ziua când se puteau întâlni la orice oră. Ruşinat de slăbiciunea sa, el o găsea de fiecare dată mai posacă, bolnavă de zadarnică încordare. Buzele nu li se mai căutau, căci se săturaseră de această jumătate de fericire; o voiau întreagă, voiau să plece, să trăiască departe o viaţă nouă.

Într-o seară, Jacques o găsi pe Severina în lacrimi; iar când ea îl zări, nu conteni, suspină şi mai tare agăţată de gâtul lui. Ea mai plânsese şi altădată, dar el o potolea cu o îmbrăţişare, – în timp ce acum o simţea şi mai deznădăjduită cu cât o strângea mai aprins. Fu zbuciumat, îi luă capul în mâini şi, privind-o de aproape, în adâncul ochilor ei năpădiţi de lacrimi, spuse, pricepând bine că ea se zbuciuma astfel pentru că era femeie, pentru că nu cuteza să facă ea ceea ce ar fi trebuit să facă el:

— Iartă-mă, ai răbdare... Îţi jur, în curând, îndată ce voi putea.

Ea îşi lipi numaidecât gura de gura lui, ca pentru a pecetlui jurământul, şi se sărutară mult, mult.

X

Mătuşa Fazia murise joi seară la nouă într-o ultimă convulsie; iar Misard căuta zadarnic să-i închidă pleoapele, căci ochii ei se încăpăţânau să rămână deschişi, capul îi înţepenise, aplecat pe umăr, ca pentru a privi în odaie, iar buzele îi erau întinse ca într-un râs ironic. O singură candelă ardea pe o masă lângă dânsa. Şi trenurile care treceau întruna de la orele nouă, în plină viteză, neştiind nimic de moarta aceasta, caldă încă, o mai zdruncinară o clipă.

Ca să scape de Flora, Misard o trimise să anunţe moartea la Doinville.

Desigur că nu se putea întoarce înainte de unsprezece, şi avea astfel două ore înaintea lui. Îşi tăie liniştit o felie de pâine, simţindu-şi pântecul gol, căci nu putuse lua nimic în gură, din pricina agoniei îndelungate. Şi mâncă în picioare, alergând de colo până colo şi aşezând lucrurile la locul lor. Porniri dese de tuse îl întrerupeau şi, aşa, încovoiat, slab şi gălbejit cum era, nu prea avea aerul să se bucure multă vreme. Dar ce are a face, o rosese pe femeia aceasta voinică şi frumoasă, cum rod carii stejarul, iar acum ea sta cu faţa în sus, neputincioasă, pe când el mai trăia. Un gând îl făcu să îngenuncheze, căutând sub pat o strachină cu apă de tărâţe, pregătită pentru spălaturi. De când ea se temea de el, nu-i mai punea şoricioaică în sare, ci în apa de clismă. Proasta nu se ferea în direcţia aceasta, şi iată că i se înfundase acum de-a binelea. După ce vărsă afară

strachina, se întoarse şi şterse cu o cârpă duşumeaua plină de pete. Cine a pus-o să se încăpăţâneze? Voia să facă pe şireata? Cu atât mai rău! Când cineva se joacă într-o căsnicie de-a „care moare întâi”, e dator să deschidă bine ochii.

Era mândru şi se bucura ca de o faptă bună că ea înghiţise pe partea cealaltă ceea ce se ferea atât de mult să înghită pe gură. În momentul acela trecu un expres, cutremurând într-atât căsuţa joasă, încât, cu toată obişnuinţa, el se întoarse, tresărind, spre fereastră. Oh, trenul ăsta cu mulţimea lui de călători, veniţi de prin toate părţile, nu ştia nimic de ceea ce zdrobea în cale, într-atât era de grăbit să se ducă la dracul. Şi în urma lui, în tăcerea greoaie, întâlnea ochii larg deschişi ai moartei, care păreau că-i urmăresc fiecare mişcare, în timp ce colţurile gurii ei zâmbeau. Misard, de obicei atât de potolit, fu cuprins de furie. Auzea bine, ea îi spunea: caută, caută! Desigur că nu va lua cu sine mia de franci, şi acum, când ea nu mai era, el avea să găsească în cele din urmă banii.

N-ar fi fost mai bine să-i fi dat de bunăvoie? Ar fi fost scutiţi de orice bătaie de cap. Ochii moartei îl urmăreau pretutindeni. Caută… Caută!… Cuprinse cu privirea camera; aceasta, în care nu îndrăznise să scotocească cât timp trăise ea. Întâi dulapul. Scotoci prin rafturile cu rufe, scuturâ sertarele să vadă dacă nu găseşte vreo ascunzătoare. Nimic Alergă lângă măsuţa de noapte, scoase marmura, o întoarse pe dos; în zadar. În spatele oglinzii de la cămin, o oglindă mică de bâlci, ţinută în două cuie, trecu o linie subţire, dar nu scoase altceva decât un strat de praf negru.

Caută!… Caută!… Atunci, ca să scape de ochii moartei, se aruncă la pământ, pipăind şi bătând podeaua cu pumnul să vadă dacă nu e vreun loc gol; găsi câteva cărămizi urnite din loc şi le smulse cu totul. Nimic şi iar nimic. Când se ridică, dădu iar de ochii ei, se întoarse şi vru să-i privească, dar buzele moartei schiţau mereu acelaşi zâmbet. Fără

îndoială, îşi bătea joc de el.

Caută!... Caută!... Fu cuprins de friguri, se apropie de ea, stăpânit de o bănuială, de o idee, sacrilegiu care-i îngălbenea şi mai mult faţa palidă. De ce crezuse că nu va lua mia de franci cu dânsa? Şi îndrăzni s-o descopere, s-o dezbrace, căutând prin toate cutele mădularelor ei, de vreme ce îi tot spunea să caute. Răscoli patul, îşi vârî braţul până la umăr în saltea, dar nu găsi nimic. Caută!... Caută!... Şi capul, căzut în neorânduială pe perne îl privea mereu cu ochi batjocoritori.

Flora se întoarse de la Doinville, pe când Misard căuta să îndrepte patul.

— S-a hotărât pentru poimâine, sâmbătă, la unsprezece, zise ea.

Vorbea despre înmormântare. Dintr-o privire, înţelesese la ce muncă se dedase Misard în lipsa ei. Avu un gest de indiferenţă dispreţuitoare.

— Nu mai căuta, că n-ai să găseşti.

Îşi închipui că şi ea îl sfidează şi înaintă spre fată cu dinţii strânşi:

— Ţi i-a dat ţie, ştii unde sunt?

Ideea că mama ei ar fi putut da cuiva, fie chiar şi fiicei sale, mia aceea, o făcu să ridice din umeri.

— Pe dracu! daţi... daţi pământului, da! Sunt pe aici, poţi să-i cauţi.

Şi cu un gest larg arătă toată casa, grădina cu fântâna, linia ferată, întreg satul.

— Da, pe aici, în vreo gaură unde nimeni n-o să dea peste ei.

Apoi, pe când el scos din fire pipăia pereţii fără să se mai ascundă de ea, fata, în picioare dinaintea ferestrei, urma cu jumătate de glas:

— O, cât e de frumoasă noaptea! Am mers repede, stelele luminează ca ziua... Mâine o să avem o vreme minunată!

În colţul mesei, candela ardea mereu cu o flacără mare.

Trecu un tren şi zgudui toată casa.

Flora era hotărâtă să rămână toată noaptea aici, şi stătea pe gânduri. La început, vederea moartei o scotea din ideea fixă care o persecutase tot timpul drumului la Doinville. Era ceva care-i adormea suferinţa. De ce nu-i produsese moartea mamei sale mai multă mâhnire? Şi de ce nu plânsese până acum? Cu toate acestea, o iubise, deşi era sălbatică şi cutreiera toată ziua câmpiile, când nu avea serviciu. În timpul unei crize, care o ucisese pe bătrână, se aşezase de douăzeci de ori pe patul ei, rugând-o să cheme un medic; căci se îndoia de lovitura lui Misard, nădăjduia că frica îl va reţine. Dar nu obţinuse niciodată decât refuzuri îndârjite, din partea bolnavei, care avea mândria să nu primească ajutor de la nimeni, sigură de triumful ei; căci lua banii cu dânsa.

Atunci fata pleca şi hoinărea, ca să uite. Probabil că asta îi închisese inima; când cineva are o supărare prea mare, nu mai este loc pentru alta; mama sa se dusese, o vedea în faţa ei, distrusă, palidă şi, cu toate sforţările, nu putea să fie mai tristă decât era. Să cheme jandarmii, să-l denunţe pe Misard, – la ce bun? Şi încet, încet, cu toate că privirea îi era aţintită asupra moartei, încetă de a o mai vedea, ne mai auzind decât trecerea trenurilor, care ei îi ţineau loc de ceasornic.

De câteva minute, din depărtare, se auzea apropierea unui omnibuz care venea de la Paris. Când maşina trecu pe dinaintea ferestrei cu farurile ei, se făcu în casă o lumină ca de incendiu.

— Unu şi optsprezece minute, gândi ea. Încă şapte ore.

În dimineaţa aceasta, la opt şi şaisprezece, vor trece.

De luni de zile o obseda trecerea aceasta. Ştia că vineri dimineaţă, expresul, condus de Jacques, o transporta pe Severina la Paris: şi nu mai trăia decât în chinurile geloziei; să-i pândească, să-i vadă, să-şi spună că aveau să se iubească amândoi în voie.

Oh! trenul acesta care fugea, senzaţia nesuferită de a nu

te putea agăţa de ultimul vagon să te ia şi să te ducă cu el! …

I se părea că roţile lui îi sfâşie inima. Suferise atât încât într-o seară se ascunse să scrie justiţiei, căci, dacă femeia aceea ar fi fost arestată, s-ar isprăvi; şi ea, care văzuse murdăriile ei cu preşedintele Grandmorin, credea că spunând asta judecătorilor au s-o închidă. Stătea însă mereu cu tocul în mână şi nu ştia cum să întoarcă fraza.

Şi oare justiţia îi va da ascultare? Poate că ar băga-o pe ea în închisoare, cum îl băgaseră pe Cabuche. Nu! Voia să se răzbune şi se va răzbuna singură. Nu era un gând de răzbunare ca acela de care auzise vorbindu-se, în gândul de a face rău altora spre a şi-l vindeca pe al său; ci o nevoie de a sfârşi, de a răsturna totul, ca şi când i-ar fi lovit un trăsnet. Era foarte mândră, mai frumoasă şi mai voinică decât cealaltă, convinsă de dreptul ei la iubire; şi când pornea singură pe câmpiile acestei ţări de lupi, cu greaua-i podoabă de păr blond, ar fi vrut s-o prindă pe cealaltă într-un colţ de pădure ca să-şi încheie socotelile ca doi luptători inamici. Niciun bărbat n-o atinsese; îi bătea şi, cu puterea ei, ieşea întotdeauna învingătoare.

De o săptămână, i se înfipsese în cap gândul să-i omoare, ca să nu mai treacă, să nu se mai ducă împreună la locul de întâlnire. Nu mai judeca şi se supunea unui instinct sălbatic de a distruge.

Când i se împlânta un spin în carne, şi l-ar fi smuls cu deget cu tot.

Să-i ucidă, să-i ucidă la prima ocazie când vor trece; şi pentru asta să răstoarne trenul, să pună un stâlp de-a lungul liniei, să smintească din loc o şină – în sfârşit, să spargă, să distrugă totul. El va fi desigur strivit în locomotivă, ea, care călătorea întotdeauna în primul vagon, pentru a-i fi mai aproape, nu va scăpa. Cât despre restul călătorilor nu se gândea la ei. Nu însemnau nimic pentru ea. Îi cunoştea oare?

Şi catastrofa asta, cu sacrificarea atâtor vieţi, era singura

ei preocupare, stropită de atâta sânge omenesc încât să-şi poată scălda în el inima ei enormă, umflată de lacrimi.

Totuşi, în dimineaţa de vineri, stătea încă slabă şi nehotărâtă, neştiind ce şină să scoată. Dar în seara aceea ne mai fiind de serviciu, îi veni în gând să treacă prin tunel până la bifurcarea din Dieppe. Era plimbarea ei favorită. Îi plăcea să umble pe sub tunelul acesta şi să simtă duduitul trenului cu farul lui orbitor de lumină; de fiecare dată scăpa neatinsă, şi tocmai primejdia de a fi strivită o atrăgea mereu acolo de unde ieşea totdeauna biruitoare.

Dar în seara acea, după ce scăpase de sub supravegherea paznicului şi înaintase până în mijlocul tunelului, ţinând-o pe stânga ca să fie sigură că nu va fi călcată de trenurile care veneau pe dreapta, avu nesocotinţa să se întoarcă pentru a urmări trenul care mergea spre Havre; şi când se întoarse făcu un pas greşit şi nu mai ştia în care parte dispăruse lumina cea roşie. Cu tot curajul ei, se opri zăpăcită de zgomotul roţilor cu mâinile îngheţate şi părul vâlvoi, de un suflu de groază. Acum, dacă ar fi trecut alt tren, i se părea că n-ar mai şti dacă vine sau pleacă, ar alerga când la dreapta când la stânga şi ar fi fără îndoială tăiată. Făcu o sforţare ca să-şi adune gândurile, dar deodată groaza o făcu să pornească la întâmplare drept înaintea ei, într-o goană furioasă. Nu, nu, nu!... Nu voia să moară înainte de a-i ucide pe cei doi! Picioarele i se împleticeau între şine, aluneca, cădea. Era nebunia tunelului, pereţii păreau că se apropie unul de altul s-o strivească, iar bolta părea că răsună de zgomote închipuite, de ameninţări, de detunături puternice. Întorcea capul la fiecare pas, şi i se părea că simte pe gât respiraţia arzătoare a unei locomotive.

De două ori avu impresia că se înşală, şi că va fi ucisă, tocmai în partea spre care alerga; schimbă direcţia.

Şi alerga, alerga, când zări în depărtare, drept în faţa ei, un ochi roşu care se marea, se mărea.

Ochiul devenea gură mistuitoare de cuptor. Orbită, sări,

fără să-şi dea seama spre stânga, şi trenul trecu asemenea unui fulger, atingând-o numai cu un vânt de vijelie. După cinci minute ieşea din tunel, zdravănă neatinsă.

Era ora nouă; peste câteva minute expresul de Paris va fi aici. Fata continuă să se plimbe până la bifurcarea de la Dieppe, cercetând linia cam la 200 de metri, pentru a se încredinţa dacă vreo împrejurare n-ar putea să-i vină în ajutor. Pe linie se afla tocmai un tren de marfă pe care prietenul ei, Ozil, îl legase; şi concepu deodată un plan să împiedice pur şi simplu pe acar să schimbe macazul pe linia Havre, aşa ca expresul să se ciocnească de trenul de marfă. Nutrea o prietenie pentru acest Ozil, din ziua când el tăbărâse asupra ei, beat de dorinţă, şi, când era cât pe aici să-i crape capul cu un ciomag. De atunci, îl vizita din când în când, trecând prin tunel, ca o capră scăpată de pe munte.

Fost militar, foarte slab şi nu prea vorbăreţ, Ozil nu avea să-şi impute nicio neglijenţă. Zi şi noapte era cu ochii deschişi. Numai sălbatica aceasta, tare ca un băiat care îl bătuse, îi răscolea tot sângele numai cu un semn al degetului ei cel mic.

Cu toate că avea cu paisprezece ani mai mult decât ea, îşi jurase să o aibă, aşteptând, fiind politicos, de vreme ce cu voinţa nu izbutise. Aşa că şi în noaptea aceasta, când îl chemă în întuneric, îi ieşi înainte uitând totul. Ea îl ameţea atrăgându-l spre sat şi povestindu-i lucruri încurcate.

Spunea că mama ei este bolnavă şi, dacă ea murea, nu mai rămânea un ceas la Croix-de-Maufras. Urechea ei auzea din depărtare duduitul expresului, care părăsea Malaunay-ul şi se apropia în toată viteza. Când îl simţi, se întoarse, dar nu se gândea la aparatul cel nou: Maşina intrând spre linia dinspre Dieppe, dădea singură semnalul de oprire; şi mecanicul avusese timpul să oprească la câţiva paşi de trenul de marfă. Ozil scoase un strigăt de om asupra căruia s-ar fi năruit casa şi alergă la postul său; pe când ea urma, ţeapănă, prin întuneric, manevra necesitată

de accident. După două zile, acarul venea să-şi ia rămas bun, nebănuind nimic şi rugând-o să vie la el când o va pierde pe mama sa.

Deci lovitura dăduse greş, trebuia să găsească altceva. Evocarea acelei amintiri împrăştie norul de visare din ochii Florei; şi zări din nou moarta luminată de flacăra galbenă a candelei. Maică-sa nu mai era. Trebuia oare să se ducă după Ozil, care o va face, poate, fericită? întreaga ei fiinţă se răzvrătea.

Nu, nu! Dacă era într-atât de nevrednică încât să nu poată curma viaţa celorlalţi doi şi chiar prefera să bată drumurile, să se bage servitoare, aşa decât să aparţină unui om pe care nu-l iubea. Şi ajungându-i la ureche un sunet neobişnuit înţelese că Misard răscolea pământul din bucătărie cu un târnăcop. Se încăpăţână să găsească comoara, şi ar fi fost în stare să răstoarne întreaga casă.

Totuşi n-ar fi vrut să rămână nici cu el. Ce să facă? Pereţii se cutremurau şi pe chipul moartei trecu un reflex ca de văpaie, însângerându-i ochii deschişi şi rictusurile ironice ale gurii. Era ultimul omnibus care venea de la Paris, cu maşina lui grea.

Flora întoarse capul şi privi la stelele care luceau în liniştea nopţii primăvăratice.

— Trei şi zece. Încă cinci ore, şi au să treacă.

Suferinţele ei vor începe din nou. Să-i vadă astfel, în fiecare săptămână alergând după cuibul lor de dragoste, asta era mai presus de puterile ei.

Acum când era sigură că nu-l va avea niciodată pe Jacques doar pentru dânsa, prefera să nu mai fie nimic. Şi camera în care veghea, o umplea de doliu, făcând-o să simtă nevoia unei nimiciri complete. Dacă nu mai era nimeni care s-o iubească, toţi ceilalţi puteau să se ducă odată cu mama ei. Morţi va mai avea mulţi, şi pe toţi îi vor duce deodată. Sora sa era moartă, mama sa era moartă, dragostea ei era moartă: ce să mai facă? Să fie singură aici sau aiurea, pe când ceilalţi vor fi împreună? Nu, nu! Mai

bine să se răstoarne lumea, – iar moartea care pluteşte în camera aceasta să-şi fluture aripile deasupra liniei şi să mătură totul!

Hotărâtă să-şi pună în aplicare planul, se gândi la mijlocul cel mai bun. Şi reveni la ideea de a scoate o şină. Era mijlocul cel mai uşor şi mai simplu; nimic altceva decât să scoată şuruburile şi să ridice şina de pe traverse. Avea uneltele necesare, şi nimeni nu o putea vedea în pustiul acela.

Locul cel mai bun de ales era, fără îndoială, curba care ducea spre Barentin; acolo deraierea avea să fie sigură.

Dar socoteala orelor, care o preocupa, o făcea să fie cât se poate de neliniştită. Pe linia care urcă nu era alt tren înainte de expresul de Havre, care trecea la opt şi şaisprezece, decât omnibuzul de şapte cincizeci şi cinci. Avea deci douăzeci de minute timp să lucreze.

Numai că între trenurile reglementare, se dădea adesea drumul trenurilor de marfă neprevăzute, mai cu seamă în timpul transporturilor mari. Şi atunci, – ce riscuri inutile! Cum să ştie dinainte dacă expresul se va răsturna acolo?

Se gândi multă vreme la toate probabilităţile. Era încă noapte, o candelă ardea mereu înecată în seu, cu fitilul ars, pe care nimeni nu-l mai îndrepta.

Venea tocmai un tren de marfă din Rouen, când intră Misard.

Mâinile îi erau pline de pământ şi gâfâia obosit de cercetările-i zadarnice.

Furios, se apucă din nou de lucru, căutând pe sub mobile, în cămin, peste tot.

Trenul, interminabil, nu mai sfârşea, cu zgomotul roţilor grele, care zguduiau neîncetat corpul moartei.

Şi Misard întâlni din nou ochii ei deschişi care îl urmăreau pe când scotea un tablou din cui; şi buzele care zâmbeau ironic.

Îngălbeni, apucat de friguri, şi bolborosi înspăimântat:

— Da, da, caută, caută! Lasă că o să dau de bani. Chiar

de ar fi să răscolesc tot pământul!

Trenul negru trecuse cu o încetineală obositoare, şi moarta, redevenind nemişcată, îşi privea mereu bărbatul, care era atât de sigur de izbândă că dispăru din nou lăsând uşa deschisă.

Flora se ridicase, distrată, cu gândurile aiurea, şi închise uşa, ca omul acela să nu mai intre şi să-i tulbure mama. Şi se surprinse spunând cu glas tare:

— Cu zece minute înainte, are să fie bine.

Într-adevăr, în zece minute, ar avea destul timp? Dacă nu va fi semnalat niciun tren cu zece minute înaintea expresului, va putea să se apuce de lucru.

O dată lucrul pus la cale, neliniştea o părăsi şi redeveni calmă.

Pe la cinci, se iviră zorii; o dimineaţă răcoroasă şi limpede. Cu toată răceala, ea deschise larg fereastra, şi dimineaţa minunată intră în camera lugubră, plină de fum şi de miros de mort. Soarele mijea încă, în dosul colinei împrejmuită de arbori; dar părea că inundă drumurile în veselia ce cuprinde pământul odată cu fiecare primăvară.

Nu se înşelase în ajun; va fi o dimineaţă frumoasa, una dintre acele dimineţi pline de tinereţe şi sănătate când îţi e plăcut să trăieşti în locurile acestea pustii, printre coastele întretăiate de văi înguste.

Şi când îşi întoarse ochii în odaie, fu surprinsă văzând candela aproape stinsă, pătând lumina zilei abia cu o licărire slabă.

Moarta părea că priveşte acum linia ferată, unde trenurile se încrucişau mereu, fără să bage de seamă lumina palidă de lângă corpul ei nemişcat.

Odată cu zorii zilei, Flora îşi luă serviciul în primire.

Şi nu părăsi odaia decât pentru omnibuzul care venea de la Paris la şase şi douăsprezece minute. La şase, Misard îşi înlocuia de asemeni camaradul care făcuse slujba de noapte. La chemarea lui din trompetă, ea veni să se aşeze în faţa barierei cu drapelul în mână.

Un moment urmări, trenul cu ochii.

— Încă două ore, gândi ea cu glas tare.

Maică-sa nu mai avea nevoie de nimeni. De aici încolo Flora simţea o silă nespusă de a mai intra în odaie. Se sfârşise, o sărutase şi acum putea fi stăpână pe existenţa ei şi a altora.

De obicei, între trenuri, ea dispărea; dar în dimineaţa aceasta un interes o reţinea la postul ei, aproape de barieră, pe o bancă, o scândură, care se găsea la marginea liniei. Soarele se urca la orizont. Flora nu se mişca, scăldată în lumină, în mirosul câmpului, larg pătruns de seva lui april.

Se interesa o clipă de Misard, care se afla în coliba lui de scânduri, la capătul celălalt al liniei. Era foarte agitată; intra, ieşea, manevra cu o mână nervoasă aparatele, aruncând mereu priviri spre casă, de parcă spiritul său ar fi fost acolo. Era în frigurile aşteptării, absorbită, cu faţa mută şi nemişcată, cu ochii aţintiţi la capătul liniei, spre Barentin. Şi aici, în sărbătoarea primăverii, avea să se săvârşească o sălbăticie, a cărei viziune i se fixa înaintea ochilor. Minutele se scurgeau, unele după altele. Flora nu se mişca.

În sfârşit, când, la şapte cincizeci şi cinci, Misard anunţa omnibuzul de Havre, pe linia care urcă, ea se sculă, închise bariera şi se aşeză înaintea liniei cu steagul în mână. În depărtare trenul se pierdea, după ce zguduise pământul, şi intra în tunel, unde zgomotul încetă. Dacă în zece minute nu va fi semnalat niciun tren de marfă, va alerga să scoată din loc o şină. Era foarte calmă, dar îşi simţea inima strânsă sub greutatea faptei.

De altfel, gândul că Jacques şi Severina se apropiau, că vor trece pe dinaintea ei îndreptându-se spre cuibul lor de dragoste, – dacă nu-i va opri. — era de-ajuns ca s-o întărească în hotărârea ei, fără să mai stea o clipă la îndoială; era irevocabilul: laba lupoaicei care-ţi rupe coastele în fugă. În egoismul răzbunării sale, nu vedea altceva decât trupurile lor mutilate, fără să-i mai pese de

restul lumii necunoscute, care defila de ani de zile pe dinaintea ochilor ei. Poate că în faţa sângelui şi a morţilor, soarele acesta, care-i făcea rău, se va ascunde.

Încă două minute, încă unul şi se va duce. Auzi un zgomot surd dinspre Becourt. O căruţă fără îndoială. Căruţaşul va cere să-i dea drumul, ea va trebui să-i deschidă bariera, să stea de vorbă: lovitura va da iar greş.

Şi avu o pornire de ciudă furioasă, îşi luă drumul, părăsind postul, căruţa şi căruţaşul, lăsându-l să se descurce singur, cum va putea.

Dar se auzi pocnetul unui bici în liniştea dimineţii; o voce şi strigăte vesele:

— Ei, Flora!

Era Chabuche. Rămase îngheţată pe loc, în faţa barierei.

— Ce Dumnezeu? Mai dormi încă pe soarele ăsta? Iute, că vreau să trec înaintea expresului, îi zise el.

În sufletul ei se nărui ceva. Lovitura dăduse greş, iar cei doi vor ajunge la locul fericirii lor fără să fie împiedicaţi sau să-i poată zdrobi.

Şi, pe când deschidea încet bariera veche, pe jumătate putredă, căută furioasă o piedică pe care s-o arunce de-a lungul drumului.

Era atât de deznădăjduită că s-ar fi aruncat ea însăşi, dacă ar fi fost sigură că are oase destul de tari, ca să poată răsturna trenul.

Privirile îi căzură asupra căruţei încărcată cu două blocuri de piatră, atât de mari că abia le urneau din loc cinci cai vânjoşi. Blocurile acestea deşteptară în sufletul ei dorinţa nebună de a le lua şi de a le aşterne de-a lungul drumului. Bariera era larg deschisă; cele cinci animale asudate aşteptau gâfâind.

— Ce ai în dimineaţa asta? întrebă Cabuche. Ai o mutră foarte ciudată.

Atunci Flora vorbi:

— Mama a murit aseară.

Căruţaşul scoase un strigăt de prietenească părere de

rău. Puse biciul de-o parte şi-i strânse mâinile.

— O, biata mea Flora! Trebuia să te aştepţi de mult; e totuşi trist!... Vreau s-o văd, ne-am fi înţeles desigur, dacă nu se întâmpla nenorocirea.

O însoţi încetişor spre casă. În prag Cabuche aruncă o privire spre caii săi. Fata îl linişti în câteva cuvinte.

— N-avea nicio grijă, expresul e departe.

Minţea. Urechea ei obişnuită simţea din cutremurul de sub picioare că expresul părăsea staţia Barentin. Încă cinci minute şi va fi aici. Pe când pietrarul stătea în picioare în odaia moartei şi se gândea, foarte mişcat, la Louiseta, fata rămase dinaintea ferestrei, ascultând gâfâitul maşinii, care se apropia din ce în ce. Deodată îşi aduse aminte de Misard, care avea s-o vadă şi să împiedice catastrofa, dar inima-i stătu în loc când se întoarse şi nu-l văzu la postul său. Îl găsi pe după casă, răscolind tot pământul de la marginea fântânii. Nu putea ţine piept ispitei care-l îndemna să caute, să caute.

Întâmplarea însă îi venea în ajutor. Unul dintre cai începu să necheze, pe când maşina care se apropia gâfâia tare, ca o fiinţă grăbită ce ajunge la destinaţie.

— Mă duc să-i potolesc, zise Flora către Cabuche. Nu-ţi fie frică.

Alergă şi, prinzând primul cal de frâu, îl trase cu toată puterea ei de luptătoare.

Caii se înţepeniră; greaua lor sarcină se clătină un moment fără să se răstoarne; dar, ca şi când s-ar fi transformat ea singură într-un animal de transport, trase căruţa pe linie. Acum se aflau de-a latul sinii, pe când expresul era la o sută de metri depărtare. Atunci, pentru a înţepeni povara, de teamă să nu se urnească strânse hăţurile ca o smucitură bruscă, într-o sforţare supraomenească. Ea, care crease în jurul său legende, care oprise un vagon pornit la vale, care împinsese din faţa unui tren, o căruţă, – ea ţinea azi în frâu, cu pumnu-i de fier, cei cinci cai încordaţi care nechezau la apropierea primejdiei.

Totul ţinu abia zece secunde, într-o groază de nedescris. Cele două blocuri de piatră păreau că închid orizontul. Cu alămurile-i luminoase, cu oţelurile-i strălucitoare, maşina aluneca, sosea cu mersul lin, fulgerător, sub pulberea de aur a dimineţii. Inevitabilul era în faţă, nimic pe lume nu mai putea să abată ciocnirea. Şi încordarea ţinea.

Întors dintr-o săritură la post, Misard urlă, cu braţele în lături, agitând pumnii în dorinţa nesăbuită de a preveni şi a opri trenul. Cabuche ieşi din casă auzind zgomotul roţilor şi al nechezăturilor şi se năpusti şi el, răcnind, la cai. Dar Flora, care sărise în lături îl opri, ceea ce îl salvă. El credea că ea n-a avut putere să stăpânească vitele şi că ele o târâseră. Şi se învinuia, se bocea cu râgâitul de groază şi deznădejde, – pe când ea, neclintită cu pleoapele holbate, arzătoare, privea. În chiar momentul când botul maşinii avea să se lovească de blocuri, când nu-i mai rămânea poate o distanţă de un metru, Flora îl văzu clar pe Jacques cu mâna pe manivelă. El se întoarse şi privirile lor se încrucişară, într-un răstimp care îi păru fetei nespus de lung.

În dimineaţa aceea Jacques îi zâmbise Severinei când ea venise la Havre, pe peron, pentru a lua, ca în fiecare săptămână, expresul. De ce să-i întunece el viaţa cu gânduri negre? De ce să nu se folosească de zilele fericite, când ele se iveau? Şi era hotărât să guste măcar plăcerea acestei zile, făcând planuri, visând să dejuneze cu femeia la restaurant. De aceea, când ea îi aruncă o privire dezamăgită pentru că nu era niciun vagon de a întâia în cap şi pentru că era nevoită să ia loc departe de el, la coadă, Jacques o consolă zâmbindu-i cu multă bunăvoie. Au să ajungă tot în acelaşi timp, şi se vor despăgubi apoi de chinul despărţirii. Ba, după ce se aplecă pentru a o vedea cum se urcă într-un compartiment, la capătul celălalt, el împinse buna-i dispoziţie până la a glumi cu conductorul şef Henri Dauvergne, pe care îl ştia îndrăgostit de ea. Săptămâna trecută i se păruse că acesta se întrecea cu

firea şi că Severina îl încuraja, din nevoia de a petrece. Roubaud avea dreptate; în cele din urmă, ea o să se culce şi cu tânărul ăsta, nu din dragoste, ci numai din dorinţa de a gusta plăceri noi. Iar Jacques îl întreba acum pe Henri cui trimisese în ajun, ascuns după un ulm, sărutări, ceea ce îl făcu pe Pecqueux să ridă cu mult haz.

De la Havre la Barentin expresul mersese ca viteza reglementară, fără vreun incident; cel dintâi care, din cabina sa, la ieşirea din şanţ, semnalase căruţa de-a curmezişul liniei, fusese Henri. Furgonul din cap era înţesat de bagaje, căci trenul, foarte încărcat, aducea numeroşi călători, care debarcaseră în ajun dintr-un paquebot.

Surpriza conductorului fu de aşa natură încât rămase deocamdată paralizat. După câteva clipe, trenul ieşea din vale, iar locomotiva scoase un şuierat. Henri se hotărî să tragă semnalul de alarmă, al cărui capăt atârna lângă el.

În momentul acela suprem, Jacques era dus cu mintea aiurea. Se gândea la lucruri confuze şi îndepărtate; însăşi icoana Severinei era înceţoşată acum. Sunetul strident al clopotului şi răcnetul lui Pecqueux îl trezi.

Şi palid, Jacques văzu totul: căruţa aşezată de-a curmezişul, locomotiva tumultoasă, ciocnirea groaznică. Nenorocirea era inevitabilă. Întoarse violent manivela, închise regulatorul şi strânse frâna. Dar Lisona nu se supunea, continua să meargă, prea puţin domolită. Şuiera, se încorda sub frână, gonea mereu. Înnebunit de spaimă, Pecqueux sări. Jacques râmase ţeapăn la postul său. Şi, fumegând, şuierând, mugind Lisona se ciocni de căruţă cu povara enormă a celor treisprezece vagoane pe care le târa după ea.

Atunci, la douăzeci de metri de ei, la capătul de linie în care spaima îi ţintui, Misard şi Cabuche, cu braţele în aer, Flora cu ochii năuci, văzură următoarea scenă îngrozitoare: trenul se ridică, iar şapte vagoane se încălecară şi se prăbuşiră cu un trosnet furios, într-o năruire de sfărâmături. Primele trei erau făcute praf, celelalte patru nu formau

decât un morman de acoperişuri desfundate de roţi schilodite, de uşi, de lanţuri, de tampoane, într-o învălmăşeală de geamuri sparte. Şi îndeosebi auziră răbufnirea locomotivei în pietroaie, un trosnet înfundat sfârşit cu un strigăt de agonie. Lisona, sfărâmată, zăcea la stânga, peste căruţă, în timp ce pietroaiele zburau sfârtecate în lături, ca după o explozie. Dintre cei cinci cai, patru, striviţi, târâţi, îşi dăduseră duhul. Şase vagoane de la urmă rămăseseră nevătămate, fără a se clinti măcar de pe linie.

Dar se ridicau strigăte, chemări ale căror cuvinte se pierdeau în urletele nearticulate de vită.

— Ajutor!… Vai, Doamne, mor! Ajutor! Ajutor!…

În tumultul acela asurzitor, în fumul orbitor, uşile vagoanelor rămase nevătămate se deschiseră. Călătorii se năpustiră afară. Cădeau pe linie, se ridicau, se îmbulzeau, îşi făceau loc cu pumnii, cu picioarele. Femei, bărbaţi, răcnind se pierdură departe.

Călcată, cu părul despletit şi cu rochia în zdrenţe, Severina scăpase în cele din urmă din îmbulzeală; dar ea nu fugea, ea venea spre locomotivă, – când deodată se întâlni cu Pecqueux faţă în faţă.

— Jacques, Jacques! A scăpat, nu-i aşa?

Fochistul, care, ca prin minune scăpase teafăr, alerga şi el spre maşină, cu inima străpunsă de remuşcări la gândul că mecanicul său o fi printre sfărâmături. Călătoriseră atâta împreună, împărtăşiseră laolaltă atâtea greutăţi!

— Am sărit, îngăimă el, nu ştiu nimic, nimic… Să vedem! …

Se loviră de Flora, care-i privea. Ea nu se clintise încă din locul în care o ţintuise groaza actului săvârşit, a masacrului pus la cale de ea. Se sfărâmase totul acum; şi fata se simţea uşurată ca de o mare povară, şi nu încerca nicio milă pentru nenorocirea făcută altora, nenorocire pe care n-o vedea. Când o zări, însă pe Severina, ochii i se holbară şi umbra unei crâncene suferinţe îi învineţi chipul pal. Cum,

femeia asta trăia, când el, de bună seamă, murise? Un răcnet îi ieşi din gâtlej, îşi frământă mâinile şi porni în goană, în neştire.

— Jacques, vai Jacques... E aici, a fost zvârlit înapoi, l-am văzut... Jacques, Jacques!...

Lisona mugea ceva stins, într-o tânguială răguşită care slăbea treptat. Se auzea acum, mai tare, mai sfâşietor, urletul celor răniţi. Decât că fumul rămânea gros, acoperind într-o pulbere deasă mormanul de sfărâmături din care se înălţau strigătele acelea torturate şi înspăimântate. Ce să faci? Cum să începi? Cum să ajungi până la nenorociţii aceia?

— Jacques! striga mereu Flora. Da, s-a uitat la mine şi a fost aruncat colo, sub tender... veniţi odată... ajutaţi-mă!...

Cabuche şi Misard îl ridicaseră pe Henri, conductorul şef. care, în ultimul moment, sărise de asemeni din tren. Îşi scrântise piciorul. Îl aşezară pe pământ, lângă zăplaz, de unde năucit, privea în jurul său fără să pară că-i suferind.

— Cabuche, haide, ajută-mă! Îţi spun că Jacques e dedesubt, colo!

Pietrarul n-auzea; alerga la alţi răniţi; ridica o femeie tânără ale cărei picioare atârnau, – frânte din şolduri.

Dar la chemarea Florei alergă Severina.

— Jacques, Jacques!... Unde e? Îţi ajut eu.

— Bine, ajută-mă!

Li se întâlniră mâinile pe-o roată sfărâmată. Dar degetele delicate ale uneia nu izbuteau să facă mare lucru, – pe când cealaltă, cu obrazul ei voinic, înlătura obstacolul.

— Băgaţi de seamă! spuse Pecqueux, apucându-se şi el de lucru.

Cu o mişcare bruscă o oprise pe Severina în momentul când ea era să calce peste un braţ tăiat din umăr, îmbrăcat într-o mânecă de pânză albastră. Femeia se scutură de groază. Totuşi, nu recunoştea mâneca: era un braţ necunoscut, smuls dintr-un corp care va fi găsit nici vorbă în altă parte.

Opera de salvare a muribunzilor şi de căutare a morţilor deveni plină de griji şi de primejdii, căci focul din locomotivă se întinsese la obiectele de lemn; fu nevoie, pentru a stinge începutul acesta de incendiu, de pământ aruncat cu lopeţile. În timp ce se da fuga la Barentin după ajutoare, iar o depeşă era expediată la Rouen, opera de salvare era organizată cât mai activ posibil; toate braţele munceau cu curaj. Mulţi dintre fugari se întorseseră, – ruşinaţi de spaima care îi cuprinsese. Dar lucrul înainta cu foarte multe precauţiuni. fiecare sfărâmătură necesita griji, de teamă de a nu da ultima lovitură nefericiţilor îngropaţi acolo, în cazul când s-ar mai fi surpat ceva peste ei. Din grămadă, ţintuiţi până la piept, strânşi ca în menghine şi urlând, răsăreau, răniţi ici şi colo. Fu nevoie de un sfert de ceas de muncă pentru a-l libera pe unul care era alb ca hârtia şi care spunea că nu are nimic, că nu-l doare nimic; dar când îl scoaseră se văzu că el nu mai avea picioare; îşi dădu sfârşitul numaidecât, fără să fi ştiut sau să îi simţit, în aiureala spaimei, că era mutilat. O familie fu scoasă dintr-un vagon de-a doua: tatăl şi mama erau răniţi la genunchi, bunica avea un braţ rupt; dar nici ei nu simţeau vreo durere; gemeau şi îşi strigau copila, o bălăioară de trei ani numai, care dispăruse în momentul ciocnirii şi care fu găsită nevătămată, cu chipul vesel, sub o frântură de acoperiş. O altă fetiţă, – aceasta însă plină de sânge, cu mânuţele-i strivite, aşezată de o parte până erau găsiţi părinţii – sta singură, străină, şi aşa de aiurită încât nu scotea un cuvânt; doar faţa i se schimonosea de o frică fără margini de îndată ce se apropia cineva. Uşile nu puteau fi deschise, deoarece broaştele fuseseră stâlcite, astfel că nu mai puteai să intri în compartimente decât prin ferestrele sparte. Patru cadavre se aflau de pe acum înşirate la rând, pe marginea liniei. Vreo zece răniţi zăceau întinşi pe jos, lângă morţi, fără un medic care să îi panseze, fără un ajutor. Şi căutarea abia începuse; sub fiecare dărâmătură, – o nouă victimă.

— Vă spun că Jacques e aici, dedesubt! repetă Flora uşurându-se prin acest strigăt încăpăţânat pe care îl scotea fără rost ca o tânguire a deznădejdii ei. Auziţi, auziţi; strigă! …

Tenderul se afla prins sub vagoanele, care, încălecate unele peste altele, se prăbuşiseră pe urmă peste el; şi, într-adevăr, îndată ce maşina hârâia ceva mai slab, se auzea o voce groasă mugind printre sfărâmături. Pe măsură ce lucrul înainta, strigătul glasului acela în agonie devenea mai tare, şi aşa de îndurerat încât muncitorii, ne mai putând să îndure, plângeau şi răcneau ei înşişi. Pe urmă, când îl traseră afară pe nenorocit, mugetul de suferinţă încetă. Omul murise.

— Nu, nu e el, zise Flora. El e mai la fund, e mai jos.

Şi cu braţele-i voinice, ridica roţi, le arunca departe, frângea tabla de pe acoperişuri, sfărâma uşile, smulgea căpătâie de lanţuri. Şi de îndată ce da peste un mort sau rănit, îi chema pe ceilalţi, nevoind să zăbovească o clipă.

Acum erau doisprezece morţi şi peste treizeci de răniţi, începeau să degajeze tenderul; iar din vreme, în vreme, Flora se oprea, îşi vâra capul printre scândurile rupte, printre fiarele îndoite, scotocind înfrigurată cu privirea, – doar-doar îl va zări pe mecanic. Deodată scoase un strigăt puternic:

— Îl văd, e aici, jos… Uite, braţul lui cu vesta albastră… Nu se mişcă, nu suflă…

Se ridică şi înjurând ca un bărbat:

— Hai, Dumnezeu vostru, grăbiţi-vă, scoateţi-l!…

Ajutată de ceilalţi, dădu în lături roţile care îl ocrotiseră pe flăcău de o strivire sigură, şi tot ea îl cuprinse în braţe.

— Jacques, Jacques!… Uite că răsuflă, trăieşte. Doamne, trăieşte… Ştiam bine, l-am văzut căzând! Ştiam că era aici! …

Severina o urmă, zăpăcită. Îl aşeză lângă zăplaz, alături de Henri care, uluit, privea mereu fără să pară a înţelege unde este şi ce se petrece în jurul său. Pecqueux se apropie

şi rămase în picioare, lângă mecanic, încremenit că-l vede în aşa hal, – pe când cele două femei, îngenunchiate, una la dreapta, alta la stânga, sprijineau capul nefericitului, urmărind cu încordare trăsăturile chipului lui.

În sfârşit, Jacques deschise pleoapele. Privirile-i tulburate se îndreptară spre ele, rând pe rând, fără să le recunoască parcă. Dar nu-i păsa de ele, căci ochii săi întâlniră, la câţiva metri de acolo, locomotiva care îşi dădea sufletul; se speriară la început, apoi se înţepeniră stăpânite de o emoţie din ce în ce mai mare. O recunoştea pe Lisona, şi îşi amintea acum totul: cele două blocuri de-a curmezişul liniei, ciocnirea groaznică, năruirea pe care o simţise totdeodată în ea şi-n el. El rămăsese în viaţă, în timp ce cu ea se sfârşise. Nu era ea, sărmana, de vină; căci, de când cu boala căpătată atunci în împotmolirea în zăpadă, nu mai putea fi tot aşa de vrednică şi supusă. Fără să mai pună la socoteală vârstă, care îngreunează membrele şi înţepeneşte încheieturile. Aşa că el o ierta din toată inima, copleşit de o mare mâhnire văzând-o acolo rănită de moarte. Sărmana Lisona mai avea puţin de trăit. Începea să se răcească, răsuflarea i se stingea în scâncete slabe ca de copil care plânge. Plină de pământ şi sfărâmături, ea totdeauna aşa de curată aşa de strălucitoare, prăvălită pe spate într-un morman negru de cărbuni, murea asemeni unui animal de lux căzut în plină stradă. O clipă, se putuse vedea, prin corpul ei sfâşiat, funcţionarea organelor: pistoanele bătând ca nişte inimi gemene, aburul circulând în săltăraşe ca sângele în vine; însă, asemeni unor braţe convulsive, bielele nu mai aveau decât tresăriri, ultimele revolte ale vieţii; şi sufletul ei se ducea odată cu forţa care o ţinuse vie, cu suflul acela puternic care nu o părăsise încă cu totul. Uriaşa, năruită şi zdrobită, se domolea din ce în ce, adormea, amuţi în cele din urmă. Şi mormanul de fier, de oţel şi de aramă, care rămânea în urma ei, colosul acela cu trupul ciuntit, cu braţele rupte, împrăştiate, cu măruntaiele ieşite afară, avea ceva din înfricoşătoarea tristeţe a unui

cadavru omenesc, enorm, al unei întregi lumi care trăise şi din care viaţa fusese smulsă, în durere.

Atunci, Jacques, înţelegând că Lisona nu mai era, închise din nou ochii, cu dorinţa de a muri şi el, aşa de slab, de altfel, că părea să-şi dea ultima suflare odată cu ultimul geamăt al maşinii; şi, printre pleoapele strânse, lacrimi încete curgeau acum inundându-i obrajii.

Ajutoarele sosiră, în sfârşit, după vreo două ore. În ciocnire, vagoanele fuseseră toate aruncate pe stânga, aşa că despotmolirea liniei se putea face în câteva ceasuri. Un tren cu trei vagoane, condus de o maşină-pilot, adusese din Rouen pe şeful de cabinet al prefectului, pe procuror şi câţiva ingineri şi medici ai Companiei, un grup de persoane zăpăcite cu totul şi grăbite, pe când şeful de gară de la Barentin, domnul Bessiere, sosise cu o echipă la faţa locului, o agitaţie, o enervare extraordinară, domnea în colţul acesta de ţară, – aşa de pustiu şi tăcut de obicei. Călătorii scăpaţi teferi, simţeau în frenezia panicii lor, nevoia arzătoare de a se mişca: unii cercetau vagoanele, îngroziţi la gândul de a se urca în vreunul; alţii se şi îngrijeau unde o să mănânce, unde o să se culce; şi cereau cu toţii un birou de telegraf, iar unii porneau pe jos la Barantin cu depeşe. În timp ce autorităţile, ajutate de administraţie, începeau ancheta, medicii procedau în grabă la pansarea răniţilor. Mulţi zăceau leşinaţi, în băltoacele de sânge. Alţii se tânguiau cu glasul slab. Erau în total cincisprezece morţi şi treizeci şi doi de călători grav răniţi. Până ce avea să li se stabilească identitatea, morţii fuseseră înşiraţi de-a lungul taluzului, cu faţa în sus. Numai un substituit mititel, un tânăr blond şi trandafiriu, foarte zelos, se ocupa de ei scotocindu-le buzunarele pentru a-i eticheta pe fiecare cu un nume şi cu o adresă, după hârtii, cărţi de vizită, scrisori, căci cu toate că nu era nicio locuinţă pe o rază de aproape o leghe, se strânseră vreo treizeci de bărbaţi, femei, copii, care încurcau treburile în loc să fie de vreun ajutor.

Jacques continua să fie în nesimţire, şi Severina se aşezase, rugătoare, în calea unui medic, care îl examina pe tânăr fără să descopere vreo rană vizibilă; se temea, însă, de leziuni interne, căci buzele lui Jacques erau pătate de mici dâre de sânge. Neputând încă să se pronunţe, o sfătui să-l transport pe rănit de acolo şi să-l aşeze cât mai repede într-un pat.

La atingerea mâinilor ei, Jacques deschisese ochii din nou, cu o uşoară exclamaţie de durere; iar acum o recunoscu pe Severina şi îngână:

— Ia-mă, ia-mă de aici!

Flora se aplecase. Dar întorcând capul, Jacques o recunoscu şi pe ea. Privirile-i exprimară o teamă de copil; se prăvăli spre Severina într-o pornire de ură şi groază.

— Ia-mă repede, repede!

Atunci ea îl întrebă, tutuindu-l de asemeni căci era singură cu el fata nu mai conta.

— Vrei la Croix-de-Maufras?... Dacă nu te superi, acolo, în faţă, o să fim ca la noi.

Şi el primi, continuând să tremure, cu ochii la cealaltă.

— Oriunde vrei, dar repede!

Flora se înălbise, fulgerată de privirea aceea de ură şi de spaimă.

Prin urmare, cu toată jertfirea atâtor necunoscuţi şi nevinovaţi, nu izbutise să-i ucidă; femeia scăpă fără nicio zgârietură; el de asemeni avea să scape; iar Flora nu făcuse altceva decât să-i apropie şi mai mult, să-i bage laolaltă în clădirea pustie. Ea îi văzu cu gândul aşezaţi acolo: amantul vindecat, convalescent, amanta răsplătită pentru vegherile ei prin continue mângâieri, prelungind amândoi, feriţi de lume, în libertate desăvârşită, luna de miere a catastrofei. O străbătu un fior de gheaţă; se uită la morţi: îi ucisese fără niciun folos.

În momentul acesta, în ochirea îndreptată spre locul crimei, Flora băgă de seamă că Misard şi Cabuche erau cercetaţi de nişte domni; justiţia, desigur. Într-adevăr,

procurorul imperial şi şeful de cabinet al prefectului căutau să afle cum de ajunsese căruţa pietrarului de-a curmezişul liniei Misard susţinea că el nu-şi părăsise postul, dar altă lămurire nu putea da; nu ştia, la drept vorbind, nimic. Întrucât îl privea pe Cabuche, el îndruga, buimăcit încă, o lângă şi confuză poveste: făcu greşeala să lase slobozi caii, voind să o vadă pe moartă; caii au luat-o razna, iar fata nu-i putuse opri. Se încurca, reîncepea istorisirea de la capăt şi nu izbutea să se facă înţeles.

O sălbatică nevoie de libertate puse iar în mişcare sângele îngheţat al Florei. Voia să fie liberă pe ea însăşi, liberă să ia o hotărâre. De ce să mai aştepte să i se bată capul cu tot felul de întrebări, să mai fie şi arestată? Căci, în afară de crimă, era la mijloc şi o abatere în serviciu; o vor face răspunzătoare. Totuşi, rămânea ţintuită în loc, câtă vreme rămânea şi Jacques.

Severina se rugase atâta de Pecqueux încât aceasta făcuse, în sfârşit, rost de o brancardă; şi veni cu un camarad pentru a lua rănitul. Medicul o convinsese de asemeni pe femeie să-l primească la ea şi pe Henri, conductorul-şef, care nu părea să sufere decât de-o comoţie cerebrală. Urma să fie transportat după mecanic.

Şi pe când pleca spre Jacques să îi desfacă gulerul care îl stânjenea, Severina îi sărută ochii deschişi, pentru a-i da curaj să suporte transportul.

— Nu-ţi fie frică, o să fim fericiţi.

Zâmbind, o sărută şi el. Iar scena aceasta fu pentru Flora sfâşierea supremă. I se părea că sângele îi curge acum în valuri dintr-o rană fără tămăduire. Când îl luară, ea începu să fugă. Dar când trecu pe dinaintea căsuţei, zări, prin geam, odaia mortuară cu pâlpâirea candelei care ardea în plină zi alături de trupul mamei. În timpul accidentului, moarta rămăsese singură, cu capul pe jumătate întors, cu ochii deschişi, cu buzele crispate, de parcă ar fi privit cum se ciocneşte şi cum moare lumea aceea necunoscută.

Flora porni mai departe, în fugă, ocoli cotul pe care îl

făcea drumul de la Doinville, şi pe urmă se năpusti la stânga, printre mărăcini. Cunoştea fiecare colţişor din ţinut şi ştia cum să se ferească de jandarmi, dacă aveau s-o pună sub urmărire. De aceea, îşi curmă dintr-odată goana; merse înainte, încet, spre o văgăună de deasupra tunelului. Ridică privirile şi văzu că soarele era la amiază. Când fu în văgăună, se întinse pe piatra tare şi rămase nemişcată, pe gânduri, cu mâinile înnodate la ceafă. Abia atunci se produse un gol groaznic într-însa; mădularele îi erau amorţite treptat de senzaţia morţii. Nu o chinuia remuşcarea că ucisese zadarnic atâta lume, căci ar fi trebuit să facă o sforţare pentru a regăsi grozăvia şi părerea de rău. Dar era acum sigura că Jacques o văzuse cum ţinea caii în loc; şi înţelesese, din zguduirea lui, că el avea pentru ea teama pe care o ai în faţa monştrilor. Niciodată el n-avea s-o mai uite. O să-şi pună capăt vieţii şi ea. Nu mai avea nicio nădejde; simţea şi mai puternic nevoia asta de când era aici. Numai oboseala, o sleire a întregii sale făpturi, o împiedica să se ridice pentru a căuta o armă şi a muri. Şi totuşi, dincolo de amorţeala cere o cuprindea, stăruia încă dragostea de viaţă, nevoia de a fi fericită, ultima dorinţă de a fi fericită şi ea, acum când lăsa celorlalţi doi norocul de a trăi împreună, nestingheriţi. De ce sa nu aştepte venirea nopţii şi să nu alerge la Ozil, care o adora şi care ar fi ştiut s-o apere? Gândurile i se învăluciră şi adormi, somn adânc, fără vise.

Când se trezi Flora, era noapte adâncă. Bâjbâi amorţită în juru-i, şi-şi aminti de toate, simţind stânca pleşuvă pe cere era culcată. Şi o străpunse ca un fulger, necesitatea neînlăturabilă: trebuia să moară.

Se ridică şi ieşi din scorbură. Nu şovăi. Ştia încotro să apuce. Privind stelele, calculă că or fi aproape nouă ore. Când ajunse la linia ferată, un tren trecu în plină viteză pe linie, la vale; se bucură: vasăzică şina aceasta fusese curăţită pe când cealaltă era, de bună seamă, încă împotmolită. Porni înainte, în tăcerea ţinutului sălbatic. Nu

se grăbea; nu mai era niciun tren înainte de expresul de Paris, care trecea abia la nouă şi douăzeci şi cinci; şi mergea înainte de-a lungul şanţului, în bezna de nepătruns, foarte liniştită, de parcă ar fi făcut o plimbare obişnuită. Dar, înainte de a ajunge la tunel, sări peste şanţ şi merse pe linie, hoinară, în întâmpinarea expresului. Se furişă pentru a nu fi văzută de paznic, aşa cum făcea totdeauna când se ducea în vizită la Ozil. Merse în tunel, înainte, tot înainte.

Dar Flora se miră, căci i se părea că merge, aşa de ceasuri. Cât de depărtată era moartea pe care o dorea! Picioarele îi erau trudite; va fi, dar, nevoite să se aşeze jos şi s-o aştepte, culcată de-a-curmezişul liniei? Aceasta i se părea însă nedemn, căci simţea nevoia de a merge până la capăt, de a muri dreaptă, mândră, dintr-un instinct de fecioară şi luptătoare. Şi se simţi pătrunsă de o nouă energie, de un nou avânt de a porni înainte, când zări departe, foarte departe, lumina din faţă a expresului, – ca o steluţă sclipitoare şi unică pe fondul cerului de cernească. Trenul n-ajunsese încă sub boltă, niciun zgomot nu îl vestea: nu era decât lumina aceea străpungătoare şi vioaie ce se mărea treptat-treptat. Dreaptă ca o statuie, legănându-se pe picioarele-i dârze, fata înainta acum întins, fără s-alerge însă, ca în întâmpinarea unei prietene pe care ar fi vrut s-o scutească de o bucată de drum. Dar trenul intrase în tunel; huruitul groaznic se apropia cutremurând pământul, în timp ce steaua devenise un ochi enorm care creştea mereu, ţâşnind ca dintr-o orbită de beznă. Atunci, sub stăpânirea unui simţământ nelămurit, îşi goli buzunarele, fără să se oprească din marşu-i încăpăţânat şi eroic; aşează la marginea liniei o batistă, câteva chei, nişte sfoară, două cuţite; ba îşi scoase tulpanul înnodat după gât, îşi desfăcu şi bluza. Ochiul se schimbă într-un jar, într-un bot de cuptor ce răbufnea incendiu. Şi ea mergea înainte, se îndrepta spre cuptor, fascinată ca o insectă de noapte pe care o atrage lumina. Iar în momentul ciocnirii groaznice,

fata se-nălţă şi mai mult, ca şi cum zguduită de o ultimă răzvrătire de luptătoare, ar fi vrut să răpună colosul. Lovi cu capul felinarul, care se stinse.

Abia peste un ceas fu ridicat cadavrul Florei. Mecanicul văzuse foarte bine figura aceea pală mergând ţintă înspre locomotivă; iar când deodată, felinarul se stinse, când trenul rămase cufundat în beznă, el se înfiorase, simţind vecinătatea morţii. La ieşirea din tunel se strădui să-l vestească, din mers, pe paznic, de accident. Dar nu putu să spună decât la Barentin că cineva se aruncase în faţa trenului: cu siguranţa că era o femeie; părul amestecat cu bucăţi de craniu, rămăsese încă lipit de felinarul spart. Iar când oamenii, trimişi în căutarea cadavrului, îl găsiră, fură cutremuraţi văzându-l aşa de alb, – o albeaţă de marmură. Zăcea pe linie, cu capul sfărâmat, cu mădularele nevătămate, pe jumătate goale, admirabilă în curăţenia şi vigoarea ei. Oamenii o înveliră, tăcuţi, într-o pătură, o recunoscuseră. Îşi pusese, desigur, capăt vieţii, de teama răspunderii care apăsa asupra ei.

La miezul nopţii, cadavrul Florei se odihnea în căsuţă, lângă cadavrul mamei. Fusese întinsă pe pământ o saltea şi fusese aprinsă între amândouă o candelă. Fazia, cu capul tot înclinat, cu râsul groaznic al gurii ei crispate, părea că se uita la fată cu ochii mari, holbaţi, – în timp ce, în toiul profundei linişti, se auzea bocănitul încordat al lui Misard, care se apucase iarăşi să scotocească. Şi, la intervale reglementare, trenurile treceau, se încrucişau pe cele două rânduri de linii, circulaţia fiind restabilită. Treceau avântate, cu atotputernicia lor mecanică, indiferente, necunoscând dramele şi crimele din preajma lor. Ce însemnau necunoscuţii căzuţi în drum, striviţi sub roţi? Morţii fuseseră luaţi, sângele fusese spălat, iar ele porneau din nou, departe, într-acolo spre viitor.

XI

Era în odaia cea mare de la Croix-de-Maufras, camera tapisată cu damasc roşu şi ale cărei ferestre înalte dădeau către linia ferată, aflătoare la câţiva metri. Din pat, un pat vechi cu stâlpi sculptaţi, se vedeau trecând trenurile. De doi ani de zile nu se ridicase niciun obiect, nu se schimbase în ea nicio mobilă.

În camera aceasta îl adusese Severina pe Jacques, rănit şi leşinat, pe când Henri Dauvergne fu instalat într-altă cameră, mai mică. Pentru dânsa îşi opri o odăiţă învecinată ca a lui Jacques.

În două ore, instalarea era terminată. Casa rămăsese aranjată şi se găsea în sertare până şi rufăria necesară. Un şorţ legat peste rochie o transforma pe Severina în infirmieră. Lui Roubaud îi dădu o telegramă prin care îi spunea în câteva cuvinte că ea va fi nevoită să întârzie câteva zile pentru a-i îngriji pe răniţii adăpostiţi în casa ei. Chiar de a doua zi, doctorul îi spuse despre Jacques că în câteva zile el va putea îi pus pe picioare; era un adevărat miracol, după dezordinea internă ce se produsese. Îi recomanda, totuşi îngrijiri serioase şi linişte completă.

Când bolnavul deschise ochii, Severina, care-l supraveghea ca pe un copil îl rugă să o asculte în toate. Fiind prea slab încă, el răspunse printr-un semn cu capul. Jacques era foarte lucid: recunoştea odaia aceasta descrisă de ea în noaptea destăinuirilor; camera roşie în care, la vârstă de şaisprezece ani şi jumătate, Severina cedase

violenţelor preşedintelui Grandmorin. Era chiar patul în care dormea acum, erau ferestrele prin care se vedea trecând trenul, era casa pe care o văzuse de atâtea ori în treacăt din goana maşinii. Îşi reamintea de tristeţea pe care o încerca de fiecare dată când o vedea stând pe locul acesta ca o nenorocire a existenţei lui.

Astăzi, când sta culcat în camera aceasta, părea a înţelege că va muri.

Imediat ce fu în stare s-o înţeleagă, Severina îi şopti la ureche, în timp ce îi îndrepta plapuma:

— Fii liniştit, ţi-am golit buzunarele, am luat ceasul.

El o privi cu ochii larg deschişi, făcând o sforţare de memorie.

— Ceasul… da, ceasul.

— S-ar fi putut să fii căutat, şi le-am ascuns pe toate la mine. Nu te teme.

Jacques îi mulţumi cu o strângere de mână. Întorcând capul, zări pe masă cuţitul găsit în buzunarul său. Era un cuţit ca toate celelalte, şi nu avea de ce să fie ascuns.

A doua zi, Jacques se simţi mai bine şi începu să nădăjduiască iar că nu va muri.

Avu o plăcere nespusă recunoscându-l pe Cabuche, care n-o părăsise pe Severina un moment de când cu accidentul. Pietrarul era cuprins de o nevoie nebună de a se, devota: îşi lăsa lucrul, şi venea în fiecare zi să ajute la treburile mai grele ale gospodăriei, ca un câine credincios. După cum spunea el, Severina era o femeie de ispravă, cu toate că era micuţă. Putea să facă ceva pentru ea, care făcea atâta pentru alţii.

Şi cei doi îndrăgostiţi se obişnuiseră cu el, se tutuiau, se sărutau chiar în prezenţa lui, în vreme ce Cabuche căuta să-şi subţieze pe cât putea trupul său mare, când străbătea odaia.

Câteodată, Jacques se mira de lipsa îndelungată a Severinei. În prima zi, ascultând de sfatul medicului, ea îi ascunse prezenţa lui Henri, ştiind cât de necesară îi era

ideea unei singurătăţi desăvârşite.

— Suntem singuri, nu e aşa?

— Da, dragul meu, singuri de tot… dormi liniştit.

Numai că dispărea mereu, iar a doua zi auzi paşi şi şoapte în parter. Apoi în ziua următoare, era o veselie netăgăduită; râsete limpezi, două voci tinere, care nu mai pridideau.

— Ce e? Ce s-a întâmplat?… Aşa dar, nu suntem singuri?

— Ei bine nu, drăguţul meu. Jos, chiar sub camera ta, e un rănit pe care am fost nevoită să-l aduc aici.

— A, şi cine e?

— Henri, ştii, conductorul-şef.

— Henri… hm!

— În dimineaţa asta i-au sosit surorile. Pe ele le auzi râzând – râd de toate nimicurile. Lui îi merge mai bine, şi ele vor pleca probabil astă-seară, din pricina tatălui lor, care are nevoie de îngrijire. Henri va mai rămâne două, trei zile până se va însănătoşi deplin… Închipuieşte-ţi că a sărit şi a scăpat teafăr; numai că rămăsese ca idiot; dar acum a trecut şi asta.

Jacques tăcu, şi o privi atât de lung încât ea adăugă:

— Înţelegi, dacă n-ar fi fost şi el, s-ar fi putut vorbi pe socoteala noastră… Pe când, dacă nu sunt singură cu tine, bărbatul meu nu are nimic de zis; am un pretext bun de a rămâne aici. Înţelegi?

— Da, da, foarte bine.

Şi până seara auzi râsul micilor Dauvergne, pe care îşi amintea că îl mai auzise la Paris, venind din etajul de jos, în camera în care i se destăinuise Severina. Apoi se făcu tăcere; nu se mai auzea decât pasul uşor al Severinei trecând de la el la celălalt rănit. Poarta de jos se închise şi casa reintră într-o linişte desăvârşită. De două ori îi fusese sete şi bătuse cu scaunul în podea ca s-o cheme. Când ea reapăru, era foarte zâmbitoare şi îi spuse că nu mai termină fiindcă trebuia să pună mereu comprese de apă rece pe capul lui Henri.

A patra zi Jacques se putu aşeza într-un fotoliu, lângă fereastră. Aplecându-se puţin, zărea grădina îngustă, împrejmuită de un zid scund, acoperit de măceşi. Şi îşi reaminti de noaptea când se urcase să se uite, peste zid; vedea locul destul de larg, de partea cealaltă a casei, împrejmuit numai de un gard, gardul acela pe care-l sărise lovindu-se de Flora, care sta pe pragul serei ruinate.

Ah, noaptea aceea îngrozitoare!

Flora, cu talia ei înaltă şi fină de luptătoare blondă, cu ochii arzători, aţintiţi într-ai lui, îl stăpânea – şi amintirea îi revenea din ce în ce mai puternică.

La început nu deschisese gura să vorbească despre accident şi nimeni dimprejurul său nu vorbea. Dar, treptat, fiecare amănunt se redeştepta în mintea lui, reconstituia totul, nu se mai grăbea decât la asta, astfel că acum, aşezat în faţa ferestrei, singura lui preocupare era să caute urmele catastrofei, şi actorii care jucaseră rolurile principale. De ce n-o mai vedea pe ea la postul ei cu steagul în mână?

Nu îndrăznea să întrebe; i-ar fi mărit răul pe care îl provoca această casă, populată parcă numai de spectre.

Totuşi, într-o dimineaţă, pe când Cabuche ajuta Severinei, se hotărî să-l întrebe:

— Ce-i cu Flora, o fi bolnavă?

Pietrarul nu înţelesese un semn al Severinei, şi crezu nimerit să vorbească:

— Săraca Flora, a murit!

Jacques începu să tremure şi ceru să i se spună totul.

Îi povestiră sinuciderea fetei: cum s-a aruncat înaintea trenului, sub tunel. Înmormântarea mamei fusese amânată până seara, ca să poată fi îngropată împreună cu fata.

Şi acum dormeau amândouă în micul cimitir din Doinville, unde se întâlniseră cu micuţa Luiseta, care ajunsese acolo pătată de sânge şi noroi. Trei fiinţe umile, dintre acelea care se poticnesc şi cad în drum, ca măturate de vântul puternic al trenurilor fugare.

— Moarte, Dumnezeule!.. Biata mătuşă Fazia şi Flora şi Luiseta!...

La numele acesteia din urmă, Cabuche, care ajuta Severinei să potrivească patul, ridică instinctiv ochii spre dânsa, tulburat de amintirea dragostei lui de altădată. Dar tânără femeie rămânea serioasă; îl privi cu multă bunătate.

El fu mişcat. Îi atinse fără de voie mâna pe când potrivea pernele, şi simţi că se îneacă. Îi răspunse lui Jacques. care îl întrebase cu vocea sugrumată:

— A fost învinuită că a pus la cale accidentul?

— O, nu, nu... numai că a fost din vina ei, bine înţeles.

Povesti în fraze întretăiate ce ştia. El nu văzuse nimic, căci era în casă când îşi luaseră caii avânt şi târâseră căruţa pe linie. De aceea, el avea remuşcări; domnii de la justiţie îi spuseseră că un bun căruţaş nu-şi părăseşte niciun moment caii, dacă nu i-ar fi părăsit, catastrofa nu se întâmpla. Ancheta stabilise că era o simplă neglijenţă din partea Florei; şi cum ea se pedepsise singură, ancheta se oprise aici. Misard aruncase toată vina asupra moartei, care era o încăpăţânată şi care nu-l asculta deloc. De altfel, Compania nu putu să constate decât perfecta lui corectitudine în dimineaţa aceea şi, până să se însoare din nou îi îngădui să ia ca păzitoare de barieră pe o bătrână din vecinătate, pe femeia Ducloux, o fostă servitoare de han care trăia din câştigurile necinstite de odinioară.

Când Cabuche ieşi din odaie, Jacques o opri pe Severina cu privirea. Era foarte palid.

— Tu ştii că Flora a tras caii pe linie ca să împiedice trecerea trenului?

Severina se îngălbeni.

— Ce tot spui, dragă!... Ai călduri, trebuie să te culci.

— Nu, nu, nu e aiurealã... M-auzi? Am văzut-o cum te văd. Ţinea caii şi căruţa în loc, cu braţul ei puternic.

Biata femeie căzu pe un scaun, leşinată pe jumătate.

— Doamne, Doamne! Mi-e frică... E oribil, n-o să mai pot dormi...

— Drace, urmă el, e limpede, a încercat să ne omoare pe amândoi odată cu mulţimea... De mult ce mă iubea devenise geloasă... Cu capul ei sucit a făcut atâtea crime dintr-o singură lovitură. A vărsat atâta sânge... A, ticăloasa! ...

Ochii-i se măreau, un tic nervos făcea să-i tremure buzele; tăcu şi se priviră lung. Apoi, smulgându-se din plasa viziunilor negre care li se perindau pe dinaintea ochilor, vorbi iar cu jumătate de glas:

— Aşa dar, e moartă, de aceea mă urmăreşte. De când mi-am venit în fire, mi se pare mereu că e aici. Chiar în dimineaţa asta mi-am întors capul, crezând-o la căpătâiul meu. Ea e moartă şi noi trăim. Numai de nu s-ar răzbuna acum!

Severina se cutremură.

— Taci odată! Ai să mă înnebuneşti!...

Şi ieşi.

Jacques o auzi alergând la celălalt rănit.

Rămas singur, el se apucă din nou să privească spre căsuţa cantonierului, cu fântâna ei mare şi cu baraca de scânduri în care Misard părea că moţăie, îndeplinindu-şi slujba mecanică. Lucrurile acestea îl absorbeau ore întregi, ca o problemă pe care n-o putea rezolva şi de care depindea salvarea lui.

Nu se sătura să-l privească pe Misard, fiinţa aceea palidă şi lungană, zguduită întotdeauna de o tuse neîndurătoare, pe Misard care îşi otrăvise nevasta şi scoase din fire pe fata aceea voinică, chinuită de patimă.

De ani de zile nu avusese alt gând în cap, ziua şi noaptea de cât să sune din goarnă, de câte ori i se semnala sosirea unui tren, apoi după plecarea trenului, şi după ce linia era închisă, să apese un buton pentru a-l anunţa postului ce urmează şi să apese un altul pentru a declara linia liberă, postului dinainte; acestea erau semne cu desăvârşire mecanice, care îi intraseră în trup, în decursul vieţii lui tânjitoare. Analfabet, mărginit, nu citea niciodată, stătea

aşa cu mâinile bălăbănindu-se, cu ochii pierduţi în vag, în mijlocul aparatelor sale. Închis mai totdeauna în baracă, n-avea alte plăceri decât prânzul, pe care şi-l prelungea cât mai mult. De aceea recădea în somnolenţă, cu creierul sterp, gata să adoarmă de-a-mpicioarele. Noaptea, de teamă să nu amorţească de atâta şedere, se scula şi se plimba, cu picioarele lui moi, ca un om beat. Şi aşa se încinse lupta între el şi nevastă, pentru mia de franci pe care vrea s-o aibă după moartea bătrânei. Ideea aceasta îl va urmări de sigur luni de-a rândul, după moartea nevestei, pe omul ăsta pustnic şi cu mintea greoaie.

Când suna din goarnă, când manevra semnalele, veghind ca un automat pentru viaţa altora, se gândea la otravă; iar când aştepta cu braţele întinse de-a lungul trupului, tot la ea se gândea. Nimic alta: o va ucide, va căuta, şi tot el va rămâne cu banii.

Jacques era mirat că îl găseşte şi acum la fel. Lumea omora, deci, fără milă iar viaţa rămânea aceeaşi. După frigurile scotocirii, Misard îşi recăpătă calmul.

În fond, nevastă-sa triumfase, căci el răscolise toată casa fără de vreun folos.

Avea mereu înaintea privirilor ochii mari ai moartei, zâmbetu-i îngrozitor de pe buzele care repetau: „Caută!.. Caută!…”

Şi el căuta fără, o clipă de răgaz; se trudea să găsească locul în care era tăinuită comoara; cuprins de un fel de insomnie cerebrală, făcea totul sub imboldul ideii sale fixe. După ce suna din goarnă, o dată pentru trenurile care plecau şi de două ori pentru cele care veneau, continua să caute. Şi bătrâna Ducloux, care păzea acum bariera, îşi da toate silinţele, nădăjduind c-o să fie luată de nevastă.

Îi da mii de îngrijiri şi se trecea cu firea văzând că el nu doarme.

Într-o noapte, Jacques care începuse să se plimbe prin odaie, văzu, când se apropie de fereastră, un felinar purtat de colo până colo, la Misard; desigur că acesta căuta

mereu. Dar în noaptea următoare, pe când convalescentul şedea din nou la pândă, îl văzu pe Cabuche stând sub fereastra camerei în care dormea Severina. Şi descoperirea aceasta în loc să-l întărite, îl umplu de milă şi tristeţe: încă un nenorocit, animalul acesta mare, înfipt acolo ca un câine nebun şi credincios. Într-adevăr, Severina, atât de micuţă şi nu tocmai frumoasă dacă o priveai de aproape, avea un farmec irezistibil, cu părul ei negru şi cu ochii de merişor, pentru a-i ademeni până şi pe sălbaticii, pe uriaşii mărginiţi, cărora le exalta simţurile într-atâta încât ei îşi petreceau nopţile sub fereastra ei ca nişte copilaşi.

Îşi reamintea unele întâmplări: graba pietrarului de a o ajuta, privirile de servilism ce i le arunca. Da, cu siguranţă, Cabuche o iubea, o dorea. Şi a doua zi, supraveghindu-l, îl văzu cum ridică pe furiş un ac de cap căzut din cocul ei, pe când ea făcea patul, şi-l ascunse în pumnul său mare.

Jacques se gândi la zbuciumul lui, la tot ce suferise dorind-o, şi la tulburarea care îl cuprindea odată cu revenirea sănătăţii.

Mai trecură două zile şi, spre sfârşitul săptămânii, răniţii îşi puteau relua lucrul, după cum prevăzuse medicul.

Într-o dimineaţă, pe când mecanicul era la fereastră, văzu pe fochistul Pecqueux trecând pe o maşină nouă şi salutându-l cu mâna, ca şi când l-ar fi chemat.

Dar el! n-avea nicio grabă, o redeşteptare de patimă îl ţinea ţintuit locului, un fel de aşteptare sfioasă a celor ce vor urma. În aceeaşi zi, auzi în parter, din nou râsete de copile şi o veselie ca de pension în reacţie şi recunoscu glasuile surorilor Dauvergne.

Nu-i spuse nimic Severinei, care, de altfel, n-avusese vreme să stea cinci minute lângă el.

Seara toată casa reintră într-o linişte ca de mormânt. Şi, când o prinse în odaia lui, o privi ţintă şi o întrebă:

— Aşadar, au venit surorile să-l ia?

Ea răspunse scurt:

— Da.

— Şi acum suntem singuri, cu desăvârşire singuri?

— Da, singuri de tot... Mâine va trebui să ne despărţim, eu mă întorc la Havre. S-a isprăvit cu şederea în pustiul acesta.

El o privea mereu, surâzător şi întru câtva încurcat. Deodată se hotărî:

— Îţi pare rău că a plecat, nu-i aşa?

Iar când ea tresări, vrând să protesteze, el o opri.

— Te rog să nu crezi că-ţi caut ceartă. Vezi bine că nu sunt gelos. Într-o zi mi-ai spus că pot să te ucid dacă îmi vei fi necredincioasă, şi nu e aşa că n-am aerul unui iubit care vrea să-şi ucidă iubita? Într-adevăr, nu te mişcai de lângă el. Era cu neputinţă să te am lângă mine un minut. Voi spune şi eu ca bărbatul tău, că te vei culca într-o seară cu bărbatul acesta, numai pentru a mai schimba.

Ea nu îl contrazise, ci repetă:

— Pentru a schimba, pentru a schimba.

Apoi într-un elan de sinceritate:

— Ei bine: ascultă, e adevărat... Noi ne putem destăinui totul, sunt destule lucruri care ne leagă... de luni de zile mă urmărea omul acesta. Ştia că sunt a ta şi-şi închipuia că n-ar pierde nimic dacă aş fi şi a lui. Iar când ne-am regăsit jos, mi-a repetat din nou că mă iubeşte la nebunie, atât de pătruns de recunoştinţă pentru îngrijirile ce i le-am dat, cu atâta dragoste, încât am vrut un moment să-l iubesc şi eu, să schimb, să încep să gust altceva mai bun, mai dulce... poate fără plăcere, dar care m-ar fi liniştit...

Ea se întrerupse şi şovăi înainte de a urma.

— Căci drumul dinaintea noastră e închis, nu vom merge mai departe... Visul nostru de plecare, nădejdea aceea de a fi bogaţi şi fericiţi, acolo, în America, toată această fericire care stătea în puterea ta, acum e imposibilă, fiindcă tu n-ai putut... O, nu te dojenesc: poate că-i mai bine aşa; dar vreau să te fac să înţelegi, că de la tine nu mai am nimic de aşteptat: mâine va fi ca ieri; aceleaşi necazuri, aceleaşi griji.

Jacques o lăsă să vorbească, n-o întrebă nimic; dar văzând-o că tace:

— Şi de aceea te-ai culcat cu celălalt?

Severina făcu câţiva paşi prin cameră, apoi se întoarse către el şi ridică din umeri.

— Nu, nu m-am culcat cu el. Te rog să mă crezi, fiindcă nu mai avem de ce să ne minţim unul pe altul... Nu, n-am putut să fac aşa ceva, după cum n-ai putut să faci nici tu afacerea cealaltă. Eşti mirat că o femeie nu s-a putut da unui bărbat, împiedicată numai de raţionamente De obicei, nu prea stam mult pe gânduri când era vorba să fiu drăguţă cu bărbatul meu sau cu tine; ei bine, de data asta n-am putut. Mi-a sărutat numai mâinile, nici măcar buzele, ţi-o jur. Mă aşteaptă la Paris, mai târziu; îl vedeam atât de nenorocit, că n-am vrut să-i răpesc o speranţă.

Avea dreptate, Jacques o credea, vedea bine că ea nu minte.

Şi fu cuprins din nou de teamă, dorinţa îl tulbura din ce în ce mai mult, la gândul că era singur cu ea, închis aici, departe de lume. Voia să scape de ea şi strigă:

— Dar celălalt? Mai e încă unul, Cabuche!

Severina tresări din nou.

— Ai băgat şi tu de seamă?... Da, e adevărat, mai e şi acesta. Mă întreb ce au toţi aceştia cu mine? El nu mi-a spus niciodată nimic dar îl văd că-şi frânge braţele când ne sărutăm. Mă aude tutuindu-te şi plânge prin colţuri. Şi apoi îmi fură toate cele, mănuşi, batiste, pe care le duce în vizuina lui ca pe nişte moaşte... Doar n-o să-ţi închipui că aş fi în stare să mă dau acestui sălbatic. E prea uriaş, mi-ar fi frică de el. De altfel, nu-mi cere nimic... Nu, nu, animalele astea mari, când sunt sfioase, mor de iubire fără să ceară ceva. Ai putea să mă laşi o lună în paza lui, te asigur că nu mă va atinge cum n-a atins-o pe Luiseta, de asta pot răspunde.

La amintirea aceasta, privirile lor se întâlniră şi se făcu tăcere. Trecutul le reamintea întâlnirea la judecătorul de

instrucţie, la Rouen, apoi prima lor călătorie la Paris, şi dragostea lor la Havre şi tot ce urmase, bine şi rău. Era atât de aproape de el, încât acesta îi simţea respiraţia caldă.

— Nu, nu, cu atât mai puţin cu ăsta decât cu celălalt. Cu nimeni, m-auzi, fiindcă n-aş putea... Vrei să ştii de ce? O simt în ceasul ăsta şi sunt sigură că nu mă înşel – fiindcă tu ai pus stăpânire pe toată fiinţa mea. Nu găsesc alt cuvânt, mai nimerit: da, a pus stăpânire, cum se pune pe un lucra pe care îl muţi de colo până colo, pe care îl iei cu tine. Înaintea ta n-am fost a nimănui. Sunt a ta şi voi rămâne a ta. chiar dacă n-ai dori nici tu nici eu... N-aş putea să lămuresc asta. De ceilalţi mi-e frică, mi-e silă: pe când tu ai făcut din asta o adevărată plăcere, o fericire dumnezeiască... Nu te iubesc decât pe tine, nu te pot iubi decât pe tine!...

Întinse braţele să-l atragă spre ea, să-i pună capul pe umărul ei, să-şi unească gura cu a lui. Dar el îi apucase mâinile, o strângea pierdut. Îngrozit, căci simţea cum se redeşteaptă în el vechea obsesie. Urechile îi vâjâiau, simţea loviturile de ciocan ale crizei de odinioară. De câtva timp n-o putea iubi ziua sau la lumina vreunei lumânări, de teamă să nu înnebunească văzând-o. Iar lângă ei era o lampă care le lumina chipurile, şi dacă tremura devenind furios, era probabil, pentru că-i zărea rotunjimea albă a gâtului prin rochia de casă întredeschisă.

Rugătoare şi înfierbântată, Severina urma:

— Existenţa noastră poate fi încurcată, prea puţin îmi pasă. Chiar dacă n-aş mai uzi de tine. dacă vechile neplăceri ar reîncepe, n-am altceva de făcut decât să-mi târăsc viaţa şi să sufăr cu tine. Ne vom întoarce la Havre, fie ce-o fi, numai să te am lângă mine... Sunt trei nopţi de când nu dorm, chinuită în camera mea de alături, de dorinţa de a veni lângă tine. Îmi păreai atât de trist, erai atât de bolnav, că nu îndrăzneam... Dar, te rog, lasă-mă să rămân cu tine în seara asta. Ai să vezi ce frumos o să fie, am să mă fac mică de tot ca să nu te supăr. Şi apoi

gândeşte-te că e ultima noapte…
În casa asta suntem la capătul pământului. Ascultă, nici o respiraţie, nici un suflet. Nimeni nu poate veni, suntem singuri, atât de singuri că nimeni n-ar şti dacă o să murim unul în braţele celuilalt.

În furia dorinţei de a o avea, exaltat de mângâierile ei, Jacques, neavând arme, îşi răsucea degetele ca pentru a o sugruma: ea cedă obiceiului ce-l avea şi stinse lampa. Apoi se culcară. Fu una dintre cele mai arzătoare nopţi de dragoste, cea mai bună, singura în care se simţiră uniţi, dispărând unul într-altul. Zdrobiţi de atâta fericire, aproape ne mai simţindu-şi trupurile, ei n-adormiră, ci rămaseră uniţi într-o îmbrăţişare. Şi întocmai ca în noaptea destăinuirilor, la Paris, în odaia mamei Victoria, el o asculta tăcut, pe când ea îi şoptea la ureche cuvinte fără sfârşit.

Poate că în seara aceea simţi moarte plutind deasupra capului ei. Până atunci surâdea inconştientă în braţele iubitului, dar acum simţise fiorul rece şi o teamă inexplicabilă o făcea să se lipească tot mai mult de pieptul lui bărbătesc pentru a o ocroti. Respiraţia uşoară era ca un dar al întregii sale fiinţe.

— Ah, drăguţul meu, dacă ai fi putut, ce fericiţi am fi fost acolo!… Nu, nu-ţi mai cer să faci ceea ce nu poţi, dar regret atât visul nostru!… Adineauri mi-a fost frică. Nu ştiu, mi se pare că mă ameninţa ceva. E o copilărie, desigur: mă întorc mereu, ca şi când în spatele meu ar fi cineva care stă gata să mă lovească… şi nu te am decât pe tine, scumpul meu, ca să mă aperi. Toată bucuria mea depinde de tine, tu eşti acum singurul meu scop în viaţă.

El o strânse mai tare, fără să răspundă nimic, punând în strângerea aceasta tot ce nu putea spune: emoţia, dorinţa lui de a fi sincer, dragostea puternică pe care nu încetase să i-o inspire. Şi voise s-o omoare chiar în seara aceasta căci dacă ea nu s-ar fi întors să stingă lumina, ar fi sugrumat-o, cu siguranţă. Nu se va lecui niciodată, crizele îi reveneau, fără niciun motiv şi fără să-şi poată lămuri cauza

lor. De ce tocmai în seara aceasta, când o regăsea credincioasă şi pătimaşă? Să fie oare pentru că o iubea până la dorinţa de a o distruge, în egoismul feroce al masculului? S-o aibă moartă, ca pământul?

— Spune-mi, dragule, de ce să-mi fie frică, cunoşti tu ceva care m-ar putea ameninţa?

— Nu, nu, fii liniştită, nu te ameninţă nimic.

— Câteodată tremur din tot trupul. E în spatele meu o primejdie pe care n-o văd, dar o simt mereu... De ce să-mi fie frică?

— Nu, nu-ţi fie teamă, te iubesc şi nu voi lăsa pe nimeni să-ţi facă vreun rău... Uite, cât de bine e să fii unul într-altul!

Urmă o tăcere duioasă.

— Ah, scumpul meu, urmă ea pe şoptite, noapte după noapte, toate la fel cu asta, fără sfârşit, unde vom fi aşa, făcând numai unul... Vom vinde casa asta şi vom pleca în America, la prietenul tău care te aşteaptă mereu. Toată ziua mă voi ocupa să aranjez viaţa noastră de acolo, şi noaptea vom face ca şi acum. Voi fi a ta, şi vom dormi unul în, braţele celuilalt... Dar tu nu poţi, ştiu. Dacă îţi vorbesc nu e pentru a te necăji, dar fiindcă îmi vine să vorbesc aşa, fără să vreau.

O hotărâre bruscă pătrunse în mintea lui Jacques: să-l omoare pe Roubaud ca să n-o omoare pe ea. De data aceasta, ca şi în alte dăţi, se crezu stăpân pe voinţa sa.

— N-am putut să fac până acum, dar o să pot de aici încolo. Nu ţi-am făgăduit? îi şopti el.

Ea se opuse fără convingere.

— Nu, nu-mi făgădui, te rog. Suntem bolnavi atunci când îţi lipseşte curajul... şi apoi e îngrozitor, nu trebuie, şi tocmai de aceea voi avea puterea... Voiam să-ţi vorbesc, şi vom vorbi, acum, pentru că suntem singuri şi liniştiţi.

Ea începu să se şi resemneze, oftând şi cu bătăile inimii atât de puternice, încât le simţea aproape de inima lui.

— O, Doamne, atâta vreme cât asta nu trebuia să se

întâmple, o doream din tot sufletul… dar acum când lucrul începe să devină serios, nu mai vreau să trăiesc.

Şi amândoi tăcură sub greutatea acestei hotărâri. În jurul lor simţeau pustiul ţinutului acela fioros. Le era peste măsură de cald; cu mădularele molatice, înlănţuite, se pierdeau unul într-altul.

Apoi el începu să o sărute pe gât, sub bărbie, iar ea începu să şoptească:

— Ar trebui să vină aici… Da, aş putea să-l chem printr-un pretext oarecare. Nu ştiu care. Vom vedea mai târziu… Atunci, nu e aşa, ai să-l pândeşti ascuns şi lucrurile vor merge de la sine, căci suntem siguri că nu vom fi deranjaţi de nimeni aici.

Supus, plimbându-şi buzele de la bărbie la cât, el se mărgini să răspundă:

— Da, da.

Dar ea, foarte pricepută, cântărea fiecare amănunt, şi pe măsură ce planul se dezvolta în mintea ei, i-l şi discuta…

— Numai că am fi prea proşti, dacă nu am lua măsuri de pază, scumpul meu. Aş prefera să rămânem în situaţia în care suntem, decât să fim arestaţi chiar a doua zi. Eu am citit aşa ceva, nu-mi mai aduc aminte unde, într-un roman mi se pare: ar fi mai bine să facem să se creadă că e vorba de o sinucidere… E atât de ciudat şi de întunecat de la o vreme încoace, că faptul nu va mira pe nimeni. A venit aici pentru a se sinucide… Dar trebuie să potrivim lucrurile în aşa fel ca ideea sinuciderii să fie cu putinţă…

— Fără îndoială.

Ea căuta ceva, oarecum sugrumată, căci el îi prinsese grumazul şi o săruta cu patimă.

— Ce spui? Ceva care să ascundă orice urmă. După aceea îl vom aşeza amândoi pe linia ferată. Înţelegi?… Îi vom pune gâtul pe o şină, astfel ca primul tren care va trece să-l decapiteze. Vor putea să caute apoi mult şi bine, nu vor găsi nicio gaură, nimic!… Ce spui, e bine aşa?

— Da, e foarte bine.

Amândoi se înfierbântară, ea era veselă şi aproape fericită ci el are imaginaţie. La o dezmierdare a lui fu cuprinsă de înfiorare.

— Nu, lasă-mă, aşteaptă puţin. Căci, dragule, mă gândesc că nu merge astfel. Dacă rămâi aici, sinuciderea va părea curioasă. Trebuie să pleci. Auzi? mâine vei pleca, în aşa fel ca să fii văzut de Cabuche, de Misard, iar plecarea ti să fie dovedită. Vei lua trenul spre Barentin, vei coborî la Rouen sub un pretext; apoi când se va lăsa noaptea vei reveni, îţi voi da drumul pe din dos. Nu sunt decât patru leghe, şi vei putea fi înapoi în mai puţin de trei ceasuri... De data aceasta totul e aranjat. Dacă vrei tu, s-a făcut!

— Da, vreau, s-a făcut.

Acum se gândea şi el fără s-o mai sărute, nemişcat Urmă o tăcere, pe când rămaseră aşa unul în braţele celuilalt. Apoi încet, încet, senzaţia trupurilor reveni şi st înăbuşeau în îmbrăţişări, când ea se opri deodată.

— Dar pretextul pentru a-l face să vină? N-o să poată lua trenul, în orice caz, decât după opt, când iese de la serviciu şi va fi aici la zece – asta e şi mai bine... la stai! cumpărătorul casei de care mi-a vorbit Misard şi care trebuie să vină s-o vadă poimâine dimineaţa! Îi voi telegrafia bărbatului meu mâine dimineaţă că prezenţa lui aici e necesară. Va fi aici mâine seară. Tu vei pleca după amiază şi vei fi înapoi înainte de venirea lui. Va fi noapte, nu e lună, aşa că nu vom fi supăraţi de nimic... Totul se potriveşte de minune.

— Da, de minune.

Şi de data aceasta, înnebuniţi de entuziasm, se iubiră. Când adormiră în sfârşit, în puterea tăcerii, ţinându-se încă îmbrăţişaţi, zorii zilei începeau să se arate. El dormi până la zece, un somn greu fără vise, şi când se deşteptă, era ferm hotărât; ea se sculase şi se îmbrăca în odaia cealaltă. O ploaie de soare pătrunse prin fereastră, incendiind perdelele roşii de pe pereţi, tot acel roşu care umplea odaia; pe când casa fu zguduită de trecerea unui tren.

Orbit, el privi soarele şi tot roşul acela din cameră, şi-şi reaminti ceva: era hotărât; în noaptea viitoare, când soarele va apune, el va ucide. Lucrurile se petrecură în ziua aceea după dorinţa Severinei şi a lui Jacques. Ea rugă pe Misard să ducă la Doinville telegrama adresată bărbatului sau, şi pe la trei, în prezenţa lui Cabuche, Jacques îşi făcu pregătirile de plecare. Iar pe când se ducea la Barentin să ia trenul, pietrarul îl urmă, fericit că găseşte în apropierea iubitului ceva din femeia pe care o dorea.

La Rouen, unde ajunse la cinci fără douăzeci, Jacqaes trase la un han pe care îl ţinea una dintre compatrioatele sale. A doua zi dimineaţa spuse că se duce să-şi vadă prietenii înainte de a se întoarce la Paris pentru a-şi relua servicul. Dar se simţea foarte obosit, şi se retrase de pe la şase să se culce în camera lui de la parter, cu o fereastră ce da într-o străduţă pustie. După zece minute era în drum spre Croix-de-Maufras, după ce închisese bineînţeles fereastra pe unde ieşise, în aşa fel ca să se poată întoarce tot pe acolo.

La nouă şi un sfert, Jacques se afla în faţa casei pustii de la marginea drumului de fier. Noaptea era foarte întunecoasă şi nicio lumină nu pătrundea prin obloanele închise. Şi, simţi în suflet acea tristeţe prevestitoare de nenorociri pe care nu le poţi ocoli. Aruncă, aşa cum fuseseră înţeleşi, trei pietricele în geam, apoi trecu în dosul casei, unde o uşă se deschidea încet. După ce o închise în urma lui, urcă scara pipăind pe lângă zid. Dar când ajunse în camera scăldată în lumină şi văzu patul desfăcut, hainele Severinei aruncate prin odaie, şi când o văzu pe ea dezbrăcată, cu parul despletit, răspândit în jurul gâtului, rămase uimit locului.

— Cum, te-ai culcat?

— Desigur, e mai bine aşa... O idee care mi-a trecut prin cap. Înţelegi, când îl voi auzi bătând şi voi ieşi să-i deschid uşa, nu va bănui nimic. Am să-i spun că am fost apucată de dureri de cap. Asta îmi va îngădui să spun că n-am părăsit

deloc odaia, mâine când îl vor găsi pe linie.

Dar Jacques tremura, pierdut.

— Nu, nu, îmbracă-te. Trebuie să fii în picioare, nu poţi sta aşa.

Ea zâmbi, mirată.

— De ce dragul meu? Nu te îngriji, nu mi-e frig deloc. Uite – vezi dacă nu ard!

Cu un gest drăgăstos se agăţă de gâtul lui, cu braţele-i goale, descoperindu-şi gâtul minunat. Şi fiindcă el era din ce în ce mai enervat, ea se prefăcu supusă.

— Nu te supăra, am să mă înfund în pat. Să nu-ţi mai fie teamă că răcesc.

Şi când fu învelită cu cearşaful până la bărbie, el se mai linişti. Severina îi povesti calmă cum şi-a aranjat totul în minte.

— De îndată ce o să aud bătând în uşă, mă voi duce să-i deschid. Întâi mă gândeam să-l lasă să vină până aici, unde-l vei aştepta tu, dar am socotit că va fi greu să-l transportăm, şi apoi aici e parchet, pe când jos e ciment şi se spală mai de grabă, dacă va fi pătat. Dezbrăcându-mă, mi-am adus aminte de un roman în care am citit că un om s-a dezbrăcat în pielea goală pentru a-l ucide pe celălalt, înţelegi, aşa înlături orice urmă. Ce zici, dacă ne-am dezbrăca şi noi?

El o privi speriat. Dar ea avea aceeaşi figură dulce, aceeaşi ochi de copil preocupat numai de bunul mers al lucrurilor. Toate acestea se petreceau în capul ei. Jacques fu pătruns până la oase de dezgust.

— Nu, nu!... Ca sălbaticii. De ce să nu-i mănânc şi inima? Se vede că-l urăşti grozav.

Chipul Severinei se întunecă deodată. Întrebarea aceasta o aruncă din vârtejul pregătirilor de bună gospodină, în acţiunea dezgustătoare a crimei. Ochii-i se umplură de lacrimi.

— Am suferit prea mult de câteva luni încoace, nu-l mai pot iubi. Mi-am zis de o sută de ori: mai bine să se întâmple

orice, decât să mai stau cu omul ăsta o săptămână. Ai dreptate, e îngrozitor să ajungem aici. Trebuie numai să doreşti fericirea cum, o dorim noi. În sfârşit, vom scoborî fără lumină. Vei sta în dosul uşii, şi când voi intra cu el, vei face ce vei vrea... Eu, dacă mă amestec, e ca să te ajut, ca tu să nu te simţi îngrijorat că eşti singur.

El se oprise lângă masă văzând cuţitul, arma care mai slujise şi soţului şi pe care femeia o pusese acolo, la ivealã, pentru a fi lovit la rândul său şi el.

— Nu-i aşa, dragul meu, că nu te îndemn eu? Mai este vreme; du-te, dacă nu poţi.

Dar, cu o pornire violentă, el se încăpăţână.

— Ce, crezi că sunt laş? De data asta s-a isprăvit, am jurat.

În momentul acela casa fu zguduită de huruitul unui tren care trecea ca fulgerul.

— Asta e trenul lui. S-a dat jos la Barentin şi va fi aici peste o jumătate de ceas.

Şi nici Jacques, nici Severina nu-şi mai vorbiră.

Severina, în patul în care se închiseră orele arzătoare şi negre ale nopţii trecute, nu se mişca. Sta cu capul pe pernă, urmărindu-l din ochi.

Mai trecu un tren, un tren de marfă nesfârşit de lung, şi rezemată în cot, ea se aştepta ca zguduitura aceasta de uragan să se piardă departe, în adâncul câmpiei adormite.

— Mai e un sfert de oră, spuse Jacques cu glas tare. A trecut de pădurea din Becourt şi e la jumătatea drumului. Oh, lung mai e!

Dar când se întoarse şi porni spre fereastră, o găsi pe Severina în cămaşă, lângă pat, în picioare.

— Dacă am coborî cu lampa? întrebă ea. Am mai vedea locul, te-ai aşeza la pândă, ţi-aş arăta ce mişcare ai de făcut.

El tremura, şovăia.

— Nu, lampa, nu!

— Fii pe pace, pe urmă o ascundem. E nevoie să vezi locul acum.

— Nu, nu, du-te la loc!

Ea nu se supunea; dimpotrivă venea spre el cu zâmbetul neînfrânt şi despotic al femeii care se ştie atotputernică prin patimă. Când ea o să-l cuprindă în braţe, el o să cedeze şi-o să facă tot ce ea va voi.

— Haida de, dragul meu, ce ai? S-ar zice că ţi-e frică de mine. Abia mă apropii şi tu parcă mă ocoleşti. Dacă ai şti ce nevoie am să mă reazim de tine, să simt că eşti aici, că noi suntem înţeleşi pentru totdeauna, pentru totdeauna, auzi tu!

Ea îl împinse lângă masă şi el nu mai putea să fugă; o privea în lumina vie a lămpii Niciodată nu o văzuse astfel, cu cămaşa deschisă, pieptănată cu părul sus încât îi era gâtul gol, îi era sânii goi. Se înăbuşea. Îşi aduse aminte că cuţitul era acolo pe masă, dinapoia sa îl simţea, n-avea decât să întindă mâna.

Cu o sforţare el mai izbuti să îngâne:

— Te rog, hai, culcă-te!

Dar ea nu se înşela: pofta îl făcea pe el să dârdâie.

— Sărută-mă, dragul meu, cât mai avem un minut încă… Ştii că el o să fie aici. Dacă va fi mers repede, o să fie dintr-un moment într-altul; poate să bată… Iar pentru că nu vrei să coborâm, ţine minte atunci: eu, o să deschid; tu vei fi după uşă să nu aştepţi îndată, oh, îndată să isprăvim. Te iubesc atât şi vom fi aşa de fericiţi! Îmbrăţişează-mă, tare, tare. Îmbrăţişează-mă ca şi cum m-ai răpune, ca să nu mai rămână nimic din mine în afară de tine!

Jacques, fără să se întoarcă, bâjbâia cu mâna dreaptă la spate; luase cuţitul. Şi rămase o clipă astfel, cu pumnul încleştat pe prăsele.

— Îmbrăţişează-mă, îmbrăţişează-mă…

Ea îşi răsturnă chipul supus, cu o patimă rugătoare, îşi descoperea gâtul gol. Iar el, văzând carnea albă, ridică braţul înarmat cu cuţitul. Dar ea zărise sclipirea lamei, se

aruncă în lături, buimacă de groază şi de teamă.

— Jacques, Jacques... Doamne, de ce, de ce?

Cu dinţii încleştaţi el nu scotea o vorbă, o urmărea. O luptă scurtă o aduse pe femeie în apropiere de pat. Se da înapoi, rătăcită, fără să se apere, cu cămaşa smulsă.

— De ce, Doamne, de ce?

Iar el doborî braţul şi arma pironi în gâtlej întrebarea femeii. Lovind, el răsucise cuţitul din îndemnul groaznic al mâinii; aceeaşi lovitură ca pentru prezidentul Grandmorin, în acelaşi loc, cu aceeaşi îndârjire. Strigase ea? Jacques nu ştiu nicicând.

În clipa aceea trecea expresul de Paris, cu atâta violenţă şi aşa de repede încât podeaua se cutremură; iar ea murise ca trăsnită în toiul vijeliei.

Cabuche, în noaptea aceea ca şi în alte nopţi, sărise gardul şi dădea târcoale pe sub fereastra Severinei. Ştia că Roubaud e aşteptat şi nu-l mira lumina care se strecura prin crăpătura unui oblon.

Dar omul care dăduse buzna afară, goana de fiară a acestuia pe câmp, departe, îl pironiră în loc mirat. Şi pietrarul nu mai avea vreme să se ia după fugar; rămăsese înspăimântat, plin de grijă şi şovăială, în faţa uşii căscate. Ce se întâmplase oare? Să intre?

În sfârşit. Cabuche se hotărî, porni pe dibuite. În faţa uşii de la cameră, lăsată şi ea deschisă, se opri iar. I se păru că vede lângă pat un teanc de fuste. Fără îndoială, Severina era dezbrăcată. O strigă în şoaptă, cuprins de tulburare, cu vinele zvâcnindu-i. Zări pe urmă sângele, pricepu şi se năpusti cu un răcnet care ieşea din inima lui sfâşiată. Doamne, ea era omorâtă, aruncată acolo în goliciunea-i jalnică. I se păru că ea mai geme încă şi îl cuprinde o aşa deznădejde, o aşa de dureroasă ruşine văzând-o complet goală, încât o apucă frăţeşte în braţe, o ridică şi-o aşeză pe pat, cu al cărui cearşaf o înveli. Dar în strângerea aceea, unica îmbrăţişare a lor, el îşi umpluse cu sânge şi mâinile, pieptul. Curgea sângele după el. Şi în momentul acela văzu

că Roulaud şi Misard erau în faţa lui. Intraseră şi ei, găsind uşile date în lături. Bărbatul sosea cu întârziere deoarece stătuse de vorbă cu cantonierul, care îl însoţise apoi urmându-şi convorbirea. Se uitau amândoi la Cabuche ale cărei mâini erau înroşite ca ale unui măcelar.

— Aceeaşi lovitură ca pentru prezident, spuse Misard după ce se uită la rană.

Roubaud dădu din cap, fără a răspunde, fără a-şi putea lua ochii de la Severina, de la masca pe care era întipărită groaza, la chipul cu păr negru ridicat pe frunte, cu ochii albaştri, holbaţi peste măsură, care întrebau: De ce?

XII

Peste trei luni, într-o noapte calmă de iunie, Jacques conducea expresul de Havre, plecat din Paris la şase şi treizeci. Noua-i locomotivă, locomotiva Nr. 608 pe care o deflorase el, după cum îi plăcea să spună, şi pe care începea s-o cunoască era îndărătnică şi năzdrăvană ca acele iepe tinere care trebuie îmblânzite prin uzură înainte de a se resemna la ham. De multe ori o înjura şi o regreta pe Lisona, stând în continuu cu mâna pe manivelă. Dar în noaptea aceea cerul era aşa de calm încât el se simţea pornit spre îngăduinţa de a o lăsa intru câtva în voie, – fericit el însuşi că poate respira din adâncul plămânilor. Nicicând nu se simţise mai bine, mai fără mustrări, uşurat, pătruns de-o mare tihnă.

El care nu vorbea niciodată la drum, glumi cu Pecqueux, care-i fusese lăsat ca fochist.

— Hei, ce e? Faci nişte ochi parcă ai fi băut doar apă.

Într-adevăr, Pecqueux părea, ca niciodată, foarte posac.

Răspunse îmbufnat:

— Trebuie să deschizi ochii dacă vrei să vezi bine.

Jacques îl privi cu bănuială, ca omul a cărui conştiinţă nu e curată. Săptămâna trecută se lăsase prins în braţe de amanta camaradului său, de acea teribilă Filomena care de multă vreme se freca pe lângă el ca o biată pisică îndrăgostită. Şi nu fusese la el decât o clipă de curiozitate senzuală; cedă mai mult din dorinţa de a face o experienţă: era lecuit pe deplin, acum când îşi potolise groaznica sete?

O s-o poată avea pe aceasta fără să-i implânte un cuţit în gâtlej? O avusese în două rânduri, – şi nimic, nicio stânjenire, niciun fior. Bucuria-i nespusă, aeru-i tihnit, binedispus, veneau desigur fără să îşi dea seama, de la constatarea că nu mai era decât un om ca toţi oamenii.

Pecqueux deschise cuptorul ca să arunce cărbuni; îl opri însă.

— Nu, nu, n-o îndopa prea mult, că merge bine.

Fochistul mormăi;

— Ba pe dracu... O secătură, o scârnăvie... Şi când mă gândesc la ailaltă, care era atât de cuminte!... Asta nu merita niciun picior în...

Ca să nu se supere, Jacques tăcu. Îşi dădea însă seama că vechea gospodărie în trei se dusese odată cu moartea Lisonei. Acum se certau pentru un fleac, pentru o piuliţă prea strânsă, pentru o lopată de cărbuni. Şi-şi făgăduia să fie prudent cu Filomena, căci nu vrea să ajungă la un război pe faţă, între el şi fochist, pe platforma asta mişcătoare şi îngustă care-i ţinea. Câtă vreme Pecqueux, din recunoştinţă că nu e îmboldit, că poate să facă mici afaceri, era câinele lui supus şi devotat până a se lua de gât cu lumea; trăise ca fraţii liniştiţi în vârtejul pericolului zilnic, neavând nevoie de cuvinte pentru a se înţelege. Dar acum, hărţuindu-se în continuu, traiul între ei devenea un iad. De altminteri săptămâna trecută Compania fusese nevoită să despartă pe mecanicul şi pe fochistul de la expresul de Cherbourg, deoarece burzuluiţi din cauza unei femei, cel dintâi îl persecuta pe al doilea, care nu-i mai da ascultare: se luau la trântă, în toată regula, pe drum, uitând cu totul de călătorii rostogoliţi cu toată viteza în urma lor.

Pecqueux mai deschise cuptorul de două ori şi zvârli cărbunii într-adins, pentru a căuta pricină; dar Jacques se prefăcu că nu bagă de seamă. Era atât de plăcută adierea vântului în noaptea calmă de iulie! La unsprezece şi cinci, când expresul ajunse la Havre, cei doi oameni curăţiră locomotiva bine dispuşi, ca altădată.

Dar când ieşiră din depou pentru a merge să se culce în strada Francois-Mazeline, o voce îi strigă.

— Hei ce vă grăbiţi aşa? Poftiţi aici niţel!

Era Filomena care, din pragul casei fratelui ei, nici vorbă că-l pândise pe Jacques.

Se simţise înciudată zărindu-l pe Pecqueux; şi nu se hotărâse să-i poftească pe amândoi decât pentru a putea măcar să stea de vorbă cu noul ei prieten, – chit ca să îndure prezenţa celui vechi.

— Ia slăbeşte-ne! mormăi Pecqueux. Nu ne mai bate capul: ne e somn.

— Foarte bine! spuse Filomena îngăduitoare. Dar domnul Jacques nu e ca tine, şi dumnealui o să vie să guste un păhăruţ. Nu e aşa, domnule Jacques?

Mecanicul era pe cale să refuze, din prevedere când deodată fochistul primi, – voind să-i pândească şi să se încredinţeze dacă are dreptate în bănuielile lui. Intrară în bucătărie şi se aşezară la masa pe care ea pusese pahare şi-o sticlă cu rachiu. Filomena spuse în şoaptă:

— Să nu facem gălăgie prea mare, pentru că frate-meu doarme colo şi lui nu-i place să-i aduc lume.

Apoi, când servi, adăugă deodată:

— Ia staţi, ştiţi că baborniţa de Lebleu a dat ortul popii astăzi de dimineaţă? Hei, eu spusesem: au s-o omoare dacă or băga-o în locuinţa din fund, o puşcărie adevărată. Şi s-a canonit patru luni văzând numai tabla de zinc în faţa ochilor… Dar ceea ce a răpus-o, de îndată ce nu s-a mai clintit din fotoliu, a fost că nu mai putea să-i pândească, aşa cum avea obiceiul, pe domnişoara Ghuichon şi pe domnul Dadabie. Da, s-a înciudat că n-a putut să-i prindă, şi a murit.

Filomena se opri, dăduse pe gât o duşcă de rachiu şi râse:

— Nici vorbă că ei se culcă împreună. Atât că sunt şireţi… Dar mi se pare că, totuşi, doamna Moulin i-a văzut într-o seară. Din spre partea ei, nu e însă nicio primejdie: ea e

prea bleagă şi, apoi, bărbatul ei, subşeful…

Se întrerupse din nou:

— Ia staţi, săptămâna viitoare se judecă la Rouen afacerea Roubaud?

Până atunci, Jacques şi Pecqueux o ascultaseră fără să scoată nici un cuvânt. Fochistului i se părea prea flecară; niciodată nu vorbise cu el atât; şi n-o slăbea din ochi, aprins din ce în ce mai mult de gelozie.

— Da, răspunse mecanicul cu atâta linişte, am primit citaţia.

Filomena se aplecă, fericită că-l atinge cu cotul.

— Sunt şi eu martoră… Vai, domnule Jacques, când m-a întrebat despre dumneata, căci ştii că au vrut să ştie adevărul adevărat în privinţa legăturilor dumitale cu biata femeie, da, când m-a întrebat, i-am spus judecătorului: „Păi, domnule, el o adora, e cu neputinţă să-i fi făcut vreun rău!” Nu-i aşa? Vă văzusem împreună şi eram în drept să vorbesc.

— Oh, spuse tânărul făcând un semn de nepăsare, nu eram îngrijorat, puteam să arăt ceas cu ceas cum mi-am petrecut timpul. Dacă Compania m-a ţinut e că nu avea să-mi facă nicio mustrare.

Urmă o pauză; tustrei băură agale.

— Să-ţi intre groaza în oase, nu alta! reluă Filomena. Ce fiară Cabuche acela care a fost arestat şi care era plin de sângele bietei femei! Trebuie să fie prostiţi bărbaţii ca să omoare o femeie pe care au râvnit-o, ca şi cum ar câştiga ceva când femeia nu mai e pe lume… Şi, vezi d-ta, n-o să uit niciodată când domnul Cauche l-a arestat acolo pe peron şi pe domnul Roubaud. Eram de faţă. Ştii că asta s-a petrecut după opt zile numai, când domnul Roubaud, a doua zi după înmormântarea nevestei lui, venise ca de obicei la serviciu. Atunci domnul Cauche l-a bătut pe umăr şi i-a spus că are ordin să-l ducă la închisoare. Închipuieşte-ţi, ei care nu se depărtau, care jucau împreună nopţi de-a rândul! Dar dacă eşti comisar, nu-i aşa? – îl duci şi pe tatăl-

tău şi pe mamă-ta la ghilotină, pentru că aşa cere meseria. Domnului Cauche nu-i pasă: L-am zărit după aceea la cafeneaua Comerţului cum freca iar cărţile, fără să se mai sinchisească de prietenul lui!

Pecqueux, cu dinţii încleştaţi, lovi cu un pumn în masă.

— Dumnezeul lui, dacă aş fi fost eu în locul încornoratului ăla de Roubaud!... Te culcai cu muierea lui dumneata, şi altul o omoară. Şi acum îl trimit pe dânsul la juraţi... Păi să nu crapi de ciudă?

— Dar, blegule, exclamă Filomena, de vreme ce e acuzat că l-a îndemnat pe celălalt să-l descotorosească de nevastă pentru nişte chestii de bani sau mai ştiu eu pentru ce? Se pare că a fost găsit la Cabuche ceasul prezidentului Grandmorin: vă aduceţi aminte că domnul acela a fost asasinat în vagon acum un an şi jumătate. Şi atunci s-a făcut o legătură între omorul ăla şi omorul de acum câteva zile: o poveste întreagă. Nu pot să vă lămuresc cum, dar scria la gazetă; două coloane în cap.

Jacques se arăta distrat şi părea că nici n-ascultă. Murmură:

— La ce bun să ne batem capul? Ce ne priveşte?... Dacă justiţia nu ştie ce are de făcut, n-o să ştim noi.

Apoi adăugă, cu ochii duşi departe, cu obrajii năpădiţi de paloare:

— Din toate astea nu-mi pare rău decât de femeie... Oh, săraca de ea!...

— Eu, încheie Pecqueux cu violenţă, eu care am una de nevastă, dacă cineva s-ar încumeta s-o atingă, i-aş strânge de gât pe amândoi. Pe urmă n-au decât să-mi taie capul, mi-este tot una.

Urmă o nouă pauză. Filomena, care umplea înc-odată paharele, se prefăcu că înalţă din umeri, nepăsătoare. Dar în fond era tulburată şi-l pândea pe furiş. El se neglija foarte mult, umbla murdar şi în zdrenţe, pe când mama Victoria, rămasă fără puteri în urma unei fracturi, fusese nevoită să-şi lase postul şi să intre într-un azil. Nu mai era acolo, ea,

îngăduitoare şi maternă, pentru a-i strecura monede nou-nouţe şi pentru a-l cârpi, nevoind ca aceea din Havre să o acuze că n-are grijă de bărbatul lor. Sedusă de înfăţişarea delicată şi curată a lui Jacques, Filomena făcea pe dezgustata.

— Pe femeia ta din Paris ai sugruma-o? întrebă ea înţepată. Nu te teme, că n-are să ţi-o ia nimeni!

— Pe ea sau pe alta! mormăi el.

Dar ea ciocni, cu un aer glumeţ.

— Haide, în sănătatea ta! Şi adu-mi rufele să pun să ţi le spele şi să ţi le cârpească; nu faci nimănui cinste în halul ăsta... În sănătatea dumitale, domnule Jacques!

Ca şi când s-ar fi trezit dintr-un vis, Jacques tresări, în absenţa totală de remuşcări, în uşurarea, în bună-dispoziţia în care trăia din ziua crimei. Severina îl înduioşa uneori până la lacrimi pe omul blând dintr-însul. Şi ciocni, spunând repede pentru a-i masca tulburarea:

— Ştiţi c-o să avem război?

— Nu se poate! exclamă Filomena. Cu cine?

— Cu Prusienii... Da, din cauza unui prinţ de la ei care vrea să fie rege în Spania. Ieri, la Cameră, n-a fost vorba decât de asta.

Atunci ea se arătă dezolată.

— Hei, o să fie lată! Până acum ne-am bătut capul cu alegerile, cu plebiscitul şi cu aţâţările lor la Paris... Ia spune-mi, dacă se bat au să ia pe toţi oamenii?

— O, noi ăştia suntem la adăpost, nu se poate dezorganiza drumul de fel... Decât că au să ne îmbulzească din pricina trupelor şi a aprovizionărilor! în sfârşit, dacă s-o întâmpla, o să trebuiască să ne facem datoria.

Şi, spunând acestea, se ridică, văzând că ea sfârşise prin a-şi vârî un picior între pulpele lui, că Pecqueux observase manevra. Lui Pecqueux îi venise sângele în obraji.

— Haide, la culcare, e vremea.

— Da, mai bine, mormăi fochistul.

Înşfăcase braţul Filomenei şi i-l strângea amarnic. Ea îşi

stăpâni un strigăt de durere; se mărgini să şoptească la urechea mecanicului, pe când celălalt dădea, înciudat, peste cap, restul din păhăruţ:

— Păzeşte-te, e ca o fiară când se îmbată.

Dar se auzi pe scurt tropăitul unor paşi greoi; ea se înspăimântă:

— Frate-meu!… Fugiţi, repede, repede!

Cei doi bărbaţi nu erau nici de douăzeci de paşi de casă, când auziră plezniturі de palme însoţite de răcnete ea primea o lecţie feroce, ca o fetiţă prinsă cu nasul într-un borcan cu dulceaţă. Mecanicul se opri, gata să-i sară în ajutor. Dar îl ţinu fochistul.

— Ce, ce te priveşte pe dumneata?… Dumnezeul ei de târfă, i-ar face bine să o omoare!

Jacques şi Pecqueux se culcau în strada François-Mazeline, fără să schimbe un cuvânt între ei. În cămăruţa îngustă, paturile lor se atingeau aproape; şi râmaseră treji multă vreme, cu ochii deschişi ascultând unul răsuflarea celuilalt.

Într-o zi de luni urmau să înceapă la Rouen dezbaterile procesului Roubaud. Afacerea însemna un triumf pentru judecătorul de instrucţie Denizet, căci nu-i erau precupeţite elogiile, în lumea judiciară, pentru modul în care decursese afacerea aceasta complicată şi obscură: o capodoperă de fină analiză, de adevărată creaţie.

În primul rând, îndată ce se transportau la faţa locului, la Croix-de-Maufras, după câteva ore de la asasinarea Severinei, domnul Denizet îl arestase pe Cabuche. Totul îl desemna pe acesta: sângele de care era plin, depoziţiile copleşitoare făcute de Roubaud şi Misard, care arătaseră cum îl găsiseră, singur, buimac, cu cadavrul. Interogat, constrâns să spună cum şi de ce se afla în odaia aceia, pietrarul îngăimase o braşoavă pe care judecătorul o ascultase cu înălţări din umeri, intr-atât i se păru de naivă şi clasică. Se aştepta la povestea aceasta, totdeauna aceeaşi, a asasinului imaginar, culpabilului despre care

adevărul culpabil spunea că l-a auzit fugind pe câmpia întunecată. De altminteri, când fu întrebat ce căuta în preajma casei, la ora aceea. Cabuche se tulbură, refuză să răspundă, iar în cele din urmă declară că se plimba. Era o copilărie să crezi versiunea privitoare la necunoscutul misterios care ucide, fuge şi lasă toate uşile deschise fără să fi scotocit prin lucruri: fără să fi luat o batistă măcar. De unde venise? Pentru ce a ucis? Totuşi, din capul locului, cunoscând legătura dintre victimă şi Jacques, judecătorul se interesă cum îşi întrebuinţase acesta timpul; dar pe lângă că, chiar acuzatul mărturisise că îl însoţise pe Jacqueqs la Parentin, hangiul din Rouen se jura pe toţi dumnezeii că tânărul, culcat numai decât după cină, nu ieşise din cameră decât a doua zi pe la şapte dimineaţa. Şi apoi un amant nu-şi omoară fără motiv amanta adorată cu care n-a avut niciodată vreo hărţuială. Ar fi absurd. Nu, nu era decât un asasin cu putinţă un asasin evident: fostul puşcăriaş găsit acolo cu mâinile înroşite, cu cuţitul la picioarele sale, bruta care îndruga justiţiei palavre.

Dar ajuns la acest punct, în ciuda convingerii sale, în ciuda flerului său care, spunea dânsa îl informa mai bine decât dovezile, domnului Denizet trecu printr-o clipă de încurcătură. Cu prilejul primei percheziţii, făcută la coliba prevenitului, în pădurea Becourt, nu se găsise absolut nimic. Furtul neputând fi stabilit, trebuia găsită o altă motivare a crimei. Brusc, la un interogatoriu. Misard îl puse pe drumul adevărat povestind că-l văzuse pe Cabuche, într-o noapte, sărind zidul proprietăţii pentru a se uita prin fereastra odăii la doamna Roubaud care se culca.

Cercetat şi el, Jacques spuse cu mult calm că ştia: adoraţia mută a pietrarului, dorinţa arzătoare cu care acesta se ţinea totdeauna după fustele ei, gata să o servească.

Nu mai încăpea astfel nicio îndoială: doar o patimă bestială îl îndemnase; şi totul se reconstituia foarte limpede: omul intrând prin uşa a cărei cheie o avea, poate,

lăsând-o chiar deschisă în tulburarea lui, apoi lupta care se sfârşise cu crima şi, în sfârşit, violul, împiedicat numai de sosirea soţului. Totuşi, se mai avea o obiecţiune, căci era ciudat ca omul ăsta, cunoscând venirea bărbatului, să fi ales tocmai ceasul când putea să fie surprins; dar, după oarecare chibzuire, împrejurarea se întorcea în contra prevenitatului şi-l dobora cu totul, deducându-se că el va fi săvârşit fapta sub imboldul unei patimi supreme, înnebunit de gândul că dacă nu s-ar fi folosit de clipele când Severina era singură încă, în casa izolată, nu ar mai fi avut-o nicicând, întrucât ea urma să plece a doua zi. Din momentul acesta convingerea judecătorului fu totală, nezdruncinată.

Hărţuit de interogatorii, încurcat în plasa meşteşugită a întrebărilor, nepăsător de cursele care i se întindeau, Cabuche se îndărătnicea în prima-i versiune. Trecea pe drum şi respira aerul proaspăt al nopţii când cineva îl lovi din fugă, – şi dintr-o astfel de fugă, în întuneric, încât nici nu putea să spună încotro apucase. Atunci, cuprins de grijă, aruncând o ochire asupra casei, zărise uşa dată în lături. Iar în cele din urmă se hazardase să se ducă acolo, şi o găsise pe moartă, caldă încă, privindu-l cu ochii ei mari aşa de bine, încât crezând-o în viaţă, o pusese pe pat şi se umplu de sânge. Nu ştia decât atât nu spunea decât asta, nu schimba niciun amănunt, părând că se cramponează într-o poveste ticluită de mai înainte.

Când judecătorul căuta să-l scoată dintr-ale lui, se speria, tăcea, ca omul mărginit care nu mai pricepe. Când domnul Denizet îl interogase întâia oară în privinţa patimii pentru victimă, el se roşise ca un băieţandru căruia-i reproşezi prima dragoste; şi o tăgăduise şi se apărase că ar fi nutrit gânduri să se culce cu doamna aceea, ca de un lucru în acelaşi timp tainic şi delicat, ascuns în adâncul inimii lui şi pe care nu îl putea destăinui nimănui. Nu, nu el n-o iubea, n-o voia nu i-ar fi pricinuit niciodată ceea ce acum când nu era moartă i se părea o profanare. Dar încăpăţinarea de a

nu recunoaşte un fapt pe care numeroşi martori îl afirmau, se întorcea împotriva lui. Fireşte, după versiunea acuzaţiei, el avea interes să ascundă patima-i arzătoare pentru nefericita aceea pe care avea s-o omoare spre a-şi potoli văpaia. Şi când judecătorul adunând toate dovezile, voind să-i smulgă mărturisirea printr-o lovitură hotărâtoare, îi aruncase în faţă crima şi violul, el se porni pe un potop de protestări nebune. El s-o ucidă ca să o aibă? El care o respecta ca pe o sfântă? Jandarmii, chemaţi, fuseseră nevoiţi să-l înşface în timp ce ameninţa că va veni de hac dughenei acesteia blestemate, într-un cuvânt, un ticălos dintre cei mai periculoşi, şiret dar trădat de însăşi violenţa lui.

Instrucţia se afla în stadiul acesta: prevenitul se înfuria, striga, ori de câte ori venea vorba despre omor, că de vină e celălalt, fugarul, misterios, – când domnul Denizet făcu o descoperire care transformă cazul, care îi mări importanţa. După cum spunea singur, avea fler; de aceea, printr-un presentiment, voi să mai facă o percheziţie în coliba lui Cabuche; şi descoperi acolo, după bârnă, o ascunzătoare în care se găseau batiste şi mănuşi de femeie, sub care era un ceas de aur pe care cu multă bucurie îl recunoscu numaidecât: era ceasul prezidentului Grandmorin, atâta căutat altădată, un ceas mare, cu două iniţiale înlănţuite şi cu cifra fabricaţiei înăuntrul capacului: 2516. Fusese pentru el ca o licărire de fulger; se ilumina totul, trecutul se lega de prezent, faptele pe care le împreuna îl încântau prin logica lor. Dar consecinţele aveau să-l ducă aşa departe încât, fără a vorbi deocamdată de ceas, îl interogă pe Cabuche în privinţa mănuşilor şi batistelor. Acesta avu, o clipă, pe buze mărturisirea: da o adora, da, o dorea, încât se simţea îndemnat să sărute rochiile pe care ea le purtase, să adune, să fure tot ce cădea în urma ei, crâmpeie de şnur, agrafe, ace. Apoi o ruşine, o pudoare imperioasă, îl făcură să tacă. Iar când judecătorul, hotărându-se, îi puse sub ochi ceasul, el privi aiurit. Îşi amintea destul de bine:

avusese surpriza să găsească ceasul acesta legat în colţul unei batiste pe care o luase de sub o pernă şi o dusese la el ca pe o pradă. Pe urmă rămăsese la el, bătându-şi în zadar capul cum să facă să-l dea înapoi. Decât, la ce bun să îndruge toate acestea? Ar fi trebuit să mărturisească şi celelalte furturi, cârpele care miroseau frumos, şi de care s-ar fi ruşinat atât de mult. De altminteri tot nu era crezut. Şi-apoi, el însuşi nu mai înţelegea nimic, totul se învălătucea în ţeasta-i de om simplu. Nici măcar nu se mai înfuria de învinuirea de crimă: stătea năuc şi repeta de fiecare dată că nu ştie nimic. Nu ştia ce e cu mănuşile şi batistele. Nu ştia ce-i cu ceasul. Îi bătea capul. Să-l lase în pace şi să-l ducă la ghilotină, dacă poftesc.

A doua zi, domnul Denizet îl arestă pe Roubaud. Lansase mandatul, tare pe atotputinţa sa, într-una dintre acele clipe de inspiraţie când era sigur pe darul pătrunderii sale, înainte de a avea împotriva subşefului dovezi suficiente. Cu toate obscurităţile afacerii, bănuia în omul acesta pivotul, sorgintea chestiunii. Roubaud era un laş care, în două rânduri, neîndrăznind să ucidă chiar el, se slujise de braţul lui Cabuche, fiara aceasta violentă. Prima oară, nerăbdător să-l moştenească pe prezidentul Grandmorin al cărui testament îl ştia, şi, cunoscând de asemeni vrăjmăşia pietrarului împotriva acestuia, îl împinsese la Rouen în cupeu, după ce îi pusese cuţitul în mână. Apoi, după ce îşi împărţiseră cei zece mii de franci, complicii nu s-ar mai fi văzut poate niciodată dacă crima nu ar fi atras după sine cealaltă crimă şi aici judecătorul arătase acea profunzime în psihologia criminală pentru care era lăudat atâta: căci el declara astăzi că nu încetase niciun moment să-l supravegheze pe Cabuche, şi că fusese convins că primul asasin va aduce în chip matematic pe al doilea.

Optsprezece luni fuseseră de-ajuns: gospodăria soţilor Roubaud se ruinase, bărbatul mâncase la joc cei cinci mii de franci, femeia îşi luase un amant. Nici vorbă, ea refuză să vândă casa de la Croix-de-Maufras, de teamă ca că să nu

risipească banii; poate că în continuele lor certuri, ea îl amenințase cu denunțarea. În orice caz, numeroase mărturisiri dovedeau vrăjmășia dintre cei doi soți; și apoi consecința îndepărtată a primei crime se produsese: Cabuche reapărea cu poftele-i de brută, soțul îi punea iarăși, din umbră, cuțitul în mână, pentru a-și asigura definitiv stăpânirea casei blestemate care mai costase o viață omenească. Acest era adevărul, adevărul curat; totul ducea la stabilirea lui: ceasul găsit la pietrar, și, în deosebi, ambele cadavre lovite la fel în grumaz, de aceeași mână, cu aceeași armă: cuțitul găsit în cameră. Totuși, asupra acestui ultim punct acuzația emitea o îndoială: rana prezidentului pare a fi fost făcută cu lamă mai mică și mai tăioasă.

Roubaud răspunse la început prin da și nu, cu aerul somnoros și greoi pe care îl avea acum. Se părea că arestarea nu îl uimește; în lenta descompunere a ființei sale îi era deopotrivă orice. Pentru a-l face să vorbească i se dăduse un paznic cu care juca, de dimineața și până seara, cărți; era cât se poate de mulțumit... De altminteri, el rămâne convins de culpabilitatea lui Cabuche: numai el putea să fie asasinul. Interogat în privința lui Jacques, înălțase râzând din umeri. Dar când domnul Denizet, după ce-l încercase, începu să-și dezvolte sistemul, împingându-l împroșcându-l cu învinuirea de complicitate, străduindu-se să-i smulgă mărturisirea, el devenise foarte prevăzător. Ce tot i se apunea? Nu el, ci pietrarul îl ucisese pe prezident, așa cum o ucisese pe Severina; și totuși în ambele dăți, de vină era el, întrucât celălalt lovise din îndemnul lui. Întâmplarea aceasta complicată îl năucea, îl umplea de neîncredere: de bună-seamă că i se întindea o cursă, era mințit pentru a putea fi silit să mărturisească primul omor confruntat cu Cabuche, declară că nu-l cunoaște. Dar când spuse că l-a găsit pătat de sânge, gata să violeze victima, pietrarul se înfuria și o scenă violentă, nespus de confuză, încâlci și mai mult lucrurile. Se scurseră trei zile;

judecătorul înţelegea interogatoriile, fiind convins că ambii complici se înţeleseseră să joace dinaintea sa comedia adversităţii lor. Obosit, Roubaud se hotărâse să nu mai răspundă, – când deodată, într-o clipă de nerăbdare, vrând să pună capăt afacerii, cedând unei nevoi care mocnea într-însul de luni de zile, mărturisi adevărul, nimic decât adevărul, tot adevărul.

În ziua aceea, domnul Denizet, aşezat la birou, umbrindu-şi ochii cu pleoapele-i grele, în timp ce buzele-i mobile se subţiau, se istoveau de o oră în viclenii savante cu prevenitul acesta năpădit de o grăsime gălbuie, pe care îl socotea, sub învelişul gros, foarte şiret. Şi îşi dădu cu gândul că e pe urma lui, că îl înconjoară din toate părţile, că l-a prins în sfârşit, în cursă, – când celălalt, cu pornirea omului căruia îi e lehamite de toate, strigă că s-a săturat, că mai bine mărturiseşte decât să i se bată întruna capul. De vreme ce îl scoteau vinovat, să fie scos cel puţin pentru fapte adevărate. Dar pe măsură ce povestea: – femeia-i pângărită de tânără de către Grandmorin, îndârjirea sa când se aflase de aceste murdării, şi cum îl omorâse şi de ce îi luase cei zece mii de franci. — pleoapele judecătorului se ridicau într-o încruntare de îndoială, în timp ce neîncrederea, profesională, îi destindea gura într-o strâmbătură ironică. Zâmbea de-a binelea când acuzatul tăcu.

— Haide, Roubaud, crezi că ai de-a face cu copii… Susţii că erai gelos şi că într-o pornire de gelozie ai omorât?

— Nici vorbă.

— Şi admiţând ceea ce povesteşti, te-ai fi însurat fără să ştii nimic despre legăturile nevestei dumitale cu prezidentul!… E cu putinţă? Dimpotrivă, totul ar dovedi, în cazul dumitale, că a fost la mijloc o afacere oferită, discutată, primită. Ţi se dă o fată crescută ca o domnişoară din lumea bună, ţi se dă zestre, protectorul ei devine şi protectorul dumitale, habar nu ai că îi lăsa prin testament o casă de ţară, – şi pretinzi că nu bănuia nimic, absolut nimic.

Haida-de, ştiai totul, altminteri căsătoria dumitale nu se mai explică... De altminteri, constatarea unui simplu fapt e de-ajuns pentru a te da de gol. Dumneata nu eşti gelos: îndrăzneşte de spune că eşti gelos.

— Spun adevărul, am ucis într-o pornire de gelozie.

— Atunci, după ce l-ai omorât pe prezident pentru legături de demult şi vagi, lămureşte-mi cum de ai putut să-i îngădui nevestei dumitale un amant, da, pe Jacques Lantier, pe vlăjganul acela? Toată lumea mi-a vorbit despre legătura aceasta, nici chiar dumneata nu mi-ai ascuns-o... Îi lăsai în voie. Pentru ce?

Greoi, cu ochii tulburi, Roubaud privea în gol fără să găsească o explicaţie. Îngăimă în cele din urmă:

— Nu ştiu.. L-am ucis pe celălalt, nu am ucis-o pe ea.

— Nu-mi mai spune că eşti un gelos, care se răzbună, şi nu te sfătuiesc să îndrugi povestea asta domnilor juraţi, căci au să dea din umeri... Crede-mă, schimbă sistemul; singur adevărul te-ar salva.

Judecătorul sesiza fondul afacerii cu toată pasiunea profesiei. Niciodată, spunea el, nu pătrunsese aşa de adânc firea omenească. Dovezile, de altminteri, nu-i mai lipseau... De acum instrucţia avea o temelie solidă, certitudinea ţâşnea uluitoare ca lumina soarelui.

Iar ceea ce spori şi mai mult gloria domnului Denizet, fu împrejurarea că reuşise să contopească ambele afaceri într-una singură, după ce reconstituise toate detaliile, răbdător, în taina cea mai mare.

De când cu succesul zgomotos al plebiscitului, ţara era cuprinsă de frământările acelea care preced şi anunţă marile catastrofe. Era în societatea acestui sfârşit de imperiu, în politică, în presă mai cu seamă, o continuă îngrijorare o exaltare în vârtejul căreia însă şi bucuria căpăta o violenţă bolnavă. De aceea, când, după asasinarea unei femei în casa izolată de la Croix-de-Maufras, se află, prin ce lovitură, de geniu dezmormântase judecătorul de instrucţie din Rouen, vechea afacere

Grandmorin şi cum o legase de noua crimă, fu o explozie de triumf în ziarele oficioase. Din când în când, într-adevăr, mai apăreau în foile opoziţioniste glume pe seama asasinului legendar, pe seama acelei născociri a poliţiei scoasă la iveală pentru a tăinui josniciile anumitor mari personaje compromise. Iar răspunsul avea să fie hotărâtor: asasinul şi complicele lui erau prinşi, memoria prezidentului Grandmorin va să iasă nealterată. Polemicile reîncepură, emoţia spori din zi în zi la Rouen şi la Paris.

Chemat în capitală, domnul Denizet se prezintă în strada du Rocher la domiciliul personal al secretarului general, domnului Camy-Lamotte. Îl găsi în picioare, în cabinet, cu chipul în scepticismul său, ca şi când ar fi presimţit sub strălucirea slăbit, obosit mai de grabă; căci se topea, năpădit de tristeţe, aceea de apoteoză prăbuşirea apropiată a regimului pe care îl slujea. De două zile era în prada unei lupte lăuntrice, neştiind însă ce întrebuinţare să dea scrisorii Severinei, scrisoare pe care o păstrase şi care ar fi dărâmat întreg eşafodajul acuzaţiei, întărind cu o dovadă indiscutabilă spusele lui Roubaud. Nimeni n-o cunoştea: ar fi putut s-o nimicească. Dar împăratul îi spusese în ajun că ţine ca, de data asta, justiţia să-şi urmeze cursul, la adăpostul de orice înrâurire, – chiar dacă guvernul său ar fi avut să sufere.

Domnul Denizet se arătă din capul locului triumfător.

— Ei bine, presimţirea nu m-a înşelat; Cabuche e acela care l-a atacat pe prezident... Sunt însă de acord că şi cealaltă urmă conţinea un dram de adevăr, şi simţeam eu însumi că afacerea cu Roubaud nu era curată.. Îi aveam acum pe amândoi.

Domnul Camy-Lamotte îl privea ţintă cu ochii săi şterşi.

— Aşadar, toate faptele din dosarul care mi s-a trimis sunt dovedite, iar convingerea dumitale e categorică?

— Nu mai încape nicio îndoială... Totul se înlănţuieşte şi nu-mi aduc aminte de vreo altă afacere în care, în ciuda aparentelor complicaţii, crima să fi urmat un drum mai

logic, mai lesne de văzut dinainte.

— Dar Roubaud protestează, el recunoaşte prima crimă, înşiră o poveste cu femeia lui defloratã, cu el înnebunit de gelozie şi omorând într-o criză de îndârjire oarbă. Foile din opoziţie istorisesc toate acestea.

— Oh, ele povestesc acestea ca pe nişte baliverne; nici chiar ele nu cred. Gelos Roubaud acesta, care înlesnea întâlnirile nevestei cu un amant? Oh, n-are decât să repete în plină şedinţă povestea asta; nu va izbuti să stârnească scandalul pe care îl urmăreşte... Şi dacă ar mai aduce vreo dovadă: nu aduce însă nimic. Vorbeşte mereu despre scrisoarea pe care pretinde că ar fi pus-o pe nevastă s-o scrie şi care ar fi trebuit să se găndească în hârtiile victimei. Dumneavoastră, domnule secretar general, care aţi aranjat hârtiile, aţi fi găsit-o, – nu?

Domnul Camy-Lamotte nu răspunse o iotă. Într-adevăr, scandalul ar fi fost înmormântat, în sfârşit, cu sistemul judecătorului: nu l-ar crede pe Roubaud nimeni, memoria prezidentului ar fi reabilitată, imperiul ar beneficia de zgomotoasa reabilitare a uneia din creaturile sale.

— Nu-i aşa, repetă domnul Denizet, că n-aţi găsit scrisoarea?

Domnul Camy-Lamotte ridică iarăşi ochii spre el: şi, liniştit, stăpân sigur pe situaţie, răspunse:

— N-am găsit absolut nimic.

Apoi zâmbitor, foarte politicos, îl copleşi pe jumătate cu elogii:

— Numai dumneavoastră aţi bănuit limpede; e într-adevăr admirabil... Şi, din moment ce adevărul vorbeşte de la sine, nu-l mai poate opri nimic: nici interese de persoană şi nici chiar raţiunea de stat... Aveţi grijă ca afacerea să-şi urmeze cursul, indiferent de consecinţe.

În mai puţin de-o săptămână, domnul Denizet termină instrucţia. Defilară din nou în cabinetul judecătorului personalul gării din Havre, domnul Dabadie, Moulin şi ceilalţi, care dădură amănunte dezastruoase în privinţa

purtării lui Roubaud.

Dar noul proces stârnise în deosebi pasiuni vii în sânul familiei Grandmorin, şi în direcţia asta, deşi domnul Denizet găsea încă un sprijin puternic, fu însă nevoit să lupte pentru a salvgarda integritatea instrucţiunii sale. Soţii Lachesnaye jubilau, căci, îndârjiţi de cedarea casei de la Croix-de-Maufras, afirmaseră întruna culpabilitatea lui Roubaud. De aceea, în întorsătura afacerii, nu vedeau decât prilejul de a ataca testamentul; şi deoarece nu exista decât un mijloc de a obţine revocarea legatului, acceptau în parte aserţiunea lui Roubaud cu privire la femeia complice care îl ajutase să comită crima, dar nu pentru a se răzbuna de o infamie imaginară, ci pentru a fura, – astfel că judecătorul intră în conflict cu ei, cu Bertha mai cu seamă. Avu loc în privinţa asta, în cabinetul său, o scenă foarte agitată între Lachesnaye-i şi doamna Bonnehon. Aceasta, favorabilă altă dată soţilor Roubaud, fusese nevoită să se lepede de bărbat, dar continua s-o apere pe femeie, printr-un fel de tandră complicitate, îngăduitoare faţă de conflictele amoroase şi zguduită de romantismul tragic al afacerii. Fu categorică în ce privea mobilul material. Nu-i era ruşine nepoatei ei să revină în chestiunea moştenirii?

Când ziua faimosului proces veni, zvonul despre un apropiat război, fierberea care cuprindea Franţa întreagă, înăbuşiră mult răsunetul dezbaterilor. Totuşi, Rouen-ul trecu prin trei zile de fierbere; lumea se îmbulzea la uşile sălii, locurile rezervate erau luate cu asalt de cucoanele din oraş. Niciodată fostul palat al ducilor din Normandia nu văzuse, de la amenajarea lui în Palat al justiţiei, atâta afluenţă. Femeile se înălţau să vadă pe masa cu piesele de convingere, ceasul din Grandmorin, cămaşa pătată de sânge a Severinei şi cuţitul cu care fuseseră săvârşite ambele crime. Apărătorul lui Cabuche, un avocat venit din Paris, era de asemeni privit cu interes. Pe băncile juraţilor stăteau înşiraţi doisprezece rouenezi strânşi în redingote negre, reci şi gravi. Iar când Curtea intră, se produse o

atare înghesuială în rândurile publicului, încât prezidentul ameninţă îndată că va evacua sala.

În sfârşit, dezbaterile erau deschise, juraţii depuseră jurământul şi strigarea martorilor agită din nou mulţimea curioasă: la numele doamnei Bonnehon şi al domnului de Lachesnaye, capetele se agitară; dar mai cu seamă Jacques pasiona cucoanele.

De altminteri, de când acuzaţii se aflau acolo, fiecare între doi jandarmi, toate privirile erau aţintite asupra lor, se făceau tot felul de aprecieri, se cădea de acord că au mutre sălbatice de bandiţi. Iar interogatoriile întăriră această rea impresie; ba unele răspunsuri stârniră murmure violente.

La toate întrebările prezidentului, Cabuche răspunse că nu ştie nimic; nu ştia cum de a ajuns ceasul la el, nu ştia de ce l-a lăsat pe adevăratul asasin să fugă. Tot aşa, Roubaud se cramponă în ceea ce acuzarea numea sistem: povesti cum şi de ce îl omorâse pe Grandmorin, tăgădui orice amestec în asasinarea nevestei sale; dar înşira toate astea în fraze sacadate, aproape fără sens, cu pierderi subite de memorie, cu ochii aşa de tulburi, cu vocea uşa de încâlcită încât i se părea că uneori caută şi inventează detalii. Iar pentru că prezidentul îmboldea şi îi demonstra absurdităţile istorisirii lui, Roubaud dădu în cele din urmă din umeri şi refuză să mai răspundă: la ce bun şi spună adevărul, dacă minciuna avea crezare? Această atitudine de dispreţ agresiv faţă de justiţie, îi făcu cel mai mare râu. În ziua aceea mai fură ascultaţi câţiva martori fără însemnătate. Căldura devenise aşa de mare pe la orele cinci, încât două doamne leşinară.

Dar a doua zi importanţa stătea în audierea anumitor martori. Doamna Bonnehon obţinu un adevărat succes de distincţie şi de tact. Fură ascultaţi cu interes funcţionarii Companiei, domnul Vandorpe, domnul Bessiere, domnul Dabadie, domnul Cauche, mai cu seamă, acesta din urmă foarte prolix. Henri Dauvergne, interogat asupra Severinei, se arătă foarte discret, dădu de înţeles că o iubise şi că

ştiind-o a altuia se retrăsese în chip cavaleresc. De aceea, când acest altul, Jacques Lantier, fu introdus în mulţime, lumea se ridică să-l vadă mai bine, şi chiar juraţii îl priviră cu luare-aminte. Jacques, foarte liniştit, se sprijinise în ambele mâini de bara martorilor, cu gestul profesional care îi era familiar când conducea locomotiva. Această citare, care ar fi trebuit să-l tulbure profund, îl lăsa într-o atare limpezime de spirit de parcă afacerea nu l-ar fi privit. Va depune ca un străin, ca un nevinovat: de când cu crima, nu-l trecuse niciun fior; nici la bară, aici, nu avea remuşcări, scrupule. Se uitase îndată, cu ochii limpezi, la Roubaud şi Cabuche.

Pe cel dintâi îl ştia vinovat; îi adresă un semn uşor cu capul, un salut discret, fără să-i dea prin minte că azi în ochii tuturor el era amantul nevestei lui. Zâmbi pe urmă celui de-al doilea, nevinovatului, al cărui loc ar fi trebuit să-l ocupe pe banca acuzaţilor. Şi, cu multă uşurinţă, răspunse prin fraze scurte, categorice, la întrebările prezidentului.

A treia şedinţă fu ocupată în întregime de rechizitoriul procurorului imperial şi de pledoariile avocaţilor. La început, prezidentul făcuse un rezumat al afacerii, şi, afectând o absolută imparţialitate, agravase capetele de acuzare. Pe urmă se păru că procurorul imperial nu pune la contribuţie toate mijloacele sale; avea de obicei un mai mare dar de convingere şi o elocvenţă mai puţin goală. Se atribui aceasta căldurii care era într-adevăr copleşitoare. Dimpotrivă, apărătorul lui Cabuche, avocatul din Paris, stârni multă plăcere, dar fără să convingă. Apărătorul lui Roubaud un distins membru al baroului din Rouen, se achită de asemeni cum putu mai bine, pledând o cauză ingrată. Obosit, ministerul public nici nu mai replică. Iar când juriul trecu în sala de deliberare, nu erau decât orele şase; lumina zilei pătrundea încă prin cele zece ferestre, o rază învăpăia armele oraşelor din Normadia cu care sunt decorate postamentele, un zvon de glasuri urcă sub anticul plafon aurit. Dar se făcu o tăcere religioasă de îndată ce

juriul şi Curtea reapărură. Verdictul acorda circumstanţe uşurătoare: cei doi inşi fură condamnaţi la muncă silnică pe viaţă. Surpriza fu nespusă, mulţimea se risipi gălăgioasă şi fură auzite câteva fluierături ca la teatru.

La ieşirea din palat, Jacques fu ajuns de Filomena, care rămase ca martoră; şi ea nu-l mai slăbi, ţinându-l căutându-l să petreacă noaptea aceea cu el la Rouen. El nu era de serviciu decât a doua zi, astfel că primi să cineze împreună cu ea la hanul de lângă gară, unde pretindea că dormise în noaptea crimei; dar nu se va culca, deoarece avea absolută nevoie să se întoarcă la Paris cu trenul de douăsprezece şi cincizeci.

— Închipuieşte-ţi, povesti femeia mergând cu el la braţ spre han, aş jura că am văzut adineauri pe unul pe care îl cunoşteam. Da, pe Pecqueux, care îmi spusese, alaltăieri abia, că n-o să-şi strice picioarele la Rouen pentru proces... M-am întors un moment, şi unul, pe care nu l-am zărit decât din spate, s-a furişat în mulţime...

Jacques o întrerupse înălţând din umeri.

— Pecqueux e la Paris şi o fi chefuind, mulţumit de răgazul pe care-l are de pe urma concediului meu.

— Se poate... Oricum, să ne păzim, căci e cel mai îndrăcit om când se înfurie.

Ea se strânse în el şi adăugă arătând cu coada ochiului înapoi:

— Dar ăla care ne urmăreşte, îl cunoşti?

— Da, nu te teme... O fi vrând să ne întrebe ceva.

Era Misard, care se ţinea, într-adevăr, după ei, la distanţă, din strada Evreilor. Depusese şi el, cu voce somnoroasă, şi rămăsese, dând târcoale pe lângă Jacques, fără să se hotărască a-i pune o întrebare care, îi stătea, vădit, pe buze. Când perechea dispăru în han, intră şi el şi ceru un pahar cu vin.

— A, dumneata, Misard? strigă mecanicul. Hei, cum o duci cu nevasta cea nouă?

— Bine, bine, mormăi cantonierul. Ticăloasa, m-a păcălit.

Ţi-am spus eu asta când am fost aici.

Jacques făcea mare haz de povestea aceea. Fosta servitoare, Ducloux, pe care Misard o luase pentru a păzi bariera, înţelesese numaidecât, când îl văzuse scotocind prin toate ungherele, că el căuta desigur o comoară tăinuită de răposata; şi avusese un gând năstruşnic pentru a-l face să o ia de nevastă; îi dăduse de înţeles, prin ocoluri, prin chicotiri de râs, că o găsise cu ea. La început, el era cât pe aici s-o gâtuie; pe urmă, gândindu-se că i-ar putea scăpa din nou mia de franci dacă ar suprima-o ca pe cealaltă înainte de a avea banii, devenise foarte drăgăstos, foarte binevoitor; dar el îl respingea, nu voia nici măcar ca el să o atingă; nu, nu, când o să fie nevasta lui o să aibă totul: şi pe ea şi banii. Iar el se însurase, şi ea îl luase în râs tratându-l de nătărău pentru că a crezut-o. Partea nostimă era că, pusă la curent molipsindu-se de patima lui, căuta şi ea acum cu el, la fel de înverşunată. Căutau, căutau!

— Aşa dar, tot nimic? întrebă Jacques în batjocură. Ea nu te-ajută?

Misard îl privi ţintă; grăi după aceea:

— Dumneata ştii unde sunt; spune-mi.

Dar mecanicul se supără.

— Nu ştiu nimic, mătuşa Fazia nu mi-a dat nimic; doar n-o să spui că, poate, i-am furat.

— Oh, ştiu că ea nu ţi-a dat nimic… Dar ia uite, sunt bolnav. Dacă ştii unde sunt, spune-mi locul.

— Ia lasă-mă în pace! Eu nu am obiceiul să vorbesc prea mult… Poate că or fi în cutia cu sare.

Alb la faţă, cu ochii arzători, Misard îl privea ţintă. Fu străfulgerat, parcă.

— În cutia cu sare… Da, adevărat… E acolo, sub dulap, o ascunzătoare în care nu am cotrobăit.

Plăti în grabă vinul şi alergă la gară să vadă dacă nu mai poate să ia trenul de şapte şi zece. Acolo, în căsuţa povârnită, va căuta mereu.

Seara, după cină, până la trenul de douăsprezece şi

cincizeci, Filomena ţinu să-l ducă pe Jacques pe uliţele negre la câmp afară. Era zăduf, o noapte de iulie dogoritoare şi fără lună. În două rânduri părându-i-se că aude paşi în urma lor, ea întorsese capul, fără să zărească pe nimeni, într-atât era de deasă bezna. Noaptea aceasta zăpuşitoare îl făcea pe el să sufere enorm. Simţise adineauri, la masă, ori de câte ori îl atinsese femeia asta, stânjeneala de altădată. De sigur că din pricina oboselii şi a întărâtării provocată de căldură. Acum îngrijorarea patimii renăştea în el mai vie, plină de o spaimă mocnită. Totuşi, era tămăduit, experienţa era făcută, deoarece o mai avusese de câteva ori. Aţâţarea-î deveni de aşa natură încât de teama unei crize s-ar fi smuls din braţele ei, dacă umbra care-o învăluia nu l-ar fi liniştit; căci niciodată, chiar în cele mai crâncene porniri ale metehnei lui, nu ar fi lovit fără să vadă. Şi deodată, pe când treceau pe lângă un şanţ, pe un drum pustiu, şi când ea îl atrase lungindu-se jos, îndemnul monstruos puse iarăşi stăpânire pe el, fu cuprins de furie, căută în iarbă o armă, o piatră pentru a-i zdrobi capul. Cu o tresărire, se ridică şi fugi năucit, iar în urma sa auzi glasul unui bărbat, înjurături, bătaie.

— A, târfă, am aşteptat până la capăt, am vrut să fiu sigur!

— Nu e adevărat, lasă-mă!

— Aşa ai, nu e adevărat? Poate să fugă el, că ştiu cine este şi o să-mi cadă în mână!.. Na, târfă, na! Mai spune că nu-i adevărat!

Jacques alerga în noapte, nu pentru a fugi de Pecqueux, pe care îl recunoscuse, ci fugea de el însuşi, zăpăcit de durere.

Cum, o crimă nu era de-ajuns, nu-l potolise sângele Severinei aşa cum crezuse până în chiar ziua aceea! Povestea reîncepea! Alta şi alta, şi apoi mereu alta!...

Se scurseră câteva zile, Jacques îşi reluase serviciul în primire, ferindu-se de camarazi, căzut iarăşi în sfiala-i sălbăticită de altădată. Războiul fusese declarat după

furtunoase şedinţe la Cameră, şi avusese loc şi o încăierare de avanposturi, – se spunea, nenorocoasă. De o săptămână transporturile de trupe covârşeau de oboseală personalul drumului de fier. Serviciile erau dezorganizate, fără a mai socoti că fuseseră rechiziţionaţi cei mai buni mecanici pentru a se accelera concentrarea corpurilor de armată. Aşa se face că, într-o seară la Havre, în loc de expresul său obişnuit, Jacques avu să conducă un tren enorm, optsprezece vagoane înţesate cu soldaţi.

În seara aceea, Pecqueux veni la Depou beat turtă. A doua zi după ce o prinsese pe Filomena cu Jacques, el se urcase pe locomotiva 608, ca fochist, cu acesta; şi de atunci nu făcea nicio aluzie, era posac, părea că nu cuteză să se uite în ochii şefului. Dar acesta îl simţea răzvrătit tot mai mult, refuzând să asculte, bombănind când îi dădea vreun ordin. În cele din urmă, nu-şi mai vorbeau deloc.

Trenul, care urma să plece pe la orele şase, porni cu întârziere. Era noapte deplină când soldaţii fură îmbarcaţi ca nişte berbeci în vagoane de animale.

Noaptea avea să fie urâtă şi întunecoasă; nicio adiere nu răcorea atmosfera dogorâtoare; iar curentul stârnit de viteza mersului, totdeauna aşa de răcoros, părea călduţ. Jacques spori presiunea, pentru a străbate urcuşul cel mare de la Harfleur la Saint-Romain. Cu toată truda pe care o depunea de săptămâni de zile, nu ajunsese încă stăpân pe locomotiva 608, ale cărei capricii îl surprindeau. Îndeosebi în noaptea aceea o simţea îndărătnică, nebunatică, gata să-şi piardă cumpătul din câţiva bulgări de cărbuni în plus. De aceea, cu mâna pe volan, el supraveghea focul, tot mai îngrijat de mutrele fochistului. Lămpuşoara care lumina nivelul apei lăsa platforma într-o penumbră pe care uşa cuptorului încins o făcea violetă. Nu-l vedea bine pe Pecqueux, şi avusese la picioare, în două rânduri, senzaţia unei frecături ca şi cum nişte degete s-ar fi încercat să-l apuce. Dar aceasta nu era, desigur, decât o stângăcie a beţivanului, căci îl auzea mormăind, spărgând cărbuni cu

lovituri exagerate de ciocan, lovindu-se cu lopata. În fiecare clipă deschidea uşa cuptorului şi arunca, în cantităţi nesăbuite, combustibilul.

— Ajunge! strigă Jacques.

Celălalt se făcu că nu pricepe şi continuă să arunce lopată după lopată; iar pentru că mecanicul îl apucă de braţ, el se întoarse, ameninţător, având în sfârşit prilejul de ceartă pe care îl căuta în furia sporită a beţiei.

— Nu pune mâna că te lovesc... Îmi place să merg iute!

Trenul se rostogolea acum cu toată viteza pe platoul dintre Bolbec şi Motteville.

Jacques închisese cu piciorul uşa. Apoi, manevrând injectorul, stăpânindu-se încă:

— E prea mare focul. Culcă-te, dacă eşti turmentat!

Pecqueux deschise uşa din nou şi se încăpăţână să mai pună cărbuni, ca şi cum ar fi vrut să arunce în aer maşina. Iar Jacques, aplecându-se pentru a astupa grătarul, fochistul îl înşfăcă deodată şi căută să-l împingă, să-l arunce pe linie.

— Ticălosule, vasăzică, aşa?... Ai fi spus pe urmă că am căzut din greşeală?

Se rezemase de o margine a tenderului şi lupta continuă între ei pe puntea îngustă, zgâlţâită puternic. Cu dinţii încleştaţi ei nu-şi mai vorbeau, se trudeau să se arunce, unul pe altul, prin deschizătura apărată numai de un drug de fier. Dar nu era uşor, şi maşina gonea, gonea mereu. Barentin fu lăsat în urmă, iar trenul se înfundă în tunelul de la Malaunay. Ei se ţineau încleştaţi încă, tăvăliţi în cărbuni, lovindu-se cu capul de recipientul de apă, teşindu-se de uşa înroşită a cuptorului care le dogorea picioarele ori de câte ori le întindeau într-acolo.

Un moment lui Jacques îi veni în minte că, dacă s-ar putea ridica, ar închide atunci regulatorul şi-ar striga după ajutor pentru a fi scăpat de nebunul acesta furios, îndârjit de beţie şi gelozie. Se simţea istovit şi se trudea să-l arunce de pe locomotivă. Când, cu o supremă sforţare, bâjbâi cu

mâna, – celălalt pricepu, se înţepeni în şale şi îl luă pe sus, ca pe un copil:

— Aha, vrei să opreşti… Aha, mi-ai luat femeia… Du-te!

Locomotiva alerga, gonea mereu; trenul ieşise din tunel şi îşi continua cursa de-a lungul câmpiei goale şi întunecate. Staţia Malaunay fu lăsată în urmă cu atâta repeziciune încât subşeful, pe peron, în picioare, nici nu-i văzu pe cei doi inşi gata să se răpună.

Cu o ultimă încordare, Pecqueux îl aruncă pe Jacques; iar acesta, simţind golul sub el, se agăţă năucit de gâtul lui, şi aşa de strâns, încât îl târî după sine. Două răcnete se contopiră şi se pierdură. Amândoi, căzuţi împreună, târâţi sub roţi, fură tăiaţi, ciopârţiţi, strânşi într-o fioroasă îmbrăţişare, ei care trăiseră atâta timp ca fraţii. Fură găsiţi, fără cap, fără picioare, două trunchiuri însângerate care încă se strângeau ca pentru a se înăbuşi.

Iar maşina, rămasă fără cârmaci, se rostogolea mereu, mereu. În sfârşit, îndărătnicia, zvânturatica locomotivă, putea să dea frâu liber tinereţii sale, ca o iapă neîmblânzită încă, scăpată din mâna paznicului şi care fuge pe câmpia întinsă. Cazanul era plin cu apă, cărbunii cu care cuptorul fusese înţesat se încingeau; şi, în prima jumătate de oră, presiunea se urcă nebuneşte, viteza deveni înfiorătoare. Desigur că conducătorul-şef, răpus de oboseală, adormise. Soldaţii se înveseliră la cursa asta, şi cântară mai tare ca înainte. Staţia Maromme fu lăsată fulgerător în urmă. Nu se mai auzea fluieratul maşinii din vecinătatea semnalelor, la trecerea prin gări.

La Rouen locomotiva ar fi trebuit să ia apă; şi gara îngheţă când văzu, într-un vârtej de fum şi flăcări, trenul nebun, maşina fără mecanic şi fără fochist, vagoanele de animale umplute cu ostaşi care urlau refrenuri patriotice. Se duceau la război şi mergeau cât mai iute acolo, pe malurile Rinului. Slujbaşii rămăseseră năuci agitând braţele. Îndată strigătul fu general: trenul acesta părăsit, lăsat în voia lui, n-o să poată trece cu bine prin gara Sotteville, care

era barată întotdeauna de vagoane şi locomotive, ca toate marile depouri. Şi slujbaşii se năpustiră la telegraf, înştiinţară. Un tren de marfă care ocupa acolo linia abia putu fi băgat sub o remiză. Huruitul monstrului scăpat, se auzea de departe. Se năpustise din cele două tuneluri de lângă Rouen şi sosea în galopu-i furios cu o putere extraordinară şi neînfrântă, ce nu mai poate fi oprită de nimic. Iar gara Sotteville fu lăsată în urmă şi trenul se strecură printre piedici, se cufunda în bezna în care puţin câte puţin huruitul său amuţi.

Dar acum toate aparatele telegrafice de pe linie tăceau, toate inimile băteau aflându-se despre trenul-fantomă care fusese văzut trecând prin Rouen şi prin Sotteville. Teama era nespusă: un expres care se găsea înainte va fi cu siguranţă ajuns. Iar el, ca un mistreţ într-un codru, îşi urma cursa fără să ţină seama de luminile roşii, nici de petarde. Fu cât pe aici să se ciocnească la Oissel de o maşină-pilot; înspăimântară pe cei de la Pont-de-l'Arche, căci viteza-i nu părea că se domoleşte. Dispărut din nou, gonea, gonea în noaptea neagră, nu se ştie unde, departe.

Ce însemnau victimele pe care locomotiva le stâlcea în drum? Nu mergea ea înspre viitor, nepăsătoare de sângele vărsat? Fără conducător, în beznă, fiară oarbă şi surdă, slobozită în moarte, ea gonea, încărcată cu acea carne de tun, cu soldaţii aceia toropiţi de oboseală şi îmbătaţi, care cântau.

Sfârşit